Droefheid naar God

OVER GELOOFSZEKERHEID

MEMOIRES
Onvergetelijke bladzijden uit mijn levensboek

Prof. G. Wisse

Predikant Christelijk Gereformeerde Kerken

Lindenberg boekhandel

Rotterdam, 1985

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2017

Gerard Wisse (Middelburg, 24 maart 1873 – Doorn, 19 november 1957) was een Nederlandse predikant in de Gereformeerde Kerken in Nederland (1898-1921) en later in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ook was hij een aantal jaren verbonden als docent aan de Theologische Hogeschool van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn (1921-1946).

Gerard Wisse werd op 24 maart 1873 in Middelburg geboren uit ouders die naar eigen zeggen "naar hoofd en hart de aloude zuivere gereformeerde leer der zaligheid waren toegedaan". De prediking van de Kruisdominee M. Keulemans, heeft hem vanaf jonge leeftijd gestempeld. Reeds op tienjarige leeftijd bestudeerde hij de werken van Hollandse oudvaders zoals Wilhelmus a Brakel, Bernardus Smytegelt en Engelse Puriteinen zoals John Bunyan. Geleidelijk ontwaakt bij hem het verlangen om predikant te worden.
Vanaf 1892 studeerde hij theologie in Kampen waar hij onder meer college ontving van de vermaarde dogmaticus professor Herman Bavinck. In Leiden volgt hij privélessen van de bekende filosoof Gerard Bolland. Ook onderhield hij met Bolland vriendschappelijke correspondentiebanden. Voor zijn persoonlijke geloof zag hij hierin geen bedreiging. Wisse over Bolland: "Ik geloof dat deze man met al zijn wijsheid en geleerdheid zich diep in zijn ziel bij tijden arm en onvoldaan vond, maar niet arm en missend genoeg om de kracht Gods en de wijsheid Gods in Christus te omhelzen".
Later organiseerde Wisse ook zelf filosofiecursussen om voornamelijk mensen uit de hoogste stand te bereiken. In Zeist huurde hij een zaal waar allerlei moderne filosofische stromingen werden besproken. Daarbij vond hij steeds gelegenheid "het moderne ongeloof aan te vallen, en de waarheid des geloofs in het licht te stellen en te verdedigen." Hij zocht aanknopingspunten bij de filosofie om de waarheid van het christelijk geloof aan te wijzen. Het apologetische werk van Wisse kreeg waardering. Ook iemand als Prof. dr. K. Schilder kon hem op dit terrein waarderen.
In 1898 legde Wisse kandidaatsexamen af en diende de Gereformeerde Kerken in Gouda Leiden, Driebergen, Kampen en Bodegraven. In 1920 besloot Wisse vrij plotseling de Gereformeerde Kerken te verlaten. Hij motiveerde dit achteraf met de stelling dat hij bezwaren had tegen de doorwerking van de veronderstelde wedergeboorte en de eenzijdige nadruk op het intellectualisme binnen dit kerkverband. Hij zocht aansluiting bij de veel kleinere Christelijke Gereformeerde Kerk waar hij echter al spoedig een vooraanstaande rol kreeg. Hij diende na zijn overgang de gemeenten Arnhem en Utrecht.

In juni 1928 werd hij door de generale synode tot **docent aan de Theologische School in Apeldoorn** benoemd. Door toedoen van Wisse droegen de Apeldoornse docenten vanaf die tijd de aanspreektitel 'professor'. Wisse kreeg in deze functie waardering maar ook kritiek op zijn functioneren. Zijn eigenzinnige optreden riep spanningen op. 'Wisse was nooit op tijd, hield zich niet aan afspraken, had altijd een eigen mening' herinnerde J. H. Velema zich als student. Ook zou hij teveel de groepsvorming hebben bevorderd. Op een bepaalde groep oefende hij grote invloed uit waaronder: C. Smits, W.F. Laman, L.S. den Boer, J.G. van Minnen, G.A. Zijderveld en anderen. Veel van deze studenten verlieten later de Christelijke Gereformeerde Kerken of legden later de basis van de Stichting *Bewaar het Pand.* Deze stichting werd in 1966 opgericht uit zorg over de koers van het kerkverband.

In 1936 publiceerde Wisse in 'De Wekker' een serie artikelen over *De ambtelijke bediening van den Christus in de gelovigen.* Deze stof behandelde hij ook met zijn studenten. Wisse kreeg behalve een enkele kritische kanttekening van Prof. L.H. van der Meiden voor deze publicatie waardering. Het boekje vormt nog steeds een belangrijke inspiratiebron voor de prediking binnen de rechterflank van de gereformeerde gezindte.
Evenals vele andere collega's uit die tijd zoals Van der Schuit, Klaas Schilder bestreed Wisse de denkbeelden van de Zwitserse theoloog Karl Barth (1886-1968). Deze theoloog noemde de Bijbelse verhalen (hoewel getuigend van de ware levende God en Zijn wereld) aangaande de schepping en val 'fantasie', had kritiek op de predestinatieleer zoals we die tegenkomen bij Calvijn en neigde tot de alverzoening: (alle mensen worden zalig, maar de meesten weten het nog niet). Dit laatste wilde Barth overigens niet beamen en had te maken met zijn complexe wijze van theologische redenatie (de dialectische theologie)]

In 1936 beëindigde Wisse zijn werk aan de Theologische Hogeschool van Apeldoorn waarbij hij aangaf dat dit was vanwege zijn gezondheid maar mogelijk waren er andere oorzaken die hieraan hebben bijgedragen. In het openbaar bleven de docenten Van der Schuit, Van der Meiden, Wisse en Geels waardering voor elkaar uit spreken. Achter de schermen waren er ook irritaties.
Na zijn loopbaan als docent was Wisse nog enige jaren verbonden als predikant in Amsterdam-Oost [hoewel hij hier niet woonachtig was maar in Doorn] (en tot zijn emeritaat (1 juli 1946) was hij verbonden aan Middelburg. Hij maakte hij ook de Tweede Wereldoorlog mee.
Niet alleen op kerkelijk gebied was Wisse actief maar ook op politiek en sociaal terrein. Een groot deel van zijn leven steunde Wisse de ARP. Als zodanig voerde hij talloze debatten, onder andere met Domela Nieuwenhuis en Troelstra. Wisse had ook relaties met 'den ouden Bram' Kuyper. Viel er een avond te debatteren en kon Kuyper niet, dan stuurde hij soms een telegram naar Wisse met de tekst: 'Ga daar heen en knap de zaak op'. In zijn latere leven werd hij meer in het openbaar sympathisant van de SGP.

Met een profetische visie hekelde Wisse in zijn brochures, tijdredenen en prediking het 'morele verval' van Nederland, dat zich volgens hem in een hoog tempo voltrok. Hij waarschuwt tegen verwereldlijking en de genotscultuur. Van radio en in hogere mate de televisie had hij een grote afkeer. Door de TV dreigt het gevaar van volksvergiftiging. "Zucht naar rijkdom eer en macht kenmerkt schier heel het samenstel onzer zogenaamde samenleving en dat om dapper God te verloochenen en het zondige vlees uit te leven, op duizendvoudige wijze. In één woord: de zonde is ontzondigd geworden, er is geen zonde meer. En het jolige christendom doet even schandelijk mee, soms onder vrome vermomming. Ontken het maar, lach er maar om, gij ongelovige atheïst, humanist, materialist of hoe uw schandnaam ook moge luiden, maar God zal op Zijn beurt u belachen".
Wisse was een geboren redenaar die grote groepen mensen in bekoring wist te brengen. Als jongen van zeventien sprak hij al in de achterbuurten van Middelburg voor de jeugd die hij desnoods van de kermis ging ophalen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog ontpopte hij zich tot tijdredenaar, wat inhield dat hij redes hield over de tekenen van de tijd. Wisse zag alle tijdsomstandigheden en gebeurtenissen in het licht van Gods openbaring. Ook vroeg hij aandacht voor deze thematiek in de zondagse prediking en ten gehore van hier gemobiliseerde Nederlandse en Engelse militairen.

In oktober 1939 hield hij in Rotterdam een tijdrede over *De hedendaagse Jodenvervolging in de huidige wereldspanning*. Hierin zegt hij: "In onze dagen komt in de haat tegen Israël de vijandschap uit tegen de God van de Jood, Die ook onze God is. En daarom kiezen wij in dit conflict de partij voor de jood".
In 1933 waarschuwde Wisse tegen het fascisme en nationaalsocialisme. Hij schreef diverse artikelen zoals: *Niet het Hakenkruis, maar het Christuskruis*.
In november 1957, de maand waarin hij stierf, hield hij zijn laatste tijdrede in de Koninginnekerk van Rotterdam voor meer dan tweeduizend mensen over de Russische kunstmaan door de Russen, de satelliet 'Spoetnik'. Hij interpreteerde deze ruimtepresentatie als een beeld van het godsdienstig namaakwerk. De echte maan is - naar Hooglied 6: 1 - *beeld van schoonheid van Christus' bruidskerk*. Lichamelijk is dit optreden een grote inspanning. Elf dagen later voelt hij het nog. 'Die maan heeft me geen goed gedaan', schrijft hij. De zondag voor deze ontboezeming preekt hij nog een keer in Driebergen. Op dinsdag 19 november 1957 overleed Wisse tijdens het doornemen van de post.

Voor zijn werk is nog steeds belangstelling. Er verschijnen nog regelmatig herdrukken van zijn werk en ook wordt over zijn persoon nog regelmatig gepubliceerd. Ook in Amerika is belangstelling voor Wisse. Twee van zijn werkjes werden in het Engels vertaald waaronder *Christus ambtelijke bediening in de gelovige* en het boekje over de vraag: *'Mag ik ten avondmaal gaan'*.
*H*et aantal boeken dat Wisse schreef ligt op de 100 waarvan als meest bekende *'De droefheid naar God'* (1926). In zijn leven hield hij meer dan 10.000 redevoeringen.
De waardering voor Wisse is binnen bevindelijk gereformeerde kringen nog steeds groot. Indirect wordt hij als inspirator van de Bewaar het Pand richting binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken beschouwd. Vanuit de Gereformeerde Gemeenten en vanuit de Gereformeerde Gemeenten in Nederland wordt met waardering over zijn geschriften gesproken.

Iemand als dominee Jan Buskes heeft Wisse tijdens diens Amsterdamse periode vele keren gehoord en zei daarvan: "Hij preekte eenvoudig, zeer persoonlijk, recht op het hart aan, aangrijpend. Onderscheidelijk en bevindelijk. De oproep tot bekering ontbrak nooit".
Wisse legde ook de grondslag voor de Spaans Evangelische Zending die op 1 juli 1950 werd opgericht.
Tijdens zijn leven had Wisse behalve waardering ook kritiek en reserves ten aanzien van zijn persoonlijkheid en levenswandel. Dit varieerde van allerlei legendarische anekdotes en geruchtenstromen tot enkele concrete aanwijzingen. Door bewonderaars zouden deze zaken lange tijd met de mantel der liefde bedekt zijn gehouden. Anderen spraken behalve waardering ook wel kritiek uit.
In een boek over Wisse dat geschreven werd door C.M. van Driel *Een wereld op zichzelf* (2020) werd door middel van schriftelijk bronnenonderzoek en mondelinge overleveringen betoogd 'dat het beeld dat Wisse van zichzelf geschapen heeft in zijn *Memoires* en door enkele biografen (De Rijke en Van der Ham) zou zijn overgenomen bijgesteld moet worden.'
Dominee M.A. Kempeneers wees als reactie op het boek erop 'dat de bronnen die Van Driel noemt 'nogal subjectief gekleurd zijn. Het ontbreekt vaak aan harde bewijzen.' Afgezien daarvan wees hij deze wijze van geschiedschrijving [het in het openbaar tot in de puntjes breed uitmeten van iemands gebreken] naar Bijbelse motieven af met een verwijzing naar de

zonen van Noach. Van Driel hanteerde in zijn ogen "eerder de ethiek van de Telegraaf dan die van de Heilige Schrift."

Selectie uit de geschriften van G. Wisse:

- *Het Tolstoyisme, Kampen 1899*
- *Het sociale vraagstuk en de Staats(overheids)bemoeiing, Kampen 1901*
- *Handleiding bij de beoefening der Gereformeerde Geloofswaarheden, Kampen 1902*
- *Gij zult niet echtbreken, Moraal van het zevende gebod, Wageningen 1903*
- *Doe dat tot dat Hij komt, Verhandeling over het Heilig Avondmaal, Kampen 1906*
- *Het Pessimisme, Kampen 1907*
- *Geloof en Wetenschap, Kampen 1908*
- *De moderne Theosophie, Kampen 1909*
- *Uit het zieleleven, over geloofszekerheid, Kampen 1911*
- *De gereformeerde geloofsleer, Kampen 1911 (derde verbeterde druk)*
- *De Titanic en de Ark, Kampen 1912*
- *Het Spiritisme, Kampen 1913*
- *Jaarwisseling in wereldoorlog, Nijverdal 1915*
- *De wereldraadselen (Contra Haeckel) een boek inzonderheid voor ongelovigen en twijfelaars, Nijverdal 1915*
- *Een gebedsklacht onder de oordelen Gods 1917*
- *God en religie, (een apologetische bijdrage), Dordrecht 1922*
- *Religie en christendom (een apologetische bijdrage), Dordrecht 1925*
- *De droefheid naar God, Dordrecht 1926*
- *De onvergeeflijke zonde (Over de zonde tegen de Heilige Geest), 1927*
- *De slang in het paradijs, Utrecht 1926*
- *Van Golgotha naar de olympiade, 1928*
- *Homiletiek, Verklaring en toepassing van het Woord Gods, Kampen 1980*
- *Wie zal ons de steen afwentelen? en voor Petrus apart 1930*
- *Uit den Verbondsschat, Dordrecht 1931*
- *De ambtelijke bediening van den Christus in de gelovigen, Amsterdam 1937*
- *De zeven kruiswoorden, Amsterdam 1938*
- *De kroonprinses door God gekroond 1938*
- *De drie gezellinnen op de Pelgrimsreis, Dordrecht 1941*
- *De drie beesten uit de Openbaring, Dordrecht 1946*
- *Is Jezus de Christus?, (een apologetische bijdrage), Utrecht 1949*
- *Mag ik ten avondmaal gaan? Utrecht, 1949*
- *Memoires, onvergetelijke bladzijden uit mijn levensboek, Utrecht 1953*
- *De Russische kunstmaan waargenomen door een religieuze kijker, Utrecht 1957*
- *De Heilsfeiten, van advent tot pinkstertriumf, Heruitgave onder redactie van Prof. A. Baars (2007)*
- *De rechte godsvrucht, Heruitgave brieven, meditaties en verhandelingen van Prof. G. Wisse met biografische inleiding onder redactie van ds. H. van der Ham (2007)*
- *Pastorale brieven rond de heilsfeiten van een oude Doornse oefenaar (2011)*
- *Tijdredes van Prof. G. Wisse en andere predikanten in: Verheft de Banier, deel II (2018)*

Literatuur:

- *Rijke, ds. Joh. de Gerard Wisse. Een profetisch prediker, (Boskoop, 1993)*
- *De rechte godsvrucht, red. H. van der Ham, (Zuidland, 1994)*
- *Ham, ds. H. van der Professor Wisse, aspecten van leven en werk, (Kampen, 1995)*
- *Koops, E. "De leeuw heeft gebruld". Het gereformeerde gedachtegoed over de moderne cultuur voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog (ongepubliceerde doctoraalscriptie, Groningen 2003) m.n. 77-78.*
- *Bosma, dr. E.G. Oude waarheid en nieuwe orde. Bevindelijk gereformeerden en het nationaalsocialisme 1920-1950 (Apeldoorn, 2015)*
- *Mastenbroek, Geoefend in genade, uit het leven van tien godvrezende mannen (pagina 177-195) (Houten, 2017)*
- *Driel, dr. C.M. van Consolidatie en crisis*. Vuurbaak (2018), p 207-232
- *Driel, dr. C.M. van. Een wereld op zichzelf Prof. Gerard Wisse (1873-1957) (Heerenveen, 2020)*
- *Stolk, Maarten. De eigen wereld van Prof. G. Wisse in: Reformatorisch Dagblad, 26 november 2020)*
- *Kempeneers, ds. M.A. Niet in de geest van Noachs zonen; in: Reformatorisch Dagblad, 30 november 2020*

INHOUD

I. Inleiding: De **droefheid naar God** ... 9
II. De droefheid naar God ... 11
III. Het ontstaand van de droefheid naar God ... 13
IV. De aard van de droefheid naar God ... 15
V. Zalige droefheid tot vertroosting ... 17
VI. Hoe schenkt God zich aan de ziel? ... 19
VII. De vervulling van binnen ... 21
VIII. Verscheidenheid en herhaling van die droefheid ... 24
IX. Kenmerken van de onware droefheid. ... 27
X. Kenmerken van de ware droefheid naar God ... 29
XI. De zielsgestalte onder deze droefheid ... 31
XIII. Vermaning ... 35
XIV. De bekering des mensen ... 37
XV. De noodzakelijkheid van de bekering. ... 39
XVI. Tweeërlei aarde van de bekering. ... 41
XVII. Lijdelijke bekering ... 43
XVIII. God de Werkmeester ... 45
XIX. De dadelijke bekering ... 47
XX. Onderscheiden bekering ... 49
XXI. Oude en nieuwe mens ... 51
XXII. De afsterving van de oude mens ... 53
XXIII. Schijndood ... 55
XXIV. Een hartelijk leedwezen ... 57
XXV. Scheurt uw hart ... 59
XXVI. Heb ik berouw genoeg? ... 62
XXVII. Haten van de zonde ... 64
XXVIII. Vlieden van de zonde ... 66
XXIX. Waarom afsterving? ... 68
XXX. De opstanding van de nieuwe mens ... 70
XXXI. Christus de middeloorzaak van de vreugde ... 72

XXXII Vreugde in God 74
XXXIII Mate en trappen van de vreugde 76
XXXIV Dadelijk-werkzame bekering 78
XXXV Vruchtbaarheid uit Christus 80
XXXVI Delen en trappen 82
XXXVIII Besluit 87

De droefheid naar God

door prof. G. Wisse

I. Inleiding: De droefheid naar God

In dit boek bedoelen we geen geleerde verhandeling te geven. Meer praktisch dan theoretisch van aard zal het zijn. We wensen in alle eenvoud hier met elkaar te handelen over onderwerpen, waarbij we allen, hetzij geleerd of ongeletterd, toch het hoogste belang hebben. Voor de Heere zijn dezen allen gelijk. En als God ons plaatst in het licht Zijner heiligheid, dan blijft er niet anders over dan plaats voor een: 'Wee mij!' – De leidingen en wegen Gods, ook in het inwendige geestelijke genadeleven mogen verschillend zijn, de zaak blijft één. Enerlei, wat de hoofdzaak, de hartezaak, aangaat, wedervaart allen, die uit de liefde Gods geestelijk ter wereld komen. Trap en mate zijn verschillend; maar bevinding, ervaring, beleving van de kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid krijgen zij allen, die door de genade des Geestes enigermate leren verstaan, wat het betekent: 'Niets uit ons, het al uit Hem, zo kom ik in Jeruzalem.'

Het maakt een groot verschil (geen tegenstelling), of we al deze dingen weten, alleen uit boekenkennis, of wel mede uit inwendige, toegepaste onderwijzingen van Gods Geest.

Ik heb eens gelezen van een professor in de godgeleerdheid die onbekeerd was; maar toen God deze man te sterk werd en hem aan zichzelf ontdekte, moet hij op de knieën zijn gezonken en uitgeroepen hebben: 'O God, daar is een weg van verlossing, och, maak hem mij bekend.' – Hij had er zelf zijn studenten les in gegeven en moest hij vragen: maak mij die weg bekend. Hoe is dat te verstaan? Verstaat gij het, waarde lezer? Antwoord eens aan de Heere.

Zo zijn kennis en bevinding onderscheiden. Maar maak nu anderzijds niet de fout, om ze als aan elkaar tegenovergesteld te beschouwen.

De kennis is de middellijke weg. Ook hier geldt: onbekend maakt onbemind; wie niet verstandelijk weet van God, zonde, verlossing, enz., kan er moeilijk inwendig mede werkzaam worden. Maar zonder die inwendigheid, gaan we met àl onze kennis toch verloren. De kennis zelve is daarenboven ook niet om het even.

Waar God met Zijn Heilige Geest de ziel bearbeidt, daar wordt die kennis, ja, die verstandelijke kennis, een kennis des geloofs; een kennis, die juistheid, zekerheid, waarachtigheid inhoudt.

Het 'dat' wordt een 'wat'. Dat wil zeggen, men gaat verstaan, *wat* nu eigenlijk de betekenis en inhoud is van hetgeen *dat* men belijdt, en heeft leren kennen als theorie.

Daarenboven is er in de practicale godgeleerdheid, laat mij dit woord eens hier gebruiken, – velerlei, hetwelk juist uit het inwendige bevindelijke leven moet worden opgediept.

Evenals in de medische wetenschap de verschijnselen, het verloop enz. ener ziekte worden waargenomen, onderzocht, bestudeerd, om daarna ten slotte in een wetenschappelijk boek te worden beschreven; zo ook is er velerlei in het zieleleven, hetwelk men eerst daar in die ziel heeft waar te nemen, te controleren, te zien ontplooien enz., om eerst daarna het als bevindelijke geleerdheid, als empirische (ervarings) wetenschap te beschrijven. Waarbij het Woord Gods inmiddels de enige gids en toetssteen blijft.

Met eerbied gezegd, ervaren hoe en wat de werkingen des Heiligen Geestes zijn, dit alles ondervinden en beleven, doet niet de Bijbel; zelfs niet (in heilige teerheid zij het bedacht) de Christus; maar de mens, de uitverkorene ten leven.
Wij, wij zijn daar het onderwerp van.
Vandaar dat men dan ook wel spreekt van *onderwerpelijk*.
Van 's Heeren zijde beschouwd, die dit alles aan en in ons doet, kan men ook weer zeggen: wij zijn er het *voorwerp* van. 't Ligt er aan van welke zijde ge het beziet.
Alle bevinding, welke echter niet naar en overeenkomstig Gods Woord is, is contrabande. Ik zeg niet, dat er dan niets ervaren, beleefd, gevoeld, 'bevonden' is; o zeker, dat kan alles best waar zijn; maar dan is 't geen ervaring, welke vrucht van de zaligmakende werkingen des Heiligen Geestes is.
En hierbij is weer tweeërlei te onderscheiden:

1. Het kan op zichzelf nog wel iets goeds bevatten; als daar is enige verstandelijke overtuiging van zijn ellende, of enige gewetensaandoeningen; enige gemoedswerkingen; ja zelfs enig genoegen in de dingen des Koninkrijks kan er zijn; maar met dat al is het toch niet zaligmakend. Het zijn dan dusgenaamde 'algemene' overtuigingen of werkingen des Geestes.
2. Ook is het mogelijk, dat hier zelfs verkeerde vals-bevindelijke zaken zijn, vruchten wezenlijk en direct uit invloeden van de vorst der duisternis.

Over dit alles nu hopen we nader te handelen. De Heere bestrale ons maar genadig met Zijn licht.

We willen dan handelen over: *De droefheid naar God*.

II. De droefheid naar God

Op het eerste aanhoren moge het schijnbaar vreemd klinken, dat droefheid behoort tot de verschijnselen van het bevindelijke, geestelijke leven; – toch is het inderdaad niet anders; ja zelfs een eerste levenskenmerk. Droefheid echter verstaan in de zin van droefheid naar God.

Op zichzelf is droefheid inderdaad geen begeerlijke zaak. Droefheid op zichzelf is geen gesteldheid der ziel, des gemoeds, welk eer dodend dan verlevendigend werkt. In het gewone natuurlijke leven is droefheid een gif voor de ziel te achten; droefheid werkt verterend, droefheid doodt; de droefheid der wereld, zegt de apostel dan ook, werkt de dood. Sommige mensen zijn van droefheid wel gestorven; anderen worden door natuurlijke droefheid soms zo overmand, dat zij krank worden, ongeschikt voor dagelijkse bezigheid, in enkele gevallen zelfs krankzinnig.

In het paradijs, in de staat der rechtheid, is dan ook geen droefheid aanwezig. Evenmin als deze in de hemel zal zijn, waar God alle tranen van de ogen zal afwissen.

Ik herhaal, het is dan ook wonderlijk te noemen, dat droefheid een kenmerkend verschijnsel bij het geestelijk leven is, een eerste verschijnsel nog wel.

Schreiend wordt de mens geboren; zo natuurlijk als geestelijk. Gelijk het een der kenmerken is van normale geboorte, dat het kindeke schreiend ter wereld komt, zo is dit ook een verschijnsel onafscheidelijk verbonden aan de ware, geestelijke geboorte uit God. Wie wedergeboren wordt, geboren uit water en geest, hij komt schreiend tot zijn nieuwe aanzijn.

Als God een mens gaat levend maken, doet Hij hem eerst… sterven; als God een mens geestelijk en volzalig wil troosten, maakt Hij hem eerst geestelijk bedroefd, bedroefd naar God.

Naar God bedroefd. Men versta deze veel gebruikte en onder Gods volk wel bekende uitdrukking toch recht. Het wil niet slechts zeggen, bedroefd met een droefheid, welke zich *tot* God uitstrekt; om God te ontvangen; maar nog meer, nóg dieper: het betekent een droefheid, welke *overeenkomstig, volgens* God is; dat wil zeggen: een droefheid welke *behoort* bij de aanvoeling en ontmoeting Gods in onze ziel.

Sta mij toe, te mogen opmerken, dat als de apostel Paulus in 2 Cor. 7:10 deze uitdrukking bezigt en daar spreekt van de 'droefheid naar God', – hij dan in het Grieks, in welke taal hij zijn brief geschreven heeft, het woordje *'kata'* gebruikt, in onze Hollandse taal vertolkt door het woordje 'naar', droefheid naar God. En dit woordje *'kata' (naar)* betekent zoveel als: volgens, op de lijn van; evenals wij wel eens zeggen b.v.: het is naar recht, naar gewoonte enz. Zo ook hier, droefheid naar God, is een droefheid welke niet alleen niet in strijd is met God en Zijn gemeenschap, maar welke geheel overeenkomstig deze is, om zo te zeggen: het behoort er bij. – Het is een droefheid, welke zich, o zeer zeker, ook naar, *tot* God uitstrekt; maar dit wel en bepaald, omdat dit geheel naar de aard van de werkingen Gods in onze ziel is. Wie met God in aanraking komt, vangt om te beginnen, niet aan met juichen, maar met schreien. De openbaring, de aanvoeling, de ontmoeting Gods in onze ziel verwekt smart, droefheid in ons.

Dat schijnt wonderlijk. – Het zou onverklaarbaar zijn te achten, als we hier met een óngevallen mens te doen hadden. Als we lezen, dat Adam God kende aan de wind des daags, dan geeft dit in genen dele de indruk, dat dit met smartgevoel gepaard ging. Integendeel. Die ontmoeting zal ongetwijfeld een reden zijn geweest tot innerlijke zielsverheuging.

Zonder val is droefheid een onmogelijkheid. De ontmoeting Gods is op zichzelve een oorzaak van vreugde. Maar wij zijn niet meer in de paradijsstaat. Wij zijn gevallen en missen nu van nature God. God is ons vreemd geworden. Vijandig zelfs staan we van nature tegenover Hem. Wij allen missen van nature God. En om te beginnen, daarover is nu… *niemand* bedroefd.
Zie, dit is het vreselijke van 's mensen ellendestaat; hij is ellendig en hij weet het niet; hij gevoelt zich veeleer rijk en verrijkt; hij mist God en 'mist' Hem… niet. O, als hij een waarlijk God *'miste!'* hoe zou zijn snarenspel verstommen; hoe zou hij klagelijk wenen.
Hoe ontstaat nu die droefheid?
Zij ontstaat uit het gevoel en besef van het Godsgemis.
En hoe ontstaat dit besef; nog wel tot een droefheid der ziel? Wel eerst dan, maar dan ook gewis, als de liefde Gods in onze harten wordt uitgestort. Als God zich zo kennelijk en krachtig aan ons en in ons laat gelden, dat wij tot de ontroerende gewaarwording komen, die God is de waarachtige God, ook de heilige, ook de beminnenswaardige God; en de ziel daartegenover nu ontwaart, dat zij van die God verre is, ja Hem mist. Zij gevoelt zich dan ledig 'van God'; en ziet tevens, doordien God zich laat gelden aan haar in wederbarende werkingen, dat zij Hem niet missen kan, en niet missen wíl; dit baart een ontroerende smart; een gestadigheid van indruk, van overtuiging, van leedgevoel, kortom van zielsgesteldheid, welke in het woord *droefheid* haar beste vertolking vindt.

III. Het ontstaand van de droefheid naar God

Wij zagen in het vorige hoofdstuk, hoe de droefheid naar God een eerste verschijnsel van het nieuwe leven is; en hoe ze ontstaat uit de ingestorte liefde Gods in onze harten. Bezien we dit nu nog iets nader.
Het driekante hart kan niet vervuld worden met de ronde wereld heeft eens iemand gezegd. De geestelijke strekking hiervan is duidelijk. Ons hart heeft andere behoeften en noden, dan die door de wereld zijn te bevredigen. Alleen met God-Drieënig is het driekante hart te vervullen. Zo vol te maken, dat het daarbinnen werkelijk vol mag heten.
Hoe gaat het nu toe in dat ontstaan van de zielsbegeerte naar God? Keert de ziel zich naar God toe, omdat zij het in de wereld niet vindt? Of keert de ziel zich van de wereld áf, omdat zij God wil hebben? Dit maakt een groot verschil. Als we de puntjes, om zo te mogen spreken, eens op de i zetten, dan dient deze vraag goed onder ogen te worden gezien. Zeker, wie bekeerd wordt, hij zal zich van de wereld, als geheel ongenoegzaam, afwenden. Maar dat is hier de kwestie nu eens niet. Nee, het gaat hier om de uitgangen en aanvangen des levens. Hoe gaat dat toe? Wat is, met andere woorden, eerst: is er eerst een afkeer van de wereld, om dan zodoende het te gaan zoeken, ik zou haast zeggen, te gaan proberen bij God; óf is er eerst een toegekeerd worden tot God; om dan alzo de wereld als ten volle verachtelijk te gaan beschouwen? Op dit punt moet de keur goed scherp zijn, want in de eerste stelling is feitelijk het pelagianisme al verborgen; dan is doorgedacht eigenlijk de mens de eerste, die, als hij gevoelt, de wereld geeft 't mij niet, nu eens op onderzoek, op poging uitgaat bij God. Als de wereld, ja áls die eens niet tegen was gevallen en wél voldoening had gegeven, zou hij dus God best hebben kunnen missen. U voelt, dit is onzuiver. Hier hebben we dus wel na te gaan, waar en hoe de eerste steen ligt van het gebouw van onze hoop.
Zie, als het een waar werk Gods in ons is, dan gaat het juist andersom toe; dan keren we ons niet tot God, omdat we de wereld moede zijn, dát is een soort pessimisme, levensmoeheid en levensoververzadiging; maar dan wenden we ons van de wereld af, omdat we met God in levensaanraking zijn gekomen. Dan is God de eerste en… het eerste geweest. De waardeloosheid van de wereld staat dan in het teken van de waardevolheid, algenoegzaamheid, zaligheid en begeerlijkheid van God en Zijn gemeenschap. Wie om een andere reden de wereld de rug zou toekeren, heeft nog niet de ware afkeer van haar leren kennen.
Evenmin ontstaat deze droefheid naar God, als een begeerte van de ziel naar de God des levens, uit onze zelfkennis. Niet de blik, die we in ons zelf leren slaan, is de oorsprong vanonze begeerte tot God; veeleer omgekeerd, het inwendig zien van Gods beminnelijkheid doet ons walgen van onszelf. De blik in God leert ons de ware blik in onszelf te slaan. En de walging van onszelf heeft alleen waarde en geestelijke betekenis, als die walging ontstaat uit een ontmoeting van God, en het erkennen van Zijn heerlijkheid. Zeker wij moeten twee dingen leren kennen: God en onszelf. Maar eerst bij het licht, dat ons doet zien, wie en wat God is, zullen we een rechte kennis van ons zelf verkrijgen. De zelfkennis staat in het teken van de Godskennis.
Zelfs ontstaat dit heimwee naar God ook niet uit een verlangen naar Christus. Het zien van de noodzakelijkheid van Christus, het verlangen naar de Heere Jezus,. om in Hem alles te vinden, wat wij missen, is niet de bron, waaruit ons Godsverlangen ontstaat. Het schreien naar God is geen gevolg en vrucht van ons Christusverlangen. Wel omgekeerd alweder.

Immers, zolang er nog geen rechte ontmoeting met God als God heeft plaats gevonden, kan er van een zuivere begeerte naar Christus nog geen sprake zijn. Wie nog niet met God te doen heeft gekregen, weet nog niet, wat hij met Christus zal aanvangen. De ware begeerte naar Christus, naar de volle Christus, is dan ook juist, om in die weg hersteld te worden uit ons Godsgemis. In het Paradijs toch hebben we niet Christus, maar God verloren.
Nee, de oorsprong, waaruit dit zalige schreien naar God voortkomt, is niet anders dan de in ons hart uitgestorte liefde Gods. Door deze uitvloeiing van Gods liefde, van Gods beminnelijkheid wordt de ziel als het ware verliefd op God gemaakt. En dan te ontwaren, die God mis ik nu, en die God mist mij, o dat, dát doet pijn, dát veroorzaakt liefdesmart, droefheid, geheel overeenkomstig de aanvoeling Gods. Een zachte vertedering ontstaat van binnen, daar waar God zich als laat 'aanvoelen'.
We zouden ook hier het bekende beeld van de mens in de grot kunnen gebruiken. Het is van Plato. Maar deszelfs strekking is schoon. Ook voor ons doel bruikbaar. Dit beeld is het volgende:
In een grot zit een mens met zijn aangezicht naar de binnenachterwand van de grot gekeerd, en met zijn rug naar de opening, naar het licht. Nu komen er wandelaars voorbij die opening. Zij werpen hun schaduw op de rotswand, waar de in de grot zich bevindende mens tegenaan zit te kijken. En als hij nu die schaduwen ziet op de grotwand, dan… kijkt hij om, om naar de opening te zien, wie daar voorbijgaat. Welnu, de menselijke ziel, van God afgevallen, zit in de 'grot', met het aangezicht afgekeerd van God; nu moet die ziel als het ware worden geprikkeld, om weer óm te kijken. God werpt Zijn schaduw op de wand. Dat doet God door Zijn openbaring van Zijn grootheid, heiligheid, recht, liefde, genade, algenoegzaamheid. Kortom van wat Hij is, en van wat Hij zijn wil voor de mens, voor de zondaar. Dit wordt onder de inwendige toepassing des Geestes tot een middel om de ziel te doen 'omkijken'. O, zalig ogenblik, als de ziel ervaart, God is, God openbaart zich, God prikkelt mij, God is nabij; als ze het zó ervaart, dat zij omziet. Dat is nog wel niet haar volle redding, maar toch, zij kijkt de grot uit; een andere wereld ligt daar voor haar oog open. Hoe komt zij in het bezit daarvan; hoe die grot uit; hoe in de ruimte van haar vrijmaking; hoe krijgt zij God, en hoe God haar terug? Dit is het grote moment. Nu gebeurt er meer. De liefde Gods maakt haar zo begerig naar God, dat zij schreit. Een kreet van ontroering over de vreselijke heerlijkheid, en de heerlijke vreselijkheid dezer Godsaandoening ontsnapt haar.

IV. De aard van de droefheid naar God

Deze droefheid nu naar God is bij de een nog sterker dan bij de ander. Zij openbaart zich ook de ene maal meer welbewust dan de andere maal. Een goede verstandelijke kennis van de waarheid is ook hier de ziel tot groot voordeel. Nu zijn die allereerste werkingen van Gods Geest menigmaal in stille verborgenheid.
Die werkingen, met name die allereerste, van Gods Geest, die ten slotte in de diepste zielsverborgenheden de weg weet te vinden, zij zijn vaak zo stil en geruisloos, gelijk de geluidloosheid van uit de kruik vloeiende olie.
Maar hoe dit ook zij, waar God de ziel opzoekt, hetzij dan in meer of in minder mate van bewustheid, daar ontstaat een zó diep in de wortel onzer ziel, in onze levensvezelen en wortelen indringende aanvoeling van het licht, van het leven, van het volle, het liefderijke, het élzalige, kortom van het Goddelijke van God - dat de ziel aan zichzelf laat ik nu eens zeggen (wie 't verstaan mag, doe het), 'ontzield' wordt, of wilt u, (zó mag het ook!) dat de ziel eerst goed gaat gevoelen, dat ze… ziel is.
Hoe ontstaat daar een zien van iets onbewoordelijks hetwelk zij voelt te missen. Hoe wordt ze, als deze heerlijkheid des Heeren haar omschijnt, aangegrepen door een heilige siddering. Het gaat haar als de herders in de Kerstnacht, toen de engel des Heeren tot hen kwam, en de heerlijkheid des Heeren hen omscheen.
O, hoe wordt de ziel dan, door een hemelse gewaarwording, als stervende; en welk een zoet sterven toch! Hoe wordt ze in het licht van dat schijnsel Gods zacht van gemoed, stil van binnen; zo echt… 'staande gehouden'. Zij zou het zelf bij lange niet onder redelijke bewoordingen kunnen brengen, hoe en wat zij 'beleeft'; - maar ze wordt van hemelse ontroeringen bevangen tot een staat van geestelijke weemoed, van God haar aangedane liefdesmarten; zij doorziet nog niet alles, ze kan zich nog gans geen rekenschap geven van wat er met haar 'gebeurt'; zij is zonder dat zij 't zelve in volle bewustheid, 'weet', krank gemaakt, een krankheid in 't ziele'bloed'. Gelijk in het natuurlijke leven (o, sta ons toe het beeld te gebruiken) het eerste moment der gekuiste verliefdheid ontstaat in het onderbewuste leven van een mens, in de meer of min 'onbewuste'(?) diepten van het gemoed; zodat men zelf nog niet zich 'bewust' is, dat de liefdespijl ons hart heeft getroffen; zo ook (bedenk het in heilige zin) is de ziel, die door God wordt aangeroerd, in dat eerste moment in haar diepten van meer of min onderbewust leven 'verliefd' op God geraakt. Ja, in dat diepe onderbewuste leven, beneden de drempel van onze bewuste voorstellingen zich bevindend, daar ontmoeten altijd het eerst de menselijke en de Goddelijke stromen elkaar. In de nacht, in het onderbewuste, in de diepte der ziel, daar vindt dan de geboorte plaats. Uit de duisternis komt het licht straks op.
Droefheid. Ziedaar het woord, hetwelk die zielstoestand vertolkt. De ziel is niet meer kalm in het hare; neen, zij is arm, zij ziet zich ledig, zij heeft God niet. Dat kan haar niet kalm en gelaten doen blijven. Zij is er ook niet pessimistisch wanhopig onder, noch murmurerend, noch het billijkend zonder meer. Neen, zij wil, zij wil, ja wat wil zij nu?
Ik zou haast zeggen, zij weet het in dat moment schier zelf niet, wat zij wil. Als God haar nu toespreekt, en haar onderwijst wat haar kwaal èn wat haar medicijn is, ja dan weet ze het. Dat is het, zegt ze dan; dàt moet ik hebben. God mis ik, en God wil ik terug hebben, en God alleen kan het mij geven. Alleen door God kan ik getroost worden. En alleen met God zelf kan ik tevreden worden gesteld en mijn smart genezen.

Hiermede gaat dan samen, (in orde volgt het er op) een smartgevoel over de zonde; met name, dat we tegen zulk een beminnelijk, liefdevol, dienenswaardig God gezondigd hebben. Het Godsgemis is dan onze schuld. Hier vloeien de tranen al milder. Maar ik hoop straks hiervan nog breder te handelen.
Zeg ik hier nu slechts, dat deze droefheid over de zonde, ware droefheid is, omdat die zonde met God in strijd is.
Ten slotte wordt nu deze droefheid nog vermeerderd en verdiept door een droefheid over het gemis van de Borg. Dàt er een Borg is, is de ziel bekend uit de Heilige Schrift. Toch is alles daarmee nog niet in orde. Het moet haar Borg worden. Hoe komt zij dááraan? Hoe in zijn bezit? Och, dat ik Jezus mocht vinden, doordien Hij mij de hand mocht reiken. Dit is haar innig schreien.
En al deze tranen zijn zalige tranen. Niettemin, er is méér nodig; we kunnen uit ons ongeluk als zodanig niet gelukkig worden gemaakt, en evenmin uit onze tranen zelf troost ontvangen. De belofte luidt dan ook: zalig zijn zij die treuren, want… zij zullen vertroost worden.
Indien echter de tranen zelf reeds zalig zijn, hoe zalig moet dan de vertroosting wezen.

V. Zalige droefheid tot vertroosting

Dit schreien nu naar God is zalig. In zoverre namelijk dat er iets in gesmaakt wordt, hetwelk van Goddelijke herkomst is en van Goddelijke gunst getuigt. Door de invloeiing van de geuren van Gods wezen is de ziel als ontroerd en bedwelmd geworden. Dat is zalig. Te meer daar zulk een droefheid naar God getuigt van Gods bijzondere gunst over onze ziel. Immers, omdat de Heere ons lief heeft, verwekt Hij deze tranen. O, het is zulk een onuitsprekelijk bewijs van Gods toegenegenheid tot ons, wanneer wij naar God onze begeerten voelen ontwaken. Waarlijk, elke traan welke ons over de wangen stromen, geschreid uit een ziel, die naar de Heere bedroefd gemaakt is, zegt ons, dat in de hemel goedertieren gedachten over ons zijn.
Dat een van nature hard en verhard hart, hetwelk vijandig en afkerig tegenover God staat, week is gemaakt, zachtmoedig is geworden, gebroken en vol heimwee naar God, begint te wenen, o, is dat niet een klaar bewijs, dat de Heere een oog van genade op u laat rusten? Hier vinden we een eerste bewijs, dat de Heilige Geest iets met u voor heeft. Feitelijk kan men zeggen, bij zulke ware tranen naar God, ziehier het getuigenis niet slechts, dat u genade zult ontvangen, maar feitelijk al, dat u begenadigd zijt, begenadigd namelijk aan 's Heeren zijde. Vandaar dat ieder, die zulke tranen mag wenen, er iets aangenaams, iets zaligs in smaakt. Ja, met zulke tranen aan de oogleden durven we dan wel verschijnen in de troonzaal der genade Gods. Met zulke tranen is het, alsof er opening en vrijmoedigheid komt, om de smekingen op te heffen. Gelijk een Nehémia inging tot de koning, maar met de droefheid op zijn aangezicht, zo staan zulke schreiers dan ook wel eens voor Gods troon; de Heere mag en moet het dan zien, dat zij innerlijk gebroken zijn.
Aan het Oosterse hof mocht men eigenlijk niet inkomen met zulk een bedroefd aangezicht; en de vraag van de koning aan Nehémia gedaan: 'Waarom is uw aangezicht treurig?' (Neh. 2:2), had de inleiding op een strafvonnis kunnen zijn. Maar, o wonder, als we voor 's Heeren troon verschijnen, is daar juist de eerste vereiste, dat we, om te beginnen, gebroken en treurig van hart zullen zijn. O, dan is zulk een zielsgestalte de Koning aangenaam. Als de Heere dan tot de ziel zegt: 'Waarom is uw aangezicht droevig?' zie, dan houdt dit in de zekere aanwijzing, dat Hij ons vertroosten wil en zal. Want feitelijk en eigenlijk is deze droefheid zelve niet de troost, noch de bron der vertroosting; maar wel de noodzakelijke weg, waarin voor die geestelijke, Goddelijke vertroostingen plaats wordt gemaakt. Omdat de Heere uw ziel liefelijk omhelzen wil, daarom maakt Hij u dan eerst bedroefd van geest, bedroefd naar God. Vandaar de belofte: 'Zalig die treuren, want zij zullen vertroost worden.' Het zalige ligt dus eigenlijk niet zozeer, en zeker niet enkel en alleen, in het treuren, maar in het geval, dat zulke treurenden Sions zullen vertroost worden.
Ik heb eens gelezen van een Engelse godgeleerde, die het schreien naar God zó zalig vond, dat hij verklaarde het jammer te vinden, dat alle tranen in de hemel zouden worden afgewist; want, zo dacht hij, dan zouden ook deze tranen, die van de droefheid naar God, niet meer vloeien, en dit vond hij, gelijk gezegd, een waar gemis. Gij kunt die man mogelijk wel verstaan, beste lezer? Ja waarlijk, het is te bekennen, dat dit schreien naar God zoetigheden bevat, die reeds ver boven alle aardse genietingen uitgaan. Maar dat neemt niet weg, zij zijn niet (en mogen dit voor ons niet zijn) de bron der eigenlijke ware vertroosting zelve.
Niemand kan zich verzadigen aan zijn… honger; ook niet aan het klagen over zijn honger. Onze ellende, ons Godsgemis moeten we terdege leren kennen; maar deze kennis zelf kan ons wel zo weinig vertroosten, dat juist alle ware bedroefden in Sion alleen dàn hun

droefheid zullen veranderd zien in een blijde rei, wanneer zij God zelf als hun deel en erfenis zullen ontvangen.
Het gebeurt wel eens, dat zulk een 'bekommerde' in zijn droefheid zó als het ware aangenaam gesteld is van ziel, dat hij haast niet kan geloven, dat een deel aan Christus te ontvangen, hem zaliger zou kunnen zijn. En dan maakt de Heere wel eens een diepere wonde; dan ontdekt, ontbloot en ontledigt de Heere zulk een ziel wel eens zeer diep, opdat zij alsdan zal ervaren, welk een onhoudbare toestand zulks is; dan komt zij wel eens als in de angsten en banden der hel; dan leert God het haar wel, dat als zij 'ongetroost' moest blijven, het dan een hellevuur in de boezem werd. In het gezicht van deze 'verschrikkingen' Gods, leert de Heere haar dan wel, dat kennis van ons Godsgemis, om aan te vangen wel noodzakelijk, en zelfs tot op zekere hoogte zalig is; maar dat het in deze toestand zal aan moeten op het: 'Is er nog een weg of middel, om de straf te ontgaan, en… weder in genade (in de gunst Gods) te worden aangenomen?'
Als God ons dan de banden zó sterk doet gevoelen, dat ze gaan knellen; dan wordt bekommernis naar verlossing geboren. Toen de dichter zich gevoelde 'gekneld' in banden van de dood, toen, toen leerde hij het: 'Ik riep de Heere dus aan in al mijn nood.'
Zie, dan is de bedding uitgegraven, de zielebodem bereid gemaakt, om meer van de Heere te ontvangen.
Dan kan de Heere de Borg in al zijn noodzakelijkheid en dierbaarheid ons gaan voor ogen stellen. Dan kan er plaats komen voor de behoefte aan een rijke, volle Christus, om uit Hem Gods gemeenschap te mogen ervaren en beoefenen.
Kortom, als de nood… nood geworden is, dan, maar ook dan gewis genaakt de tijd, dat de Heere zich begint weg te schenken aan de ziel. Zo in ééns, en gans ten volle? Dit ligt onderscheiden.

VI. Hoe schenkt God zich aan de ziel?

Als de ziel nu zo naar God bedroefd is gemaakt, krijgt zij dan steeds en direct ten volle God en Zijn gemeenschap te smaken? Schenkt de Heere zichzelf dan steeds geheel en al tot volle klaarheid aan haar weg? Een tedere vraag, lieve lezer. De Heere bindt zich, geloof ik, te dezen niet aan een door ons, laat ik zo eens mogen zeggen, pasklaar gemaakt systeem of methode. De volheid des levens, des Geestes, der genade laat zich niet dringen in ónze zelfuitgedachte vormen en vormpjes. Daarenboven, wat van 's Heeren zijde in zichzelf inéén ligt, valt daarom voor onze bewustheid nog wel eens in de beleving uiteen. Ook hier is verscheidenheid, mate en trap; bloei en achteruitgang zelfs.
Men zij dus voorzichtig. Wacht u voor alle methodisme. Vergelijk uw weg niet met die van een ander, om nu juist dááraan U te meten en te keuren.
In het algemeen echter meen ik, dat de volgende gegevens ons van nut kunnen zijn.
Als namelijk nu de ziel in zulk een staat van droefheid zich bevindt, dan zal zij gaandeweg zo meer door hemels onderwijs uit Gods Woord een diep gevoel van haar zonde, schuld, onmacht, onwaardigheid, kortom van haar algehele ellende en dood ontvangen. In welke toestand zij zichzelf al meer een geschikt voorwerp voor de hel gevoelt, maar daarin tevens een gepast voorwerp voor de Heere Jezus wordt gemaakt. Zij zal het al meer gaan verstaan, dat zij nooit anders de Heere in haar bezit kan krijgen, en zij nooit anders zijn eigendom kan worden, dan in de weg van vrije begenadiging, van schulduitdelging, van zondevergeving, van verzoening en herstelling.
Nu wordt zij al meer gewaar, hoe haar daartoe alle middelen ontbreken. Zij bevindt zich niet slechts schuldig, maar ook gans arm, geheel onbekwaam en vloekwaardig.
Als de Heere in die toestand dan de ziel onderwijst, hoe er nu een Middelaar en Borg is, die dat alles kán in orde brengen, o dan geeft dit reeds, namelijk dat Hij het kán, een zeldzame bemoediging.
Maar het moet een geschonken Borg worden, zal zij ooit op Hem kunnen zien. Zulk zien (door Gods Geest gewerkt) op Christus' gepastheid en bekwaamheid, is reeds een zien des geloofs. En geeft daarom reeds enige verkwikking. Alle geloof toch, hoe gering ook, geeft altijd enige uitwerking, enige vrucht in de ziel. Dit zien van het kunnen, als dit nu een zaligmakend zien is, wordt (straks) tot een zo sterke begeerte, dat het wast tot een uitvluchten; en tot een uitstrekken der hand naar Jezus; ja tot een aanraken van de zoom Zijns kleeds. Hoe meer de Heilige Geest alsdan de ziel beweegt, hoe meer zij gaat toetasten, en gaat aangrijpen des Heeren sterkte.
Dit geeft dan altijd verkwikkingen van binnen; in zekere zin zou men kunnen zeggen: het geeft altijd 'enige' rechtvaardigmaking. In die mate waarin het geloof nu daadwerkelijk ook gelooft; daalt er vrede, en verzekerdheid zelfs, in de ziel neder.
En naarmate nu Christus wordt omhelsd, ontstaat er gemeenschap met Christus niet slechts, maar in Hem met God zelf. Al is het ook, dat de ziel dit niet altijd zo wel onderscheiden bewust beleeft.
Maar in 't wezen der zaak is het toch niet anders. Christus komt tot ons in als de Middelaar en Borg voorwaar; maar tevens als de Zone Gods; in Christus komt God zelf tot ons. Hij is waarachtig God. Gemeenschap met Hem is altijd tevens gemeenschap met de Vader. Men versta mij wel; niet dat dit door de ziel zo klaar op eens en altijd wordt doorzien. O neen; dit zij verre. Om te beginnen wordt Christus haar voor alles dierbaar als haar

schuldovernemende Borg. Maar bij verdere leiding krijgt zij in Hem toch nog iets meer te omhelzen. Immers wij hebben in het paradijs niet Christus, maar God zelf verloren. En nu komt God ons in de Christus zichzelf weer terug te schenken, en althans de weg te ontsluiten, om God zelf weer ter inwoning te ontvangen. Dit toch is de eigenlijke bedoeling en betekenis van de schenking van de Heilige Geest uit Christus aan en in ons.
De volle omhelzing van de Christus houdt dan ook nog iets meer in, dan Hem 'slechts' tot schuldovernemende Borg te omhelzen.
Die volle, gans volle omhelzing sluit mede in, dat we in Christus de Zoon ontmoeten, tot een geestelijke ondertrouw; ja in Hem zelfs tot een ondertrouw met God Drie-enig zelf.
O, daar wordt, vermoed ik, zo weinig op dit onderscheid gelet. De meesten, vrees ik, zien niet genoeg in, dat Christus niet slechts Borg is zonder meer, maar dat Hij ook de wortel en het geslacht Davids is; ook de Bruidegom der ziel is; ook de Middelaar, behalve van verzoening, ook van vereniging, van gemeenschap met God is.
Eerst als dit ons wordt geschonken en door ons wordt beoefend, komt er volle vervulling van binnen. Dan eerst verstaat de ziel dat zalige woord Gods: 'Ik zal U Mij ondertrouwen in eeuwigheid.'
Van daar, dat zo menigeen, die toch nog wel durft gewagen van schuldvergiffenis, toch nog moet spreken van een overgebleven ledigheid of holligheid van binnen.
Hoe is dit?
Hierover in een volgend hoofdstuk meer.

VII. De vervulling van binnen

Wat we de vorige keer opmerkten omtrent de manier, waarop God zichzelf aan de bedroefde zondaar wegschenkt, is niet anders dan wat Johannes ons neerschrijft: "Zovelen Hem (Christus) aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden; namelijk die in Zijn Naam geloven."
Laten we nog eens in het kort de lijn nagaan, waarlangs dit geschiedt, hoe de Heere zichzelf als wegschenkt.
De zondaar is dan naar God bedroefd gemaakt, door de uitgestorte liefde Gods.
Hij ziet nu al meer zijn doemschuld in die toestand. Hij ziet, dat God niet kan wonen bij het onheilige. Hij moet dus eerst gereinigd worden.
Menigmaal stelt hij nu eerst alle middelen in het werk, om bij God gerechtigheid aan te bieden.
Het geeft niets, het wordt al erger met hem.
Christus zal hij moeten hebben, als, zijn gerechtigheid. Hoe komt hij daar nu aan? Ach, hoe kan hij nu soms pogen zich waardig te maken voor Christus.
Ook dit wordt hem uit de hand geslagen.
Genade, Christus alles, hij ziet, hoe het hem *uit genade* moet ten deel vallen. De kroon wordt weder omgekeerd.
In zijn ganse doodstaat zich ziende neerliggen, komt nu menigmaal de kracht der verdorvenheid nog meer aan het woord. God laat hem al meer zien, dat zijn *wortel*, zijn *natuur* niet deugt. Hij moet uit een *ander* het leven ontvangen. Het wordt aan zijn zijde al onmogelijker, hopelozer. De dood is vóór hem en in hem; o, wee hem.
En waar de Heere zo afsnijdt, daar is de plaats en ure, dat God hem de Borg kan gaan voorstellen.
Nu komen de bezwaren en hinderpalen; het is niet voor hem, te veel gezondigd; hij zal nooit de Heere kunnen dienen, enz. enz.
God moet die bezwaren oplossen; dat doet de Heere door de Heilige Geest, die hem al meer ontvankelijk, gewillig, bedaard, overgegeven, gelovig maakt. We werken dit thans niet uit. Later komt hier nog wel iets meer van ter sprake.
Het geloof door de Heilige Geest allengs gewerkt, neemt nu net zoveel aan, als God toedient; maar dat kan het geloof dan ook niet laten aan te nemen.
God maakt eerst ledig, God schenkt dan, en God doet het terugwerken naar God, tot een ingang in God. Nu merkten we boven reeds op, hoe menigeen, die toch wel kan getuigen, dat hij de Heere Jezus als Borg heeft leren kennen en omhelzen, toch nog, als hij ten volle eerlijk is, moet verklaren: "En met dat al, is toch nog diep in mijn ziel een zekere ledigheid overgebleven. Het is net, alsof er nog iets niet helemaal in orde is."
Hoe is dit?
Zie, dan is er wel ten opzichte van de zondeschuld verzoening met God gesmaakt, en dat deed de ziel dan wel eens juichend zingen: Loof Hem, die u al wat gij hebt misdreven enz. - Maar straks als, mag ik het eens zo zeggen, de ziel tot "bedaren" is gekomen, en wat kalmer, bedaarder de dingen beziet en taxeert, ja dan moet zij zeggen: "En, o wonderlijk, het is toch net, alsof ik nog wat mis; er is diep van binnen in mij nog een ledig plekje." - Ik wil geloven, dat er onder mijn lezers wel zijn, wie deze dingen niet vreemd zijn. - Hoe nu?

Zie, dan moet u daarom niet beginnen, met uw geloof te betwijfelen; dat moet u niet doen, wat sommigen dan wel eens doen, en beginnen met al wat er "gebeurd" is, omver te werpen. Neen, maar dan moet u staan naar meer; namelijk dat u niet alleen van uw schuld u voelt ontheven; maar dat u nu ook zulk een nauwe vereniging met de persoon van de Heere Jezus erlangt, dat u in Hem de Drie-enige God zelf als uw zielsbezit smaakt. Maar schenkt God zichzelf dan niet weg zonder ons toedoen? Kunnen wij dan zelf Hem in ons bezit krijgen? Zo hoor ik u vragen. Zie, waarde lezer, alle weldaden, ook het bezit van God-Drie-enig als onze God, zijn altijd vrije schenkingen van Gods Geest; maar bedenk tevens, dat er nooit één van Gods weldadigheden in ons bezit komt dan in de weg van het geloof. Die weldaden moeten ontvangen worden in de hand des geloofs. En nu komt er nooit enige weldaad in ons bezit, dan uit de persoon van Christus. Eerst moeten we deel krijgen aan Zijn persoon, en zo aan al Zijn weldaden. De weldaad der schuldvergeving ontvangen we ook uitsluitend en alleen door Christus te omhelzen. En zo ook die verdere weldaad, van God zelf te bezitten tot algehele vervulling van onze ziel, ontvangen we alleen in de weg van diepere inleiding in gemeenschapsoefening met Christus; naarmate het geloof dieper indringt in Christus, haalt het om zo te zeggen, méér uit Christus uit.
Voelt u nu die nog overgebleven ledigheid in u, dan wijst dit er op, dat u nog *dieper* in de Christus moet ingeleid worden. Dit geschiedt altijd in de weg van dieper ontdekking, van dieper inkering in uw eigen bederf; maar ook in uw eigen ledigheid, gemis, onwaardigheid enz. Dan wordt soms na de jubel der schuldvergiffenis de "kroon" nog weer omgekeerd, opdat Christus nog rijker voor u worde. De Heere schenkt nieuwe dingen aan de ziel, altijd in de weg van dieper uitgraving, dieper ontdekking, armer-making in u zelf; ontledigend is dit werk des Geestes. Dan komt de Heere Jezus bij vernieuwing tot u, nu niet slechts als gepaste, dierbare schuldovernemende Borg, maar ook als bedienaar van dat grote volzalige verbond van genade, waarbij de Heere zichzelf geeft aan zijn volk.
De ware aanvankelijk begenadigde heeft niet genoeg ten slotte aan de wegneming der zonden, maar verlangt ook de kussingen Gods; en nu komt er nooit enige waarachtige Godsgemeenschap tot stand, tot vervulling van de ledigheid in uw Godsgemis, dan doordien de Borg nu ook als *Zone Gods* zich aan u ontdekt en gij Hem als de mededeler van het leven Gods krijgt te omhelzen.
Daarom, lieve lezer, als u nu nog moet klagen over dat ledige, ondanks alle "gebeurde" dingen, dan is dit een bewijs, neen niet, dat uw rechtvaardigmaking nog niet echt is; maar dat het geloof nog *dieper* moet indringen in de rijkdommen van Christus; opdat de Heilige Geest u uit Hem doe ervaren, doe geloven, doe beoefenen, doe weten, dat God in Christus Jezus is *onze Vader*.
We hebben goed te onderscheiden. Het is nog iets anders, van schuldvergeving te kunnen gewagen; en nog iets anders, te kunnen zingen: Getrouwe Heer', Gij wilt mijn goed, mijn God, mijn erfenis en het deel mijns bekers wezen.
Ja, dat verstaat die ziel dan wel goed, dat zij soms de eerste weldaad reeds bezit, maar nog niet altijd durft zeggen: deze andere weldaad is nu ook mijn deel.
Als u nu maar tevens verstaat, dat deze tweede weldaad u op geen andere wijze te beurt valt, dan de eerste; namelijk uit de volheid van Christus. Daartoe zij dan de bede van de bruid in uw hart: trek mij en wij zullen u nalopen. Want dan gaat het in dat nalopen net zo ver, tot de ziel in de binnenkamers des konings is ingebracht (Hoogl. 1:4). Gevoelt u dus dat "ledige" nog, o verberg dit dan geenszins. Allerminst voor de Heere. Velen worden in dit stuk nooit rijker, omdat zij niet hun nog overgebleven gebrek willen erkennen. Maar wie niet genoeg heeft aan enkel schuldvergiffenis, maar nog met overgebleven ledigheid van binnen

moet tobben, o, die raden we, om zich zo geheel arm en ontbloot voor de Heere neer te leggen en Hem te smeken, of Hij in Christus als de Zoon u alles wil leren vinden, om met die Zoon niet slechts als Borg, maar nu ook als uw zielsbruidegom in gemeenschap te komen, en alzo met God zelf te worden bediend. O, zoete, zalige gebeurtenis, als dit plaats vindt, dan worden we gevoerd in het geestelijke wijnhuis, en dronken van liefde. Dan is de ledigheid vervuld. Dan wordt in ons de Vader uit de Zoon, en de Zoon ui de Vader verklaard, en de Heilige Geest als persoon, die het met die beide zo Goddelijk zalig eens is omtrent onze vervulling. Dan ziet, dan ervaart de ziel, hoe de Zoon ons tot de Vader leidt, de Vader ons als aan de Zoon terugschenkt, om in Zijn uitnemende liefde te delen, tot een geestelijk huwelijk, hetwelk God-Drie-enig verheerlijkt

VIII. Verscheidenheid en herhaling van die droefheid

Aangaande de droefheid naar God nu moeten we nog enkele bijzondere dingen behandelen, tot lering en onderscheiding. Vooreerst merken we dan op, dat de droefheid naar God van brede aard is, en er velerlei geestelijke droefheid onder kan worden verstaan. In de regel verstaat men er uitsluitend of althans speciaal onder die droefheid, welke schreit uit het gevoel van Godsgemis. Zó hebben wij ze hier grotendeels behandeld. En dit is dan ook een zeer belangrijk element in deze droefheid; ieder die genade leert kennen, krijgt van deze droefheid over het Godsgemis in meerder of minder mate enige kennis.
Toch is hiermede nog niet alles gezegd. Onder droefheid naar God, gelijk de apostel daarvan spreekt, moet verstaan worden elke droefheid die 'naar' God is: elk schreien 'naar' dat is overeenkomstig God: naar de aard van de levendmaking door Gods Geest. Gelijk we dit eerder breder hebben toegelicht.
Een Gode welbehagelijke droefheid zou men het dus kunnen noemen. Welnu, dat is dan elke soort van droefheid, als ze maar door Gods Geest is verwekt.
Dus ook de droefheid over de zonde; over weinig genieting van Christus' nabijheid en bediening; over verberging van Gods aangezicht; over het gezicht van zo weinige heiligmaking, enz.
In al dergelijke droefheid is een geestelijk, Gode welgevallig element. Zó schreit, met andere woorden, een onbekeerd, werelds mens nooit. Ook in de hel, waar niettemin wening en knersing der tanden zal zijn, is zodanige droefheid niet mogelijk. Want daar zal het een wenen uit louter wanhoopswroeging zijn; zonder liefde Gods en zonder de mogelijkheid van vertroosting. Maar de droefheid, welke hier door Gods kinderen wordt gekend, is er een, niet in wanhoop, wel diep en zielvernederend, maar ze voert nooit tot vertwijfeling.
De apostel zegt integendeel van haar, dat zij werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid. Niet dat ze er de bronoorzaak, of de auteur van is; maar toch wel de weg, waarin zulke bekering tot stand komt.
De bedding der ziel wordt dan uitgegraven voor Christus.
Watson zegt heel eigenaardig van zulke tranen: 'Een natte zaaitijd geeft een vette oogst.'
Voorts kunnen we opmerken, dat deze droefheid naar God, nu ook speciaal verstaan als een droefheid wegens het Godsgemis, in allerlei leeftijden kan voorkomen. Zelfs bij jonge mensen; ja, bij kinderen is zij wel waargenomen. Meermalen kwam het dan voor, dat zulke zeer jeugdige mensen klaagden over een gevoel van smartelijke ledigheid in hun hart. Hier zij men voorzichtig. Niet alle droefheid is echt. Er is (ook bij ouderen) telkens nabootsing ontdekt. We zullen straks er iets meer van zeggen en een paar kenmerken van de ware en de valse droefheid noemen.
Onder bijzondere indrukken heeft menig mens (vooral jeugdige mensen) al geschreid, die toch niet zaligmakend was aangegrepen.
Honderden liggen, zegt een godvruchtig schrijver (Van der Groe) op dit ogenblik in de hel, die, nog op aarde levende, toch wel hadden gejammerd: o, die dood, o, dat oordeel, o, die eeuwigheid, o, ik ben onbekeerd enz.
Maar anderzijds hebben we niet minder te verstaan, dat er ook een dag der kleine dingen is, die God zelf verbiedt te verachten; Zach. 4 : 8, 10. Als u bij uw kinderen en in het algemeen bij jonge mensen verschijnselen waarneemt, die op zodanige droefheid wijzen, tracht dan op te wekken, levendig te houden deze indrukken. Treed het tere plantje niet onder de voet. Leg

niet de maatstaf aan van uw eigen ervaringen, noch die van welke oude, doorgeleide, bevestigde kinderen Gods ook; maar enkel die van de waarheid Gods.
Er is ook verschil in trap en maat. Dit hangt menigmaal samen met leeftijd, opvoeding, kennis der waarheid, sfeer van samenleving, aanleg en karakter, enz. De Heilige Geest werkt in rijke verscheidenheid; zij het ook in éénheid, wat het wezen der zaak aangaat. En eindelijk merken we nog op, dat deze droefheid naar God, ook speciaal als droefheid over het gemis van God en Zijn nabijheid, van Zijn gunst en gemeenschap, niet slechts één enkele maal in het genadeleven voorkomt, maar zich meermalen herhalen kan; en dat wel in verdiepte mate.
Sommigen schijnen te menen, dat God in het genadeleven een of ander stuk, dat nodig is te kennen tot zaligheid, zo bijvoorbeeld hier de droefheid naar God, op zekere maal begint en dit dan achter elkaar helemaal afwerkt; en daarna overgaat tot een volgend stuk. Dit is foutief gedacht.
Zeker, we erkennen ook in de onderwerpelijke theologie een orde des heils, ook in de praktikale Godgeleerdheid is sprake van wat voorafgaat en van wat volgt.
Maar meen nu nooit, mijn beste lezer, dat u in een of ander stuk helemaal 'afgestudeerd' zijt; en dat dan eerst daarna het volgende stuk komt. Dan zag het er treurig met ons allen uit. Feitelijk zijn we nooit ver genoeg, in geen enkel stuk.
Hoeveel God ons ook leerde kennen van Hemzelf en van ons eigenzelf, nooit kan men zeggen: nu is er niet verder meer van te kennen of te genieten.
Zo ook hier. De droefheid naar God is eigenlijk nooit diep of volledig genoeg. En zelfs na aanvankelijke, ja zelfs dierbare vertroosting, ontstaat er toch telkens weer nieuwe aanleiding en gelegenheid tot zulk een droefheid. Zo bijvoorbeeld als de Heere eens enige tijd Zijn aangezicht voor ons verbergt, en de ziel daarom moet schreien: 'Zij hebben mijn Heere weggenomen.' Als zij zich herinnert, hoe zij vroeger opging met Gods blijde scharen, en nu somtijds moet klagen: 'Zie ik voor mij, ik zie Hem niet', om dan straks met de dichter van Ps. 68 te klagen: 'Och, wierd ik derwaarts weergeleid.'
Juist als we eenmaal gesmaakt hebben, hoe liefelijk de Heere is, dan kunnen we het zonder Hem niet eindeloos meer uithouden en leren we David zo verstaan, als hij moest uitroepen in Ps. 51: 'Geef mij weder de vreugde uws heils.'
Zo ook als een kind van God in zonden is gevallen. Zo eveneens, als de vijanden zulk een aanval ondernemen, dat alles begint te beven en te wankelen. En in tal van andere gevallen meer, ontstaat dan vernieuwde, herhaalde en zelfs verdiepte droefheid naar God.
In welke gevallen steeds de bedding wordt uitgediept, om God nóg rijker, nog zaliger te ontmoeten; en om, bij elke vernieuwde vervulling en vertroosting uit God, nieuwe zaken van God er bij te leren. Want dit is het eigenaardige in deze weg, het wonder zalige, namelijk als de Heere u schenkt, dat u bij de oude ervaringen als zodanig niet meer kunt leven; en Hij bereidt nieuwe ontmoetingen voor u voor, dan laat de Heere dat oude eerst ganselijk als opteren; en dan, als dat opgeteerd is, en u nu armer en lediger dan ooit zijt geworden, en u weer naar God zelf, en niet naar uw vroegere ervaringen gaat roepen, naar God als een nog dieper nederbuigend God; zie, dan komt de Heere bij vernieuwing tot u, maar om zich als nog voller dan ooit aan u te openbaren en weg te schenken; dan doet Hij om zo te zeggen, in die vernieuwde ontmoeting, er weer wat 'nieuws' bij; dan weet u weer méér van God, dan smaakt u nieuwe, tot dusverre nog niet gekende zaligheden. En… dan wordt het 'oude' ook weer levendig, maar dan belicht met dat nieuwe. Dan is de ganse hof weer omgespit; dan is alles weer gesnoeid en opgebonden, dan prijken straks zeldzame bloesems, en worden gans

edele vruchten gezien; waar de Koning, de hemelse Bruidegom zelf door de bruid bij genodigd wordt, om daarvan te eten. (Hoogl. 4: 16b).

IX. Kenmerken van de onware droefheid.

Gelijk we (vorige maand) reeds opmerkten, valt ook hier schijn en wezen van elkaar te onderscheiden Niet alle tranen zijn van één en dezelfde waarde. Dit is reeds zo op natuurlijk gebied in het, laat ik zo mogen zeggen, alledaagse menselijke leven. Veel meer geldt dit nu nog op het gebied van het geestelijk leven. De Heere waarschuwt daartegen met grote, diepe ernst in Zijn heilig Woord. Gods Woord leert ons maar al te duidelijk, hoe degenen, die voor eeuwig verloren zullen gaan, niet slechts te vinden zijn onder de publieke werelddienaars, onder komedianten en kermisgasten, balzaalbezoekers en schouwburgklanten enz.; maar evenzeer onder degenen, die 'Heere Heere' hebben geroepen, met Christus gegeten en gedronken hebben, in Zijn naam zelfs wonderen hebben verricht (Matth. 7 : 21); en die hier op aarde meermalen hun tranen van ernst en aandoening hebben geweend.
We merkten reeds op, dat wij de tere plantjes niet onder de voet mogen vertreden. Vooral bij jonge mensen zij men te dezen teer-voorzichtig. Toch sluit dit niet in, dat we niet terdege een ernstige keursteen zouden hebben aan te leggen; natuurlijk uitsluitend en alleen naar Gods Woord.
Want meermalen toch hoort men de opmerking: och, ze zijn nog jong; men kan van een jong mens nu eenmaal niet eisen, wat bij een oudere van dagen valt waar te nemen; daar zijn immers zowel 'kleintjes' als groten in de genade; denk er om, dat er ook 'lammetjes' onder de kudde zijn; enz. Niet waar, we kennen allen deze en dergelijke redeneringen. En daarmede is dan op zichzelf niets verkeerds gezegd. Integendeel! Alleen maar, men zie nu wel toe, dat dergelijke redenering niet worde gebruikt om af te dingen op hetgeen toch noodzakelijk 'gekend' moet worden. Want dan Zou ik willen opmerken: wel zeker, lammetjes zijn er ook, misschien wel het meest; maar lammetjes of volwassen schaap, ze hebben (sta mij de uitdrukking toe)… toch vier poten. U begrijpt toch mijn bedoeling wel, niet waar, beste lezer? Ik wil maar zeggen, de wezenseigenschappen moeten er toch zijn. Het 'lammetje' zal evengoed bijvoorbeeld zijn verloren staat moeten kennen als het volwassen schaap.
Een zuigeling, een kind, een man, een grijsaard zijn alle vier onderscheiden; maar het kleinste, jongste, geringste mensenkind bestaat toch uit dezelfde wezensdelen als de volwassen ouderen van dagen. God leert zijn uitverkoren volk, zij het ook met onderscheid van trap, mate, bewustheid enz., toch dezelfde wezenszaken.
En dit geldt niet minder van de kring des genadeverbonds en deszelfs bediening. Want in onze dagen lijkt het wel eens, alsof men de mening toegedaan ware, dat een dusgenaamd 'kind des Verbonds' wel toekan (sta mij alweer toe mij zo uit te drukken) met 'zilver', terwijl van een toegebrachte 'publiek-goddeloze' dan 'goud' wordt geëist. - Dat gaat verkeerd. Dat loopt uit, als God het niet verhoede, op met een 'ingebeelde hemel' ter helle te gaan.
Zo is er dan velerlei godsdienstig en ernstig geween, hetwelk toch in het wezen der zaak maar 'droefheid der wereld' is. Ezau's tranen; Rachels wenen; de boete van Farao; de vernedering van Achab; de tranen van de rijke jongeling; de tranen der vrouwen van Jeruzalem, enzovoort; al deze beklagenswaardige figuren hebben op hun manier een zekere ernst, een zekere stemmigheid, of soms zelfs een zekere vernedering betoond, welke echter niet uit het wedergeboren leven voortkwam. Zo diep ernstig vermaant de profeet Joël: 'Scheur uw hart en niet uw kleren' (Joël 2 : 14).
Zo schreien velen wel uit de omstandigheden, maar niet uit kracht van de ingestorte liefde Gods. Als ze bijvoorbeeld hun verloren aardse goederen maar terughadden, zo zouden ze niet meer schreien, geen behoefte aan gebed meer hebben, kortom God best kunnen missen.

Als de oordelen Gods dreigen, of aanwezig zijn, o ja, dan zegt Farao: 'Wij zijn goddeloos, de Heere is rechtvaardig, bidt vurig voor mij' (Ex. 9 27); maar toen de donder van Gods oordeel weer wegrolde, was de boetestemming van Farao ook weer voorbij. En zo gaat het velen. Ook kan daar zijn een zwaarmoedig gemoed, een melancholische natuur; hoort zulk een van zware, van ernstige, van aangrijpende dingen, hij wordt al zeer spoedig ernstig gestemd, gewichtig-doend, gaat schreien enzovoort; maar het is hem niet om de zalige gemeenschap Gods zelve te doen. Er is ook geen liefde Gods in het hart, waaruit die tranen ontstaan. Dezulken erkennen hoogstens, dat zij ongelukkig zijn; maar niet, dat zij hierdoor persoonlijk het voorwerp van Gods rechtvaardige gramschap zijn; en als zij nog enige indruk van Gods recht hebben, dan is het meer verstandelijk en gemoedelijk, dan wel, dat het zou zijn een liefhebben met het hart van Gods recht, heiligheid en waarheid. Zij hebben meer medelijden met zichzelf, dan dat zij bekommerd zijn over Gods eer en deugden, door hen zo snood aangerand. Zij kennen ook niet het 'midden in de dood liggen'; afgesneden worden, ontdekt en ontledigd worden; afgebroken worden aan al het hunne, om zo enkel en alleen uit God en Zijn welbehagen te worden behouden, zij weten er niets van; en als het er maar goed op aankomt, dan betonen zij, dat zij er weinig van hebben moeten ook. Zij zijn meer op zelfbehoud (en dan wel naar hun lust en opvatting) bedacht, dan dat zij wensen en begeren, dat God eens zichzelf in hun ziel mocht verheerlijken; en dat wel op de manier, welke God daartoe goeddunkt. Niet om God zelf is het hun te doen. Zij willen wel zogenaamd van hun droefgeestigheid verlost worden; maar niet in de weg, die daartoe eerst waarlijk leiden kan.
O, die vroomdoende zelf behagers! God is niet de eerste geweest, die met hen 'begon'. Zij zijn zelf begonnen, en daarom verlangen zij een andere inhoud tot hun troost, dan God zelf; en desgelijks verkiezen zij een andere weg tot bevrediging, dan door God getroost te worden. Kortom, het kenmerkende van een werk des Heiligen Geestes bezitten zij niet.
De derde Persoon in zijn Zaligmakende werkingen is hun onbekend; onbekend namelijk in het practicale zieleleven. Het is een 'droefheid', maar niet uit de Heilige Geest; en daarom geen geestelijk werk; het is nog de natuurlijke mens, die we hier ontmoeten; hij brengt in al zijn tranen niets anders dan de offers van een vleselijke godsdienst. Zij gaan, als God het niet verhoedt, ditmaal niet dansend, maar… schreiend naar de hel.
Wat behoort dan wel tot de kenmerken der ware droefheid?

X. Kenmerken van de ware droefheid naar God

Wij zullen hier niet alle kenmerken van het ware geestelijke leven in regelmatige orde ter sprake brengen. We hopen later nog wel eens nader gelegenheid te vinden, om meer en breder van deze kenmerken te handelen. Nu slechts een en ander betreffende de droefheid naar God, en van wat speciaal van haar als kenmerk mag gelden. En dit dan evenmin in alle volledigheid. Slechts enkele hoofdzaken mogen hier volstaan.
Deze droefheid dan ontstaat uit de Heilige Geest, die ons de liefde Gods in het hart uitstort. Ze is daarom streng geestelijk. Onafhankelijk en afgedacht van alle uiterlijke omstandigheden. Zij wordt niet veroorzaakt uit het geval bijvoorbeeld, dat Gods oordelen u zo treffen, of dat u daar zo bevreesd voor zijt. O, neen, al zoudt u in een gouden paleis wonen, en al zou voorts uiterlijk alles liefelijk en zonneschijn wezen, niettemin gevoelt u u ledig, arm, ongelukkig, u ligt in het verborgene, soms wel nachts op uw bed, te schreien. Omdat u God mist. Als geestelijke droefheid is dit dan ook meer een diepe, een bedaarde, een regelmatige droefheid, dan wel een luidruchtige.
Zo een wil het, vooral in de eerste tijd, juist niet, eens altijd weten, dat hij zo 'van binnen' is aangeraakt en ontroerd. Het gaat hem veeleer als de man uit de gelijkenis, die, toen hij de schat had zien liggen in de akker, dezelve verborg (Matth. 13:44). Zij zouden het, om te beginnen, voor niets liefs willen weten, dat zij daar op hun zolderkamertje bijvoorbeeld, voor God hadden liggen wenen. Zij zullen eer ze naar beneden komen, zorgvuldig hun tranen afwissen, hun aangezicht wassen, en al hun best doen, dat vader en moeder, broers en zussen, de huisgenoten en vrienden er toch vooral niets van bespeuren.
Waarom? Ja, dat is nu eens een eigenaardige, zielkundige vraag. Waarom willen ze het direct niet zo weten?
Onder meer daarom niet, omdat zij 'bevreesd' zijn dat de mensen eens 'iets' van hen mochten 'denken'.
En waarom dan dát wéér niet? Wel, zij zijn uiterst voorzichtig, eerlijk en waar gemaakt. Ja zeker, zij zouden wat graag willen vertellen, dat God hun ziel had gered; tenminste als zij daar maar goede gronden voor hadden, maar… zover zijn zij nog niet! En zij zijn juist uitermate bekommerd, of het wel 'waar werk' in hen is. - En stel u voor, dat de mensen hen dan voor 'vol', voor begenadigd aanzagen, terwijl zij zichzelf juist meer dan ooit ledig en verloren gevoelen!
Daarbij komt, als de liefde Gods in het hart is uitgestort, dan krijgen we God lief geheel en al, in al Zijn deugden; ook in die der waarheid. Voor zelfbedrog. zijn zij dan zo uitermate bevreesd, omdat zij bang zijn, dat zij zich iets toe zouden eigenen, wat niet waar is; en daarom willen zij evenmin, voor geen geld ter wereld, dat zij bij anderen een indruk zouden vestigen van genadewerk in zich te bezitten, terwijl zij zelf juist meer dan bekommerd zijn, of het wel echt werk Gods is; ja terwijl zij op dát ogenblik veeleer menen, dat zij meer dan ooit geschikt voor de hel zijn.
Maar met dat al, en ziedaar een nieuw kenmerk, zij blijven van die verborgene plaatsen voor God niet weg. Het mag al eens even onderbroken worden, maar zij komen telkens op de knieën terug. Door God bedroefd gemaakt, 'gaande' gemaakt, zeggen onze oude vromen wel eens, zullen ze geen rust of vrede meer kunnen hebben, tenzij God hen heeft getroost. Liever sterven zij in deze droefheid, dan dat zij ooit weer hun vorige genoegens zouden opzoeken, buiten en zonder God.

O, dat vals-geruste leven van weleer, die nare akelige, koude, dode toestand, van vormelijk bidden, kerkgaan zonder behoefte, lezen, zingen, vromen bezoeken enz. enz., maar alles als een uiterlijke vroomheid en vormdienst, o neen, zij walgen er nu van; daar is de doodslucht hun uit tegengewaaid. - Duizendmaal liever zouden zij in deze hunne droefheid, in deze 'levendige' bekommernis sterven, dan dat zij ooit weer in die oude onaandoenlijkheid, in dat geesteloze leven van weleer zouden terugvallen.
Voorts: zij ontkennen dan nog wel, dat zij 'iets' bezitten; maar toch… Zelfs deze ongetrooste droefheid, al gingen zij er ook mede naar de rampzaligheid, maar zij zouden haar niet willen inruilen voor duizend werelden van aards genot, en vleselijke liefhebberijen. Bijzonder gevoelen zij in deze toestand juist het ongenoegzame van een wettische godsdienst. Zij kunnen met Mozes niet naar de top komen, maar moeten beneden, aan de voet van de ompaalde berg blijven staan. Zij zullen in eeuwigheid niet op de top in het licht komen, als niet van Boven naar beneden Eén komt, die hen zal opvoeren op Goddelijke vleugelen.
Alle valse vertroosters, (ziedaar nog weder een kenmerk) worden deswege weggezonden. En wel met fijne keurzin. Neen, u behoeft niet te ondernemen, om zulk een ziel met loze kalk te pleisteren, zij wil geen valse pleisters op de wonde; en allerminst verdovend medicijn, hetwelk wel schijnbaar de pijn, maar niet de ziekte wegneemt. En zij weet terdege, wat te dezen al dan niet uit het hemels receptenboek is.

Geef mij Jezus, of ik sterf;
Want buiten Jezus i geen leven,
Maar een eeuwig zielsverderf.

Geen zichzelf (buiten de werkingen en toepassing van Gods Geest om) toegeëigende Christus en God is haar troost.
Zelfs kunnen de beloften Gods, zoals zij daar staan in de Schrift, haar niet helpen, als Gods Geest die Schrift niet onwederstandelijk en krachtdadig aan haar persoonlijk toepast.
Alle vloeken zijn voor haar. Beloften niet één, tenzij de Heere haar er deel aan geeft. En dit weet zij zeer wél, of dit geschiedt ja of nee.
Want als God dát doet, lieve lezer, zie zo onmogelijk het anders is het te geloven, zo onmogelijk wordt het dan, het te ontkennen. Want de Geest getuigt dat de Geest de waarheid is.

XI. De zielsgestalte onder deze droefheid

Met deze ware droefheid naar God nu gaat gepaard een hartelijk leedwezen over de zonde, en een niet minder hartelijk belijden derzelve; met diepe beschaamdheid voor God. David zegt er van in Ps. 32: 'Mijn zonde maakte ik U bekend en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet; ik zeide: ik zal belijdenis doen van mijn overtredingen voor de Heere; en Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonde.'
Tevens bevindt men in zich een eerbiedige kinderlijke vreze voor de Heere, niet een slaafse vreze, uit angst en bangheid voortkomende; maar de vreze van eerbied; men is dan bang, dat men God door het een of ander bedroeven zal. O, men ziet dan zoveel hoogs, beminnelijks, zaligs in God, dat men liever stierf, dan zondigde! Geen wettische angst of droefheid vervult de ziel; maar een kinderlijke, meer evangelische.
En zo gaat er dan eveneens mede gepaard een uitzien naar behoudenis, een smeken en wenen om een Borg, een wachten op de Heere, of Hij zich ontfermen wil, en ons die gezegende Borg Christus toerekenen.
Als men in die toestand één zaak kennelijk zich bewust is, is het wel, dat men zich geheel waard gevoelt, om voor eeuwig verloren te gaan; en inmiddels is er toch een bekommernis, of de Heere nog eens de weg voor de bedroefde ziel wilde ontsluiten, om met God verzoend te worden, en om in de weg van vrije, toegepaste genade in de Heere nog eens te mogen roemen als in ons onvergankelijk deel en goed.
Maar hoe verstaat zulk een naar God bedroefde ziel tevens, dat zij niet slechts onwaardig is om zalig te worden, maar ook om Christus te ontvangen; om aan Hem deel te krijgen. Dit is vaak geen gering deel van haar bekommernis; dat ze nog eens mocht roemen in een geschonken Borg. Al haar pogingen, om enige gerechtigheid uit zichzelf tot stand te brengen, worden haar uit de hand geslagen; maar eveneens wordt haar ontnomen alle gedachte en onderneming, om zich enigszins waardig te maken voor Christus.
De droefheid, welke uit vrije genade is ontstaan, leert schreien alleen naar, alleen om vrije genade.
Genade maakt altoos plaats alleen voor… genade, voor zichzelf dus. En, o lieve lezer, misschien hebt gij er wel enige kennis van, maar dan zult gij weten, dat de ziel nu juist al meer geschikt voor de Heere wordt, naarmate zij in zichzelf al ongeschikter zich bevindt. Zie, naarmate wij armer voor God mogen worden en zijn, in die mate kan de zilveren straal uit de geopende, opspringende fontein ons beter bereiken, in ons effect oefenen, en vruchtbaar ons besproeien. Wat ligt er een volle rijkdom en algenoegzaamheid in de Drie-enige God; en niet alleen, dat die in God in ligt, maar wat deelt de Heere daar graag van uit; hoe overvloedig kan en wil en zal Hij de geopende mond vervullen.
Zet toch uw ledige vaten neder voor Zijn aangezicht. Ook dit is een werk Gods, Zijns Geestes. Het is niet anders, maar verberg u hier niet achter, om in uw niet-bezit te volharden. God moet het geven, het is zo. En tegelijk geldt ook: bid en u zal gegeven worden. God moet ook het bidden schenken, wederom het is zo. Zelfs het bidden om een gebed, het zuchten om een zucht, tot eer van Hem. Niettemin in de weg van opwekking, aansporing, enz. (want Hij werkt middellijk) wil de Heere dit alles in ons verwekken.
Er zijn twee dingen, die 't gewone, niet-door-GodsGeest-verlichte verstand nooit kan rijmen, noch verstaan; maar een wedergeboren mens omhelst ze.

En dat zijn deze twee: als ik God en Zijn zalige gemeenschap mag smaken, als mijn ziel met Hem vervuld is geworden, zie dan is dit enkel en alleen vrije, ongehoudene, dierbare genade. En als ik God mis en het is ledig, arm en donker van binnen, dan is in de worteloorzaak hier niets aan God, en alles aan mij te wijten. Bij bezit krijgt genade de eer; en bij gemis ik zelf de schuld.
En zie, daar valt nu een mens zo bij, die door de Heere geleerd en geleid wordt. Daar ziet hij, met geloofsoog bij eeuwigheids- en Geestes-licht, dat dit toch zó en niet anders is; en dat het zó in orde is ook.

XII. Vertroosting en vreugde

Aan zulk een ziel nu, die in deze droefheid naar God leeft, kan en mag vertroosting geboden worden. Hoe heeft de geprofeteerde Christus in Jesaja immers zelf uitgeroepen, dat Hij gezalfd is om een blijde boodschap de zachtmoedigen te brengen; om te troosten alle treurigen Sions. Toch moet dit medicijn van de troost met geestelijke zaakkundigheid worden toegediend. Enerzijds geldt, dat men niet onvoorzichtig, al te haastig, en in nog niet te verwerken mate moet troosten. Het is waarlijk niet gewenst, om iemand bij het schreien van de eerste de beste traan, maar dadelijk de handen zegenend op te leggen. Trouwens, dit laten de ware bedroefden zich zo maar niet welgevallen. Dan worden ze daarom wel eens voor ziekelijk en ongelovig enz. uitgemaakt; maar het deert niet. Kwakzalverij is nu eenmaal vijandig aan ware geneeskunde. Neen, men zal wél doen, aan deze droefheid de gelegenheid te bieden, zich te vertonen in haar ware gedaante. Laat het overzomeren, laat het overwinteren, zeiden de ouden. Voorts de ziel moet ontledigd, haar bedding uitgegraven worden, anders heelt men de breuk op het lichtst. Rechte droefheid naar God moet nog dieper gaan schreien. Gods recht, eigen onwaardigheid, doodstaat en verdoemeniswaardigheid moet de ziel onderwezen worden. Alleen dan kan zij verstaan, genieten en verheerlijken, wat de genade Gods betekent. Als dus iemand zegt, dat hij zo bedroefd is over Godsgemis enz., zegt dan niet dadelijk: 'Wel, mijn broeder, dan bent u een kind van God, dan hebt u maar te geloven, enz.' Neen, dat kon wel eens een zeer onverstandige zielsbehandeling blijken te zijn. Vooreerst is daar veel namaak en schijn. Daarbij is het nodig, dat zulk een ziel van medelijden-met-zichzelf wordt verlost; en dat ze goed krijgen te verstaan, dat het ook in haar zaliging gaat om God en Zijn zelfverheerlijking in haar. Waarlijk, we dienen goed van de Libanon afgebracht te zijn, eer de Heere Jezus tot Godverheerlijkende vrucht zich in ons openbaren kan. Ja, de Heere schenkt zichzelf graag en geheel weg. Dat lijdt geen twijfel; maar alleen aan degenen, die gans hulpeloos zijn geworden.

Maar versta dan ook, welk een vreugde in God daar bereid is voor dat volk, hetwelk alzo geleerd is, om als een in zichzelf ellendig en arm volk te worden gezaligd. We staan zoveel onszelf in de weg met onszelf. Moge de Heere ons daarvan maar meer onderricht schenken. Zie, dan komt er plaats voor dat heilige drietal van het bekende lied uit Ps. 68: 'Hij kan, Hij wil, Hij zal.' De almacht, de gewilligheid, de getrouwheid Gods.

Als de Heere dan zichzelf gaat mededelen, ja, dan blijkt het een onuitputtelijke bron van zaligheid. Genade tot gemeenschap; gemeenschap met de Drie-enige God zelf. Elke dronk uit die fontein doet de ziel van vreugde opspringen. Reeds het gezicht in de mogelijkheid geeft al zulk een blijdschap. En als dan de Heere zijn heil toepast tot aanneming van de Borg, om in Hem God zelf terug te vinden, wat wordt het dan rijk. En als de Heilige Geest dan licht geeft over zijn eigen werk; ja wel eens inleidt in de bronoorzaak van Gods eeuwig welbehagen; in de verdienende oorzaak van des Zoons Borgwerk; en in de toepassende oorzaak van het werk van de Heilige Geest; hoe kan dit een zoete verwondering baren. In de mate, dat de Heere zelf de vervulling van het zondaarshart wordt, ontstaat er vrede, rust, liefde, heiligmaking, Godzaligheid. Zij zullen er van zingen, zelfs des nachts; zij kunnen soms de slaap er niet door vatten. In zoete meditatiën. Zij zoeken dan dagelijks de afzonderingsplaatsen, en hebben een lust in het gedurig verkeren in de tent Gods; nabij de Heere te zijn, dat is dan het leven van het leven geworden. Daar krijgen ze dan al meer

onderricht van wat God is, en van wat zij zelf zijn. En omgekeerd (dit als ze verdere vorderingen maken) zien ze hun God al rijker en beminnelijker, naarmate zij in zichzelf de tegenvallers gewaar worden, en de ontrouw moeten belijden. O, wat is het al en steeds zaliger, om niets te worden, en niets te wezen voor God, en Hij het ál.
Die vervulling met God kan soms zulk een vreugde in God voortbrengen, dat zulk een begenadigde zou verlangen om heen te gaan. Hij kan het hier niet verwerken; zijn lichaam zou bezwijken. Soms moet hij vragen: och Heere, temper het. Wat doet dit dan verzoend worden met de dood. Wat een verlangen naar Boven kan dan ontstaan. Bedenk, wat het eens zal zijn, als God dat beminde volk zal verwaardigen, om in te gaan in Zijn eeuwige heerlijkheid. O, dan zullen we niet meer kunnen uitzwerven uit die zalige gemeenschap. En dit is wel een toppunt van vreugde, dat zij dan nooit meer zullen kunnen en zullen willen zondigen. Hun hart eeuwig aan hun God te mogen ophalen! En God zal zich in hen verblijden.
Inmiddels schenkt deze vervulling met God Drie-enig aan de gelovigen, zolang zij nog hier zijn, een wonderrijke levensinhoud. Zij weten waarvoor en voor Wien zij leven. Al hun denken, spreken en doen ervaart daar min of meer de invloed van. Inhoud en doel des levens worden van karakter en aard veranderd. In het meest 'gewone' zelfs gaan zij God zien. Er worden voorts onuitputtelijke krachtbronnen in deze hun God gevonden. Hij zal hen geleiden tot de dood toe. Gaan zij door het moerbeziëndal, zij worden wel eens verwaardigd, Hem tot een fontein te stellen. O, dat boren, dat graven in God, om wat 'los' te krijgen! Welk een bevinding van verrassend heil wordt er uit geboren. Zij weten tevens waar de 'stal' hunner ruste is. Dat harte des Vaders, zij gaan nu uit en in, en vinden weide, en keren in die ruststal telkens weder. Wat is het leven hier beneden nu eigenlijk in menig opzicht, ik zou haast zeggen, te ordinair voor hen geworden. Hoe zalig zijn de afzonderingsuren met God en zijn volk, waarin zij de blik vooruitwerpen. Hoe kostelijk zijn die ogenblikken van intieme omgang in 't verborgene met God Zelf. O, hoe worden zij daar gekust, ook geleerd, ook wel eens zalig bestraft en terecht gewezen, maar goed is en blijft het hun, om nabij God te wezen. Nu hebben zij kinderrechten, waar ze wel eens mede inkomen in de troonzaal, om er een heilig pleidooi op te voeren. En moeten zij, helaas! zo menigmaal nog klagen over hun verdorvenheden en bondsbreuken, O, dat Goddelijk huwelijksverbond met hun Jehovah is ertegen bestand. God is de eerste wat aangaat deszelfs vastigheid en onverbrekelijkheid. God is in deze verbondsomhelzing, o neen, wel niet aan hen, maar des te meer aan zichzelf verplicht, om eeuwig hun God te zijn. Hoe kan dat, bij diepe smart over de bondsbreuken, toch hun hart vervrolijken, ja hen in bewondering doen wegzinken. Hoe beminnelijk is die God! En welk een vrijmoedigheid ontlenen zij eraan, om weder te keren, om toch nog andermaal zich aan Hem over te geven. Want Hij lokt, Hij troost, Hij verzekert en verzegelt. Hij staat met Zichzelf in voor… Zichzelf, en daarin ligt hun anker vast.
Geen wonder, dat de ziel, welke daar iets van ervaart, zal uitroepen:

'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên.

XIII. Vermaning

Kent gij, lieve lezer, nu iets van deze droefheid naar God? Want, het zij in meerder of in minder mate, maar daar moeten we iets van hebben leren kennen, zal het eenmaal blijdschap wezen; en zal er ook hier, aan deze zijde van het graf, ware vrede in God gesmaakt worden.
Wie eenmaal boven zal mogen meezingen, zal hier op aarde wel eens geweend hebben. Tranen van de ziel. Het zit niet in de tranen als zodanig, dat is zo. Maar als God ons door Zijn Heilige Geest inwendig aanraakt, dat gaat niet, zonder dat de ogen vochtig worden. We weten heel goed, dat tranen geen zonden wegwissen; als ook dat tranen daarom nog geen bewijs zijn van bekering; en dat in menig bedehuis tranen zijn geschreid, die toch niet in Gods fles vielen; al ben ik het ook anderzijds roerend eens met zeker prediker, die eens opmerkte: ik zie de mensen in de kerk liever schreien dan slapen. God zal alle tranen van de ogen afwissen, zegt de Schrift. Maar hoe dan, als er nooit tranen zijn geweend? U bent een diep ongelukkig schepsel, u, die nooit uw Godsgemis zo diep hebt gevoeld, dat het in uw ziel een recht leedgevoel met berouw en smart opriep.
Ach, u lacht nog enkel? U meent, het is nog tijd genoeg? U hebt nog zogenaamde verzadiging aan de goederen van de wereld en van het vlees? Bid God toch vurig, dat Hij u eens van rijk arm, en van gelukkig ongelukkig moge maken; om eens geen plaats meer te kunnen vinden voor het hol van uw voet, voor en aleer u weet, dat God uw algenoegzaam deel zij. En dit zult u nooit te weten komen, dan in de weg van ware hartverbreking. Werk er ook niet over heen. Als de stem in uw binnenste u vermaant, als ge u heimelijk toch ledig en arm gevoelt, o, bid God vurig, of Hij dan al uw tegenstand en hoogmoed wil breken. Wie niet wil schreien hier, zal het, vrees ik, eeuwig in de hel moeten doen.
Gevoelt u er wel iets van, hoe u daar in uzelf midden in de dood ligt; reeds in uw verbondshoofd Adam afgevallen van God; en hoe u door uw dadelijke overtredingen telkens het zegel van uw goedkeuring hecht aan deze bondsbreuk? En zegt u nu mogelijk vanwege dit vreselijke gezicht: wee mij, want het is buiten hoop? Wel mijn vriend, ik zou u willen toeroepen: dit is een gelukkige hopeloosheid; vergeet niet, dat God zelf heeft gezworen, geen lust in uw dood te hebben. Belijd het maar: Heere ik, ik heb lust in mijn dood. Voor dezulken is er juist balsem in Gilead bij de Medicijnmeester aldaar.
Het was juist Gods klacht, dat het volk wel vermoeid was vanwege zijn vele reizen, maar dat het niet had gezegd: 'Het is buiten hoop'.
Zie, met dezulken kon de troostende zielearts juist niets beginnen. Maar die in eigen schatting en naar eigen middelen buiten hoop zijn gekomen, aan dezulken wil de Heere al zijn goeddadigheid bewijzen.
Werp u in die toestand voor de Heere neder, en roep uit: o, Heere, wilt Gij U verheerlijken, zie, hier ligt er een, in wien Gij nu Uw deugden kunt opluisteren; ik ben uitgeteerd en niets voor Uw aangezicht, ach, wil om Uws Naams- en Verbondswil, mij genade bewijzen, dan zal mijn getrooste ziel vermelden kunnen, wie en wat Gij zijt voor een hulpeloos tot U gevlodene; dan zult Gij al de eer ontvangen. Zie, daartoe geeft de Heere u toestemming.
Wees daarbij niet ongelovig. Zonden doen is jammerlijk, maar ze te belijden voor de Heere is zalig. Uw Godsgemis te bewenen is zoeter, dan in verstrooiing afleiding te zoeken.
In onze rampzalige natuurlijke staat is veel kracht, om te verdoemen, maar in Gods genade en zondaarsliefde is nog meer kracht om te behouden en te troosten.
Wie het genoot, sta naar meer.

Bij aanvang en bij voortgang moet er gemeenschap met de Heere Jezus zijn, om uit Hem alles te ontvangen, wat wij missen. Maar hoe volzalig, dat in Hem een geopende fontein is, die nooit uitgeledigd kan worden. Hoe meer u begeert, hoe meer er uit Hem uitvloeit. Verzadiging van vreugde is bij Hem.
En laten wij als predikers toch steeds met ernst aandringen op de noodzakelijke ervaring van deze droefheid als ook van deze vertroosting.
Bij veel zogenaamde godsdienstigheid, wordt juist de droefheid naar God in onze dagen zo zeer gemist. Dit is een angstwekkend verschijnsel. Dat we dan als predikers toch onze roeping ons wel bewust zijn, om juist op dit punt met grote nauwgezetheid de zielen te waarschuwen voor hun eeuwig verderf; en vooral niet op te bouwen, dan alleen dan en daar, waar werkelijk het werk van graven en verdiepen is voorafgegaan.

XIV. De bekering des mensen

Van deze ware droefheid naar God nu, zegt de Apostel (2 Cor. 7:10), dat zij een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt. Laten we daarom in aansluiting aan het reeds verhandelde bij de bekering zelve nader stilstaan. We zullen daarbij enkele hoofdzaken, welke bij het onderwerp 'de bekering' ter sprake komen, een weinig van nabij bezien. Alweder merken we te voren op, dat we dit niet gaan doen op schoolse, wetenschappelijke wijze, louter beschouwend; maar we hopen met 's Heeren hulp deze stof te behandelen op praktische wijze, en naar de aard en de behoefte van het innerlijke leven.

Daar is zeker wel geen onderwerp, hetwelk meer algemeen bekend is, en meer bijzonder van betekenis dan dit. Het woord bekering is een van de meest bekende en veel gebruikte in het christelijk leven. Men scheidt de grote mensenmassa naar dit woord in twee hoofdgroepen: bekeerden en onbekeerden. Tot één dier beide behoren we. En helaas moeten we zeggen, dat de meesten onbekeerd zijn. Verreweg de meesten; ja dat ook in de gemeente des Heeren velen nog niet eens blijken hun onbekeerdheid te hebben geleerd, laat staan dat zij zich voor bekeerden zouden mogen uitgeven. En zo is een van de meest ingeburgerde vragen: bent u bekeerd? En voor ons zelf is er al geen belangrijker vraag, welke uiterst noodzakelijk is, om er zich hij te bepalen met grote ernst, dan deze: 'Ben ik bekeerd of nog onbekeerd?' En velen zijn er, die op deze vraag geen beslissend antwoord durven geven. En te allen tijde zijn er geweest, en zullen er zijn, die zichzelf houden te dezen voor wat ze in wezen niet zijn. En wel op tweeërlei manier. Sommigen houden zichzelf voor onbekeerd, en toch is er een beginsel van genade in hen. Anderen menen, dat zij bekeerd zijn, en helaas hun werken zijn niet vol gevonden voor God. Zo komen bij de bekering dan ook de kenmerken ter sprake. Niet zonder gewichtige reden spreekt de catechismus van de 'waarachtige' bekering. Want o, wat al schijn wordt voor wezen aangezien.

En zo ziet u dat bij ons onderwerp allerlei gewichtigs ter sprake zal komen. Moge de Heere ons bij schrijven en lezen genadig bestralen met Zijn Geesteslicht, om het snode van het heilige te onderscheiden; en om veel behoefte te hebben aan Jeremia's bede: 'Heere, bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn.'

Bekering. Luther heeft eens gezegd: daar is geen vreselijker woord in heel de Bijbel. Vindt u dat niet vreemd gezegd van Luther? En toch, mij dunkt, u verstaat hem wel. Luther bedoelde maar, dat voor een natuurlijk mens, voor een dwaze, blinde, van God afgekeerde zondaar geen zaak zo ongewenst, onaangenaam, onnodig en tegen-zijn-vlees-en-bloed-ingaande lijkt, dan wat onder dit woord bekering wordt verstaan.

Immers onder bekering hebben we te verstaan dit werk van Gods Heilige Geest in het hart van een zondaar, waardoor deze van Gods almachtige genadewerkingen zó krachtdadig en onwederstandelijk wordt aangegrepen, dat hij zich (almeer) onder waar berouw gaat afkeren van zijn eigen wegen en handelingen, die niet goed waren, en zich gaat wenden met lust en liefde tot God en Zijn zalige dienst. Het is een inwendige omzetting van het hart, tot een ganse verandering des levens in de praktijk; zowel in het verborgene als in het openbaar.

Geen wonder, dat een onbekeerd mens in zulk een zaak gans niets begeerlijks ziet. Ik herinner mij, hoe ik eens met iemand, die nog onbekeerd was, een ernstig gesprek had over diens mans zieletoestand, en hem onder andere zei, hoe God ook hem best kon overwinnen, en kón maken, dat hij al zijn zonde-liefhebberijen ging vaarwel zeggen, om in de dingen van Gods koninkrijk zijn leven te gaan zoeken. En wat denkt u, dat de jammerlijk-eerlijke man mij antwoordde: 'Nu dominee, maar dan hoop ik van harte, dat God dit niet doen zal.'

Ja, Luther had wel gelijk.
Bekering staat in nauw verband met wedergeboorte. Het is buiten ons bedoelen ditmaal, om deze begrippen wetenschappelijk te verklaren en te bepalen. Daarom verwachte de lezer hier ook niet wat ditmaal ganselijk niet in ons bedoelen ligt. Voor dit ons bestek zouden we kunnen volstaan met de opmerking: de wedergeboorte in haar inwendig werk, als van dood levend makend, gaat aan de bekering, gelijk deze een dadelijke werkzaamheid der ziel is, vóóraf. In de wedergeboorte, in engere zin verstaan, ontvangen we het zaad, de hebbelijkheden, waaruit de bekering te voorschijn komt. Beide echter niet anders, dan als vrucht van de werkingen des Heiligen Geestes in ons.

XV. De noodzakelijkheid van de bekering.

Niets nu is noodzakelijker voor een mens, dan bekeerd te worden. Want van nature zijn we allen ónbekeerd. Niet één mens wordt geboren met een hart, waarin de vreze Gods leeft, of het moet zijn, dat de Heere reeds van de baarmoeder af met zijn Heilige Geest in zulk een hart werkt, hetwelk kan. Zo weten we van voorbeelden uit de Heilige Schrift, als Johannes de Doper en anderen. Evenwel wordt dit meer als uitzondering, dan als regel beschreven. Maar in elk geval, van nature is het hart, ook van zulke Johannessen, van God afkerig. Alleen de Heilige Geest kan het omzetten. De noodzakelijkheid der bekering is alzo van twee zijden te bezien. Het is noodzakelijk, dat we bekeerd worden, en het is eveneens noodzakelijk, dat we deze bekering in der daad beoefenen: we moeten door God bekeerd worden; en we moeten ons bekeren. Het een sluit het ander in. Omdat God ons bekeert, bekeren wij ons. En niemand kan zich bekeren (in de dadelijkheid), dan tenzij hij door God bekeerd wordt (passief).
De ontvangende en de beoefenende daad der bekering, zijn beide noodzakelijk, zullen we ooit God recht verheerlijken, en zullen wij in leven en sterven zaligheid smaken. Want alleen in de bekering komt de mens weer tot zijn doel en bestemming; wordt hij weer tot mens gemaakt, in het verheerlijken van God, door zijn godvruchtige wandel. In de bekering doet God iets aan en in ons, waardoor wij 'gaan doen' aan God. Dit is noodzakelijk; want daarom zegt de Heere in Ezech. 33:16:
Bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls.
Zonder bekering bedreigt ons de eeuwige dood; terwijl waarachtige bekering een onberouwelijk iets wordt genaamd (2 Kor. 7:10); want deze is de weg tot het leven, geeft voldoening en zaligheid; een onberouwelijke bekering tot zaligheid.
Omdat God zichzelf en tevens de mens bemint, is de Heilige Schrift dan ook vol van roepstemmen tot bekering. Ze wordt daarin geëist als iets, waarop God recht heeft; ze wordt daar voorgesteld als mogelijk, als iets, hetwelk door de genade Gods kán; de duivelen kunnen zich niet bekeren, zij liggen buiten alle mogelijkheid van bekering. Gods Geest wil de mensen dit voorrecht echter wél schenken. Ze is (o, let er op!) tevens geoorloofd.
Wat een zalige troostboodschap. Wij moeten, wij mogen ons bekeren. Hoe noodzakelijk is het dan ook, om de dag der bekering niet uit te stellen. Bekering is een poort ten leven. De bekende Watson zegt in een zijner geschriften: geloof en bekering zijn de twee vleugels, waarmee de ziel naar de hemel vliegt. Bekering is zoiets zalig-wonderlijks en wonderlijk-zaligs, dat de engelen Gods zich verheugen over de bekering van één enkele zondaar. In de bekende gelijkenis van de verloren zoon wordt na diens bekering een feestmaal aangericht; terwijl de mens, die haar ondergaat en beoefent, zelf zich gevoelt als iemand, die uit de dood tot het leven wederkeert; het wordt een afsterven van de oude, en een opstaan van de nieuwe mens genoemd.
Omgekeerd is het volharden in zijn onbekeerlijkheid een weg der duisternis tot de poorten des doods; met name als men de weg der bekering heeft horen prediken, maar geweigerd te bewandelen. Dit zal de goddelozen in de hel steken, zegt meen ik Boston, dat zij in de verdoemenis zich zullen hebben te verwijten: 'O, ik lig hier in de vlam van Gods toorn, en het was niet nodig geweest, maar ik heb niet gewild.' Wat noodzakelijk is, dient nooit of te nimmer te worden uitgesteld, maar allerminst dan de bekering. Elke minuut van een

onbekeerd leven is een onherstelbaar verlies. In elk moment van bekeerd leven daarentegen is de voorsmaak van het hemelse, eeuwige leven.
Bent u al gevorderd op leeftijd, och mijn vriend, God zendt gelukkig geen oude zondaars weg. Ben je nog jeugdig van jaren, stel het niet uit; God heeft bij voorkeur graag jonge mensen in Zijn dienst. Heb je, mogelijk hoewel nog jong zijnde, het zo verzondigd, dat je zou wanhopen aan genade, doe het nooit; God vergeeft graag, ook de zonden der jonkheid; als er maar oprecht berouw is, is de genade nog veel overvloediger, dan de zonde groot is. Hoe jeugdiger de bekering aanvangt, hoe meer genot je er zelf van kunt hebben; hoe degelijker ook de vrucht, als gerijpt en vol, voor het leven zal zijn.
De manier, de leeftijd zelfs de mate der bekering kan verschillend zijn, maar noodzakelijk is en blijft zij. Ook is haar wezen één.

XVI. Tweeërlei aarde van de bekering.

Men kan de bekering des harten van twee zijden bezien. Van 's Heeren zijde en van onze zijde. Of met andere woorden: de mens neemt in deze bekering een, laat ons zo zeggen, lijdelijke, als ook een dadelijke plaats in. Eerst een woord dan over deze lijdelijke plaats, deze bekering dus geheel en al van de zijde Gods beschouwd

Men spreekt over deze zijde der bekering bij voorkeur graag. Een mens kan zichzelf niet bekeren, zo zegt men dan. De Heere moet ons bekeren. Dit is volkomen waar. Als men echter maar niet vergeet, dat deze bekering van ons hart, van onze levensrichting, in de vruchten zich moet openbaren als een daad Gods, en in het voortbrengen dezer vruchten zijn wij de handelende persoon; gelijk Johannes tot de schare dan ook zeide: 'Brengt dan vruchten voort der bekering waardig.' Wie moesten dus vruchten voortbrengen? Zij, die daar aanwezig waren: dus de mens. In dat vruchten voortbrengen zijn we dus dadelijk werkzaam. Doen we iets. Uiteraard is ook deze dadelijke zijde niet anders mogelijk, dan door de inwendige werkingen van de Heilige Geest, waardoor die vruchten dan ontstaan. In laatste instantie is altijd God de auteur. Maar niettemin kunnen we toch de bovengenoemde onderscheiding handhaven; en kunnen we de mens in deze bekering beschouwen zowel als ontvangende, als ook voortbrengende. Zoals gezegd, legt men op deze ontvangende, 'lijdelijke' zijde der bekering graag nadruk. Dit heeft zijn goed recht! Niet genoeg kan te dezen in het licht gesteld worden, dat een zodanige wondergebeurtenis als de bekering des zondaars een werk Gods is. De mens is te dezen van nature geheel en al dood. Het is evenwel niet gelijk, hoe we deze waarheid gebruiken. Het is en blijft een waarheid. Maar men mag dezelve niet hanteren, om heimelijk zichzelf alle schuld te benemen; of ook om zich af te maken van de verplichting tot een godvruchtig leven. Want dan gaan we fout. Niemand heeft het recht om onbekeerd te wezen, of te blijven. Dit standpunt heet valse lijdelijkheid. Daartegen moet met ernst gewaarschuwd worden. Daar waar de Heere genade werkt, zal men juist met diepe smart vervuld zijn over deze onze onmacht.

Dat is dan ook een stuk van onze ellende. Ze is ons tot schuld. Ze stelt ons walgelijk voor God. Het is vreselijk genoeg, dat we bekeerd moeten worden; alsmede dat we moeten worden (ik zeg worden) bekeerd. Bij de ware, gezonde mystiek en bij de ware overtuiging van onze lijdelijkheid, zal dit gezicht onzer afhankelijkheid en onmacht, walgelijkheid en doodstaat, ons juist in de verootmoediging brengen, ons tot veel zuchten en roepen uitdrijven. Dan zegt onze Catechismus, dat God Zijn Geest wil schenken aan hen, die zonder ophouden met hartelijk zuchten God daarom bidden. Men zou het onderscheid tussen dit valse en dit ware besef van onze lijdelijkheid kunnen uitdrukken in deze woorden: de valse lijdelijkheid zegt: ik kan me zelf niet bekeren, als God me niet bekeert. Dus met nadruk op de eerste woorden. De ware lijdelijkheid zegt: als God mij niet bekeert, kan ik mezelf niet bekeren. Dus nu met een andere klemtoon. Zulk een ziet zó zijn diepe ellendestaat, als hij door Gods Geest is aangegrepen, dat hij er God in nodig heeft. Hij wil het wel uitkermen, dat hij nooit tot die vernieuwing des harten en des levens zal geraken, als de Heere zelf dit werk niet ter hand neemt. Het is als een deel, een element uit de ware bekering zelf, wanneer we mogen zien, dat er in eeuwigheid uit ons geen godverheerlijkende vruchten meer kunnen en zullen voortkomen, zodat dit ons dan in vernedering, alsook in zielsbegeerte naar het leven op de knieën voor de Heere brengt, met die dierbare bede: 'Heere, bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn.'

Van deze bekering, van haar Goddelijke zijde beschouwd, spreekt de Heilige Schrift ook wel als een scheppen, een vernieuwing des harten, een wedergeboorte. We zullen in deze artikelen niet verder hierop ingaan. Indien het onze bedoeling ware, om wetenschappelijk dogmatisch deze dingen uiteen te zetten, dan zouden we met name uit de Hebreeuwse en Griekse grondwoorden, die de schrijvers voor deze begrippen gebruiken, u graag in het licht trachten te stellen, dat al dergelijke uitdrukkingen in het wezen der zaak wel op hetzelfde punt uitkomen, maar toch met onderscheid van gebruik, omdat men deze zaak van verschillende kanten kan bezien. Dan zouden we ook uiteenzetten, waarin het psychische (ziellijke) onderscheid ligt tussen de wedergeboorte in haar eerste aanvang, en hetgeen we de bekering naar haar lijdelijke zijde noemen. We zullen dit alles echter thans niet doen, aangezien deze artikelenreeks geen wetenschappelijk doel beoogt, maar meer een stichtelijke verhandeling wil zijn, waaraan onze lezers, ook de ongeletterden, voor hun practicaal zieleleven onder de zegen Gods iets mochten hebben. Iets, (het zij even tussen twee haakjes opgemerkt) wat in onze dagen geen weelde behoeft te heten; de algemene richting is helaas beschouwend en bespiegelend, dor voorwerpelijk, verstandelijke wetenschappelijkheid, waarbij we inmiddels de hongerige zielen zien omkomen. Men wake, men wake. Maar keren we tot ons uitgangspunt terug. Wedergeboorte in haar eerste aanvang en deze lijdelijke bekering zijn ná aan elkaar verwant. En voor ons bestek en doel volstaan we met te zeggen, dat de Heere in Zijn Woord deze wedergeboorte ook wel bekering noemt, als de Heere ons ervan wil onderwijzen, dat de daad der wedergeboorte een inwendige ommekeer, verandering tot stand brengt; dat in de wedergeboorte niet een tweede persoon bij ons wordt ingebracht, bij onze bestaande 'ikheid' wordt bijgevoegd, neen, maar dat onze persoon, ons 'ik' wordt veranderd van oud in nieuw, waardoor ons denken, willen, handelen, kortom ons ganse leven anders gaat leven dan weleer. Maar genoeg. We gaan hier nu niet verder op in.

XVII. Lijdelijke bekering

We zijn van nature allen onbekeerd, en zijn zo onmachtig en ongewillig, om God te vrezen, dat er een wonder aan ons moet geschieden, zullen we nog ooit weer naar God vragen. Daartoe is dan nodig, dat de Heere in ontferming op ons neerziet; dat Hij zijn almachtige, wonderdoende hand op ons legt. Vandaar, dat ieder, die van waarachtige bekering mag spreken, in verwondering over Gods liefde en almacht wegzinkt. Van dood voelt hij zich levend gemaakt. Van een vijand een vriend geworden. Van blind, ziende geworden. En zo maar voort. 't Is wonder op wonder. O, dat God omzag naar zo één, ja naar zo één, die deze bekering met alle kracht zou hebben willen tegenhouden, wat is dat een reden tot eeuwige aanbidding!

Inderdaad, het is niet anders, de mens is hier om te beginnen geheel en al lijdelijk, afhankelijk. Ja, ziende op zijn aangeboren vijandschap, is hij zelfs in zijn lijdelijkheid werkzaam, namelijk werkzaam tegen zijn bekering; maar als God nu gaat werken in de ziel, dan komt die tegenstand en vijandschap menigmaal nog wel sterk naar voren, maar God breekt die; en de mens (om zo te zeggen, of hij wil of niet) moet wel bekeerd worden. En toch doet God dit zo liefelijk en zoet overtuigend en overredend, dat de zondaar daarna moet uitroepen: daar was niets, waar ik meer tegen was dan tegen mijn bekering, en niets, waar ik zo innig onder verheugd ben, dat het mij te beurt is gevallen.

We kunnen en willen niets doen tot deze onze bekering; alhoewel we alles zouden willen doen, als we bekeerd zijn.

Hoe komt dit, dat we niets kunnen noch willen? Omdat we midden in de dood liggen. We hebben deswege geen oog, geen oor voor, geen lust, geen behoefte tot het leven Gods.

We zijn naar des apostels woord verduisterd in het verstand, vervreemd van het leven Gods (Ef. 4:18). De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn (1 Kor. 2:9). Het moet ons gegeven worden om deze dingen te zien. De Heere Jezus sprak er van tot Zijn jongeren: U is het gegeven de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen te weten, maar die is het niet gegeven (Matth. 13:11). De apostel spreekt zelfs van een dood zijn te dezen: Daar gij doodt waart in de misdaden en de zonden (Ef. 2:4). In onze Catechismus wordt in Zondag 2 gevraagd: Kunt gij dit alles volkomenlijk houden? En het antwoord luidt: Neen ik, want ik ben van nature geneigd, God en mijn naaste te haten. Twee verschrikkelijke zaken worden ons daar geleerd: de mens kan niet en wil niet. 's Mensen onmacht brengt de onderwijzer zo terecht in verband met 's mensen onwil. Het verzwaart zo zijn ellende, dat die onmacht iets is, waar de mens niets geen last van heeft, dat hij gaarne zo wil. De onderwijzer wil hier bijzonder zeggen dat die onmacht niet maar slechts wortelt in de onwil, maar dat die onmacht daarom zo schrikkelijk is, omdat deze daarin akkoord gaat met onze onwil. Ik kan het niet, maar ik zou 't wel graag willen; neen, zo is het juist niet. Zo is het in zekere zin bij een aanvankelijk bekeerd mens, maar in onze onbekeerde jammerstaat kunnen we niet, en… dat vinden we best in orde.

De vraag is wel eens gedaan, wat gaat voor: onze onmacht of onze onwil; met andere woorden kunnen we niet, omdat we niet willen; of willen we niet, omdat we niet kunnen? Om deze vraag te beantwoorden, moeten we nog wat dieper doordringen. Deze vraag is niet zuiver gesteld. - we niet kunnen én dat we niet willen vloeit beide voort uit onze verdorven natuur. Het zijn twee gegeven (on)vermogens, twee eigenschappen van onze van God afgevallen natuur. Zij beide worden verklaard uit deze Gode vijandige natuur, dus uit onze geestelijke dood- staat. Beide ongescheiden naast elkaar voortvloeiende uit onze natuur.

Als God ons nu gaat bekeren, krijgen we daarom met beide te doen: met onmacht en onwil. Neen, dan schuift de mens zijn onmacht niet op zijn onwil, of zijn onwil op zijn onmacht, maar hij aanvaardt ze beide: onwil en onmacht, als twee keerzijden van de ene verdoemelijke natuur; en daarom verbergt hij zich niet achter één van deze twee; maar hij ziet zich midden in de dood liggen; en gaat bevindelijk beleven, wat het inhoudt: er moet een wonder aan mij geschieden. God alleen is de auteur, de werkende oorzaak van zaligheid en geestelijk leven.
O, wat ziet zulk een ontdekt mens dan, hoe noodzakelijk dit wonder is, niet maar noodzakelijk uit oorzaak van zijn anders eeuwig verderf; maar noodzakelijk, omdat hij anders nooit meer enige Gode aangename vrucht zal kunnen voortbrengen. Hij ziet zich een dorre, dode tak. En dat, dat is het wat hem zo ontroert en bedroeft, afgedacht nog van de dood, gericht en eeuwigheid.

XVIII. God de Werkmeester

Zo is dan in deze lijdelijke bekering God de Werkmeester. De dichter zingt ervan: 'Hij heeft ons gemaakt, en niet wij, Zijn volk en de schapen Zijner weide' (Ps. 100:3). Johannes getuigt: 'Welke niet uit den bloede, noch uit de wil des vleses, noch uit de wil des mans, maar uit God geboren zijn' (Joh. 1:13). Paulus roept er van uit: 'Het is God, die in u werkt, beide het willen en het werken naar zijn welbehagen' (Fill. 2:13). 'Wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken' (Ef. 2:10). Zie uit deze laatste woorden meteen, hoe deze inwendige lijdelijke bekering geschiedt tot een dadelijke openbaring, in vruchten van Godzaligheid. De Heere bezit tot deze bekering eveneens als bij de dadelijke bekering het middel van zijn heilig en dierbaar Woord. God roept ons daardoor tot bekering. Dat deze roeping wordt opgevolgd, hangt ten slotte niet hiervan af, of er reeds leven in ons is ingebracht, maar of ze door de Heilige Geest krachtdadig en onwederstandelijk wordt gemaakt. Sommigen hebben op dit verband van roeping en inwendige vernieuwing willen afdingen. Men zegt dan wel eens, ja, maar hoe kan nu een dode horen. Dus er is al zonder en voor de roeping door het Woord leven ingebracht in de ziel? Hierop ware alweder breed te antwoorden, maar volstaan we hier met er op te wijzen, dat dit juist de aard dezer roeping is, dat zij door de toepassing van Gods Geest, 'de dingen die niet zijn, roept alsof ze waren.'

Als de Heere bijvoorbeeld zegt: 'Bekeer u tot Mij, want waarom zoudt gij sterven', dan werkt Hij daardoor in de uitverkorenen juist de opwekking tot bekering en de bekering zelve. Vandaar de redelijke aanmaning, 'want waarom zoudt gij sterven'.

Niettemin is deze roeping toch in de uitverkorenen een inwendige, onweDerstandelijke, krachtdadige roeping; waarmede we niet willen zeggen, dat zij zonder middelen geschiedt, maar dat zij tegen onze oude wil en zin in een blijvend resultaat afwerpt.

Dat God alzo de auteur is van onze bekering, geeft voor het bevindelijke, praktikale leven ons de volgende zaken op te merken:

1. Zo wordt hier het schepsel diep vernederd. Zie hier uw ware jammerstaat eens, hoe verschrikkelijk het van nature met u gesteld is.
2. Zo behoeft echter niemand nog aan de mogelijkheid zijner bekering te wanhopen. Is ze een daad Gods, welnu dan is ze daardoor toch ook mogelijk.
3. Waar ze eens aanvangt, blijft ze; want ze is uit het voornemen Gods.
4. Het is voor alle bezitters een ware reden tot juichen en verblijden. 0, wat een liefde Gods wordt hier openbaar. Tegen mijn eigen wil in, tot iets gebracht, waarvoor ik eeuwig God zal willen danken en loven.
5. Zo is dan de met deze weldaad begiftigde rijker, heerlijker dan enig vorst of vorstengunsteling. Want hij bezit een Goddelijk, hemels goed. Een geschenk van God zelf in ons om te dragen, wat een rijkdom!
6. Dit houde ons dan maar zeer klein en dicht achter God. Wat hebt u ook te dezen, dat u niet ontvangen hebt, o mensenkind!
7. Wat een dure roeping ligt er mitsdien op ons, om nu dienovereenkomstig te wandelen.

We zouden nog meerdere zaken hieraan kunnen toevoegen, maar het zou ons te ver voeren. Twee opmerkingen nog. Vooreerst: laat dan toch varen al uw ijdele, uit uw hoogmoed en vijandschap voortkomende pogingen, om u zelf te bekeren in eigen kracht, door wat zelfpolijsting en 'opknapperij'. 't Is alles blinkende zonde. Ten tweede. Hebt u nog onbekeerde kinderen of ouders, familie of vrienden? Wel, mijn lieve lezer, ik kan geloven,

dat u al heel wat bekeringsijver u hebt getroost… tevergeefs! Kom, houd eens op met zelf ze te willen bekeren. Zeker, de middelen ernstig aanwenden. Laat daar nooit van af. Maar leg ze dan eens neer aan Gods voeten, of God het eens wil doen. Geef dan de hoop niet op. God leeft; en God kan het doen. Als nu schijnbaar al uw pogingen tot dusver schipbreuk leden, welaan, zeg: Heere, nu ben ik aan het eind, och, wilt Gij nu eens ingrijpen. De middelen moeten aangewend, en toch, God is jaloers op Zijn eer. Hij wil, dat we erkennen, door alle middelen heen, en in zekere zin alle middelen ondanks, nu moet God het nog toepassen; niet wij, maar God moet ze bekeren.

XIX. De dadelijke bekering

Staan we nu stil bij die andere zijde van de bekering, welke we de dadelijke bekering kunnen noemen. De bekering, welke zich in daden openbaart. Waarbij de mens onder de bearbeiding van Gods Woord en Geest een handelend persoon wordt, die droefheid over de zonde gaat openbaren, haar gaat haten en vlieden, en tevens een lust tot God en Zijn dienst vertoont, om ook in de daad dit te bewijzen. De Catechismus spreekt van deze bekering in Zondag 33. Daar wordt gevraagd: In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen? En het antwoord luidt: In twee stukken: in de afsterving des ouden, en in de opstanding des nieuwen mensen. Die afsterving wordt dan beschreven als een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben en die hoe langer hoe meer haten en vlieden. Dus ook weer twee zaken. De ware smart over de zonde; en de nalating derzelve. De opstanding van de nieuwe mens wordt daartegenover nu eveneens in twee zaken voorgesteld; namelijk in een hartelijke vreugde in God door Christus en in een lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven. Tegenover de zonde staat dus de vreugde in God en tegenover het aflaten van de zonde de liefdelust, om God naar Zijn Woord te dienen. We hopen hier nader op terug te komen. In al deze dingen is dus de persoon des mensen handelend gemaakt. Het gaat om zo te zeggen, niet buiten hem om. Hij is het onderwerp van deze bekering geworden.

Hij wordt bekeerd; en daarom bekeert hij zich. Ik weet wel, dat ik al eerder hierop gewezen heb en ik dus herhaal; maar ik acht het nodig, deze dingen nog eens bij vernieuwing te zeggen. Men schrijve dit niet toe aan breedsprakigheid, of aan te weinig afronding; maar hier is opzettelijke herhaling, gelijk ook bij andere punten, wel eens nodig; omdat zulke dingen eerst bij herhaald en herhaald voorstellen er in komen. De lezers (als ook de hoorders) hebben dit wel eens van node. Het is net als bij menige leraar of docent, die verschillende zaken gedurig, zij het in andere woorden nog eens herhaalt, om te trachten het er goed in te brengen.

Paulus zegt: dezelfde dingen u te schrijven, is mij niet verdrietig en het is u zeker. In de wijsgerige geschriften zelfs van de tot onderricht-geven meest geschikte denkers, vindt men zulke herhalingen in variant.

Het is een geheim van veel invloed op de volksziel. Men duide het mij dus niet al te euvel, als ik rekening houd met de lezer en het beoogde doel.

Omdat dus God de mens inwendig onwederstandelijk bekeert, bekeert de mens zich in dadelijkheid tot God.

De apostel ontleende zijn vermaning tot 'werk uzelfs zaligheid' juist aan het: 'want het is God, die in u werkt.'

Het is altijd een kenmerkend verschijnsel in de werken Gods, dat zij niet ijdel, ledig zijn. En daarbij komt nu nog iets. De mens is een redelijk zedelijk wezen. God handhaaft deze schone kwaliteit van de mensen ook in diens bekering. God neemt onze persoonlijkheid daarin op. We moeten God-verheerlijkend bekeerd worden. Daarom er zelf, met onze ganse persoonlijkheid, een bewuste, zelfwerkzaam-zijnde plaats in ontvangen. Opdat alzo de Heere worde toegebracht een lokoffer, overeenkomstig de waardigheid van de mens, als zijnde oorspronkelijk beeld Gods.

Zodat we nu al aanstonds kunnen opmerken, dat deze dadelijke bekering het grote centrale kenmerk is van het ware werk Gods in ons. Alle bekering, die dat zou missen, is schijn. En

indien mensen hun bekering zouden willen veronderstellen, ja zelfs u deze hun bekering zouden vertellen; maar als ondertussen deze zaken werden gemist, die afsterving en die opstanding; - dan kan men gerust zeggen: aan uw hele verhaal van bekering ontbreekt niets anders dan… de bekering zelf.

XX. Onderscheiden bekering

Nu kan er gesproken worden van verschillende, onderscheiden bekeringen. Daar is een plotselinge bekering, een meer geleidelijke bekering, een bekering van publiek-goddeloze, als ook van 'brave' zondaren, van tollenaren en van farizeeërs; een dagelijkse bekering; ook is er onderscheid te maken tussen ware en schijnbekering. Van deze onderscheidingen straks nog iets meer. De ware bekering, waarvan we hier handelen, kan ook in verschillende soorten worden ingedeeld. Het is wel waar, dat de ware bekering, als een werk Gods, in haar wezen maar enerlei is, gelijk ook alle andere genadeweldaden, als wedergeboorte, geloof, heiligmaking enzovoort; maar wij van onze zijde, deze dingen voor ons bewustzijn geplaatst ziende, kunnen deze van verschillende zijden, en uit onderscheiden oogpunten bezien. Zo kan men dan spreken van een inwendige en van een uitwendige bekering, welke beide moeten plaats vinden in één en dezelfde mens. Niet verstaan alsof de uitwendige maar schijn was, en buiten genade omging. Neen, maar aldus: dat de ware inwendige bekering ook naar buiten openbaar wordt. Van deze inwendige bekering geldt wat Ps. 51:8 zegt: 'Zie, Gij hebt lust tot waarheid in het binnenste; vs. 12: Schep mij een rein hart, o God en vernieuw in het binnenste van mij een vaste geest'. En Ef. 4:23: 'Dat gij zoudt vernieuwd worden in de geest uws gemoeds.' Van de uitwendige bekering, die daar uit voortkomt, lezen we in Ps. 34:15: 'Wijk af van het kwade en doe het goede.' Jesaja 1:16 en17: 'Wast u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen, leert goed te doen.' Beproef u al dadelijk bij dit stuk, lieve lezer, of de zaken uwer ziel goed staan. Want enerzijds is er zelfbedrog door te menen: ik doe wat mooie, brave, stichtelijke dingen, dus het is wel goed van binnen.

En dit alles kan best plaats vinden zonder hartsverandering, nog onbekeerd zijnde. Terwijl anderzijds de ziel zich kan bedriegen door te menen: ik heb wat gemoedsaandoeningen, enige tranen, enz.; het is nu wel in orde Maar als dan inmiddels handel en wandel dezelfde blijven, dan is het ook niet wel van binnen Aan de vruchten zal de boom gekend moeten worden Het kan ook niet anders zijn, of een ziel, waarin de Heere genade werkt, en welke dus aanvankelijk en in beginsel geheiligd is, deze ziel zal al haar vermogens voelen doordrongen worden van dat nieuwe leven, met een kracht en drang tot uiting naar buiten. Zelfs haar lichaam wordt er haar een instrument toe. Zij het ook onder grote gebreken, waarover zij dan juist veel zal klagen en zuchten voor de Heere.

Van de lijdelijke en de dadelijke bekering spraken we in voorgaande bijdragen.

Voorts is er sprake van een dagelijkse bekering. De christen kent wel een aanvang der bekering, maar het einde is hier nooit bereikt. De bekering is zo gezegd, nooit af.

Het moet alle dagen weer verder, of dieper of vernieuwd, kortom tot aan ons sterfbed toe blijft de bekering doorgaan; en het is dringend nodig, dat zij voortga. Ik vernam eens van een lieve jongen van 12 jaar oud, in wiens jonge hart de Heere aanvankelijk genade had gewerkt. Zijn vader sprak eens met een goede vriend over deze jongen, en hoe God hem reeds zo vroegtijdig bekeerd had. De jongen, die daarbij tegenwoordig was, antwoordde echter: och vader, ik ben nog zo weinig bekeerd.

En als we op onze plaats zijn, ik twijfel er niet aan, maar dan zullen er wel zijn, die twee, en vijf en zeven maal 12 jaar oud zijn, en die niettemin dit woord van die jongen graag overnemen. Paulus gewaagt van deze dagelijks voort te zetten bekering in Fill. 3:2: 'Niet dat ik het alrede gekregen heb, of alrede volmaakt ben; maar ik jaag er naar, of ik het grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben.' Ook is er sprake van een

vernieuwde of bijzondere bekering; als namelijk er een zware zonde is bedreven; als een kind van God in een of andere ergerlijke zonde is gevallen, -denk aan David, Hiskia, Petrus e.d.- en hij daarna door de opzoekende liefde Gods tot berouw over die zonde wordt gebracht, tot een zich-afwenden van deze zonde, en hij tot een wederkeren tot de Heere wordt gebracht. Het behoeft niet eens nog een bijzondere, zware, ergerlijke zonde te zijn geweest, waaromtrent zulke bekering plaats vindt. Het kan ook zijn ten opzichte van een langer of korter (van lieverlee al meer) afzwerven van de Heere; een verlaten van de eerste liefde; enz. Daarop doelt dan de vermaning: zo bekeert u in Openb. 2:5.
Bij al deze verscheiden soorten van ware bekering is echter het wezen, wat de Catechismus in Zondag 38 behandelt. Ware bekering in welke vorm, onder hoedanige omstandigheden dan ook, vertoont steeds deze twee grote eigenschappen, die we nu nader practicaal gaan bespreken.

XXI. Oude en nieuwe mens

De waarachtige bekering, zo zagen we, bestaat in twee stukken. Het eerste heet: de afsterving van de oude mens. En het tweede: de opstanding van de nieuwe mens. We gaan nu eerst eens overdenken, waarom de onderwijzer hier zo terecht spreekt van een oude en nieuwe mens. Een mens. En waarom een oude, en een nieuwe mens? Daarna hopen we uiteen te zetten in kenmerkende tekening, waarin dat afsterven en waarin dat opstaan bestaat.

Terecht mogen we spreken van een 'mens'; een oude en nieuwe mens. Want de bekering betreft niet slechts een gedeelte van ons wezen, maar zij gaat over onze ganse persoonlijkheid; zij raakt ons ganse ik. Er is, om zo te zeggen, niets in of aan ons, dat zij niet onder handen neemt, verandert en zuivert.

Zo zijn onze zielsvermogens van nature bedorven en bevlekt. Ons verstand is verduisterd (Efe. 4:18); onze wil is van het goede afkerig (Efe. 2:3). De hartstochten zijn ongeregeld en verward, en gans bedorven (Ezech. 36:26). Verstand en geweten zijn bij de ongelovigen, zegt Paulus, bevlekt (Tit. 1:15). En dit kwade openbaart zich dan eveneens in het lichaam, welks leden worden gesteld tot wapenen en middelen der ongerechtigheid; er is een besmetting des vleses, zowel als des geestes; de begeerlijkheid steekt ook het lichaam aan. Voorts is een mens samengesteld uit vele en velerlei leden en bestanddelen, die alle op zichzelf, maar ook in verband met elkaar werken; zo ook hier. Voorts is er te dezen groei en stilstand.

In de waarachtige bekering worden nu al die vermogens en bestanddelen door de Heilige Geest aangegrepen tot een ware vernieuwing; tot een verandering van richting en beleving.

Het zondige eertijds wordt daarbij de oude mens genaamd; de verandering die tot stand kwam, de nieuwe mens geheten. Het laat zich licht inzien, waarom. Immers, die zondige gesteldheid heet oude mens, omdat deze het eerste is, dat kleeft ons aan, dat is de kwaliteit van onze 'ik-heid,' van ons ganse bestaan, van nature, van huis uit; van onze geboorte en ontvangenis af; zo zijn we voor de nieuwe mens opstaat. Oude mens heet hij tegenover zijn nieuwe mens. Dit 'oude' is dus een benaming, die van ons zelf alleen gebruikt mag worden, indien we kennis hebben gekregen aan de opstanding van die nieuwe mens. Ook heet hij oude mens, omdat hij oud, sterk, taai van aard is; hij blijft zelfs die nieuwe mens nog bekampen, soms met bijzondere zondige hebbelijkheden en lusten tot aan onze dood toe. Hij is daarbij sluw, berekend, niet kieskeurig, hij durft zich wagen in gezelschap met de nieuwe mens, en tracht zich bij hem aan te passen. Bijvoorbeeld: de hoogmoed van onze oude mens. Bekeert God ons, dan zal diezelfde hoogmoed nu trachten zijn slag te slaan op genadeterrein; en we lopen gevaar hoogmoedig te worden, maar nu op onze genadestaat, of op geestelijke gaven en talenten. Er moet ten bloede toe tegen hem gestreden worden.

Maar ook is hij oud te noemen en dat is heerlijk, omdat hij ten dode is opgeschreven; hij gaat ter verdwijning; hij draagt de doodsteek van vrije genadebediening al in zijn leden om. In het wezen is hij al geveld. De draak is de kop vermorzeld, de staart mag nog naslaan, en geweldig ook, maar het einde is bezegeld. De grote overwinnaar, die heerlijke held Gods, heeft hem toch de genadeslag toegebracht. En straks zullen al Gods kinderen verlost, ook van dit lichaam der zonde en des doods, in volmaaktheid God dienen, enkel zijnde een nieuwe mens. Soms kunnen zij daar zulk een verlangen naar krijgen, dat zij al wel zouden willen sterven, en heengaan naar die zalige plaats, waar geen tranen meer geschreid behoeven te worden, ook geen tranen meer over hun oude verdorvenheid.

Een nieuwe mens heet dit nu, omdat zulks ons niet van nature eigen is, maar altijd het laatste in orde is. Omdat deze als pasgeboren nog teder is moet opwassen en toenemen, omdat hij liefelijk en schoon is van aard, en ook bestemd is, om eeuwig nieuw en fris te blijven. En een nieuwe mens, aangezien nu eveneens als bij de oude mens, dit de ganse mens onze ganse persoonlijkheid raakt. Ziel en lichaam worden met al . vermogens, eigenschappen, richting en activiteit omgezet tot een liefhebben en dienen van de Heere. Al wat binnen in mij is, love de Heere, zingt David. De ganse ziel wordt opgewekt tot God; en het lichaam wordt een tempel van de Heilige Geeste. Het verstand wordt verlicht tot de ware kennis Gods in Christus Jezus, de wil geheiligd tot Godzaligheid, de hartstochten geregeld tot een vaste geest, de wandel vernieuwd tot de vreze des Heeren kortom, ons vroegere bestaan was een wandel met het aangezicht naar de hel, het nieuwe heeft het aangezicht naar Jeruzalem gekeerd.
In een volgend hoofdstuk zullen we nu nader overdenken, waarin deze twee zich openbaren, en hopen we de kenmerken aan te wijzen van schijn en waarheid.

XXII. De afsterving van de oude mens

Deze wordt, gelijk we zagen, beschreven als een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben, en dezelve hoe langer hoe meer haten en vlieden. Het is dus allereerst een leedwezen; dus een zielesterven; een smart van binnen Dit leedwezen gaat in orde van de zaken aan het haten en vlieden der zonden vooraf. Hoe zouden we ook kunnen haten, waar we geen leed over hadden. Eveneens, de ware smart over de zonde wordt onder meer hieraan gekend, dat men de zonde gaat haten en vlieden. Daar heeft nu een ziel kennis aan, die door de Heilige Geest zaligmakend wordt bearbeid. Zo iemand krijgt zieledroefheid; hij kan soms dagen achtereen in een neergebogen toestand er onder verkeren, zodat het daar van binnen net is, alsof er altijd door maar bloed druppelt uit een wond in het hart. Dit is het leedwezen. En dat is daarom zo diep smartelijk, omdat het een leedwezen is, dat hij God, God als de Eeuwige, Liefdewezen, Heilige en Rechtvaardige heeft beledigd en vertoornd, vertoornd door zijn zonden, zijn eigen zonden. O, dat hij dat volmaakte, eeuwige Liefdewezen heeft geprikkeld tot grimmigheid; dat dat aangezicht, waar anders enkel liefde en heerlijkheid van afstraalt, nu, laat ik zo mogen zeggen, stuurs staat, en dat door mij; o, wat een gruwel, wat ben ik toch een monster. Zie, op deze wijze gaat het dan toe daar van binnen.

Eer we nu die afsterving zelve eens wat meer van nabij gaan bezien, is het nodig te bedenken, dat ook hier nabootsing, namaak, schijn in plaats van wezen kan bestaan: dat er dingen zijn, die er op lijken, en die toch niet in aanmerking kunnen komen als verschijnselen van een ware bekering. De onderwijzer vraagt zo ernstig terecht: in hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen; de waarachtige. O, dat we er toch diep en al dieper van doordrongen mogen zijn, dat deze vraag, op deze wijze gesteld, geen overtollige weelde is. Want waarlijk er is zoveel schijn, hetwelk geen wezen is. En wat het schrikkelijke is? Van nature zijn we liefhebbers van die schijn, en ganselijk niet van het wezen. We willen van nature nog wel zo wat van bekering en dergelijke horen, als het maar niet aan de eisen Gods moet voldoen. Ja lezer, toets uw hart er alvast maar eens aan; hier, ligt een keursteen. We zijn zo diep ellendig, dat we niet slechts vloekers, sabbatschenners, dieven, hoereerders, doodslagers enzovoort zijn, en willen zijn; maar fijner, dieper ligt onze ellende en is onze walgelijkheid; we willen 'vroom' zijn; onze vijandschap tegen God strekt zich zover uit, dat we God een schijnbekering, een 'gedaante' van Godsvrucht in de hand zouden willen dringen voor waar werk; een valse parel voor een echte. Daarover moet ook het leedwezen en de walging ontstaan. En laat ik het alvast maar opmerken: ook daarvoor moet men in de schuld. Ook te dien opzichte moet men bekering leren kennen. Een bekering van zijn goddeloosheid, maar ook van zijn vroomheid, van zijn deftigheid, van zijn bekrompenheid, van zijn omgordinge des zaks, van zijn hoofd-buigen als een bieze, van zijn vasten en bidden, van zijn gestalten en voornemens, voor zover namelijk dit alles nog uit zijn eigen natuur en toestand voort zou vloeien, en niet uit een wederbarend werk Gods; voor zover hij dit alles nog zou willen inbrengen als verdienstelijk en waardevol; heimelijk met de bedoeling aan de eigenlijke operatie te kunnen ontgaan, en Christus' bloed er door te kunnen vervangen.

Om een beeld te gebruiken, het is dan als met iemand, die geopereerd moet worden. Maar nu wordt hij opgenomen in het ziekenhuis, daar ligt hij enige dagen, en zie, de pijn wordt minder, de rust kalmeert hem; hij gevoelt zich eindelijk als gezond, maar hij is het niet, het is

maar tijdelijke kalmering en nu zou hij de operatie er door willen ontgaan. Neen man, zegt de dokter, het lijkt nu wel aardig met u, maar heus, u moet u toch laten opereren. Indien u het ziekenhuis nu weer uit gaat dan heeft u binnen een paar dagen dezelfde ellende weer terug; want de kwaal zelf is niet opgeheven, de oorzaak is niet weggenomen.
En zo is het hier nu eigenlijk ook. Men wil door al die genoemde zaken de operatie zelf ontgaan.
Maar er is nu genade aanwezig die wijs maakt tot zaligheid, dan zal zulk een straks toch uitroepen Och Heere, ik kan met dit alles niet toe, het is onvoldoende, het schiet alles te kort, nauwkeurig beschouwd nog blinkende zonde bovendien, o Heere, ontdek me maar dieper, zet er het ontleedmes maar in, bekeer Gij mij maar, zoals het moet laat ik toch onvoorwaardelijk in Uw hand mogen vallen; het is beter, dat ik zou omkomen zelfs, dan dat een van Uw deugden werd onteerd. Zo komt hij dan waarlijk onderwerpelijk 'in de dood te liggen voor God.'
Het andere is maar schijndood.

XXIII. Schijndood

Schijndood, zo noemden we die valse toestand, waarbij iemand meent, dat hij de ware bekering als een afsterving reeds deelachtig is, terwijl het toch maar schijn is.
Zo is het géén ware afsterving, maar slechts schijn, als iemand voor ware bekering zou houden, wat slechts is een ingebonden natuur; een zedige gedraging en gezindheid; als men, zelfs met schijn van recht, kan zeggen, dat men zijn hartstochten beheersen kan; of dat men een goedmoedig humeur heeft; een ingetogen karakter bezit; waarbij dan soms nog komt een vrij verstandige manier van redeneren, een ernstige aanleg, een gezond oordeel, vermengd met een reeks van welbegrepen eigenbelangen enzovoort.
Zie, zulke mensen hebben zeker iets en veel voor op menige wereldling, die, bij gemis dezer zaken, er maar op los leeft, en uit de band springt. Maar zie eveneens, hoe zulke mensen allicht zeer gemakkelijk in gezelschap van de rijke jongeling komen, die zo ongeveer in de waan was geraakt, dat hij… zonder zonden was. Zulke mensen gevoelen juist minder dan anderen, dat zij bekering nodig hebben. Te dezen kan ook gelden het woord van de Heere Jezus: dat hoeren en tollenaren zullen voorgaan in het Koninkrijk der hemelen. Zulke lieden hebben tenminste een overtuigend bewijs van zonden in en aan zich zelf. Bovendien, bouw nu ook niet al te veel op die mooie karakters, goede humeuren, beste borsten, verstandige hoofden enz., want telkens blijkt het toch maar, dat dieper in de ziel toch naast de 'duif' ook de 'slang' schuifelt. Zelfs doen op een gegeven moment zulke mensen wel eens onvergelijkelijk lelijk en vallen soms in schrikkelijk misdaad.
Ten slotte, hoever een mens het ook in dit alles moge gebracht hebben, gelijk bij vele heidenen is gebleken, hij heeft daarmede nog geen hartverbrijzeling vertoond; de tollenaarsbede is nog niet uit zulk een 'beste' borst omhoog gerezen; en tot geestelijk goed voor God is het nooit gekomen. Ook hier geldt: zij, die in het 'vlees' zijn, kunnen Gode niet behagen. (Rom. 8:8).
Schijndood noemen we ook, als iemand door een voorbijgaande overtuiging, in verstand en gevoel, bijvoorbeeld gewekt door een krachtig aandringend woord, wat zonden overboord werpt; doch om later ze weer terug te halen. Evenals wanneer schepelingen bij stormweer goederen uit het schip overboord werpen, maar om straks, als de storm bedaard is, het overboord geworpene weer proberen op te vissen. Het is de zeug gelijk; die weder keert tot de wenteling in het slijk (2 Petrus 2:22). Zo lezen we van Herodes, dat hij om Johannes' wil vele dingen deed; hij hoorde hem ook graag, maar ten slotte wierp hij hem in de gevangenis. Een ogenblik is het in zulk een 'huis' wel behaaglijk; het is met bezemen gekeerd en versierd; maar het was geen nieuw huis geworden; en straks wonen er zeven, acht boze geesten. Erger werd het dan ooit. (Matth. 12:44).
Ook is het slechts schijndood, als men van sommige zonden afscheid neemt, soms voor goed; jawel, maar omdat de omstandigheden u wel dwongen, de schade, de schande, de gevolgen enzovoort, of als bijvoorbeeld door de verder gevorderde leeftijd wat meer stemmigheid en zedigheid kwam, ja zelfs onvermogen tot (sommige) zonden ontstond, maar inmiddels de begeerte, de zondige lust en hebbelijkheid met willen en weten bleef.
Zie als de 'droefheid', het 'leedwezen' slechts gaat over deze aangelegenheden en niet over de aard en de natuur der zonde, als zonde tegen God, dat we Hein vertoornd hebben, dan is dit alles de afsterving niet.

De ware bekering strekt zich dan ook niet uit over enkele delen van een mens, waarbij dan enkele bijzondere zonden worden getroffen, maar het is een afsterven van de oude mens, van geheel zijn gedichtsel en samenknoopsel van boosheid en ongerechtigheid. Droefheid over de gevolgen der zonden, daar zullen Judas en Simon de Tovenaar, en duizend anderen wel een goede portie van hebben gehad; maar tot zaligheid is wat anders nodig.

XXIV. Een hartelijk leedwezen

Het ware afsterven nu vertoont ten eerste een hartelijk leedwezen. Leedwezen, dit woord wijst niet op wanhoop, of op pessimistisch, zwaarmoedig geklaag over God, over het oordeel enz., neen het wijst er op, dat er diep in de ziel een wond is geslagen, dat de droefheid in ons een gans ernstige diepe oorzaak heeft, die ons met geheiligd, verlicht verstand doet schreien, wegens inzicht in een verfoeilijke, jammerlijke zaak. Het wijst er op, dat we gewillig tevens zijn geworden, om in de schuld te vallen, en dat er geen murmurering over God, maar mishagen aan ons zelf is geboren. Het gaat daarom van harte. Een hartelijk leedwezen. Het zijn tranen, die opwellen uit een geopende fontein van droefheid, omdat men God beledigd heeft. Het gaat zo een ter harte, meer nog om God dan om zich zelf. Ik bedoel daarmede: door de onderwijzing, de innerlijke verlichting van de Heilige Geest heeft zo iemand God leren zien in Zijn ware heiligheid, beminnelijkheid, als ook gerechtigheid, zodat hij in dit licht zich weg schamen moet over zich zelf; o, dat hij tegen zulk een volzalig, heerlijk, heilig, liefde-wezen heeft gerebelleerd; dat zijn ganse natuur nu tegen dat Wezen vijandig over staat, wat een jammergeval! Hij zou de hel met zijn eigen hand wel kunnen en willen openen voor zich zelf, als hij er maar niet eeuwig diezelfde God zou moeten vloeken. Want zie, dit is hem onmogelijk geworden.

Door het ontmoeten van God ziet hij nu, wat de zonde is, haar diep schandelijke, schuldige aard wordt hem in het licht van wat God is bloot gelegd; dit doet hem weeklagen, kermen van zielepijn, hij ziet zichzelf nu blind, dwaas, ellendig, arm, jammerlijk, naakt, verdoemenswaardig; er is geen schepsel zo verschrikkelijk als hij. Zonde ziet hij in dat licht als wetsovertreding; zonde tegen de wet, tegen de genade, tegen de natuur zelfs, het is alles één aanklacht tegen zijn ellendige ziel. Hoe krijgt hij dit ooit in orde. Om Gods wille bedroefd. Want God is er door vertoornd geworden. Dat hij God uit zijn heilige tent van liefde en vrede heeft weten uit te lokken tot het vertonen van zulk een gramstorig aangezicht; o, o, dat hij, dat nietig handje vol stof, dit heeft durven bestaan, en zo zijn Schepper en Formeerder heeft geprikkeld, en als het ware het zwaard ter slachting zelf die God in de hand heeft gedrukt. Zou hij daarover niet wenen? Hij zou, als God hem ontdekt, en hem aan zichzelf bekend maakt, zich wel blind willen schreien.

Zulk een leedwezen is verwekt uit de ingestorte liefde Gods; het gaat over de natuur van de zonde zelf, en, ziedaar een kenmerk deszelven, zulk een leedwezen gaat gepaard met een ware bekommernis om van de zonde te worden verlost. En wel op een zuivere, rechte wijze; door God zelf wil de ziel verlost worden.

Daar zulk een leedwezen geboren is, o, daar is het niet over bijzaken, of over gevolgen der zonde; daar vloeit dit niet voort uit karakter of humeur, maar daar is God aan het woord gekomen; daar is de waarachtige bekering begonnen. Alle zonden zijn daarom afschuwelijk in onze ogen geworden.

De kleinste zonde zelfs, we vinden haar de hel waard. Gelijk David zegt: 'k Verborg geen kwaad dat in mij werd gevonden.' Zo roept de ziel bij tijden uit: ontdek mij maar dieper, maak mij meer aan me zelf bekend; leg de wond toch goed bloot; o, doe mij de kwaal van mijn hart kennen; dierbare Borg, genees mij, door uw balsem, door uw wondebloed alleen; haal de pleister van mijn eigen apotheek er maar af; het zal wel pijn doen, maar het is recht; maar het is goed; dat is beter dan dat de breuk op het lichtst wordt geheeld; ik zou Uw naam willen loven, o Heere, daarom bekeer Gij mij, ja Gij; was, reinig mij door Uw genadebloed

van mijn verborgen, (dat is diep liggende) zonden, ja, was mij geheel. Hoe wil hij, dat dit dierbare bloed zijn ganse ziel en bestaan doorloutert; dat het binnenvloeit tot in de binnenste delen van zijn hart en leven. Want van uit zijn dadelijke zonden wordt hij dan ingeleid in zijn erfzonde: zijn zonden wijzen terug op zijn zonde; op zijn zondige natuur, zijn verloren staat, zijn door Adam voor God in de dood gevallen zijn; vrijwillig en moedwillig. In dit licht ziet hij zijn onwil en onmacht. Het wordt daarbinnen al samengeperster, zijn hart wordt als uitgedrukt en uitgeknepen, tranen vloeien al rijker. Wie zou de bekering, zulk een bekering, de waarachtige bekering zonder tranen kunnen doorleven?
Leedwezen; zalig, wie het heeft leren kennen. Hij is van God gegrepen, ik zou willen zeggen: hij is van God gekust. En daarom hijgt hij naar de Heere Jezus, naar de volle Christus.

XXV. Scheurt uw hart

Zulk een waar leedwezen nu wordt gevonden in een door Cod gescheurd hart. De profeet Joël spreekt daarvan in Joël 2: 13: 'En scheurt uw hart en niet uw klederen, en bekeert u tot de Heere uw God.' Hij tekent ons hier een tegenstelling, die kenmerkend is; waarin schijn en wezen van elkaar onderscheiden worden. Scheurt uw hart en niet uw klederen. Want er is naast een gans onaandoenlijke toestand, ook nog een 'scheuren', hetwelk niet het ware is; een scheuren van het kleed, in plaats van scheuren des harten; dus slechts een uiterlijk, vormelijk rouwbetoon. Dat de profeet deze tegenstelling maakt is, omdat we van nature in onze vrome vorm van goddeloosheid, dat is in onze eigengerechtigheid zo graag dat kleed-scheuren willen uitgeven voor en in de plaats stellen van het ware echte berouw, dat een scheuren van het hart is.
Drieërlei (al is daar meer te zeggen) wil ik hier noemen als een kenmerkend onderscheid tussen deze twee (scheuren van het kleed, en scheuren van het hart).

1. Daar kan zijn een soort bekering, berouw, en dergelijke, slechts voortkomende uit de omstandigheden en niet uit de innerlijke ontmoeting van dat hoge, heilige, liefdevolle Wezen Gods zelf.
   Bij een zo genaamd berouw, dat uit de omstandigheden voortkomt, is er wél enige overtuiging, dat het niet in orde is met ons; maar het rechte 'hoe' en 'vanwaar' wordt gemist. Met name melancholische naturen, die dus zwaarmoedig, zwaartillend, neergedrukt van aard zijn, hebben zich hier nauw te onderzoeken. Zij zijn zo spoedig in een 'ernstige' stemming te brengen. Bij een of andere aangrijpende gebeurtenis zullen zij veel eerder dan menig ander in 'ach en wee' uitbreken. Spreekt u hun van een of andere ernstige zaak, zij zullen spoedig, zelfs tot tranen, te bewegen zijn. Geen wonder, dat zij nu eveneens vanzelfsprekend tot gewichtig zich aanstellende ernst te bewegen zijn, als u hun spreekt van zonde, dood, oordeel en dergelijke; te meer, als de omstandigheden in eigen leven daarbij dienstig zijn; als druk, tegenspoed, zwak zenuwgestel, een zwaarmoedige en zwaartillende omgeving. Het is een scheuren van het kleed. Maar is het een waar berouw, dan vloeit dit voort uit de ontmoeting van de ziel met God zelf, naar Zijn Woord en wet, in Zijn liefde en gerechtigheid. Al waren we dan zelfs luchthartig en opgeruimd van gemoed en karakter, dan ontstaat er een diepe, verborgen, en ook naar buiten zelfs zich wel openbarende droefheid, dat we die God nu hebben onteerd en bedroefd.
   Droefheid over ons God bedroefd hebben, afgedacht van alle omstandigheden; maar dat de zonde in haar zelf een verfoeilijke zaak is, omdat ze God tot toorn verwekt, zie dit doet dan uitroepen: wee mij, want ik heb tegen God gezondigd. Het gaat, om zo te zeggen, ons ter harte meer en in de eerste plaats om God, dan om onszelf. Dit wordt een diepe, bedaarde, maar toch zo verslindende droefheid, dat niets ter wereld ons meer zal kunnen doen glimlachen, tenzij die Heere zelf ons in genade toeknikt. Dit is scheuren van het hart.

2. Er kan een droefheid ontstaan uit de omvang van de zonde, en haar gevolgen. Als we het soms al te verschrikkelijk er afgebracht hebben. Denk aan Judas, Achab en dergelijke. Als ook, wanneer we zien, hoe God de zonden rechtvaardig zal bezoeken,

als de oordelen soms nu reeds treffen; o ja, dan kan Farao uitroepen: bid voor mij, wij zijn goddeloos. Maar ach, nauwelijks waren de oordeeldonders weggerold, of… hij liet het volk niet trekken. Zo een vraagt niet, of God tevreden is gesteld, maar slechts of de gevolgen zijn te ontgaan. Dit is maar scheuren van het kleed.

Bij waarachtige bekering echter wordt elke zonde, hoe zo genaamd klein ook, ons schrikkelijk genoeg, om te erkennen, dat zij de eeuwige dood heeft verdiend. Daarbij, al ware er dan ook geen hellestraf, de zonde vinden we dan schrikkelijk, omdat ze ons uit Gods gemeenschap wegscheurt. Daarom heeft een waarlijk ontdekt mens in de waarachtige bekering niet genoeg aan het afwenden van de gevolgen, o nee; maar hij wil ook God zelf als zijn deel bezitten. Bij het scheuren van het kleed heeft hij hoogstens het recht Gods gebilliijkt, maar niet leren liefhebben. Bij het scheuren van het hart heeft hij ook dit omhelzen en liefhebben van het recht Gods leren kennen. Want hier is de liefde Gods uitgestort in het hart. En daarom verlangt hij ook naar Gods gemeenschap; hij wil God weer bezitten als zijn deel. Met minder is hij niet tevreden.

3. Bij het kleed-scheuren is er uiteraard niet weinig medelijden met zichzelf, maar dat is nog geen walging aan zichzelf! O, in al dat roepen en klagen kan bij dieper ontleding dikwijls niet veel anders gevonden worden dan een heel vroompjes ingekleed medelijden met zichzelf. Verloren gaan vindt men dan veel ontzettender en vreselijker, dan dat Gods deugden geschonden zijn. Men zou wel van de hellestraf af willen zijn, al ware het ook ten koste van Gods eer. Zo iemand zal dan ook niet, laat ik zo mogen zeggen, kieskeurig zijn betreffende het middel van verlossing. Het is hem niet de eerste, hoogste en diepste vraag, hoe wordt aan Gods geschonden gerechtigheid genoeg gedaan; als hij maar behouden kon worden, nu dan eigenlijk om het even, hoe het met God en zijn deugden gaat. Verzoening, zo genaamde verzoening gaat bij hem voor voldoening. Waarom wil zo een eigenlijk een Borg hebben? Feitelijk en eigenlijk niet veel anders, dan om zelfbehoud, los van Gods verheerlijking.

   Het is een scheuren van het kleed.

   Maar nu de mens, waarin genade werkt. Wat is het daar anders mede gesteld. Die neemt, o zeker, wel geen onverschillige houding aan tegenover zijn verloren gaan; maar nog veel meer krenkt hem zijn verloren liggen in zijn zondige natuurstaat. En het verloren gaan is hem daarom zo bang, omdat hij dan eeuwig in die jammerlijke God-onterende toestand zou moeten blijven; en dat om God eeuwig te lasteren. Hij zou het niet kunnen.

   Bij hem is dan ook iets anders aan het woord dan medelijden met zichzelf; nee, het is bij hem een mishagen hebben aan zichzelf. Dat hij zó en zó is. Dat zijn zonden voortkomen uit zijn zonde, uit zijn zondige aard en natuur. Dat hij een gebroken snaar is, waaraan nooit meer enig God verheerlijkend geluid kan ontlokt dan tenzij hij wederom geboren wordt.

   Het 'wee mij' van Jesaja 6 wordt zijn kenmerk. Wee mij, omdat hij onrein is van lippen; omdat hij niet kan brengen aan God, wat de engelen brengen, en waar God recht op heeft, als een aanbiddelijk en dienenswaardig God. Hij roept om bekering, goed verstaan, eigenlijk nog meer dan om schuldvergiffenis, omdat hij zo graaf weer liefelijk in de ogen Gods wilde zijn; omdat zulk een gestalte is, de Heere tot lof; en waarop God zo recht heeft.

> Als nu God Zijn heilige wet voor ogen stelt, dan roept zulk een uit: ik ben precies het omgekeerde van wat God eist: onheilig ben ik, terwijl de Heere vraagt naar heiligheid. En zo leert hij dan naast de heiligheid van Gods wet, ook derzelver gerechtigheid, ook als straffende gerechtigheid, omhelzen.
> Ik heb eens gelezen van een vrouw in Engeland, die wegens een zwaar misdrijf moest gehangen worden. Nog voor de dag van de terechtstelling behaagde het God haar te bekeren. En toen zij nu op de dag van haar dood de ladder beklom, en bij de strop gekomen was, greep ze die met beide handen, bracht die aan haar mond en kuste die. Zo was ze met de gerechtigheid verzoend, ja, had die lief gekregen.
> En zo is het bij ware genade ook. De mens krijgt dan het recht geloof, daar hij God zo heilig, en zichzelf zo walgelijk ziet.
> En vandaar dat hij dan de Borg begeert, als die in de eerste plaats aan God voldoening heeft gebracht.
> Om 's Heeren wil, om Zijn deugden, die hij (die zondaar) onteerd heeft, heeft hij dan behoefte aan een Borg. Een Borg, die in de eerste plaats de beledigde God kan bevredigen, opdat de hel in die weg vrede ontvangen zou.

Wat een zuivere weg is dit! Nu verstaat u wel, lieve lezer, waarom bij zo een in de waarachtige bekering de tranen vloeien; uit dat hartelijk leedwezen. Hier is een scheuren van het hart te vinden.

XXVI. Heb ik berouw genoeg?

Een der vragen, waarmede velen, die aanvankelijk onder de bearbeiding van de genade Gods verkeren, gekweld worden, is: heb ik wel genoeg berouw over mijn zonde; is het wel diep genoeg; wel echt?
Het kan geschieden, dat men niet weet te spreken van diepe inleiding, of van schokkende ontdekkingen, waarbij dag en nacht als het ware het wenen, roepen en klagen niet ophoudt; en dat men dan denkt, och het is met mij nog geen waar werk, want anders zou ik wel net als die en die een ervaring hebben van zulk een geweldig aangrijpende gebeurtenis. Zeker, lieve lezer, daar zijn er, die zulk een bekering hebben; die dagen en nachten voor God hebben liggen weeklagen; die zelfs krank geworden zijn tot stervens toe vanwege de ontmoetingen Gods in Zijn heilige gerechtigheid, maar dat is geen maatstaf voor een ander. Dit hangt ook wel eens samen met de aard van ons karakter en temperament; met onze sfeer en levensloop. Vergeet daarbij ook niet, dat de uiterlijke hevigheid lang niet altijd de maatstaf kan zijn voor de diepte van de ontdekking en de droefheid. Het kon ook wel eens omgekeerd zijn; stille wateren hebben diepe gronden.
Nu is het zeer zeker waar, dat we nooit genoeg ontdekt en vernederd voor God kunnen zijn; en daarom ook nooit hartelijk en ernstig genoeg met leedwezen en droefheid vervuld kunnen wezen over onze diepe val in Adam; als ook over onze dadelijke zonden. Ook hier geldt: mocht mijn oog een springader des waters zijn om te bewenen de ontzaglijke breuk. Toch beslist de mate dezer droefheid niet over haar wezen en aard; over haar al of niet waarachtigheid. Wel kan gezegd worden, dat, bij waarachtig leedwezen, de ziel zal vragen naar meer licht tot dieper ontdekking; wel zal de ziel dan niet gemakkelijk zeggen: 'Ik ben nu zo bedroefd; het is nu zeker wel genoeg.' Zij zal juist bevreesd zijn, of het wel genoeg is; of het wel echt is; of het wel beantwoordt aan Gods heiligheid; en gedurig zal zo een in het verborgen kunnen gevonden worden (vooral in de eerste tijd), om de Heere teder te smeken, of Hij toch vooral die droefheid niet wil laten ophouden en niet wil doen overgaan, tenzij Hij er zijn eigen werk in aanschouwd heeft en Hij er de vertroostingen uit Christus als een balsem in uitgiet.
En dan houdt het nog niet op, dan zal de ziel juist, naarmate zij iets van de Heere Jezus tot haar vertroosting mag genieten, gesteld zijn op nog meerdere onderwijzing tot algehele zelfkennis en tot dieper verootmoediging. Er is hier als wisselwerking: in het teken van haar zondige walgelijkheid heeft de ziel Christus nodig en ziet ze zo zalig veel in Hem; en in de gemeenschap met Christus, in het teken van zijn zalige Borgtocht, ziet ze al dieper (en wil ze dit ook al meer) hoe vreselijk toch de zonde is.
Een andere vraag is echter: wanneer kan nu met het oog op onze zielsbehoudenis gezegd worden: de ontdekking en het leedwezen is diep genoeg? In het algemeen kan geantwoord, wanneer daarin de nood zo tot nood wordt, dat we van die ellende onzer walgelijkheid, zondigheid en verdoemelijkheid af willen; dus als we de Borg er in nodig krijgen tot herstelling. Waarbij ik dan de zeer noodzakelijke en bestierende opmerking moet maken, dat toch niemand in zulk een toestand wachten moet om tot Christus uit te vluchten, tot hij naar zijn eigen oordeel nu eens, om zo te zeggen, af ontdekt is en genoeg is bedroefd. Want dat kon wel eens uitlopen op nimmer naar Christus te vluchten.

Al is uw droefheid zeer zeker nog voor verdieping en vermeerdering vatbaar, niettemin, stel uw uitgaan naar Christus niet uit, ook al is de droefheid in uw oog nog zo gebrekkig; mits het gepaard ga met smeking om nog meer ontdekkende werkingen des Geestes.
Met name, wees vooral op uw hoede, dat u zich geen wegen en manieren voorschrijft, die u niet aan Gods Woord ontleent. Soms stelt men zich voor: een gans bijzondere, buitengewone weg van bekering, en als dan dat door uzelf zo gefantaseerde 'wonderlijke' niet komt, dan, ja dan is er menigeen al geweest, die dan alles wegwierp, en de 'dag der kleine dingen' ging verachten. Vraag ook te dezen niet naar dag en uur, manier en zwaarheid uwer bekering, maar naar het wezen en de aard derzelve, zoals God die in Zijn Woord leert; en dat is altijd, als eerste verschijnsel, een droefheid en leedwezen over de zonde. soms in de diepte van uw ziel schier geruisloos ontstaan, welke ook in geleidelijke weg kan groeien en toenemen.
En dat toenemen is iets, hetwelk heel ons leven door al breder en dieper kan en moet ervaren worden.

XXVII. Haten van de zonde

Het tweede of andere deel van de afsterving van de oude mens bestaat uit het haten en vlieden van de zonde (eerste deel was hartelijk leedwezen hoofdstukken XXIV – XXVI). De ware, door Gods Geest gewerkte droefheid over de zonde heeft als haar andere zijde, als haar kenmerkend vruchtgevolg, dat er een afkeer van de zonde volgt. Haten en vlieden van dezelve. Alle ware berouw en droefenis over onze zonden moet zich klaar vertonen in een nu ook werkelijk zich afkeren van de zonde. Dan is het berouw waar, echt en grondig, als de zonde nu ook wordt gelaten, gelaten uit het rechte beginsel. Daarom spreekt de catechismus van twee zaken: haten en vlieden. Niet slechts nalaten, ook niet slechts vlieden van de zonde, maar eerst haten. De gezindheid tegenover de zonde wordt hierin getekend. Haten is nog sterker dan vlieden.

Het is de ware reden, waarom men ze vliedt. Niet vlieden bijvoorbeeld uit vrees voor de gevolgen, maar omdat men de zonde als zonde in haar walgelijkheid heeft leren kennen, als God onterend. Vandaar vrees voor de gevolgen, zodat men haar dan evenzeer om de gevolgen vliedt, maar gelijk in die gevolgen uitkomt hoe afschuwelijk ze is. Men vreest dan nog meer de zonde zelve dan haar straf.

De rechte haat en afkeer van de zonde heeft een heilig beginsel. Die haat spruit voort uit de liefde tot God en Christus. De zonde heeft aan Christus de dood veroorzaakt. Wie zou, als de liefde Christi in ons uitgestort is, dan de zonde niet haten?

Wat men haat, daar is men tegen met al zijn hart. Waar een onbekeerd mens nu God en de naaste haat, daar is het juist een kenmerk der waarachtige bekering, dat nu omgekeerd gehaat wordt, hetgeen wat door God wordt gehaat.

De zonde heeft men leren zien in haar lelijk, maar ook in haar vals, giftig, ons schadend, bedriegend en misleidend karakter. Zonde is zelve haat, en daarom wordt ze nu op haar beurt door het nieuwe leven gehaat.

Deze rechte haat is voorts een algemene haat: dat wil zeggen het is een haat tegen alle zonden. Ik haat alle leugenpaden Ps. 119:104; Alle valse pad heb ik gehaat vs. 128. De kleine vossen moeten daarom zowel gevangen worden als de grotere. Hoogl. 2:15 Vandaar dat ootmoedig gebed van een klein en nederig gemaakt mens: Reinig mij van de verborgen afdwalingen Ps. 19:18. Dat zijn niet de geheime, laat ik zo zeggen, stiekem bedreven zonden; maar dat ziet op de zonden, die niet tot de in het oog springende behoren; die, terwijl men, oppervlakkig beschouwd, nogal tamelijk is, niettemin in de onderdiepten van onze ziel als verborgen slangetjes rondschuifelen. David bad dus om bevrijding en herstelling ook te dien opzichte; alle zonde was hem hatelijk.

Zo ook in Ps. 139:24: En zie, of bij mij een schadelijke weg is, en leid mij op de eeuwige weg. Zo iemand is dus niet gereed met afkeer van en haat tegen grove, lelijke, of tegen bekende in het oog springende zonden; nee, hij wil ook van zijn verborgen afdwalingen bevrijd worden. Ja, de lievelingszonden, waaraan zijn hart, zijn natuur, zijn aard, zijn karakter, zijn persoonlijke hebbelijkheid soms zo kan hangen, die worden dan met grimmigheid aangezien, omdat deze juist hem zo van de Heere afvoeren.

De haat tegen de zonde is een bittere, onverzoenlijke haat. Valt men soms nog in zonden, dan verafschuwt men straks toch die zonde te ernstiger; men kan er niet in blijven liggen. De afkeer keert toch terug. Een werelds mens zal omgekeerd juist graag in zijn lievelingszonden zich verheugen. Hij zal graag aan haar wennen; hij wordt er in verhard.

Maar bij een bekeerde komt er afschuw, beschaamdheid over zichzelf, als hij soms weer eens toegegeven heeft. Het smart hem dieper dan ooit. En daarom groeit de haat dan ook des temeer tegen zulke zonden. Dat komt bijzonder uit in het gebed dienaangaande. Hij brengt dan zijn ziel als in zijn hand open en eerlijk voor de Heere. Hij roept in de binnenkamer dan wel eens er van uit: Och, Heere zie toch eens, zo en zo zie ik er nu uit, o wil toch dat bloed van die Borg, die alleen mij redden kan, aan mij bedienen, en wil me toch ook reinigen en heiligen door Zijn Geest. Hij krijgt, juist uit oorzaak van die haat, God zo nodig in dit stuk. Het is zo een niet genoeg, al zou hij ook weten, dat al zijn zonden hem vergeven zijn, het is hem niet genoeg in het bloed des Lams gewassen te zijn, tot vergeving; nee, hij staat naar meer; hij wil niet minder, dat de Heilige Geest hem ook heilige, inwendig door zulk een geestelijk werk, dat hij de zonde gaat haten. Want zie, dan moet voor de Heere worden beleden: o, grote, heilige God, de diepste ontdekking breekt nog niet één zondelust in mij; en o, Gij hebt recht op Godzaligheid; och Heere, wilt Gij mij dan toch die afkeer in het hart werken, waardoor ik van die zondelust toch eens verlost worde. Dit is een bewijs, dat hij de zonden eigenlijk haat. Dat bidden tegen de in hem woelende, inwonende zondelust, dat bidden tegen zijn eigen verdorven hebbelijkheden, dat bidden, zou men kunnen zeggen, van zichzelf áf, dat is een bewijs, dat er een beginsel in de ziel leeft, hetwelk de zonde bij aanvang heeft leren haten.

XXVIII. Vlieden van de zonde

Zulk haten van de zonde (beschreven in vorige aflevering) nu heeft weer, als vruchtopenbaring, een vlieden van de zonde tengevolge. Het rechte vlieden komt voort uit haat tegen en afkeer van de zonde, gelijk de rechte haat zulk vlieden veroorzaakt; vandaar dat een godzalige het gebed kent: o Heere, als de gelegenheid tot zondigen er is, ontneem mij dan de genegenheid, en indien de genegenheid zich laat gelden, onthoud mij dan de gelegenheid. Zo bijvoorbeeld in het ontvlieden van gevaarlijke plaatsen, personen, vrienden enz., waardoor men gemakkelijk tot zonde zou kunnen worden verleid. Dit zal, zo voeg ik er bij, echter dan eerst kunnen plaats vinden, als de liefde Gods en van Christus een heerschappij-voerende invloed op onze ziel laat gelden.
Bij dit vlieden is natuurlijk het laten vanzelf inbegrepen. De zonde wordt gelaten, waar de Heere de scepter voert. Niet alsof een gelovige nooit meer zondigde; maar vooreerst hij gaat de zonde bestrijden; ook komt er een breken met verschillende zonden, feitelijk in het wezen der zaak met alle zonde, al is het ook dat deze hem nog dikwijls verstrikt; maar hij doet er niet één meer met zijn ware, diepe, volle hartelust. Smart ontstaat bij vallen. Voorts de ware bekeerde gaat (en moet dit ook doen, aangedreven door de eis van Gods liefdewet), de ware bekeerde gaat tegen de zonde in. Jozef riep uit: Zou ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God? (Gen. 39:9). Nehémia zei: Zou een man als ik vlieden? (Neh. 6:11). God eist zulks dan ook van Zijn volk. Dit vlieden van de zonde behoort mede tot de eis van het genadeverbond en vandaar dat elk kind van God er iets van openbaart. Want wat God eist in dit verbond, schenkt Hij ook aan Zijn volk. Ik zal u brengen, zegt de Heere, onder de band des verbonds. (Ezech. 20:37).
En wat Hij schenkt, werkt Hij door Zijn Geest weer middellijkerwijze door de eis.
Met andere woorden: de Heere is de auteur en schenker van de bekering, maar Hij werkt en schenkt middelijker wijze; namelijk door de prediking van de eis der bekering. De Heilige Geest past die prediking van de eis dan toe, waardoor de daad tot stand komt. Wat God eist, schenkt Hij aan Zijn volk; en wat Hij schenkt, werkt Hij uit door de eis te stellen aan hun harten.
Daarom vermaant de apostel: Vliedt de hoererij. (1 Kor. 6:18). Vliedt alle afgodendienst (1 Kor. 10:14). Vliedt de begeerlijkheid der jonkheid (1 Tim. 2:22).
Vlieden wordt dit nu geheten, mede om aan te duiden, hoe dit haten, ontwijken en bestrijden van de zonde hartgrondig, ondubbelzinnig, totaal moet geschieden. Wat men vliedt, daar wil men ver van verwijderd zijn, daar schuwt men de nabijheid van, daar zijn we om zo te zeggen, goed tegen.
Dit haten en vlieden van de zonde nu moet ook groeien en toenemen in de praktijk. Hoe langer hoe meer, zo betaamt het, haar te haten en te vlieden.
Hoe langer hoe meer. Want de oude mens in zijn afsterven zal hier zijn volledigheid niet bereiken; wel in delen maar niet in trappen. Dat wil zeggen: tegenover alle zonde nemen we dan deze houding in beginsel aan, maar daarom nog niet in de hoogste mate. In de trappen, in het 'hoever', blijven we hier helaas gebrekkig, zij het ook met een inwonende begeerte, om eenmaal volmaakt de Heere te mogen dienen.
Doch daar legt een ware bekeerde zich nu niet rustig bij neer. Dat zij verre. Er is een voortgang in deze weg. Naarmate hij meer onderwijs uit Gods Woord en door Zijn Geest ontvangt. Naarmate het verborgen leven maar nauwer en geregelder met de Heere is.

Daarom is het zo nodig, dat, als de Heere de hand aan uw ziel moge gelegd hebben, u gedurig en veel verkeert onder de invloeden van Jezus' dierbare gemeenschap. Gelijk de omvang van een voornaam of begaafd persoon ons zedelijk verrijkt, zo ook als de ziel veel omgang mag beoefenen met de grote Profeet, Priester en Koning, zal zij meer verheerlijkt worden inwendig, zal de Heere Zijn stempel en beeld in haar afdrukken, zal zij daardoor meer op Hem gaan gelijken, zal het leven meer en meer de geur Christi spreiden, ook in het de rug toekeren aan de wereld en de zonde. Wie Jezus mag achterna wandelen, heeft zijn rug naar de wereld gekeerd.

XXIX. Waarom afsterving?

Dit alles wordt nu afsterving geheten. Reeds merkten we met een enkel woord op, waarom. Het is wel de moeite waard, er hier nog iets meer van te zeggen.
Wie de hiervoor verhandelde zaken nauwkeurig heeft gevolgd, en enigermate heeft ingedacht, verstaat nu ten volle, waarom dit een afsterven heet. Het is een beeldspraak, ontleend aan het lichamelijk sterven; gelijk de dood soms wel plotseling kan intreden, maar in de regel toch een soort proces doet aanschouwen; een aaneenschakeling van op elkaar volgende en in elkaar ingrijpende gebeurtenissen, werkingen en aandoeningen, waardoor eindelijk het leven ten volle is geweken. Zo geschiedt dit nu ook geestelijk. Al die zaken, die we hier behandeld hebben, zijn geen afgewerkte stukken van één ogenblik. O, neen; het is veeleer als bij iemand die dagen en dagen ligt te sterven; het leven lijkt wel niet te willen wijken, het gaat met o zoveel lijden, en soms met ontzettende gewaarwordingen en ervaringen gepaard. De mens, waarin de Heere Zijn genade doet werken, wordt als een kruiseling uitgekleed, en uitgetogen, opgehangen aan de spijkerspitsen; langzaam, bloedend, uitzwakkend, sterft hij; en sterft hij af. Dat is hier waarlijk een langdurig en ingewikkeld proces. Met velerhande smarten vermengd. Dat uitsteken der ogen, het afhouwen der voeten en handen, en zovele dingen meer, o, wie weet er als bekeerd mens niet van, hoeveel dit kost?
Het is voorts een afsterven, omdat het velerlei delen betreft. Evenals bij een lichaam het ene deel al eerder en sneller is afgestorven dan het andere. Zo ook hier. Aan velerlei moet gestorven. Tegelijk. Maar ook zijn er taaie bestanddelen, die het vergelijkenderwijze wat langer uithouden, en toch… ze moeten er aan. De afgoden, die zo in het voorhuis staan, ja, die gaan er in de regel wat eerder uit dan de verborgen terafim, die onder het zadel weggestopt zijn. Zo moet de mens dan sterven aan velerlei: aan zijn eigen wijsheid: 'Zo iemand onder u dunkt, dat hij wijs is in deze wereld, die worde dwaas, opdat hij wijs moge worden' (1 Kor. 3:18); aan zijn verkeerde zondige wil, neigingen, lusten, valse begeerlijkheden… kruisigende het vlees met zijn bewegingen en begeerlijkheden (Gal. 5:24); aan zijn zondig eigen zelf; zijn vleselijke oogmerken, eigen eer en eigen liefde, enz. Meen niet, dat dit alles zo maar in één dag dood en begraven is. En zo het u al zo leek, wacht maar, mijn vriend, u zult nog wel eens gelegenheid krijgen om aan Lodensteijns bekend woord te denken: ik wist niet, dat mijn tere ziel nog zoveel van het aardse hield. Niet het minst is er een stervingsproces waar te nemen in zake zijn eigengerechtigheid. En wel hoofdzakelijk in drie tempo's. Namelijk, als God een mens begint te bekeren; dan om te beginnen, zoekt zulk een mens in de regel eerst Gode te brengen een onderhouding der wet. Hij wil dan op de manier van het werkverbond behouden worden. Dit slaat God ten spoedigste uit de hand. Dan, ziende hoe grote onverzoende schuld er op hem ligt, wil hij proberen, die schuld zelf te betalen; hij probeert nu door zogenaamde godsvrucht een betaalmiddel tot stand te brengen. Ook dit wordt hem door de al scherpere aandrang der wet ontnomen.
Dan ziet hij: ik moet Christus hebben als het zoenoffer. Maar nu nog eens onderneemt hij de poging, wel, hij zal nu gaan werken om te trachten, zich waardig te maken voor Christus; om namelijk door 'vromer' inspanning dan ooit te pogen een goede gestalte te verkrijgen, om Christus te verwerven. Hier drijft dan God de nagel dieper in dan ooit. Tot eindelijk, onder de last van dit lichaam des doods, de poging moet opgegeven worden, en er plaats zij door genade alleen voor genade.

Deze drie nu doen zich lang en taai gelden. Nog telkens weer steken zij het hoofd op. Het is een kruisdood gelijk. O, dat is een hangen in smart, een bloeden uit vele wonden, een langzaam 'afgeslacht' worden als het ware.
Ja, lieve lezer, als u misschien zegt: ik zou wel bekeerd willen worden, onderzoek u nauw, of u de kosten wel goed hebt overrekend; want bekering gaat gepaard met smarten des doods. Onze leden, die op aarde zijn, moeten worden gedood, en dit is allesbehalve een gemakkelijk, gevoelloos sterven, het is zelfs geen 'onthoofding', maar een kruisiging. Met Christus gekruisigd is het evenwel tot een zalige opstanding. En zij, in wier ziel het waar werk is, zij mogen bij tijden zeggen: lieve Heere, Gij weet het, liever toch wil ik zo gekruisigd, dan dat ik U bedroeven en onteren moest met U eeuwig te vloeken. En welbewust van hun onmacht en tegenzin in dit stuk der bekering, is het evenwel hun gebed in het verborgen: och, Heere, wees mij maar te sterk, overwin en overreed mij; opdat ik mijn lusten en mijn wil mag voelen opgelost in Uw wil en werk; geef mij die zalige overbuiging, dat ik om Uwentwil en als gedragen in U, een vermaak in zwakheden, een lust in 'sterven' mag krijgen. Daar, waar zulk een 'afsterven' een ziel tot lust is geworden, een 'behaaglijkheid' der genade, daar is de mystieke unie (verborgene eenheidsbeleving) met Christus in dit stuk der bekering tot het centrum, tot de diepte van het 'een plant in de gelijkmaking Zijns doods' gekomen.
Ook dit sterven, en het zalige er van, kan en moet geleerd in de school van de Heere Jezus. In zijn zoete gemeenschap wordt geleerd en ervaren: als mijn schuld op Jezus wordt gelegd, sterft Hij; en als Zijn (Jezus) gerechtigheid op mij wordt gelegd, sterft de zonde.

XXX. De opstanding van de nieuwe mens

Gelijk nu de oude mens, zoals we zagen, moet sterven, zo is er omgekeerd, als tweede deel van de bekering, een opstanding van de nieuwe mens. Over de ganse mens strekt zich dit wederom uit. Het is geestelijk een verrijzen als uit het graf des doods. Een nieuw leven, dat in al zijn delen en met al zijn vermogens naar God uitgaat, omdat het uit God geboren is, van Hem is verwekt, en feitelijk van Hem is vervuld; Hij is er de inhoud van.
Er gaat in de waarachtige bekering alzo wat onder, en er verschijnt wat. We gaan de dood in; en we staan ook op. De zondige, oude natuur sterft; de nieuwe, naar God vragende, komt te voorschijn; uit de wedergeboorte, hier verstaan in de engere zin, als de levendmaking der ziel in de wortel; uit die levendmaking komt nu ook de opstanding voort. Het sterven van de oude mens eveneens, vergeten we het niet. Ook dat is uit de wortel des nieuwen levens. Maar met name in deze opstanding schittert toch de volle ontplooiing er van. Daar is het toch eigenlijk om te doen. Hierin schittert de kroon van Gods werk. En dit is dan ook het tot in eeuwigheid blijvende, en zich eeuwig al schoner en heerlijker ontplooiende. Want hoe noodzakelijk die droefheid ook zij, ze is maar tijdelijk. Niet langer dan tot aan de ure van ons sterven. Maar deze opstanding duurt in haar zalige ontvouwing en uitgroei eeuwig voort. Ja, zal na de dood nog maar eerst zich ten volle gaan vertonen. Hier is het God nu eigenlijk om te doen. Wij moeten weer Zijn beeld worden. In de waarachtige bekering is de droefheid, het berouw, de vernedering enzovoort zeer zeker wel noodzakelijk, en tot op zekere hoogte zelfs zalig te noemen, maar het is meer bepaald, opdat er plaats voor een bedienende Christus zou komen. Het is de bedding, die gegraven wordt. Christus in de gelovige levende, dit is het eigenlijke doel toch, de spits en de kroon. Christus als schuldbedekkende en verzoenende Borg; maar ook en vooral (als het hoogste) als inwonende in de gelovige, tot vernieuwing van Gods Beeld in Ons; om door Zijn Heilige Geest van ons hart een tempel van de Drie-enige God te maken. En hoe zalig de droefheid ook moge zijn, nog zaliger, als eeuwig vertroostend en vervullend, is het, als Christus Zijn heerlijke intocht in de ziel viert, en nu het leven Gods als zodanig, positief, in daadwerkelijkheid zich gaat vertonen; vertonen in de gezindheid, in de zalige verhouding met God, en in de godzalige wandel, in een lust tot en het doen van die werken, waarin God zich verlustigt, als van Hem gewrocht, en daarom goede werken.
Dit tweede deel der bekering wordt opstanding genaamd, ziende op een diepe dood of doodslaap, waarin de mens van nature neerligt, maar eveneens met opzicht op wat men wel eens een tweede bekering noemt. Als namelijk een gelovige uit een val (David, Petrus e.a.) of uit een zeer afgedwaalde toestand wordt opgericht en wedergebracht. Nu geldt van deze opstanding evenals van de droefheid van het afsterven, dat alleen door de werkingen van de Heilige Geest deze daad van de ziel uit de wortel der wedergeboorte te voorschijn komt. Uit de hebbelijkheden in de wedergeboorte in de ziel ingebracht, roept de Heilige Geest nu de dadelijkheden in ook dit stuk der bekering te voorschijn.
En dan zijn hier weer twee zaken te onderscheiden: het is een hartelijke vreugde, om naar de wil Gods in alle goede werken te leven. Het is een zielevreugde in God, welke zich openbaart in een godzalige zin en wandel. Het is een ingaan en uitgaan. Een ingaan tot God, om in Hem zieleleven, zielevreugde, zielverzadiging te vinden; het is een uitgaan tot openbaring van dit leven met God, als met de naaste, en met heel de wereld, waar men nu dat nieuwe leven moet openbaren. In dit opzicht kan men zeggen: hij wordt van de wereld tot God wedergebracht, en van God keert hij mét de geestelijke goederen en rijkdommen

weer tot de wereld… om ze daar uit te stallen en te zijn tot een stad op een berg, tot een licht op de kandelaar.

XXXI. Christus de middeloorzaak van de vreugde

De vreugde in God is een vreugde, die met niets te vergelijken is. Ze staat tegenover de hartelijke droefheid. Ze is er het er ver boven uitgaande tegendeel van. Dat wil zeggen: hoe smartelijk dit leedwezen over de zonde ook mag zijn, de zaligheid van die vreugde is oneindig groter, dan de smart van het leedwezen. Want het is een vreugde in God, die onuitputtelijke eeuwige fontein. Het is een vreugde in God door Christus. Hier zijn we dus niet meer in het paradijs. Daar was het zonder Christus mogelijk, om vreugde in God te smaken. Christus is hier de verdienende oorzaak, maar Hij is ook de bedienende Christus; ja alle goederen en weldaden, alle leven en vreugde in God komen ons niet anders toe, dan door vereniging met Christus. Door Hem wordt het alles bemiddeld. Daarom heeft de ware bekeerde Christus zo nodig. Let er eens op, lieve lezer, hier is een kenmerk: een waarlijk bekeerde begeert de Heere Jezus niet slechts te kennen en te bezitten als zijn schuldovernemende Borg, maar ook als die fontein, waaruit de ziel het Goddelijke levenswater gedurig mag drinken; om door Christus tot God, de Vader, geleid te worden; en om in de gemeenschap Christi, de Goddelijke natuur, gelijk Petrus het noemt (te onderscheiden van het Goddelijke wezen), mede deelachtig te worden. Zulk een oprecht bekeerde begeert het leven om het leven zelf. En dat heeft hij altijd, in zoverre als hij met Christus in een levende gemeenschap is. Ja, daarin wordt Christus dan zo dierbaar, in stijgende mate, dat de ziel uit Christus de bedieningen des geestelijken levens gedurig mag ontvangen. Neen, al zou de ziel van zulk een het weten, dat al haar zonden zijn vergeven, en zij niet verloren zal gaan, wat baat het haar nog, indien zij de Heere zelf niet bezit als haar goed, haar God, haar erfdeel, en het deel haars bekers? En alzo, in de weg van schulduitdelging, begint pas goed haar leven met en uit en in Christus, nadat zij Hem als Borg leerde omhelzen. Gemeenschap met de Christus, als profeet, priester en koning wordt dan tot gemeenschap met God zelf. En dat voert tot een blijdschap, tot een zielvervullende vreugde in God. Gelijk God de bron ook van die Christus is. Gelijk God de inhoud en de waarborg van al haar leven is. Gelijk die zalige zielsontmoetingen met God haar wel eens kunnen doen opspringen van vreugde: in God is al mijn heil, mijn eer. De zonde de fontein van alle droefheid en tranen. Christus de fontein van alle vreugde en blijdschappen. Geen enkele blijdschap dan door Hem. Maar hoe onuitputtelijk! Maar hoe alles overtreffend! Maar hoe oneindig in krachtsterkte! Daar is in de zonde veel kracht tot verdoemenis; in Christus echter meer, eeuwig meer tot behoudenis. Mijn zonden mogen een kracht hebben tot het ontsluiten van zeven hellen, Christus tot het openen van duizend hemelen.

Wie met Christus aanraking krijgt, in diens ziel begint het te zingen, tot een eeuwig lied Gods.

Hoe sterker en dieper nu die ontmoeting met Christus is, hoe voller die vreugde in God wordt. Als de zondaar in zijn ontdekking in hartelijk leedwezen schreit, o hoe ontstaat er reeds een blijdschap, als de Heere die zondaar de Christus vertoont, gelijk er in Hem nog een mogelijkheid van behoud is.

Mag de ziel er eens een gezicht op krijgen, hoe wordt ze reeds aangedaan van innige bewegingen van liefde en blijdschap. Dat is soms wel zo sterk, dat zij dan een ogenblik kan menen, ik ben reeds verlost. Toch was het nog maar een blik in de weg der verlossing. Het is al zoet, maar wat het dan niet inhoudt, als Jezus de ziel gaat aanraken, en zij de Heere Jezus!

Als er zulk een innerlijke schenking van Hem wordt gevoeld, dat zij het niet kan nalaten, zij moet Hem aanraken, al was het maar de zoom van Zijn kleed. Dan gaat er kracht van Hem uit, dan ontstaat er reeds enige vrede, enige blijdschap in de Heere; maar o, nog voller, heerlijker wordt het, als de ziel eens een sterke greep op Christus mag doen, als zij Hem mag omhelzen en al haar zonden in Hem ziet weggenomen.
O, zalige gebeurtenis, als zij de stroom van haar ongerechtigheden in de nog groter, dieper, aloverweldigende stroom van Zijn zielebloed ziet opgenomen, ziet weggevoerd, en teniet gedaan. Nog meer. Als de ziel dan met de Borg, nu ook als haar Bruidegom van de Vader haar toegepast en geschonken, als in geestelijke huwelijksverbintenis mag treden, om voor eeuwig Zijn bruid te worden; wat is dat een zaak! Ja, om met Hem als de Zoon Gods te worden verbonden tot een gemeenschap des levens, tot een eeuwig zalig trouwverbond met God Drie-enig zelf. Als dat Goddelijke leven dan, als die heldere kristallijnen rivier, die van de troon uitgaat, stroomt door de bedding van haar eerst in droefheid en vernedering uitgegraven ziel. Om in God, God te genieten.
Dan ervaart zij: dat er niet één weldaad is te genieten buiten Christus; maar in Hem ontvangen we dan ook alle geestelijke zegeningen in de hemel: gezegend zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus.

XXXII Vreugde in God

Deze geestelijke vreugde in God is een vreugde, die de wereld niet kent. Het is een geheel andersoortige vreugde, dan wat de wereld onder dit woord wenst te verstaan. Het is verre van ijdelheid, van zinnelijkheid, van vleselijke of aardse vreugde zelfs. Daar zijn zondige vreugdestemmingen. Deze verdienen die naam niet. Daar zijn ook aardse, natuurlijke, hoewel nu niet bepaald zondige genoegens, blijdschappen en vreugde toestanden.
Zo gaf God aan de kinderen der mensen nog menigerlei natuurlijke blijdschappen, in liefde, bezittingen, ontspanningen enzovoort. Maar och, lieve lezer, som op, wat u wilt, draag bij, wat u kunt, maar het haalt niet bij deze vreugde in God.
Van alle aardse, zelfs geoorloofde, genietingen geldt, dat ze reeds wegvlieden bij het genieten. En voor een goed deel wordt het menselijk leven, om zo te zeggen, meer op de been gehouden door het jagen naar deze vreugde, dan door het genieten er van. De wil tot leven is vaak meer dan het leven zelf. Maar hier, bij deze vreugde in God, is dit anders.
Het is een vreugde, die nooit verveelt; die nooit (naar haar inwezen) geheel vergankelijk is; die ten volle bevredigt en toch nooit doet zeggen: ik heb er 'genoeg' van. Van verzadiging van vreugde, zingt de dichter; en tevens: daar strekt zich al mijn lust en liefde heen.
Vreugde in God is die blijde zalige zielvervullende bevredigende toestand, waarbij wegens de gemeenschapsoefening met God de ziel zich zo voldaan gevoelt, zo vervuld, dat zij haar eigen natuur voelt ontplooid en bevredigd; zich voelt opgeheven tot haar bestemming en levensactie; dat zij haar bestaan en aanzijn, haar bewegingen en uitingen als een haarzelf welbehaaglijk welzijn aanvoelt, dat zij kortom haar 'leven, bewegen en zijn' in God welbewust beleeft, tot een werkzaamheid, om God te verheerlijken, hetgeen haar zaligheid insluit meteen.
Zulk een vreugde is geheel naar haar aard en wezen. Nu ademt zij in God, nu kent ze Hem, en ziet Zijn eeuwige schoonheden, ja zij ziet ze niet slechts, maar zij ervaart ze ook; gelijk al Gods deugden niet alleen zoveel voorwerpen van haar blijde, aanbiddende bewondering zijn, maar ook bronnen van haar vervulling. Ja, niet alleen geniet ze dat alles, maar deze rijkdom in God roept ze ook uit; prijst ze aan aan anderen; ze eist er heel de wereld voor op; en begeert er de hemel tevens voor, om God eeuwig er voor, en er in te loven en te prijzen. Dit is geen gering deel van haar vreugde. Die vreugde wordt nu nog uitgebreid, als de ziel de onderscheiden drie Personen beschouwt, geniet en prijst in hun verschillend werkzaam aandeel in de zaliging van haar (die ziel). Het wordt een oceaan: die God van zaligheid. Ze kan er soms van opgetrokken worden, tot stervens toe verheugd in God. Ze kan verlangen, dat de poorten opengaan, waardoor zij zal geleid tot haar God en Koning; door het Lam tot de levende fonteinen der wateren.
O, mijn God! zo roept ze uit (Hos. 2), als de Heere haar in dat wonder inleidt, dat Hij haar Zich ondertrouwd heeft; haar ja, die eerst met afkeer van Hem vervuld was. Eeuwig, zoet en zalig, heilig, vreselijk, Goddelijk wonder.
Zo een kan zingen, zingen met zaligheid: 'Hoe groot, hoe vreeslijk zijt Ge alom, uit Uw verheven heiligdom.' (Ps. 68). Die vreugde baart schone werkzaamheden van loven, zingen, aanbidden; van getuigen, verkondigen, uitroepen. Vreugde is in het algemeen reeds een bron van allerlei deugden, maar deze vreugde dan! Door haar hebben pijnbanken en brandstapels hun macht, hun invloed verloren. Door haar hebben de helden Gods overwinningen behaald op de keurbenden der hel. Door haar is een nieuwe mens

verschenen op de aarde, en daarna in de hemel, die de zonde het 'neen', en God het 'ja' kan toeroepen, en die dat gaat beleven ook. Het wordt in verband met haar een lust en liefde tot alle goede werken.
Het kan ook niet anders. God van eeuwigheid de bron haars levens. Uit zich zelf door zichzelf bewogen, om het leven mede te delen. God de eerste en de laatste. Hij die in de Zoon de weg ontsloot, tot de prijs Zijns bloeds. Die door de Geest alles toepaste en vervulde. Ja, wat krijgen ze daar de Heilige Geest ook innig hartelijk lief. Welk een vreugde in een Drie-enig God. Het kan niet anders; die God moet alles ontvangen; Hem wordt gebracht alle heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Wie ooit in God heeft ondervonden: Ik zal u een lachen maken, die brengt voort vruchten, wonderkinderen der Godzaligheid, als zijnde van de Geest bevrucht.

XXXIII Mate en trappen van de vreugde

Reeds merkten we op, dat deze vreugde in God eigenlijk reeds ontstaat, in aanvang en beginsel, vanaf de eerste blik op de Heere Jezus, en deze al dieper, rijker en voller wordt, naarmate er meer gemeenschap, geloofsgemeenschap met Christus wordt geoefend.
Deze vreugde in God is niets slechts een ervaring, een gesteldheid van de ziel bij de aanvang van het nieuwe leven; of slechts in de eerste tijden, waarin de Heere ruimte van binnen heeft gemaakt, maar zij blijft feitelijk al ons leven lang de grote inhoud van ons leven. In die mate leeft het kind van God, in zover hij die vreugde gevoelt en beoefent. Dit is zijn wezenlijke levensinhoud geworden.
Wel is er echter verschil van mate en trappen dier vreugde. Hoe meer we in Christus als ingroeien, en uit Hem de levenssappen mogen opnemen, hoe meer die vreugde zal toenemen, en er telkens nieuwe geheimen tot zulk een vreugde zich zullen ontsluieren. Maar er is ook verschil in genieting in verband met vooruitgang en achteruitgang in de genade. Niet ieder krijgt eenzelfde aandeel van die vreugde. En voorts, wij kunnen ook door onze afwijkingen, of ook onder de aanvechtingen van de duivels, alsmede onder ongeloof en twijfel in duisternis over onze staat verkerend, deze vreugde verminderen en de genieting zelfs kwijt raken. David riep uit: 'Geef mij weder de vreugde Uws heils' (Ps. 51:14a). Het heil zelf was niet geweken. O neen, de Heere blijft dezelfde; het leven, eenmaal in de ziel geboren, gaat in zijn inwezen niet meer weg; ook al verzondigen wij het, ook al vallen we diep, gelijk David. Maar de vreugde er van, die was geweken. Want dat leven is teer, er is maar o zo weinig nodig, of het liefelijke, tere, zoete van Gods gemeenschap wordt geschaad, ja wijkt tijdelijk. Daarom moeten we zo voorzichtig wakend en biddend wandelen, lieve kinderen Gods. Als de Heere zo eens 'overkomt', als God uw ziel in de ruimte brengt, of u bij vernieuwing liefelijk omhelst, of al is het ook maar een 'teken ten goede' aan u doet, zodat u zich gevoelt als een gewaterde hof, ja soms wel 'liefdedronken' zijt geworden; o bedenk dan, dat satan loert, dat uw vlees niet betrouwbaar is, dat u uzelf tegen hebt, en er maar o zo weinig nodig is, of dat genietende leven, dat vreugdevolle daarbinnen gaat over. Zo was het met David gesteld. En weet u, wat het verschrikkelijke daarbij is? Dat we somtijds het dan nog zo lang kunnen uithouden in dat gemis! Dat we er overheen willen werken. Dat we soms zeer best weten, waar de oorzaak ligt van dit vreugde-geweken-zijn, dat ook wel; maar dat we het niet dadelijk willen erkennen; dat we niet in de schuld willen vallen; dat we feitelijk te hoogmoedig voor God zijn, om ons zelf aan te klagen. David heeft (gelijk uit de geschiedenis blijkt) eerst door een listgreep zijn geweten willen gerust stellen, daarna nog omtrent een jaar lang het kunnen uithouden, eer hij tot Ps. 51 kwam. Maar, o zalig-zoet wonder van Goddelijke volharding, liefde en trouw, de Heere kon David niet missen. Waar is toch mijn David? Het is alsof wij dit woord beluisteren op Gods lippen. Toen moest de profeet Nathan hem gaan halen. En als dan de ware vernedering geboren wordt, dan worden die Davids waar voor God, in volle schuldbelijdenis; maar dan kunnen ze ook die vreugde niet langer meer missen. Dan wordt het een zielszucht, om weer hersteld te worden in die oude betrekking met de Heere. Dan roepen ze uit: geef mij weder de vreugde Uws heils. De vreugde er van. Dat het weer leven… én bevinding er van zij. En, o wonderlijke zaken: de zonde blijft bitter, ze is hartelijk te haten en te vlieden. Maar is er eenmaal bondsbreuk gepleegd; en is God dan toch nog weer dezelfde in de openbaring van Zijn trouw, dan wordt die vreugde in die ervaring nog vermeerderd, want dan is het, om in God

weg te zinken, van ongekende zaligheid, als ze dan ervaren mogen: door mijn ontrouw aan de rand van de hel gevoerd, maar door Gods trouw naar het hart des Vaders wedergebracht. Ja, dan is het wel eens, alsof nog meer, nog groter, nog wonderlijker, nog zaliger, nog liefderijker liefde dan vroeger uit en in God genoten wordt. Dat God zó is, en zó doet; neen, dat ging al hun gedachten, en ook al hun vroegere ervaring van God ver te boven. 'Dan zullen zij varren offeren op Uw altaar' (Ps. 51:21b). Zijn er onder mijne lezers, die mogelijk weleer van de vreugde genoten hebben, maar thans haar missen, en dat wel uit oorzaak van zondige afwijking? O, bedenk dan, dat het hard is in dit gemis te leven, dat ze terugkomt alleen in de weg van verootmoediging voor God, dat het schrikkelijk is, dit uit te stellen, dat hoe eer hoe beter het moet geschieden, dat God u nog roept, dat het mag, ja dat het nog mag. Val dan in de hand des Heeren; en smaak bij vernieuwing, dat God goed is. Hij zal u al uw wijngaarden wedergeven, en gij zult zingen als in de dagen uwer jeugd (Hos. 2:14).
Een bekeerde, die alzo bekeerd wordt, heeft een regel meer in zijn verlossingslied te zingen, als de Heere zich over Lo-Ruchama (de niet-ontfermde) zal ontfermen, en als Hij zal zeggen tot Lo-Ammi (niet mijn volk): gij zijt Mijn volk; zie dan zal dat volk, bij vernieuwing ondertrouwd, zeggen: 'O mijn God!' (Hos. 2:22). Ten slotte, God blijft vrij in Zijn bediening van die vreugde. Sommigen krijgen weinig, anderen meer. Sommigen genieten meer in een verstandelijke weg, bij anderen gaat het gepaard met veel gevoeligheid. De Heere weet, wat voor ons het beste is. Laten we Hem God laten, maar wat ons is geopenbaard, houden wij ons daaraan, namelijk: indien iemand dorste, dat hij kome en neme het water des levens om niet. 'Komt, en koopt, zonder prijs en zonder geld, wijn en melk.' (Jes. 55:1).
Mogelijk houdt de Heere ons op rantsoen; aanbid het, en wees niet opstandig. U kunt er misschien niet tegen, dat u veel bezit. Wie weet, of u niet tot hoogmoed zoudt vervallen. Ook leert de Heere zijn kinderen op deze wijze wel eens de kruimkens van zijn tafel niet te verachten, maar groot te achten. Indien God echter u een Benjamins deel geeft, wel, bevoorrecht kind van God, zie waar het vandaan komt, uit Gods vrije eeuwige liefde; zie, hoe het is verdiend; hoe de Zone Gods op het kruis er om in de verlatenheid heeft moeten hangen; zie ook, waar het u toe roept en toe verplicht: om Gods goedertierenheid te verkondigen, al de dag.

XXXIV Dadelijk-werkzame bekering

Deze geschetste vreugde in God is alzo een gesteldheid, een volzalige toestand in de ziel, in haar betrekking tot en in haar verzoend gemeenschapsleven met God. Maar zij is dit niet alleen in louter genietende, ontvangende gesteldheid. Neen, als echte vreugde in God, is het een vreugde, die in de daden van Godzaligheid zich vruchtbaar uit. Ze is zelve een dadelijkheid, een welbewuste, levendige en daarom actieve verhouding tot God. Wie de vreugde des heils smaakt, is tegelijk en reeds
daarin een dader des Woords. Het is onmogelijk, als de ziel brandende wordt uit en in God, dat ze niet opvlamt tot God. Van de God des Levens en des heils, der volkomen zaligheid, beroerd, is er geen andere vervulling voor de ziel dan in een leven, dat God verheerlijkt in de daad. Die vreugde zelf is geen passieve (lijdelijke) aandoening, maar een positieve, actieve (stellige, dadelijke) betrekking tot God. Zij is dit in haar zelf en in de vruchten. Zeer schoon zegt Tauler: geen zaliger sterven dan levend begraven te worden in God; maar ook: geen zaliger leven dan te werken in God. Hoe kan het ook anders? God
werkt steeds. Mijn vader werkt tot nu toe, en Ik werk ook, zegt de Zaligmaker. Wie nu, naar Petrus' woord, der Goddelijke natuur mede deelachtig is geworden, hij zal dat Goddelijk werkzame ook in zichzelf terug bevinden. Ook in dit opzicht gaan we dan weer Gods beeld vertonen.
Neen, dat is geen werkheiligheid, dat zij verre. Verdienstelijkheid heeft zulk een werken niet. Dat begeert de gelovige ook niet. Christus is hem zulk een volle algenoegzame gerechtigheid, dat hij geen andere meer wenst; ook niet uit zichzelf. Christus zelf is al zijn gerechtigheid. Maar daarom wordt de gelovige nu geen lijdelijk genieter, maar wordt hij in de liefde werkzaam. O, zeker, hier nog zeer gebrekkig; en over die 'werken' moet nog verzoening ingeroepen, wat aangaat hun onvolledigheid, gebrekkigheid, besmet-zijn enzovoort Maar naar hun eigenlijke kerninhoud zijn ze Godverheerlijkend. Het zijn de
werken Gods, die God nu door ons heen doet. Christus
levende in de gelovige.
Dit nu is de eigenlijke actieve bekering. Dit is het, waar het God nu om te doen is bij en in Zijn volk; als vruchten waarin uitschittert, Wat Gods Geest van een mens, die midden in de dood lag, maken kan. Daarvan zegt de Heere in Zijn Woord: geschapen in Christus Jezus tot goede werken, Efe. 2:10. Daarom vermaant de Heere, en eist Hij van Zijn volk, dat zij zodanige vruchten voortbrengen. Hierin is mijn Vader verheerlijkt, zegt Christus, dat gij veel vrucht draagt, Joh. 15:8. Onze Catechismus zegt er zo terecht van, dat het is een lust en liefde om naar de wil Gods in alle goede werken te leven.
Te leven. Niet maar een bespiegelende toestemming of begeerte; maar bepaald een beleving. Gods kinderen zijn niet op hun plaats, als zij het met bespiegelingen in dit stuk willen afdoen. Zeker, Christus is ook onze voorwerpelijke heiligmaking, maar Hij is tevens de bron door Zijn Heilige Geest van onze onderwerpelijke heiligmaking. Wie Christus door een oprecht geloof is ingeplant, put uit Hem de sappen, ook tot de Godzaligheid in de praktijk. Christus leeft in mij, zegt Paulus. Sommige gelovigen schijnen dit niet altijd even helder te doorzien. Zij beweren dan, dat Christus zelf hun vrucht is voor het aangezicht Gods, namelijk, dat zij geen heiligmaking hebben anders dan voorwerpelijk in Christus. Zij schijnen te vergeten, wat onze belijdenis in de Catechismus zegt, dat, als iemand door een oprecht geloof Christus is ingelijfd, het bij zo iemand onmogelijk is, dat hij niet zou

voortbrengen vruchten der dankbaarheid. Juist dit wordt zo aangenaam, ook zo noodzakelijk, dat die band met
Christus nu ook uit Hem doet putten de krachten om te strijden tegen de zonde: en om te leven naar Gods ordinantiën.
Paulus ontleent daaraan juist zulk een sterke verweerkracht tegen de zonde der vleselijkheid. Als hij bijvoorbeeld zegt, dat wij, als leden van Christus, ons niet zullen geven tot een gemeenschap met de slechte vrouw. En zo geldt dit op elk gebied. De profeet heeft bij opdracht Gods getuigd, dat de Heere zich een volk heeft geformeerd, om Zijn lof te vertellen. En hoe inniger wij in het stuk der rechtvaardigmaking uit Christus leven, hoe meer wij ook zullen begeren, dat het hart tempel van de Heilige Geest is. Waar dit geschiedt, wordt de zonde het 'neen' en de godsvrucht het 'ja' toegeroepen.

XXXV Vruchtbaarheid uit Christus

Zo zijn we dan niet slechts gerechtvaardigd in Christus, en ook niet slechts voorwerpelijk geheiligd in Hem, maar we ontvangen uit Hem, tot dadelijke werkzaamheden, ook onderwerpelijk, de krachten en opwekkingen tot een positieve, stellige, dadelijke godsvrucht.
Hoe kan men er toch tegen ingaan? Let daarbij eens op de verheerlijking. Die zal toch eenmaal ook inderdaad het deel van ons onderwerpelijk bezit zijn. Al zijn en worden we nu toch nog slechts voorwerpelijk in Christus verheerlijkt. Welnu, zo is het met deze actieve bekering; heiligmaking is de aanvankelijke onderwerpelijke verheerlijking, en de verheerlijking is de voltooide hei1igmaking.
Ik acht het niet ondienstig, om in dit verband eens te wijzen op Hos. 14:9, waar staat: 'Uw vrucht is uit Mij gevonden." Een tekst, die naar ik verneen, nog al eens vrij eenzijdig, ja verkeerd wordt aangehaald. Vergis ik mij niet, dan is veler bedoeling, om met dit woord eigenlijk te beduiden, dat het niet zo aankomt op deze actieve bekering en dadelijke heiligmaking. Men redeneert
dan in deze trant: de Heere maakt Zijn volk bekend aan hun onmogelijkheid, om ooit meer uit zichzelf God te verheerlijken; best; maar dan gaat men verder; na de bekering (in aanvang dan verstaan) leert Gods volk, zo heet het dan, dat het toch niet anders dan slechte vruchten voortbrengt; hun uitleving van de zaak is zo ellendig, dat ze zich bij tijden wegschamen moeten; maar zo redeneert men dan verder, maar nu leert God Zijn volk in die weg, dat alleen hun Gode aangename vrucht is, Wat Christus voor hen deed, ook in wetsonderhouding, en dan komt het; dan beroept men zich daarvoor op Hos. 14 :9: 'Uw vrucht is uit Mij gevonden'; dat 'zou' dan betekenen (en het exegetisch geweten begint mij dan hevig te kloppen!) ja, dat zou dan betekenen: vruchten van genade in ons en door ons heen voortgebracht? Wel lieve mens, houd er maar van op, zo zegt men, die zijn er niet; 't is alles 'stinkend' bij ons; ook de vruchten van genade zijn alleen in de Christus zelf uw vruchten; Hij heeft ook de vruchten voortgebracht. Let wel, zo redeneert men
dan wel eens.
Hiertegen moet ik met alle beslistheid om de eer van Gods woord, om de kracht van genade, om het werk van Christus, optreden. Dit is misbruiken van Gods Woord. Men versta mij nu wel. Niet dat ik wil zeggen, dat die 'vruchten' van ons niet dikwijls stinkend zijn. Zeker, wij beleven onze genade vaak bitter schandelijk. Maar daar gaat het hier nu niet over. Dit zijn dan ook… geen vruchten; geen vruchten van die genade. Dat zijn de openbaringen van uw inwonend, inklevend bederf, ondanks genade zelfs. Daarover kunnen we het best eens worden, voorwaar. En daarvoor is Christus, als conditie ten leven namelijk, nu onze heiligmaking, voorwerpelijk.
Maar het geldt hier nu eens een andere vraag; als Christus in de ziel in komt wonen, hoe gebrekkig en bevlekt wij ook zijn, maar zou dan Christus daar geen vruchten in en door ons voortbrengen? Dan ware het ganse Woord van God leugenachtig. Dan versta ik niets van al die beden en vermaningen, welke juist gebouwd zijn op de stelling, dat de gelovige wel terdege zelf (niet door zichzelf) vruchten moet dragen. Zonder die vruchten
is juist de zogenaamde 'bekering' schijn-bekering.

Ik ga voort; zulke vruchten, vruchten van genade kan Christus (met eerbied zij het gezegd) niet voortbrengen. Hij heeft nooit genade ontvangen. Hij is de verdiener, wij zijn de ontvanger; opdat die genade zich tot heerlijkheid Gods openbare in en door ons.
De vrucht der genade kan dus niet in Christus zijn; die is alleen mogelijk in ons. Dat we ze nu zo slecht en zo weinig voortbrengen, ja dat zij ons tot schaamte en schande. Roep dat maar luid uit voor God. Maar beëindig daarin niet, nu komt het juist. Is God nu in staat dit te veranderen? Is genade ook zegepralende genade in de gelovige? Kan God iets anders van ons maken? Wil Hij het ook? Doet Hij het ook?]a zeker. En dat is
nu juist (andersom dus!) de bedoeling van Hos. 14. God beloofd daar Zijn volk, dat 'stinkende' vruchten had voortgebracht, als dat nu door genade wederkeerde in bekering, dan zou God dat volk van hun afkering genezen (vers 5), hen vrijwillig liefhebben; en dan zou Hij nog iets doen. Let er op! Dan zou Hij het zijn als de dauw; tot vruchtbaarheid zodat zij zouden bloeien als de lelie (dus geen stinkende vrucht!). De afgoderijen zouden weg (vers 9). En in dit verband heet het dan eveneens: uw vrucht is uit Mij gevonden. Dat wil dus duidelijk naar het verband zeggen: er zal vrucht zijn juist! Uit Mij, natuurlijk! Uit Gods bedauwing, uit Gods liefde, uit Gods vergeving, die hier zeer kenschetsend een genezing wordt geheten: uit Gods werk aan en in hen, zullen zij vruchtbaar worden. De Heere wilde er juist mee zeggen (wel verre van: gij zult slechts stinkende vruchten geven): zie, waar Ik dan werken zal, daar zal dit niet onvruchtbaar zijn; uit uzelf kwam de afgoderij, maar uit Mij de vrucht. Maar vrucht komt er: onderwerpelijke, uit Gods genade, door ons beleefde vrucht.
O, wiegel niet langer met dit woord in schadelijke vals mystieke lijdelijkheid, alsof dat nu een keur van echte Godzaligheid was; nee, lieve lezer, waarlijk als door onwederstandelijke genade de Heere in ons doorwerkt tot volle overwinning en doorwerking, dan zullen we niet arm, ellendig, schuldig, walgelijk genoeg over onszelf kunnen oordelen, en in dit opzicht veroordelend over onze eigen vruchten spreken; maar dan zal ook de Heere worden aangegrepen, Christus wordt omhelsd, bepaald ook tot een leven der nieuwe gehoorzaamheid, niet uit de wet als conditie ten leven, maar uit liefde Gods van de levende genade; en dan komen er vruchten; dan gaan we inderdaad uit liefde Christi, handen en voeten afhouwen, ogen uitsteken, ons zelf verloochenen, de wereld verlaten, onze oude natuur doden, ons kruis gewilliger dragen, soms met vreugde, om Zijnentwil; dan gaan we de strijd in, dan wordt ook wel bij tijden een overwinning behaald; in Zijn kracht.
Dan gaan we doen, echt doen, ja; neen, wees van dat woord dan niet bang. Dan wordt het met David: hoe lief heb ik Uw wet. Met Johannes: Uw geboden zijn niet zwaar. Wandelen in de liefde, het is de vrucht van genade, en waar het ontbreekt, absoluut ontbreekt, legge men niet de ongeoorloofde en niet houdende pleister van het verkeerdelijk toegepaste Hos. 14:9; maar daar geve God u de Geest der waarmaking, om het te zien, dat u dan of statelijk of standelijk het genadeleven mist.
Misleid u niet, want nog is er heil te verkrijgen.

XXXVI Delen en trappen

In de dadelijke bekering is dus een wezenlijk element van heiligmaking. En in deze heiligmaking bevinden we hier, aan deze zijde van het graf, tweeërlei. Er is iets in, hetwelk nog onvolkomen en besmet is. De lust en liefde van het nieuwe leven is in zichzelf, als werk des Heilige Geestes, gaaf en volkomen. Het nieuwe leven zelf begeert niet gedeeltelijk, maar geheel voor de Heere te leven. Het strekt zich uit tot alle de geboden en inzettingen Gods. Het wil in zijn willen en beleven Gode als gelijkvormig zijn. Niet slechts naar sommige, maar naar ál de geboden Gods begint zulk een mens te leven. Dit noemt men volmaakt in de delen. Daar is, in één woord gezegd, niets wat van God is, zonder onderscheid of uitzondering, of het wordt door het nieuwe leven tot een bedenken en doen, een kennis en beleven, begeerd en bemind. Daartoe zijn de gelovigen dan ook geroepen. Zij zijn geroepen tot heiligheid: 1 Thess. 4:7; tot heerlijkheid en deugd: 2 Pet 1:3; om te verkondigen de deugden desgenen, die hen geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht: 1 Pet. 2:9. Zowel met daden als met woorden. Dit sluit in een ganse verloochening van zichzelf, en van alle eigenwillige godsdienst. Want zo nadrukkelijk zegt de Catechismus, dat het een begeerte is om in alle goede werken te leven, let wel, te leven. Het moet tot de betrachting, tot de daad komen. Het moet ons geheel en al gaan beheersen. Niet bijvoorbeeld een christen met zijn hart en een heiden met zijn verstand. Neen, én de vermogens onzer ziel, ál onze factoren (waardoor we werken en leven) moeten in de dienst van God gesteld worden. Men kan wel eens lieve, goedmenende broeders of ook wel zusters ontmoeten, die dan heel gewichtig kunnen zeggen: het moet niet hier (en dan wijzen ze met hun vinger op het voorhoofd) zitten, maar dáár (en dan leggen ze de hand op hun hart). Ik antwoord daarop altijd: mis, beste ziel; het moet én hier én daar, in allebei zitten. In hoofd en in hart en… in de hand ook; dat wil zeggen: ons kennen, zowel als ons innerlijk wilsleven, alsook onze daad, alle drie moeten doordrongen worden van Gods Geest, tot drievoudige godsvrucht: God kennen, God beminnen en God dienen. En die drie liggen feitelijk ineen getweend bij de gelovige. Wie God kent, waarlijk kent, bemint Hem, en dient Hem. Wie God waarlijk bemint, wil almeer van Hem kennen; enzovoort. Hier zou men kunnen denken aan de gelijkenis van de zuurdesem, verborgen in drie maten meels: hoofd, hart en hand.

Hiermede beantwoorden we (zij het kort) meteen een vraag, die eens tot ons gericht werd, over de betekenis van ons verstand, van onze kennis in de bekering. In de ware droefheid en bekering, zeer zeker, is niet slechts het gemoed aan het woord. Ook het verstand.

Ik ontving eens een schrijven over de zielservaringen van een medepelgrim, die mij vroeg, of het verstand, de kennis in de ware bekering al of niet van waarde is, en welke waarde; of dat het enkel gemoedsbewegingen zijn. Ik meen dit hier eniger mate te hebben beantwoord. Al is er ook veel meer van te zeggen. Zij het ditmaal genoeg, dat we begrijpen, dat we in de ware droefheid en bekering wel terdege een geheiligde kennis nodig hebben, en beoefenen. Onbekend maakt onbemind; ook te dezen. Maar het blijft dan niet bij beschouwende kennis; maar het wordt kennis tot leven en beleving: naar binnen en naar buiten. Ook wordt onze kennis zelve er door geheiligd en vervuld. Eveneens wordt onze kennis en heel de arbeid van ons verstand in godsvrucht gericht op God en Zijn dienst.

In Christus Jezus is niet alleen de ware troost en zielaandoening; maar ook de ware wijsheid; gelijk Hij zelf is de kracht Gods en de wijsheid Gods.

* **

We willen thans voortgaan, om nog iets meer over die 'delen en trappen' te zeggen. Volmaakt, zo zagen we boven reeds, is dus het nieuwe leven in de begeerte, om naar al de geboden Gods te leven. Dat nieuwe leven zondigt in dit opzicht dan ook niet. Wel staan aan de uitleving vele hinderpalen en bezwaren in de weg; hetwelk wordt de strijd van een christen; de strijd tussen vlees en geest.
En in dat verband spreken we nu van wel volmaakt in de delen, maar onvolmaakt in de trappen. Hier is velerlei onderscheid en verscheidenheid in trap en mate op te merken. Er komt zóveel tegen op; tegen dat nieuwe leven en levensbeginsel. Uit die oude stam van ons bestaan komen nog zoveel gifsappen op. Hoe kunnen hier duivel, wereld en eigen vlees ons parten spelen. Dit houdt ons op maat, in ootmoed over ons zelf, voor God en mensen. Dit doe ons dan ook nooit minachtend op anderen neerzien. En het verwekke in ons grote liefde, geduld en verdraagzaamheid jegens andere kinderen Gods, als deze somtijds niet 'meevallen.' Wie zijn eigen hart en bestaan heeft leren kennen, die verwondert zich niet ál te zeer over de vlekken en smetten, die Gods kinderen somtijds ontsieren. Wel zal hij de zonde om 's Heeren wil verachten; maar hij zal er Gods kinderen niet om verachten. Hij zal, omdat God hen desniettegenstaande toch bemint, hen met liefde en veel gebed voor de Troon neerleggen. En ook zullen ze elkander in hun smetten en vlekken met de ontfermingen van Christus vermanen, toespreken, opbeuren, terechtwijzen en helpen leiden tot een wandelen in het rechte spoor. Ten minste, als ze zelf op hun plaats zijn.
Zo kan er dan in die dadelijke bekering vooruitgang, als ook achteruitgang zijn. Vandaar dan ook, dat de Heere in Zijn Woord ook de reeds bekeerde telkens tot bekering opwerkt. Dat is tot verdere bekering; en in bijzondere afdwalingen tot terugkerende bekering. Hier moet Gods volk staan, uit de liefde Gods en in de kracht van de Heilige Geeste, naar vermeerdering, vooruitgang, wassen en toenemen. Laten we toch staan naar de hoogste trap; want God Drieënig is het eeuwig waard.
O, we hebben het te bekennen, met onze ganse ziel: het is hier helaas nog maar zulk een klein beginsel, gezien bij de maatstaf van Gods heilige volmaaktheid. Maar daar verberge toch niemand zich achter. Zie, hier is een kenmerk, lieve lezer, waaraan u uw ziel weer eens toetsen kunt. Als er geen leven in onze ziel is, althans als we niet in een rechte toestand voor de Heere leven, dan zullen we o zo gemakkelijk en graag zelfs die leer van dat 'kleine beginsel' aangrijpen, om er ons achter te verschuilen. Dan moet dit dienst doen, om ons geweten daarmede te stillen; met name, als we soms in de weg van verborgen zonden leven. En dan wordt dat gretig aangegrepen als een rustkussen, waarop onze afgeweken of althans lui geworden ziel zich behaaglijk neervlijt.
Maar als er levende geestelijke verhouding tot God is, als er genade in ons werkt, dan zullen we met deze bekentenis van dat 'nog maar een klein beginsel' te hebben, bij tijden hartelijk bedroefd worden over onze geringheid en onvolmaaktheid; dan kent u uw ogenblikken, dat u aan de voeten van de Heere wenend uitroept: Beminnelijke, Gij hoge en heerlijke God, die waardig zijt, eeuwig in alle volmaaktheid te worden erkend en geprezen; o volzalig God, wat draag ik een wond in mijn gemoed, dat ik voor Uw heilige heiligheid mij moet neerwerpen met de Petrus' uitroep: 'Heere, ga uit van mij, want ik ben een zondig mens.' Dan wordt hem dat allesbehalve een te pas komend rustkussen. Maar dan krijgt hij (mag ik het eens ronduit verstaanbaar zeggen?) dan krijgt hij soms een hekel aan zichzelf; dan kan hij bij tijden gramstorig op zichzelf worden; in de gewaarwording: bij en na al wat God aan me deed, nu nog zo en zo. Driftig, opstandig, ijdel, hoogmoedig, begeerzuchtig, enzovoort. Wat kan hij soms nog lelijk zijn en doen, tegenover God en mensen. Ja, het gebeurt, dat hij het er zo slecht afgebracht heeft, dat hij zich afvraagt: 'Zou ik nu wel een kind van God zijn; bestaat

dit en dat nu werkelijk met genade?' Maar o, wat wordt dit bij een begenadigd mens tot diepe schuld; daar liggen, lieve vrienden, de smartelijkste tranen over in de binnenkamers.
Tevens zal daar uit geboren worden een strijden; en bij vallen komt het tot een wederopstaan. Verblijdt u niet over mij, o mijn vijandin, riep de profeet uit, als ik gevallen ben, zal ik weder opstaan. En hij zal niet rusten, voordat hij in het eind uit Christus kracht tot de strijd en moed tot voortgang heeft afgeworsteld. En al zijn het dan soms maar betrekkelijk kleine overwinningen en vorderingen, het is der ziele zalig heerlijk, als ze dan toch wel eens mag gewaar worden, dat op sommige, ja op allerlei punten de Heere en Zijn genadewerkingen het weer winnen op de zonden en lusten van het vlees. En hoe klein dan dat beginsel ook moge zijn, zo een ziet in Christus zoveel heerlijkheid en kracht, dat hij het najagen tot meer begint te beoefenen. Ook dit behoort tot het leven der heiligmaking. Kinderen Gods, wijst het niet af. Het zou slechts bewijzen, dat uw ziel in een voor de Heere onwaardige en onbehagelijke gestalte verkeerde.

XXXVII Naar de wil van God

Het ware, nieuwe levensbeginsel kent een andere levensmaatstaf. Een andere dan bij het oude zondeleven. Nu is God de Koning en Wetgever geworden. Het is een kenmerk, dat we onder de bearbeiding van de hand des Heeren zijn gekomen. Een onbekeerd mens vraagt slechts naar eigen wil en lust; een mens, in wie de bekering is begonnen, vraagt: 'Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?' Dit vragen naar Gods wil, om dienovereenkomstig te doen, te handelen, moet men niet onder de rubriek van eigengerechtigheid of werkheiligheid rangschikken. Daar is zeker ook een doen en willen doen, hetwelk eigengerechtige werkheiligheid betekent; namelijk als men er God door bevredigen wil. We hebben vroeger gezien, hoe de Heere ons dit wel uit de hand neemt. Maar daar is ook een vragen: 'Wat wilt Gij?' hetwelk voortkomt uit de omzetting der ziel. Waar men voorheen God niet beminnelijk, niet dienenswaardig vond, daar is nu de ziel vervuld geworden van een bijzondere hoogachting, een verering Gods; daar ziet ze God als geheel waardig, om gevreesd en gediend te worden; zij wil God verheerlijken en daarom is er in alle ware echte bekering een element, dat vraagt naar de wil Gods. Zo heeft de Heere het ook beloofd.
Als in Ezech. 20:37 de Heere zegt: ik zal u onder de roede doen doorgaan en u brengen onder de band des Verbonds, dan belooft God hier twee zaken met name. Hij zal onder de roede doen doorgaan; dat is de roede der vertiening, waarbij de tiende van de kudde telkens met de roede werd aangetikt, om afgezonderd te worden.
En van deze voor het heiligdom afgezonderden betuigt de Heere dan ten tweede, dat Hij ze zal brengen onder de band des verbonds. Deze zullen niet kunnen en mogen leven naar eigen goeddunken; maar naar de orde en tucht van de inzettingen, kortom, onder de band des verbonds.
Het eigenaardige daarbij nu is, dat de gelovigen niet meer vrijelijk zonder wet en ordinantie mogen voortleven; maar naar de wil, naar de geopenbaarde wil, naar de wetten Gods moeten en willen leven.
Men heeft namelijk het wel eens aldus voorgesteld: zie, zo redeneerde men dan, als iemand nu tot God bekeerd is, dan kunt u hem vrij laten begaan; want gelijk de zonnebloem zich keert naar de zon, zo keert van zelf de ziel zich tot God; en laat dus alle wet maar wegblijven. Evenwel dit beeld gaat niet op. De gelovige is, wat zijn inwendige staat, zijn inwendige hebbelijkheid aangaat wel naar God gekeerd, dat is zo; en in dit opzicht kan men zeggen: hij zal willen goed te leven, dus laat hem maar begaan. Maar vooreerst moet dat beginsel, die levenswortel, die genegenheid der ziel toch telkens worden geprikkeld, die wortel moet besproeid. Daarom laat de Heere aan zijn volk telkens horen: Ik wil; en gij zult, en gij zult niet. Juist is dat de schoonheid van de wet: Ik ben de Heere uw God; en daarom: gij zult en gij zult niet. Daarenboven, er komen tal van invloeden van binnen uit en van buiten af tegen die begeerte van het nieuwe leven in; en dan moet door de geopenbaarde, afgekondigde wil Gods ons leven worden gesterkt, aangevuurd, geleid tot de wandel in de vreze Gods.
We zijn geen zonnebloem gelijk, dat wil zeggen, we zijn niet onbewust; we beleven ons nieuwe genadeleven niet als een plantaardig leven, of als een machine. Nee, we zijn redelijk-zedelijke mensen. En in de genade wordt dit er niet minder op. Integendeel, het wordt daar nog maar eerst goed wat het is. Zodat God nu ook met Zijn ordinantiën tot ons komt; maar op de manier van het genade verbond dat is als een regel voor ons geloof en leven; uit overweging van de dienenswaardigheid van God. In het genadeverbond zijn niet slechts beloften, die omhelsd moeten worden; maar ook eisen, voorschriften, ordinantiën,

wilsopenbaringen Gods, die ingewilligd, aanvaard en beleefd moeten worden. Evenals bij een huwelijk ook verplichtingen op ons genomen worden, zo ook, als het volk met de Heere in het verbond mag treden, aanvaardt het in de kracht van vrije genade de verplichtingen des Verbonds; om Jehovah te zijn tot een volk, dat Hem vreest; en hetwelk daarom vraagt naar de wil Gods. Die alleen is hun geldig, heilig en goed.

XXXVIII Besluit

We hebben nu veel en velerlei met elkaar verhandeld over de bekering. Aan alle dingen is een grens. We willen voorlopig van deze stof ophouden te handelen. Er is anders nog velerlei, hetwelk kon besproken worden, maar dit zullen we nu niet doen. Alleen rest ons nog een paar zielsvragen te beantwoorden. Vooreerst gedurig kan men horen: een mens kan zichzelf niet bekeren. Wat wilt u daarmee zeggen? Eerder hebben we daar al iets over opgemerkt. Ja wat wilt u daar nu mee zeggen? Het is een Bijbelse waarheid, welke u daar uitspreekt, maar onderzoek u nauw, beste lezer, of u dit zegt, als een aanbiddende belijdenis van Gods hoogheid en vrijmacht, liefde en almacht, met algehele vernedering van uzelf over uzelf; of wel, dat u dit inbrengt als een heimelijke beschuldiging tegen God, en u dit bezigt als een schild, waarachter u zich verbergt om uw zonden aan de hand te houden; of als uiting van een geestelijke (lees: ongeestelijke) luiheidskuur. Want dan was het de waarheid verdraaien tot uw eigen verderf.

Zie eens hier, het is een waarheid, een smartelijke en een heerlijke beide. Een smartelijke, in zover er in uitgesproken ligt, dat we diep van God afgevallen liggen in een volslagen doodstaat. En is er nu werkelijke bekering in ons; dan is deze waarheid een belijdenis van ons hart dienaangaande. Maar het is ook een heerlijke waarheid, namelijk, dat wat wij nu noch kunnen, noch willen, dit kan en wil de Heere: ons bekeren. En bij ware bekering drijft zulke waarheid ons dan ook naar die God uit.

Zeer zeker, het is een wondere zaak: als ik de bekering mis, is dit mijn zonde, mijn schuld, mijn ellende; en als ik ze bezit, is dit enkel vrije genade Gods. Dit is voor mijn onverlicht verstand raadselachtig, maar de ware bekering leert het beleven als waarachtig.

Voor zover nu de opmerking 'God moet me bekeren' u, mijn waarde lezer, soms van de bekering zelve afhield, zie dan uw fijn-vijandige en diepgevaarlijke toestand eens onder het oog. En weet, dat hier alleen behoudenis is te wachten in een weg van de daad der bekering zelve.

Weet het, God debatteert niet, maar vonnist. En dat vonnis zal vreselijk zijn over een onbekeerd mens; en God zal u er de redelijkheid van voor ogen stellen ook. Drijve u die waarheid 'God moet me bekeren' dan uit naar de binnenkamer, om op de knieën daar neer te zinken, om God aan te roepen, terwijl Hij nog nabij is. Bedenk het toch, onbekeerd voor God te moeten verschijnen, zal niet meevallen. Belijd het God maar, dat u nog kritisch, twijfelend, betweterig, vijandig en afgekeerd tegenover Hem staat. Zo moeten we in Zijn hand vallen. Wie het hier mag doen, zal het daar, in de eeuwigheid, zich nooit beklagen. Wie het hier niet doet, zal het eenmaal moeten doen, maar dan gedwongen, als onder een vonnis van vloek en dood.

Daar is nog iets. Dikwijls beluistert men als volgt: och, ik bid al zo lang en ik blijf toch maar onbekeerd; ik wacht, en ik wacht al, maar er gebeurt niets. Het zou kunnen zijn, dat uw bidden en wachten slechts uit verkeerde beweegredenen was; u wilt misschien graag naar… de hemel? Juist; anders niets? naar de hemel? Wilt u ook even graag, dat God verheerlijkt wordt? Desnoods ook, als u naar de hel moest? Ja, is dat willen naar de hemel gaan wel echt bij u? Wat zoudt u daar willen doen? Ga met die vragen naar God zelf, om door Hem u te laten onderzoeken.

Want o, al die mensen, die zo graag bekeerd willen worden; het is te vrezen, dat er velen onder zijn, die nog eens eerst wat anders zullen moeten leren; namelijk niet-willen. En die daar zo om bidden; is dat bidden wel bidden? Is dat waarlijk een roepen, dat toch God heerlijkheid in u krijgt? Gaat het daarbij nu werkelijk om God, en niet ten eerste om u? Zie, uw bidden om een zaak kan wel eens zelf een stuk openbaring van een verkeerde toestand zijn; als namelijk zulk bidden niet is een roepen om Godswil en om de opluistering Zijner deugden. Neem, als u twijfelt, het zekere boven het onzekere. Het is beter honderd maal gebeden om iets, wat al reeds aanwezig is in beginsel, dan dat het niet aanwezig is en u niet of kwalijk bidt.
Maar indien er waarlijk iets van dat God-bedoelende in uw gebed is, en u toch vraagt: maar waarom krijg ik dan niets? Laat ik u dan mogen aanraden, er maar niet langer uw ziel mee te pijnigen, houd dan maar op met bidden, met u af te zonderen, met dat schreien naar God, met dat onderzoeken van Zijn Woord enzovoort. Neen, zegt u, neen, duizendmaal neen; liever tot mijn dood toe zó, dan terug. Juist, dan is hierin een bewijs, dat u niet mag zeggen: ik ontvang niets.
Als daar nu is een aanhouden ondanks alles, een telkens toch weer terugkeren tot die gebedsplaatsen in uw huis; dan kon dit wel eens juist een bewijs zijn dat God werkt. Daarenboven, stel u de zaken niet onschriftuurlijk voor. Sommigen menen (zij zitten er als op te wachten) dat er een schokkende, zeer geweldige, een haast niet-voor-te-stellen gebeurtenis zal plaats vinden; en dat men anders zeker niet van bekering mag spreken. Och vrienden, het kon wel eens gebeuren, dat er zulk een storm, vuur, of onweder niet kwam, en de Heere toch werkte; in het suizen van een zachte stilte was Hij. Ga eens bedaard na, of ook de werkzaamheden der bekering, gelijk we die hier in de brede hebben omschreven, in u bevonden werden; en put daar dan bemoediging uit. Evenwel een mens moet zijn laatste grond niet maken van ervaringen en bevindingen.
Het is hier al eveneens, als met het geloof. Wanneer weet men, dat men geloof bezit, en dat dit 'geloof' geloof is? Als men gelooft dat wil zeggen als het geloof werkzaam is, in de daden des geloofs; dan sluit dit meteen de beantwoording van zulke vragen in. Ja, dan zullen daarin al dergelijke vragen worden versmolten. Dan is er geen plaats meer voor, dan is in die daad de ervaring, het kenmerk, de bewustheid, kortom alles; wie gelooft, heeft en bezit. En zo is het hier nu ook. Zou ik wel bekeerd zijn? Is mijn berouw wel echt, wel genoeg? Is mijn liefde zuiver enzovoort? Daarop is toch feitelijk en eigenlijk maar één afdoend antwoord.
Begeef u inderdaad tot God, met zondeschuldbelijdenis, roepend en smekend, niet of u mag weten dat, of wel, of u bekeerd bent, ook zelfs niet alleen, of God u bekeren wil; dit is wel goed op zichzelf; maar nu bedoel ik iets anders; zie, als u wilt te weten komen, of de bekering in u is, dan moet het niet in de eerste plaats zijn een begeerte om dit te weten te komen; o nee, al wist u het nooit met zekerheid; maar dan moet het voor alles zijn, een begeerte, levendig en krachtig, om de daad der bekering zelf te oefenen; ja meer nog, het blijft dan niet bij een zuchten en verlangen, och mocht Gij mij bekeren; maar doe het dan: werp u dan met al uw zieleschuld en nood voor Gods troon en zinkende op Jezus; keer dan uw aangezicht, al ware het bemodderd (Job) van wenen, en van smaad en schande door uw toestand, keer dan dat aangezicht naar Hem toe; grijp dan eens de toegereikte scepter aan, verwerp dan eens al uw gerechtigheden, roep het vonnis over uw lusten en bewegingen des vleses eens uit, reik de scheidbrief uit aan al uw zielboeleerders; zeg dan eens in de daad: Heere, Gij alleen zijt mijn leven; en geef de Heere alzo eens de hand, 2 Kron. 30:8, en kom tot Zijn heiligdom.

Ja, maar dat moet God in ons doen, zegt u. Ja zeker; en daarom moet u het doen. Vraag God, of Hij u dat geheim en wonder eens leren wil. En zolang u dit zegt, ja zegt en anders niets; zolang zult u zich niet bekeren, en als u nu eens tot deze daad komt, op het woord dat God spreekt, dan zegt u dat niet meer op die manier, maar dan zegt u: 'En dit heeft God gedaan.'

UIT HET ZIELELEVEN

OVER GELOOFSVERZEKERDHEID

DOOR

Prof. G. WISSE

(1873-1951)

1e druk 1911 2e druk 1920 3e druk 1974

Oorspronkelijke uitgave: Kampen, Kok, 1911.

VIERDE DRUK

UITGEVERIJ DE GROOT GOUDRIAAN —KAMPEN

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2017

Aan mijn beminde echtgenote Maria Elizabeth worden deze bladzijden, ter gelegenheid van ons koperen huwelijksfeest, 2 maart 1911,
in dankbare liefde opgedragen.

Niet alleen de Schotse predikant Ralph Erskine, maar ook professor Wisse was een Schriftgeleerde, in het Koninkrijk der hemelen onderwezen. Verstandig en geoefend in de Schriften.

WOORD VOORAF

De bedoeling van dit geschrift is niet een wetenschappelijke verhandeling over geloofsverzekerdheid te leveren, maar om voor eenvoudigen een meer praktische uiteenzetting te geven. Moge deze poging tot lering, troost en stichting strekken, opdat in meerdere bevinding van het geestelijke leven de naam des Heeren verheerlijkt worde.
WISSE

De samenstelling van dit boekje vond haar aanleiding in het vinden van een geschriftje in mijn bibliotheek, waarvan de titel luidt: "Onderrichtende brief van Ralph Erskine aan een zekere juffrouw, handelende over de enige en zekerste grond van het geloof."
Te meer daar deze brief in geen der werken van Erskine wordt gevonden, meende ik met een overdruk ervan velen van dienst te kunnen zijn. Om dan, naar aanleiding van de zaken in deze brief behandeld, enige verdere toelichting te geven, tot lering en troost van degenen die staan naar vermeerdering van het geestelijk leven. Hier volgt dan eerst deze brief in zijn geheel:

"Mejuffrouw!
Uw brief kreeg ik pas lange tijd na de dagtekening in handen. Bovendien was ik door verscheidene bezigheden genoodzaakt de beantwoording uit te stellen. Nu ik daartoe gelegenheid heb, zal ik trachten aan uw begeerte te voldoen.
Ik ben verblijd, dat de Heere enige van mijn geringe geschriften heeft willen zegenen tot uw vertroosting. Ondertussen bemerk ik uit uw brief, dat u ongerust bent of niet misschien, ondanks al de voorrechten die u genoten hebt, uw kennis enkel verstandsbeschouwing is. Daarnaast zijn er verscheidene andere redenen van wantrouwen omtrent uw staat, waarom u begeert dat ik u oprecht zal behandelen. Geachte juffrouw, hoewel het mij moeilijk valt over dit onderwerp te schrijven aan iemand van wie ik niets meer weet dan uw brief vermeldt, vind ik toch in uw schrijven enige dingen die, indien zij uit een oprecht hart voortkomen, reden geven om te denken dat werkelijk een beginsel van genade in uw ziel gelegd is, en dat de Heere u wil vernederen om op gepaste tijd u opnieuw te verblijden.

Ten eerste. U klaagt dat u het verzegelend getuigenis van de liefde des Heeren mist, hetgeen u oordeelt te moeten hebben, indien u Hem toebehoort.
Het kan zijn dat de Heere tot uw bestwil de zegels van Zijn liefde en het troostrijk gevoel daarvan terughoudt, totdat u die eens verkrijgt langs een meer geschikte weg, namelijk door te geloven aan Zijn liefde. De apostel schrijft aan de gelovigen van Eféze, hoofdstuk 1 : 13: Nadat gij geloofd hebt, zijt gij verzegeld geworden. De enige grond van het geloof is het woord der genade en der waarheid — waarvan Paulus even tevoren gesproken had — en geenszins ons gevoel. De gevoelige verzegeling van de Geest der belofte kunt u niet verwachten, voordat u het woord der belofte gelooft. Indien wij eerst de gevoelige uitlatingen van Gods liefde aan ons gemoed ondervonden, dan zouden wij immers gemakkelijk ons geloof bouwen op voorbijgaande gestalten en gevoelige aandoeningen, en niet op het onwankelbare woord der belofte. Hoewel de werking van de Geest waardoor Hij het Woord aan ons opent, aan het geloof vooraf gaat, komt nochtans Zijn verzegelende werking niet vóór, maar ná het geloof.
Velen bedriegen zich, die op gevoelige aandoeningen rusten en hun geloof omtrent Gods liefde niet voornamelijk gronden op hetgeen God gezegd heeft, maar op hetgeen zij gevoeld en ondervonden hebben. Het zal om die reden een voorrecht zijn dat de Heere u het verzegelend getuigenis van Zijn liefde onthoudt, totdat u gewillig gemaakt wordt om Hem de eer van Zijn waarheid te geven, door Zijn liefde te geloven, in Zijn Woord aan u geopenbaard. Dan mag u verwachten dat de troost daarvan aan uw gemoed zal worden verzegeld. De vrouw met de bloedvloed bezocht, had geen gevoelige gewaarwording van de kracht die van Jezus uitging, vóórdat zij in geloof de zoom van Zijn kleed had aangeraakt, Lucas 8 : 43-48. Indien u wacht en verlangt naar gevoelige gewaarwordingen, om daarop uw geloof te vestigen, dan worden u die uit gunst geweigerd. Opdat u op een zekerder grondslag zou bouwen, namelijk op Christus, sprekende in Zijn woord, als de grond van uw geloof. En dat voor u nog enig gevoel van Hem in uw hart hebt om u tot het geloof aan te moedigen.

Ten tweede. U schrijft dat u dikwijls anderen hoort spreken van zoete gemeenschap met de Heere en van hun verlangen om ontbonden te worden en met Christus te zijn, terwijl u niet zonder schrik aan het sterven denken kunt. Tevens klaagt u over dodigheid, koelheid, geesteloosheid, en merkt deze dingen geenszins aan als kenmerken van Gods kinderen. Geachte juffrouw, indien u de plaag van uw hart hebt leren kennen en werkelijk arm, behoeftig, leeg en ootmoedig blijft onder een gevoel van gebrek aan alle genade en goedheid in uzelf, opdat Christus en Zijn volheid u des te meer dierbaar en begeerlijk zou zijn, dan bent u gelukkiger dan zij aan wie grote genietingen en vorderingen te beurt vallen, indien zij zich daarop verheffen, zie Jes. 66 : 2, Matth. 5 : 36. Ik hoop dat het zo met u gesteld is. En zoveel te meer omdat u even verder schrijft dat u zich soms kunt verblijden in de leer van Gods eeuwige liefde tot Zijn uitverkorenen, hoewel u voor uzelf uw aandeel daaraan niet kunt zien, en verzekerd bent dat, zo u ooit behouden wordt, de kroon op Jezus' hoofd zal moeten gezet worden. Dit zweemt naar de taal van iemand die God voor heeft te vernede ren, opdat Hij hem verhoge te Zijner tijd. Ps. 9 : 18 en 113 : 5-7.

Ten derde. U schrijft dat u in vele verzoekingen geweest bent, maar u niet kunt herinneren dat ooit enige belofte van redding met kracht aan uw gemoed gebracht werd. Lieve vriendin, indien u van tijd tot tijd, overeenkomstig de Goddelijke beloften in het Woord vervat,

redding, ja krachtige en gelukkige redding verkregen hebt, hetzij ineens of trapsgewijze, (ofschoon de belofte niet met zulk een kracht, of in die mate als u meent dat anderen ondervonden hebben, aan uw gemoed gebracht werd), dan moet u dankbaar zijn. De weg des Heeren in het toepassen van de beloften aan het gemoed is verschillend. Hoewel ik weinig onderscheid weet tussen het krachtig toedienen van een belofte aan het gemoed en een zoete opwekking van het gemoed om de belofte, zoals die in het Evangelie wordt voorgesteld, gelovig te omhelzen. Het laatste is misschien ruim zo zeker en zo veilig als het eerste. Indien slechts de belofte, door Gods heilige Voorzienigheid, aan uw geest toegepast is geworden, hetzij door middel van het horen of lezen van Gods woord, zó, dat het u aanleiding en stof gaf tot bidden en gelovig pleiten voor de troon van Zijn genade, wees dan voldaan en dank er God voor.
Vele mensen zijn geneigd meer gewicht te hechten aan de gevoelige kracht en de zoete invloed waarmee de belofte aan hun geest toegepast wordt, dan aan de belofte zelf. En wanneer die kracht en invloed wordt teruggehouden, is hun geloof zoek en dan kunnen zij niet louter op het Woord van God afgaan. Deze gesteldheid in enige godvrezende zielen is voornamelijk toe te schrijven aan de treurige overblijfselen van een wettische gemoedsgestalte, die hen de grond van hun geloof en hoop meer in zichzelf en in hetgeen door hen verricht of in hen gewerkt wordt doet zoeken, dan door af te zien van zichzelf en gelovig te beschouwen wat de Heere in Zichzelf is en wat Hij voor hen gedaan en tot hen gesproken heeft. Het geloof is dan sterk, wanneer het louter kan leven op een belofte, zonder hulp van het gevoel.
O mejuffrouw! mochten u en wij allen veel trachten te steunen op een belovende God en staat te maken op Zijn onwankelbare trouw, dan zouden wij op Zijn tijd Hem bevinden een volbrengend God, die het hart niet van troost verstoken zal laten. Zoek rust, niet in de stromen van heil en troost die van Hem afvlieten en die verscheidene wisselingen kunnen ondergaan, maar in Hem, de Hoofdbron, die altijd Dezelfde blijft. Maar ik vrees dat ik mij reeds te ver heb uitgelaten. Verlangt u enige nadere opheldering, laat mij dat door een schrijven weten. Ik heb in het minst niet getracht u te vleien, ik had er ook in 't minst geen verzoeking toe, aangezien uw persoon mij niet verder bekend is dan uit uw brief. Vindt u het goed mij uw uitwendige staat of omstandigheid te doen weten, of die hoog of laag is, het zal mij aangenaam zijn. Ik wens bekwaam te mogen zijn aan uw geestelijke belangen enige dienst te doen. En indien hetgeen ik geschreven heb, u op enige wijze nuttig mocht zijn, of gepast naar de toestand van uw gemoed, waarover u schreef, het zal mij aangenaam zijn van u te mogen vernemen dat u deze brief ontvangen hebt.
De Heere zegene al Zijn genademiddelen en make uw ziel voorspoedig."

Mejuffrouw!

Uw ootmoedige dienaar In Christus,

Ralph Erskine.

Dunfermline, 19 januari 1742.

Allereerst merken we hierbij op hoe dit schrijven getuigt van een geheiligd verstand, dat kennis heeft zowel van het zieleleven als van het Woord Gods. Wie waarlijk het Woord Gods in al zijn volheid en kracht, voorlichting en troost zal brengen, moet grondige kennis bezitten van de veelvuldige en eigenaardige toestanden en behoeften van het zieleleven. De begenadigde mens kent zijn strijd, aanvechtingen, droefheden, blijdschappen, afwijkingen, overleggingen, bekommernissen, gestalten en gesteldheden, waarvan een zieleherder ('t zij leraar of ouderling) kennis moet hebben, en welke kennis hij steeds moet trachten te vermeerderen. Hij dient er een speciale studie van te maken, opdat hij in die weg eerst recht het licht en de troost van het Woord kan bieden. Evenals een dokter pas dan het juiste recept kan voorschrijven als hij goed bekend is met de kwaal van de zieke. Het leren vaststellen van de diagnose is daarom een van de belangrijkste onderdelen van studie bij de medische wetenschap.
Eveneens behoort dan ook de theoloog, die geroepen is Gods Woord te brengen tot vermaning, ontdekking, vertroosting, besturing en opbouwing, zich terdege te bekwamen in de kennis van het geestelijke leven. Anders zal hij het heerlijke medicijn van Gods Woord niet tot vrucht kunnen toedienen.
Hierbij valt in hoofdzaak tegen tweeërlei te waken.

In de eerste plaats mag men niet blijven staan bij de prediking en ontvouwing van gestalten en toestanden. De kennis van de kwaal is nog niet de toepassing van het medicijn. Niet de christen, maar de Christus moet verkondigd. Het Woord, het volle, rijke Woord moet bediend. Maar wil dat nu ook zeggen dat daarom de ontvouwing van het zieleleven gemist kan of mag worden?
Het schijnt wel eens dat men deze zienswijze is toegedaan. Dan bedenke men, hoe het juist behoort tot de volle verkondiging van het Woord om ook naar en uit dat Woord te doen horen welke ervaringen en toestanden menigmaal voorkomen in het leven van Gods kinderen. Daar is het Woord juist vol van. De psalmen bijvoorbeeld zijn grotendeels niet anders dan vertolking van zielsbevinding in verband met de Godsopenbaring.
Neem, om een voorbeeld uit het Nieuwe Testament te noemen, eens een tekst als 2 Cor. 12: 7-9, waar Paulus verhaalt van zijn doorn in het vlees. Hoe is het nu mogelijk zonder ontvouwing van dergelijke ervaring deze woorden uit te leggen en troostend te bedienen?
De apostelen en profeten, de gewijde schrijvers van de Heilige Schrift, zij allen hebben telkens ons het voorbeeld dienaangaande gegeven. Sommigen hebben in woord en geschrift zelfs hun eigen ervaringen meegedeeld. Denk maar eens b.v. aan Paulus als hij staat voor Agrippa; ook aan 2 Cor. 12; en vele van dergelijke gevallen kunt u in de Heilige Schrift vinden. Zo is dan het andere gevaar, dat men zou menen: de prediking van Gods Woord sluit de ontvouwing van de bevinding der heiligen uit. De schare die opkomt naar Gods huis brengt haar karakteristieke zielenoden en behoeften mee. Zal tot heilige vrucht het Woord worden bediend, dan dient men zijn naam te horen noemen, zijn beeld getekend te zien. Bovendien weten velen niet, wat zij van zichzelf moeten denken. Hun moet helder en duidelijk, naar de Schrift, worden aangetoond wie en wat zij zijn, opdat zij geraken tot zelfkennis, tot verootmoediging en bekering, of ook tot het troostend inzicht, dat zij op de weg naar de hemel zijn. Gods volk moet verder worden gebracht. Maar wie iemand verder wil brengen, moet eerst nauwkeurig weten aan te wijzen waar hij staat, opdat men het punt van uitgang weet, vanwaar zo iemand verder geleid moet worden.
Het is een bekende en gebruikelijke uitdrukking: "de goddeloze aanzeggen dat het hem kwalijk zal gaan; de rechtvaardige, dat het hem wel zal gaan". En op zichzelf is deze

uitdrukking voortreffelijk en ernstig, zelfs ontleend aan de Schrift. Maar ook dit woord eist nadere zielkundige ontleding en toepassing. Immers, de mens (ziedaar een element van zijn ellende en geestelijke blindheid) gelooft menigmaal, terwijl hij inderdaad nog onbekeerd is, dat hij reeds genade bezit. Zo iemand zal het oordeel de goddelozen met kalmte horen aanzeggen. Hij rekent er zichzelf immers toch niet toe? Hij zal denken: dat is goed voor anderen; maar wat hemzelf betreft: hij is niet ongelijk aan de farizeeër, die enkel danken(?) kende. Ontdekkend preken wil dus niet slechts zeggen: de goddelozen dood en oordeel aanzeggen, maar vooral: ontvouwen wat de kenmerken zijn van een onbekeerde; de mens is van nature onbekeerd en zijn valse gronden, waarop hij de hoop van zijn zaligheid tot nu toe bouwde, moeten worden blootgelegd.
Eveneens zal omgekeerd menigeen in wie "de wortel van de zaak" aanwezig is, zich toch niet durven houden voor een rechtvaardige, zodat hij de troost mist van de beloften en toezeggingen die aan de rechtvaardigen worden geschonken. Voor zo iemand is nodig dat helder en duidelijk wordt aangetoond waardoor het genadeleven zich meestal kenmerkt en hoe het zich vertoont, opdat hij gebracht wordt tot de overtuiging een kind van God te zijn.
Maar voor dergelijke onderwijzingen en voorlichtingen is nodig kennis, veel kennis, geestelijke kennis, naar de Heilige Schrift, van de ziel en haar leven, van de gangen van de Heilige Geest in het leven der genade.
Men achtte dit soort kennis niet gering. Deze kennis en haar noodzakelijkheid worde niet onderschat. Wie denkt dat kennis van het zogenaamde onderwerpelijke leven weinig te betekenen heeft en neerkomt op wat gemoedelijk gepraat, die vergist zich en geeft blijk de Schrift zelf op dit punt niet genoegzaam te kennen, en laadt de schijn op zich van eenzijdigheid, die niet overeenkomstig is met het begrip van ware wetenschap.
Ik hoorde eens van een leraar, die zei: 'De verklaring van de tekst, wat de exegese aangaat, kost mij inspanning en studie, maar de toepassing van zo'n woord voor hart en leven, overeenkomstig de behoeften van de gemeente, is voor mij het aller-zwaarste en moeilijkste werk.'

Duidelijke, nauwkeurige uiteenzetting van de kenmerken van het geloof, van het onderscheid tussen schijn en wezen, tussen tijdgeloof en zaligmakend geloof, tussen ongeloof en kleingeloof, enz. enz., het is verbazend moeilijk en eist strenge, nauwgezette studie. Ik wil geloven, als men deze dingen hoort uiteenzetten, dan klinkt het misschien zeer eenvoudig, niet geleerd of wetenschappelijk; dan kunnen de mensen gemakkelijk tot de gedachte komen dat het slechts "een woordje uit het hart tot het hart" is, waaraan weinig "studie-zweet" kleeft. Maar niemand vergisse zich. Ontvouwing van geestelijk leven, met de bedoeling om, naar de verschillende behoeften, Gods Woord als medicijn toe te passen, is alleen mogelijk bij degelijke, nauwgezette studie. Biddende bestudering van het praktische, geestelijke leven is daarvoor nodig. Er bestaat gevaar, dat men alleen het zogenaamde "voorwerpelijke" wetenschappelijk van aard acht, maar men bedenke dan dat het zogenaamde "onderwerpelijke" evenzeer voorwerp van streng, nauwgezet onderzoek moet zijn. In zekere zin kan gezegd worden, dat kennis van het "onderwerpelijke", de prediking en de gezonde uiteenzetting ervan, een bijzondere gave veronderstelt.
De wetenschap der psychologie (kennis van de ziel in haar wezen en werking) is alle eeuwen door zeer stiefmoederlijk behandeld. Dit slechte voorbeeld moet niet in de theologie worden gevolgd! Niet dat de psychologie een onderdeel van de theologie is te noemen, natuurlijk niet. Maar wel heeft de theologie de roeping om de ziel in haar verhouding tot God, de naaste en zichzelf te stellen tot voorwerp van haar onderzoek en beoordeling.

Zo mag dan voor ons allen duidelijk zijn dat praktische, onderwerpelijke, "bevindelijke" uiteenzetting haar volle recht en eis bezit naast de voorwerpelijke. Als het goed is worden die beide wel onderscheiden, maar niet gescheiden.
Het onderwerpelijke los van het voorwerpelijke betekent niets en wordt fantasie. En het voorwerpelijke heeft een bedoeling ten bate van het onderwerpelijke.
Het enige waartegen gewaakt moet worden, maar dan ook
met volle kracht, is het ziekelijke. Als men nu maar goed begrijpt dat dit "ziekelijke" niet hierin schuilt, dát het onderwerpelijke of dát het voorwerpelijke wordt behandeld. Sommigen noemen de uiteenzetting zelf van het voorwerpelijke reeds ziekelijk. Dan wil men enkel bevinding (alsof deze in waarheid los van het voorwerpelijke bestaanbaar is!). Anderen noemen de uiteenzetting van het bevindelijke, onderwerpelijke leven juist ongezond.
Beiden doen verkeerd.
Ziekelijk is iets anders. Het is ziekelijk wanneer men óf uitsluitend het onderwerpelijke óf uitsluitend het vóórwerpelijke laat horen. Dit is het formeel ziekelijke. Terwijl het materieel-ziekelijke zich eveneens op tweeërlei wijze kan vertonen. Als namelijk óf het voorwerpelijke, óf het onderwerpelijke niet overeenkomstig de Heilige Schrift wordt verklaard.
Een voorwerpelijke prediking waarin b.v. een algemene verzoeningsleer of enige andere ketterij verkondigd wordt, kan misschien gespeend zijn van alle "bevindelijkheid", maar is dan toch door en door ziek, zoal niet dood te noemen. En omgekeerd is het ziekelijk, wanneer het bevindelijke leven wordt uiteengezet naar eigen willekeurige maatstaf, los van het Woord van God.
Gezond in de leer is hij die het onderwerpelijke en voorwerpelijke beide handhaaft en dat ontvouwt naar de mening des Geestes, overeenkomstig de Heilige Schrift.
Zo behoort dan de bestudering van de mens in zijn zieleleven, het kennis nemen van de zielservaringen tot de noodzakelijke vereisten van allen die geroepen zijn ziele-herders te zijn. Wordt dit verwaarloosd, dan mag men niet op veel vrucht rekenen. Geschiedt dit, dan kan het onder de zegen Gods rijk resultaat afwerpen.

Een man als Erskine is ons hiervan een krachtig voorbeeld. Daarom zijn zijne werken zo geliefd en tot zo rijke zegen. Dat men in onze dagen er zich aan spiegele en het als voorbeeld stelle. Het praktische leven worde toch zeer ernstig behartigd. Anders kweekt men onbedoeld uit reactie sektarisme en ketterse separatie.
Als de dingen, hierboven uiteengezet, niet worden betracht, is er achteruitgang. Fruytier noemt het een staat van verval, als in de kerk des Heeren deze dingen niet worden begeerd. In zijn bekende boek Sions Worstelingen (1713) uit hij een klacht over zijn tijd in deze woorden: "Ernstige, overtuigende en ziel-ontwikkelende toepassingen worden door velen veracht en bespot, alsof het slechts werk was van enige verwaanden of weetnieten" (zie bl. 664). Ik beklaag", zegt hij, (bl. 665)"Neérlands toestand, en hoop, dat God door Zijn Geest eenmaal zal werken, dan zal men geestelijke dingen kunnen onderscheiden."

Niemand mene, dat men in onze tijd dit gevaar te boven is gekomen. Er is een grote roep van calvinisme en calvinistische beginselen, een algemene, brede, zich christelijk noemende bedrijvigheid op publiek terrein, maar of de diepgang van inwendig geestelijk leven daarmee gelijke tred houdt? Ik vrees. In 1904 althans kon Dr. Heilige Bavinck in een voorrede (bl. 5) op de vernieuwde uitgave van de werken van Erskine nog als volgt schrijven, en waarin we het hartelijk met hem eens zijn.

Sprekende over het karakter van Erskines preken, zegt prof. Bavinck:
.. er is een belangrijk element in, dat ons heden ten dage veelszins ontbreekt. Het treffendst komt dat uit, als wij preken als van de Erskines vergelijken met de stichtelijke lectuur, die tegenwoordig, . . . op de markt wordt gebracht. De geestelijke zielekennis wordt er in gemist. Het is alsof wij niet meer weten, wat zonde en genade, wat schuld en vergeving, wat wedergeboorte en bekering is."
Dat wordt in 1904 gedrukt in Nederland, op gezag van een man als Dr. Bavinck: *'t Is of we niet meer weten wat zonde en genade*, enz. is.
Ja, dat is geen kleine aanklacht. Of dat woord is leugen, maar dan moest prof. Bavinck reeds lang tot de orde zijn geroepen. Want het is een openlijke beschuldiging van zeer belangrijke aard. Maar niemand heeft, bij ons weten, ook maar iets ertegen gesproken of geschreven. Men heeft het zich laten gezeggen, het stilzwijgend aanvaard. Of dat woord is waarheid, maar dan mag Neérlands volk en kerk wel diep in de schuld voor God komen. Dan mag het woord van de profeet wel als een donder Gods worden herhaald van alle christelijke kansels en spreekgestoelten: Wee de gerusten op de berg van Samaria.

"In theorie, zo gaat prof. Bavinck voort, kennen wij ze wel, maar wij kennen ze niet meer in de ontzaglijke realiteit (werkelijkheid) van het leven. En daarom maakt de stichtelijke literatuur uit vroeger dagen altijd een gans andere indruk dan die uit de jongste tijd. Want al staat ze ver van ons af en al is haar vorm voor ons veranderd, zij is en blijft natuurlijk in de echte zin van het woord, terwijl die uit onze dagen, als zij aan de zielsproblemen toekomt, onnatuurlijk en gekunsteld wordt. We voelen bij het lezen van de oude schrijvers, dat ons een stuk uit het leven wordt aangeboden; het is realiteit, die ons te aanschouwen wordt gegeven. Als het ons niet om fantasie maar om werkelijkheid, ook in de dingen van Gods koninkrijk te doen is, kunnen wij. . . niet beter doen, dan door een tijd lang bij mannen als de Erskines ter schole te gaan, en in hun geschriften zich te verdiepen. En het is het minste deel van ons volk niet, dat in die stichtelijke lectuur van vroeger nog altijd zich de ziel verkwikt."
Wat nu in deze "oude schrijvers" onder andere een der aantrekkelijke en zielverkwikkende elementen is? Dat zij zielsontledend spreken en schrijven. Zij geven toetsstenen van ware en "valse" genade. Zij leggen diep en rijk van zin het onderscheid bloot tussen de algemene en de zaligmakende werkzaamheden van de Heilige Geest. Zij zijn daardoor enerzijds diep ontdekkend van aard en anderzijds opbouwend en wonderlijk vertroostend. De naam-, schijn- en vormchristen wordt duidelijk en ernstig bekend gemaakt met zijn tekort en gemis. De ware naar God bekommerde leert de genade in zijn eerste beginselen onderscheiden. Tevens ontvangt hij onderricht hoe, verder te komen.
Het is nu eenmaal een feit, alle eeuwen door, dat de meeste mensen vijanden zijn van God en Zijn dienst. Daarnaast worden er maar weinig gelovigen gevonden die welbewust verzekerd zijn van hun aandeel in Christus. Maar tussen deze beide groepen in bevindt zich dan nog een vrij groot aantal, die geen vrijmoedigheid vinden zich tot Gods kinderen te rekenen, maar evenmin zich bij de wereld durven indelen. Te zeggen dat zij bekeerd zijn, durven zij niet; en dat zij onbekeerd zijn, feitelijk ook niet. Als u tot hen zegt: ontken dat de Heere aan uw ziel arbeidt, ontken dat volmondig, dan durven zij dit altijd nog minder dan dat te bevestigen.
Hun aantal is niet gering: mensen van wie een ander meer gelooft dan zij van zichzelf durven geloven; mensen die kunnen getuigen van velerlei werkzaamheden van de ziel, van droefheid naar God, tranen over de zonde, zuchten naar Gods gemeenschap, verlangen naar Jezus enz., maar die op de vraag: Hebt u dan het getuigenis des Geestes, dat u een kind van

God bent? antwoorden: "Mocht dat eens zo zijn, maar zie, daar sta ik vóór, ik weet tenslotte nog niet wat ik ben".

Met deze toestand moet diepe ernst gemaakt worden; met grote voorzichtigheid moeten zulke mensen worden behandeld. Een bijzondere zorg dient aan hen besteed. Vooral omdat hun getal verreweg de meerderheid uitmaakt van degenen die wij, naar de aard der liefde, tot Gods volk willen rekenen. Maar daarbij nog om twee andere, zeer belangrijke redenen. Ten eerste opdat, indien zo iemand inderdaad tot de tijdgelovigen behoorde en al het genoemde bij nadere ontleding moest blijken inbeelding te zijn (iets wat meermalen is voorgekomen), dan de ware ontdekking zal kunnen plaats vinden. Voorts, opdat degenen die werkelijk een beginsel van genade bezitten, worden opgebouwd en in de weg van de middelen tot meer zekerheid worden gebracht.

De brief die Erskine hier schreef aan "zekere juffrouw", kan in alle tijden van dienst zijn, hij behoudt zijn waarde.
De toestand van deze "juffrouw" is die van vele van onze broeders en zusters. Zij hebben wel eens aandoenlijke ervaringen en gestalten in het gemoed, maar anderzijds missen zij met name de verzekerdheid, zodat zij hun staat betwijfelen. Zijn deze gevoelige aandoeningen er, dan kennen ze hun ogenblikken, dat zij (weliswaar met een bonzend hart, alsof ze toch iets verkeerds deden!) meezingen: komt luistert toe, gij God-gezinden.
Zijn deze gestalten weer voorbij, dan roepen zij juist het hardst: Ik bezit niets. In één woord dus: wanneer zij gevoelige ervaringen missen, twijfelen zij aan de welstand van hun ziel.
Nu moet vooraf nadrukkelijk worden opgemerkt dat zij zichzelf en nog meer (onbedoeld natuurlijk) anderen misleiden, als zij in zulke gevoelige ogenblikken zeggen: Ik weet dat mijn Verlosser leeft. Bij nuchtere, kalme zielsontleding zou 't anders kunnen blijken. Men versta mij wel, ik bedoel niet te zeggen, dat zij de zaak zelf missen, maar het gaat hier over de persoonlijke bewustheid en toe-eigening. En dan kan gezegd worden dat in menig geval deze toe-eigening in gemoedelijke ogenblikken niet overschat mag worden. Menigeen zou gaarne willen roemen in de verlossing, daar komen gevoelige ogenblikken, waarom nu langer gedraald? Maar vergeet nu niet, hoe door deze overgevoeligheid de ziel min of meer in een overspannen toestand verkeert, waardoor zij niet ten volle nuchter is in haar oordeel.
Er komt zeer zeker enige opwinding bij en men zegt dan spoedig meer dan men in kalme bezonnenheid verantwoorden kan. Reeds komt dit hierin uit, dat, als deze gevoelige beweging over is, men heel anders spreekt en oordeelt over zichzelf. Ja zelfs in die ogenblikken zelf, als u dan zo iemand ertoe krijgen kunt zich nog eens ernstig af te vragen of hij gereed is om de allerhoogste, heilige, gestreng-rechtvaardige God te ontmoeten voor de stoel van Zijn gericht, dan zou het mij niet verwonderen als er tempering van de vaak hoog ingezette jubel werd waargenomen.
Sommigen, ik durf zeggen velen, hebben het later wel bekend hoe zij in zulke gevoelige ogenblikken jubelden, terwijl er diep in hun ziel als het ware een stem sprak: u zegt te veel, uw gestalte is u tot grond, nog meer dan Christus. Men zal er goed aan doen, al deze dingen eerlijk in rekening te brengen en ze af te trekken van die zogenaamde staat van zekerheid, voor zover die slechts op gevoelsgronden berust. Dat mag hard lijken te zijn, in werkelijkheid is het niets minder dan de juiste methode om tot een zekerder grondslag te brengen.
Maar wat nu de zaak zelf aangaat, hoe namelijk menigeen zich het bezit van de grote zaak van vrije genade niet durft toe te eigenen, en geslingerd wordt tussen hoop en vrees; het meer betwijfelend dan gelovend, dat hij een kind van God is, daarvan wil ik opmerken dat er

een element in schuilt dat niet onvoorwaardelijk moet worden verworpen. Daarnaast, hoe er vaak ook uit blijkt het ontbreken van geestelijke kennis, met berispelijke praktijken van zieleleven.

Letten we dan eerst op het niet verwerpelijke element in de getekende stemming. Uitnemend is het dat men zich terdege rekening geeft van de ernst van de zaak. Het gaat om de verheerlijking Gods in het behoud van de zondaar en daarin om eeuwig heil. Wie zich in dit opzicht bedriegt, doet het tot zijn eeuwige, onherroepelijke schade en schande. Beter duizendmaal zich herzien dan éénmaal en voor eeuwig zich vergist. Historisch en tijdgeloof hebben hun waarde, maar zijn niet genoeg. Terwijl het zich toe-eigenen van de grote zaak van vrije genade zonder voldoende grond een kwaad is, waarvan de kwalijke gevolgen met niets te vergelijken zijn. Gods Woord en de dagelijkse praktijk verkondigen het ons luid dat de genade niet aller is, ook niet voor allen bedoeld en bestemd. Men is dus niet klaar met te zeggen: God is een God van genade, dus zal ik wel zalig worden. Men dient de genade als een persoonlijk eigendom te bezitten. 't Komt erop aan te weten dat ze ons persoonlijk is geschonken. En om dat te weten is er maar één weg, die van het zaligmakende geloof. Dit zaligmakend geloof wordt evenwel op velerlei wijze nagebootst, want er bestaat ook allerlei schijnwerk. Daarom is het noodzakelijk nauwkeurig de gronden te toetsen waarop we het huis van de hoop van onze zaligheid bouwen.
Juist in tijden waarin het Evangelie rijk verkondigd wordt, de bediening des Woords regelmatig en getrouw plaats vindt, de zuiverheid van de leer een helder schijnsel verspreidt van de kandelaar, behoort dat onderzoek naar de gronden niet minder te geschieden. Bij ruime bedeling des Geestes is toch (gezien het verband) enerzijds het gevaar des te groter, dat men vorm voor inhoud aanziet en schijn voor wezen houdt. Onwillekeurig kan men gevaar lopen in de waarneming van de uiterlijke godsdienstplichten grond te vinden voor de veronderstelling een kind van God te zijn.

Waar in onze tijd anderzijds zo verschrikkelijke, openbare afval wordt waargenomen, neemt het gevaar voor zelfoverschatting toe. Men is onderwezen in de Schriften, gaat trouw tweemaal op de dag des Heeren naar Zijn huis, is lid van verscheidene christelijke verenigingen, enz. enz. Wat een verschil tussen zo'n leven en b.v. dat van een atheïstische socialist.
Bestaat er nu geen gevaar, dat onwillekeurig over 't hoofd wordt gezien dat er toch nog meer gekend moet worden om te mogen geloven dat men op reis naar de hemel is? Waar Fruytier over klaagde in zijn Sions Worstelingen is een verschijnsel van alle christelijke eeuwen, dat met bloei van uitwendig christendom het inwendige geestelijke leven geen gelijke tred houdt, soms zelfs sporen van achteruitgang vertoont. Bovendien blijft het te allen tijde noodzakelijk goed te bedenken dat er onderscheid bestaat tussen de algemene en de bijzondere werkzaamheden van de Geest. Krachtens de algemene werkzaamheden kunnen er indrukken ontstaan, overtuigingen van zonde en schuld, die wel verstand en geweten, zelfs het gevoel raken, maar zonder het hart te breken voor God. Vrees voor de eeuwige straf, aanklacht van het geweten, zekere bewondering van het schone in het evangelie, kunnen de mensen zelfs brengen tot tijdelijke verootmoediging, aflaten van uiterlijke zonden, waarneming van tal van godsdienstige plichten, maar zijn, zonder meer, nog geen zaligmakend genadewerk te noemen. Er is een Kaïns berouw dat zijn nut heeft, maar niet zalig maakt.

Farao riep eenmaal uit, toen de donder van Gods toom over zijn land en volk rolde: God is rechtvaardig, en ik ben goddeloos (Exodus 9 : 27). Maar toen de straffende hand van God van hem afliet, verhardde hij zich opnieuw tegen de Heere.
Van Achab staat zelfs geschreven dat hij zich vernederde voor de Heere (1 Kon. 21 : 27-29). Maar meer vrees voor dan liefde tot God was de beweegreden.
En van menigeen geldt in droeve geestelijke zin dat "de kinderen gekomen waren tot aan de geboorte, maar er geen kracht was om te baren". In de ambtelijke bediening kan men een meermalen voorkomend geval leren kennen van algemene werkzaamheden van de Geest. Met name in de dagen van de jeugd, maar waarop achteruitgang en nieuwe verharding volgde, zodat, als ik naar de mens spreek, gezegd kan worden dat dubbele kracht van genade nodig zal zijn om zulke mensen tot bekering te brengen.
Uit ervaring kennen wij ze, die op een leeftijd van 16 á 20 jaar "diepe indrukken" schenen te hebben, uiterlijk meeliepen met Gods volk naar Gods kerk, het gezelschap van de vromen opzochten, hete tranen weenden enzovoort. En die toch na enige tijd terugzonken en daarna moesten zeggen en het ook openbaarden, dat van binnen in het hart niets veranderd was, de grote zaak nog gebeuren moest, en dat zij wat zij voorheen zochten nu zelfs de rug toekeerden.
Leert dit alles ons niet hoe ernstig de vermaning moet opgenomen worden dat wij ons nauw, ja zeer nauw moeten onderzoeken? Kan, vanuit dit oogpunt bezien, het niet een heilzaam aspect zijn, dat zich uitspreekt in de twijfeling, om zich maar dadelijk en gemakkelijk te rekenen tot degenen die Gods kinderen genoemd mogen worden?
Gevoelswerkzaamheden zijn nog geen geloofsdaden. Wie, al had hij ook gevoelige ervaringen, niettemin twijfelt, is dáárom zonder meer nog niet te berispen. Het berispelijke schuilt elders. Namelijk dat men in gevoelsmomenten op grond van dat gevoel oordeelde en besloot. Men dwaalde in het stuk van de kennis der gronden.
Maar behalve het reeds genoemde is er bij de ontleding van de ziel nog een zaak van groot belang te ontdekken en die zeer beslist in rekening dient gebracht te worden bij het vragen en staan naar zekerheid.
Menigeen zegt: O, mocht ik dat eens zeker weten, dat ik bekeerd ben, dat ik tot Gods volk behoor, en een erfgenaam van het eeuwige leven genoemd mag worden.
Het is niet pastoraal om in zo'n geval al meteen te zeggen: dit is iemand waarin de Heere werkt. Het is zelfs zeer goed mogelijk dat, ondanks zo'n uiting, bij nader, diepgaander onderzoek aan het licht komt, hoe ook deze begeerte tenslotte nog een foutieve wortel heeft. Zelfs als iemand van zichzelf verklaart: *ik ben bekeerd, Christus is mijn Borg* enz., dan zal men als leidsman en herder van zielen goed doen (voor men antwoordt: dan bent u mijn broeder of zuster in Christus), een onderzoek in te stellen naar de gronden waarop zulk een verklaring of mening berust.
Eveneens, als iemand zegt behoefte aan zekerheid te bezitten, vraag dan vóóraf vanwaar dit bij hem voortkomt, waarom en waartoe hij dat zo graag zeker wil weten.
Als iemand zegt: "Ik wil zo graag zeker weten dat ik bekeerd ben", vraag hem dan eerst of hij, afgedacht van het zeker weten, ook zo graag het bekeerd zijn zelf wil. 't Zou kunnen dat tussen die beide nog praktisch onderscheid bestond. Vraag dan verder of hij ook de weg van de bekering wenst. En laat u niet tevreden stellen als hij direct volmondig met ja antwoordt. Wees dan veeleer op uw hoede. Augustinus heeft ons zo treffend geleerd in zijn Confessiones hoe de mens tegen de wèg van de bekering opziet en in de regel begint met die weg niet te wensen.

Er valt nog meer te onderzoeken. Wáárom zou u zo graag verzekerd willen zijn? En wilt u het worden in de weg Gods? Zo zou iemand kunnen begeren verzekerd te zijn van zijn zaligheid, om daardoor b.v. rustig het sterfbed te kunnen beklimmen, en intussen wat "gemakkelijker" te kunnen leven.
Zo zouden er nog vele redenen bij te brengen zijn, waarin tenslotte de ware reden wordt gemist: "opdat ik God kan verheerlijken in mijn verlossing, want de liefde tot God in mijn hart doet mij hunkeren naar zo'n staat, waarin ik voor God een waardig instrument tot Zijn lof mag zijn."
Wilt u de verzekering wel zoals God dat voorschrijft, in de weg door Hem ingesteld? Verzekerdheid in de weg van geloof in de beloften Gods?
Sommigen willen wel een zogenaamde verzekerdheid bezitten, maar langs andere wegen dan de Heere heeft voorgeschreven. Geloven is moeilijk; ja, dat zal waar zijn. Maar daarom hebt u niet het recht een "gemakkelijker" of u meer aangename weg te kiezen.
Ik zou zo graag zeker willen weten dat ik zalig werd, zegt u. Maar u begint met het einde. U wilt meteen op de hoogste sport van de ladder staan. Laat ons wat afdalen. Beginnen we met het begin. Onderzoek u: hebt u al ooit een zelfde ernstige begeerte gehad om zeker te weten, in geestelijke bevinding van uw ziel voor God, dat u verloren ligt in uzelf?
Want daarmee zal 't juist moeten aanvangen. De kennis van ons aandeel in Christus zal onder meer zijn naar de mate van onze kennis van ellende en algeheel bederf in onszelf. Wie dus de hoogste trap wil bereiken in de genade, beginne met de laagste te betreden.
Er bestaat dus reden te over zich nauw te onderzoeken, en de gronden van onze hoop niet op een lichtvaardige manier genoegzaam te achten.

Aan de andere zijde, zeiden wij, kunnen in zo'n toestand van onverzekerdheid verwerpelijke praktijken worden aangetroffen. Dat iemand zich nauwgezet onderzoekt of zijn berouw wel oprecht is en zijn liefde tot God en Zijn dienst welgemeend, is goed. Maar niemand legge zich neer bij de gewaarwording dat hij tot zijn diepe leedwezen van nature een verbondsbreker is, hij dient ook kennis te krijgen aan dat nieuwe verbond van genade. In dat nieuwe verbond komt God tot ons niet met een wettische eis, maar met een evangelische belofte. Die belofte moet gelóófd worden. Dat is wel een genadegift Gods, maar tevens een onafwijsbare voorwaarde om de belofte als deelgenoot te genieten. Niet een voorwaarde in Remonstrantse zin, waaraan de mens in eigen kracht kan voldoen, noch waarvan de vervulling ook maar enige verdienstelijkheid insluit.
Maar een voorwaarde, die in haar volbrenging zelf óók vrucht en geschenk van het genadeverbond is. In dat opzicht blijft het dan ook onomstotelijk waar dat het geloof een gave Gods is. Niemand kan de belofte aannemen als aan hem geschonken, tenzij het hem uit de hemel gegeven worde en derhalve de aan zichzelf ontdekte mens de Heere heeft te smeken, in worsteling en verootmoediging, om ook hem dat genadegeschenk te willen uitreiken. Het geloof moet wel door ons persoonlijk worden geoefend. De daad van het geloven geschiedt niet buiten ons om, maar zal toch (als waar werk Gods in ons) dit kenmerk moeten hebben, dat die daad uitgeoefend wordt door een inwendige actie van God in ons, dat is door de kracht van God, door de Heilige Geest.
Het ware geloof zegt: *ik kan niet niet-geloven.* Het geloof draagt in zijn echtheid zijn bewijsvoering in zich. Het ware van het geloof wordt dan ook niet nog eens apart door iets anders bewezen, maar het is tegelijk zelf bewijs. Het geloof en zijn bewijs van waarachtigheid vallen samen. Het ware geloof "gelooft" ook in zichzelf als te zijn geloof. Het geloof zelf twijfelt dan ook niet, het is veelmeer het omgekeerde van alle twijfel, een vaste

grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet (Hebr. 11 : 1). In de genade gelooft men niet omdat men hoopt, maar men hoopt omdat men gelooft. Het geloof in de daad van geloven is dan ook niet voor verdere bewijsvoering vatbaar. Dan zou het juist nog geen geloof zijn. Maar voegen wij er in één adem aan toe: het heeft in die daad ook geen behóefte aan aparte bewijsvoering. Het afdoende, alles in zich "versmeltende" kenmerk, is de daad van het geloven zelf. Wie die daad verricht, is verzekerd in dat moment. Wie gelooft héeft het eeuwige leven. Wie gelooft ziet, hoort, grijpt, geniet Christus in en naar de belofte Gods.
Wel kan dat geloof worden aangevallen van buitenaf. De twijfel zelf komt nooit op uit de wortel van het geloof, steeds van elders. Ook kan de begenadigde van het geloven tijdelijk worden afgehouden. Dan mist hij de zekerheid en troost van het eeuwige leven.
Verwerpelijk noemen we al die praktijken, die telkens in het leven voorkomen en de mens óf van het geloven zelf dreigen af te houden bf voor de zekerheid van het geloof nog een andere weg zoeken dan in en door het geloven zelf.

De fout van velen is, dat zij voor datgene wat alleen en uitsluitend door het getuigenis van de Heilige Geest (het *testimonium Spiritus Sancti*) afdoende kan bevestigd en verzekerd worden, een andere grond, een daarbuiten omgaande bewijsvoering zoeken. Wie in 't natuurlijke leven, bijvoorbeeld voor het feit dat ons oog dingen ziet, voor de betrouwbaarheid van onze zintuigen nog andere "bewijsvoering" tracht te verkrijgen dan de zekerheid die in ons bewustzijn ligt ingeweven, zal tot vertwijfeling kunnen geraken. Zo ook in de genade: de waarachtigheid van het geestelijke leven wordt alleen door de Heilige Geest zelf, door Zijn getuigenis met onze geest, bevestigd. "Wat in de natuur weten heet, heet in de genade geloven".
Al dergelijke vragen, als: waaraan kan ik het weten, dat mijn geloof gelóóf is? behelzen feitelijk een fout in de manier waarop men tot zekerheid tracht te geraken.
Wie de daad van het geloof werkelijk oefent, vraagt zo iets op zo'n moment niet meer. Wie (zo eenvoudig mogelijk de zaak voorgesteld) in een uur van waarachtige verootmoediging zich ellendig en arm in zichzelf weet en met afzien van al wat het zijne is de Heere Jezus en diens dierbare Borgtochtelijke gerechtigheid aangrijpt met innige drang en ernst, zal in zo'n moment niet tegelijk zich ophouden met de vraag: is dat nu wel waarlijk geloven? Hij mag het misschien daarná zich afvragen, op het moment van het geloven zelf gaat in die actie zijn ganse ziel op. Hij zegt: *ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp.*
In die laatste uiting zegepraalt het geloof dan zelfs dubbel: het ziet het bederf in de oude natuur en vertrouwt zich aan God toe tot volkomen verlossing. Men kan gerust zeggen, als iemand zich uitvoerig bezig houdt met vragen als: waarbij kan ik het nu weten, enz., dat hij op dat ogenblik niet bezig is de daad van het geloof zelf te oefenen. Waar daarentegen het geloof zich baan breekt, wordt dit zo'n alles-overwinnende macht in de mens, dat het ook tegelijk de waarachtigheid van zichzelf stelt en insluit. Het dringt in het geloven de vragen naar bewijsvoering van het geloof naar de achtergrond. Het gaat in de daad zelf op. — Evenals in het natuurlijke leven het zien overtuigd is van zijn eigen betrouwbaarheid, zo is het ook in de genade. Het geloof vraagt niet naar gronden buiten het geloof. Natuurlijk is het een andere vraag, of (maar dat is dan in ander verband en met een ander doel!) ook tot ontdekking en bemoediging van tijd tot tijd niet dient gewezen te worden op de kenmerken van het geloof.
Eveneens kan, onder andere omstandigheden, ter sprake komen het stuk van de redelijke gronden at men gelooft. Zo is er veel mysterie in het Christelijk geloof, of liever: in hetgeen

God ons openbaarde. Het hóe gaat dan menigmaal ons verstand te boven, het dát heeft niettemin zijn redelijke grondslag: God heeft het gezegd. Het gezag van God en Zijn Woord is dan de redelijke grondslag, alhoewel het "begrijpen" ons ontgaat, om plaats te maken voor iets meer en beter dan begrijpen: de bate van het geloof, het beleven van de vrucht.
Zoekende nu naar een andere grond dan boven uiteengezet is, doet men in de regel de eerste stap achterwaarts, van geloof naar gevoel.
Tussen geloof en gevoel bestaat wel betrekking, maar een andere dan velen menen. Althans de praktijk van velen is deze: naarmate zij gevoelsaandoeningen hebben, zeggen zij te geloven en te kunnen geloven "de zaak" deelachtig te zijn. Zij "geloven" naarmate zij gevoelen. De ware verhouding echter is deze: het geloof geeft aandoeningen en werkzaamheden in ons, die men "gevoelt". Somtijds kan in zalige omhelzing, door en van Christus, de bruid "krank van liefde" worden, wat niet buiten het gevoel omgaat. Maar dan gaat het geloof als actieve daad voorop. Men gevoelt dan omdat en in de mate dat men gelooft.
Zo'n leven op gestalten en gevoelswerkzaamheden heeft, oppervlakkig beschouwd, iets aantrekkelijks. Het schijnt zo verwarmend, zo mystiek te zijn. Maar niet zelden is het een bewijs dat de mens nog leven wil uit het werkverbond.
Men is dan met de voorwerpelijke openbaring van de genade onderwerpelijk bezig op een wijze die in haar manier aan het werkverbond is ontleend. Dat is er dan de oorzaak van in werkelijkheid ongetroost te zijn en niet verder te komen.

Laat ons dit enigermate toelichten. Als God een zondaar bearbeidt tot zaligheid, moet hij uit het werkverbond in het genadeverbond overgebracht worden. Die afkapping van de oude stam, Adam, en inenting in de nieuwe stam, Christus, is een werk van God dat niet in chronologische, maar in volgorde van belangrijkheid verschillende en onderscheidene momenten insluit. Niet dat ieder juist kan aanwijzen tijd en duur van zulke momenten of trappen. Maar de éne zaak, voor ons denken ontleed, vertoont toch onderscheidene trappen, ervaringen, of hoe men het noemen wil. God moet ons al meer losmaken van onszelf. We moeten aan onszelf sterven. Wat niet slechts zeggen wil, sterven aan de wereld en haar begeerlijkheid, aan ons eigen vlees en lusten, maar bovenal aan nog iets anders. Galaten 2 leert ons dienaangaande gewichtige zaken. Dat de mens namelijk sterven moet aan zijn wettische eigengerechtigheid, zal hij voor God kunnen leven in Christus.
Is het moeilijk en zwaar om te sterven aan de wereld en haar begeerlijkheid, nog zwaarder en pijnlijker valt het de mens te sterven aan zijn wettische eigengerechtigheid. Paulus noemt het een gekruisigd worden. In het stuk van de rechtvaardigmaking moet de mens leren sterven aan de wet en dat dóór de wet, zal hij in het stuk van de heiligmaking voor God leven kunnen. De zonde van eigengerechtigheid in haar beoefening bij aanvankelijke ontdekking kent de onwedergeborene niet op deze wijze.
Door de levendmaking van de Geest begint de mens zichzelf te zien in een staat waarin hij niet bestaan kan voor de heilige God. Dat maakt hem aanvankelijk ongerust, bekommerd en doet hem peinzen op middelen ter ontkoming. En dan juist vangt het ogenblik aan, dat zijn eigengerechtigheid zich op bijzondere wijze begint te laten gelden. Hij zal zich gaan verbeteren door láten, laten wat God verbiedt; hij gaat voorts dóen, betrachtende allerlei godsdienstige plichten. Naarmate hij daarin meer "tegenvallers" heeft te boeken, gaat hij "voornemen" en beloven. Onder zulke omstandigheden wordt het kerkbezoek drukker, worden de vromen meer opgezocht en godzalige schrijvers ijveriger gelezen, enz. Allemaal uitnemende dingen, maar die vrucht dienen te zijn of althans middel, en die niet (zoals hier

bedoeld wordt) als grond van zaligheid, of als penningen tot schuldaflossing kunnen gelden. Dit alles kan dan wel gestaltelijke ervaringen of aandoeningen veroorzaken, waarbij men zich dan min of meer gerust voelt of hoop koestert, maar die voor zover ze als gronden dienst moeten doen gebroken bakken genoemd moeten worden. Wegwerping daarvan wordt door God beoogd, als Hij u bij afwezigheid van zulke gestalten de onvrede en onrust weer doet gevoelen of ook bij aanwezigheid u scherper met de noordenwind van Zijn heilige wet, haar eis en vloek aangrijpt. Dan zijn al deze gestalten, voornemens, beloften, in de manier waarop de zondaar ze aanwendt en tot grond maakt, bewijs dat hij nog niet genoeg is losgemaakt van de oude stam. Hij wil feitelijk nog uit het werkverbond gerechtvaardigd worden.

Verder zal de noodzakelijkheid worden ingezien van door een Borg te moeten worden behouden en ontstaat er een behoefte aan Christus. Maar dan vernieuwt zich ook op dit punt de aanval; opnieuw laten de sappen en krachten uit de oude stam zich gelden. Hoofdzakelijk in tweeërlei zin. Doordat men aanvankelijk de schenking van Christus aan ons en toeëigening door ons wil laten afhangen van gronden aan het "gestaltelijke" leven ontleend en hetgeen in strijd is met vrije genade. Zo ook door het inbrengen van vernieuwde eigengerechtigheid. Aangezien nog telkens uit het oog verloren wordt dat het ware geloof niet zalig maakt op grond van de daad van geloven zelf, maar feitelijk vanwege zijn voorwerp dat het aangrijpt, Christus.
Wie dit nu niet helder inziet, leeft telkens nog op invloeden en gevoeligheden, die niet overeenkomstig het genadeverbond zijn. Hij is zichzelf nog niet geheel kwijt geworden. De angst, onzekerheid, onrust enz. hernemen gedurig hun rechten. Het geestelijke graf ligt nog niet achter hem, Christus in de kracht van Zijn opstanding wordt niet ten volle genoten. Hier heeft twijfel en onzekerheid een berispelijke oorsprong in een feitelijk nog willen zalig worden op de manier van het werkverbond. Daarom komt het voor dat God, juist omdat Hij Zijn werk wil opbouwen, ons bouwwerk van eigengerechtigheid, zelfbekering en gestaltelijk leven afbreekt.
De laatste poging door de aanvankelijk ontdekte mens ondernomen, om op de manier van het werkverbond tot God te komen, wordt er dan een van bijzonder fijn opgezette aard. Hier mag wel nauwgezet zelfonderzoek en onderscheiding van zaken plaats vinden. Als namelijk de zondaar zijn onwaardigheid voor Christus gaat zien, maar nu ook uitroept: "Heere ga uit van mij, want ik ben een zondig mens." 't Is nu niet meer, heimelijk of uitgesproken: ik ben waardig dat de Heere bij mij Zijn intrek neemt. Maar integendeel, nu wordt gehoord: "Heere, ik ben niet waardig, dat U onder mijn dak zou inkomen."
Niemand hoeft u van uw bekering of genadewerk meer te spreken. U bent spoedig gereed met zoveel fouten en "ongenoegzaamheid" daarin te ontdekken, dat u geen andere gevolgtrekking maken kunt dan dat alles schijn, onwaar werk is geweest.
Boston zegt ervan: "hij redeneert zichzelf weg van Christus en besluit, nu hij zulk een verachter van Christus is geweest, en zulk een onheilig en snood schepsel is, hij kan niet, hij wil niet, hij moest niet tot Christus komen, en dat hij moet zijn bf in een betere staat, bf anders zal hij nooit geloven" (Th. Boston, 's Mensen natuur in haar viervoudige staat, bl. 334). Dit lijkt dan een zeer godzalige redenering. Hoe vernederd en ontdekt schijnt hij nu te zijn. Maar hoogmoed verschuilt zich onder dit gewaad van schijn-nederigheid. Het geloven wordt afhankelijk gesteld van een betere staat. Er is nog geen volle overgave om te kopen op de markt van vrije genade, zonder prijs en zonder geld (Jesaja 55).

Inmiddels gaat zo iemand het "uiterste" wagen. De laatste krachten worden ingespannen om eerst beter van hart te worden en dan zó vrijmoedigheid te verkrijgen om tot Christus te komen. Wat een fijn gesponnen web van ... eigengerechtigheid.
Ziedaar dan een verwerpelijke omstandigheid, waaronder men twijfelt en een streep haalt door het "vóór dezen"; men is bezig een verkeerde grond te leggen.

En wat doet de Heere nu? Juist omdat Hij u liefheeft en u van deze oude droesem wil afbrengen, zal Hij de wet in haar "drijvende" kracht bezigen om in strenger zin haar eis en vloek u in de oren te doen klinken; en u zo te binden met de koorden van de dood; terwijl God, in Zijn heilig en wijs beleid, Zijn weerhoudende genade als het ware intrekt. Dan komt de verdorvenheid pas echt openbaar. De boze lusten nemen toe in kracht en getal. Hoe meer zij worden tegengestaan, hoe geweldiger zij schijnen te worden, hoe meer zij woeden. O, dan kan het gebeuren dat verdorvenheden aan het woord komen, zoals men het "eertijds" niet heeft gekend. Boze lusten van het vlees, twijfel en lasteringen aangaande God en zijn Woord.
Sommigen vervallen bijna tot wanhoop: zij zullen wel de zonde tegen de Heilige Geest gedaan hebben, denken zij. Wie zou nu nog geloven dat er aanvankelijke genade werd bezeten! Zeker, er waren vroeger liefelijke ervaringen, het gehemelte had zoetigheid gesmaakt, maar deze dingen ...! Is het geen afdoend bewijs dat men zich vergist heeft en zich nog op de weg naar 't verderf bevindt? Zo overlegt men dan. 't Is de weg Gods, van storm, aardbeving en vuur, die aan de komst des Heeren voorafgaan en Zijn nadering aankondigen. 't Is de hand Gods, die á uit de hand slaat het middel om uzelf "meer bekwaam" voor Christus te krijgen.
Wat een wijs woord is het, als Erskine in zijn brief spreekt van een "vernederen" in deze weg: "de Heere wil u vernederen, om op gepaste tijd u opnieuw te verblijden."
God onderwijst in die weg Zijn kinderen om het pad van vrije genade onvoorwaardelijk op te wandelen. Zij moeten minder worden, zal de Heere wassen.
Maar verstaat dan ook, die onder deze geschetste omstandigheden in twijfel en onzekerheid verkeert, dat u de reden en oorzaak van uw ongewenste zielestaat hebt te zoeken in uw pogen om nog op de manier van het werkverbond zalig te worden. Werp uw bedeksels dan weg, opdat u met Christus bedekt mag worden. De rietstaven, die u de handen doorboren, moeten stukgebroken, u moet enkel en alleen steunen op de staf van het geloof.
Naast deze veelvormige eigengerechtigheid vinden we nog een andere reden, waardoor de zekerheid niet voldoende gegrond blijkt. We bedoelen het volgende, dat eveneens met het gevoelsleven in verband staat.

Iemand heeft bij aanvankelijke ontdekking zijn verloren staat voor God enigermate leren kennen. De beloften van het Evangelie, de weg der ontkoming in Christus worden hem voorgesteld. Hij ziet zoveel begeerlijks, dierbaars en algenoegzaams daarin, dat hij verheugd van hart en opgetogen van blijdschap wordt; en... houdende het zien van een weg tot verlossing voor een reeds ontvangen en bezitten van Christus, meent hij in evangelische blijdschap te mogen getuigen dat de Heere zijn ziel gered heeft. Onze ouden spraken van een "blik in de weg der verlossing", als nog onderscheiden van de toe-eigening zelf. Een "geopende consciëntie" is nog niet een "geredde ziel".
En zo ook: een mogelijkheid van verlossing en blijdschap daarover is nog geen persoonlijk bezit van de verlossing. Zondag 5 is nog niet Zondag 7. Pas bij deze laatste kan de psalm der bevrijding aangeheven worden. Een hongerige kan opgetogen worden van blijdschap bij het zien van een welvoorziene dis, maar pas als hij aanzit en eet, wordt zijn kracht versterkt. Het

moet komen niet maar tot een bewondering, niet slechts tot een begeren van Jezus, maar bepaald tot een eten en drinken van Zijn vlees en bloed, tot de daad van het geloof, die Christus en al Zijn weldaden aanneemt, ons geschonken uit genade. Bij het zien van de ark zal de ongelovige wereld spotten. Wie echter in het oordeel gelooft, zal verheugd zijn dat er redding is. Maar waar het op aankomt is, of we in de ark zijn opgenomen.
Welnu, in genoemde positie heeft men over het zien van de ark een vreugdejubel geuit, als ware dat reeds het geborgen-zijn in de ark. Men heeft zich overschat, zich uitgegeven voor meer dan men bezat.
't Is niet ongelijk aan wat vader Gispen eens schreef in de Bazuin: "Sommige mensen zijn als met een wip uit de ellende in de verlossing".
Als straks de vloed zich verheft, blijkt echter, dat hun standpunt niet het gewenste was. Dringt de Wet in haar eis op hen aan, rommelt van verre de donder van Gods heilig gericht, dan siddert zo'n mens. Hij is nog niet In de ark, voor eigen welbewust geloofsleven. O zeker, waar de Heere begon te werken, zet Hij voort en zal Zijn werk niet omkomen. God zal verder brengen. Maar daarover gaat het nu hier niet. 't Is hier een onderzoek naar de grónden van zekerheid. En dan onderscheiden we tussen een "blik in de weg der verlossing" en welbewuste gegronde toe-eigening van Christus. Wie zich dus uitgeeft voor meer dan hij feitelijk is, zal straks weer twijfelen en zelfs gevaar lopen om alle werk Gods te ontkennen.
Ook hier geldt: Zet u niet aanstonds op de hoogste plaats neer. Sla, omdat meejubelen zo aangenaam is, niet een stuk van de "heilige les" over. Wie een gedeelte van de weg wil overslaan, om zodoende eerder het einddoel te hebben bereikt, moet terug. God komt daartoe (ziedaar nóg een soort van "vernedering") wel eens, voor ons bewustzijn althans, alles af te nemen. Dan moet er weer gegraven en verdiept worden (Lukas 6), om ons hechter te funderen. Wie goede grond wil bezitten, een huis op de steenrots gebouwd, grave en verdiepe. De toepassing van Christus moet als genadedaad van God geleerd worden. De mens die gans ontbloot is, zal pas echt voorwerp kunnen genoemd worden van vrije genade Gods. Dan eerst is er plaats voor de Heere om Zijn beloften te schenken en toe te passen tot algehele verlossing. Dit is de weg van het genadeverbond. De Heere schenkt, wij nemen aan. Niet als twee daden, schenken en aannemen, die met elkaar in geen verband stonden, alsof men ook eens zou kunnen weigeren aan te nemen, alsof men in eigen kracht zou aannemen. Nee, maar het schenken Gods is zulk een schenken, dat de begenadigde aannemen moet, wil en kan. 't Is een aspect van die schenking, iets van het geschonkene zelf, dat het hart gewillig en bereid wordt gemaakt tot een aannemen van Christus. In de kenmerken van het geloof openbaart zich dan als vrucht, niet als grond, het leven der genade.

Niet uit de kenmerken zonder meer komt men tot de verzekerde conclusie: mijn geloof is waarachtig werk Gods. Juist omgekeerd zal men nooit weten wat al of niet een kenmerk is, tenzij men eerst verzekerd is, dat die kenmerken zelf weer waarachtig zijn, geen nabootsing of inbeelding. Met andere woorden dat zij vruchten zijn van het geestelijk leven in onze harten.
Om een kenmerk een kenmerk te kunnen noemen, om ervan te kunnen zeggen dat wij ze bezitten, moet het licht Gods erop vallen, moeten we oordeel des onderscheids, verlichte ogen des verstands hebben. Alleen de geestelijke mens kan ze onderscheiden. Maar in at geval hebben we ze dan ook niet meer nodig om er uit op te maken ('::f we in het licht wandelen.
't Is hetzelfde als wanneer iemand in een donker vertrek is gezeten en het licht wil aandoen, en dan zegt, laat ons wachten tot de zon is opgegaan en in de kamer schijnt, dan zal ik

kunnen zien, waar de lamp staat. Maar dan is 't juist niet meer nodig. Zo ook hier; geestelijk in het donker gezeten, vraagt men naar kenmerken, maar door de duisternis zal men niet in staat zijn de kenmerken te onderscheiden. En is het licht opgegaan, dan zal men veel meer in de daad des geloofs zelf dan in kenmerken zijn troost vinden. Wat dan inmiddels nog niet zeggen wil, dat kenmerken waardeloos zijn en de ontvouwing en prediking ervan nutteloos zijn voor Gods volk. Waarover straks meer.

Nu is het mogelijk dat dit alles wordt toegestemd, en er nog geen ware beoefening van de zaak plaats vindt. Sommigen toch zeggen: Zeker, alleen Christus is en blijft de laatste grond, alleen de "kinderen der belofte" (Gal. 4 : 28) zijn de ware erfgenamen. Als ik nu maar wist dáár toe te behoren, als ik maar wist, dat het voor mij was.
Zij keren de orde en de ordening om. Zulk een weten "dat het voor mij is" is juist vrucht van geloof. Het gaat er niet aan vooraf, is nog minder voorwaarde, maar volgt er op. Geloven zelf kan niet afhankelijk worden gesteld van wat vrucht van het geloof is. Vandaar dat in Gods Woord het geloven evenzeer als een eis Gods voorkomt. De Heere biedt niet slechts genade aan, maar eist geloof, beveelt bekering. Merkwaardig, telkens komt in de Heilige Schrift de roepstem tot geloof en bekering tot ons in de vorm van een gebod. Al is de mens door zijn verlaten van God naar eigen mening vrij van God gekomen, God is niet los van hem. Hij behoudt Zijn recht op ons. Maar tegelijk is dit ook evangelie. Het zegt ons: 0 zondaar, u behoeft niet eerst te vragen, zou het wel voor mij zijn, nog minder: zou God het wel menen? De eis Gods tot geloof en bekering wordt u tot vrijmoedigheid om toe te treden tot de troon der genade, en is waarborg om geholpen te zullen worden op de bekwame tijd.
De belofte Gods, hoe absoluut die ook is, is niettemin ook onbepaald in haar voorwerpelijkheid. Zij sluit niemand met name uit. We hebben niet het recht te zeggen dat wij niet evenzeer beoogd worden als anderen. Het behoort integendeel tot de aard en het wezen van het geloof, de belofte aan te nemen, niet omdat God u persoonlijk bij uw naam noemt Maar u zult de belofte aannemen op grond van Gods gezag, die haar uitspreekt, zonder enige voorwaarde. Op Uw Woord heb ik gehoopt, zegt de Psalmdichter, en: in Gód zullen wij het Woord prijzen.
Bovendien kan er nog zelfmisleiding gemengd zijn in het gezegde: als ik maar wist dat het voor mij was. U meent dat, indien u een persoonlijke belofte ontving, waarin uw naam duidelijk en onderscheiden genoemd werd, u dan wèl geloven zou? U vergist u, dan zou u weer andere uitvluchten zoeken. De mens zoekt vele vonden. De kracht tot geloven wordt niet ontleend aan het noemen van onze naam, maar aan God, die zegt: Ik heb geen lust in uw dood, maar daarin, dat u zich bekeren zult en leven. Ons niet-geloven komt niet voort uit een gebrek of gemis in de belofte, dus van Gods zijde, maar komt van onze zijde. Uit ons niet-kunnen en niet-willen, uit onze vijandschap en afkeer, uit goddeloos en ... vroom pogen, om toch niet onvoorwaardelijk te moeten vallen in de hand des Heeren; uit onze hoogmoed en tegenzin om in onszelf geheel en al om te komen. Geloven zonder voorwaarde is van onze zijde bezien een sprong in de diepte, waarbij we menen evengoed te kunnen omkomen als behouden. Maar van Gods zijde wordt die "sprong" zelfs geëist, evenwel met geopenbaarde toezegging dat het behoud en leven eraan verbonden is.
En dat dát moet geloofd, enkel en alleen in vertrouwen op God en Zijn gezag, zie dát is het, wat onze oude natuur niet wil. Dit doet ons zo dikwijls van verre staan. Geloof in onze redding moet (in logische orde) voorafgegaan worden door en gegrond zijn in God. In God als waarachtig door het gezag van Zijn waarheid, door de waarheid van Zijn gezag. Wie dat verstaat, die doet de "sprong", maar om tevens te ervaren: wie zo in God gelooft, gelooft ook

in Christus, en daarin in zijn eigen behoud. Maar we moeten de orde niet omkeren en eerst van eigen behoud zeker willen zijn om dan op God en Zijn waarheid te vertrouwen. God eist, daar is Hij God en zijn wij schepsel voor, absolute onderwerping en gehoorzaamheid aan Zijn Woord. Dè.t te laten was onze uitval uit God. In het wedergeboren leven begint de openbaarwording van de herstelling dan ook daar waar wij het voor God zo diep schuldig hebben laten liggen: op de plaats van de gehoorzaamheid. Ook dit is een gehoorzaamheid van het geloof. Zijn we ongehoorzaam geworden in het paradijs in onze val, in het verbond der genade worden we dan ook voor alles weer gehoorzamen. God erkennen als God, dàt is herstelling te noemen. Zij het ook dat deze nieuwe gehoorzaamheid vrucht van genade is. Een gehoorzaamheid ten opzichte van een nieuw verbond, waarin Christus en de beloften van genade grond van onze aanneming tot kinderen en erfgenamen zijn.
Hoe treffend juist zijn de woorden van Erskine in zijn brief: "Velen bedriegen zich die op hun gevoelige aandoeningen rusten, en hun geloof omtrent Gods liefde niet voornamelijk gronden op hetgeen God gezegd heeft" ... "Het zal daarom een voorrecht zijn dat de Heere u het verzegelend getuigenis van Zijn liefde onthoudt, totdat u gewillig gemaakt wordt om Hem de eer van Zijn waarheid te geven, door Zijn liefde te geloven, in Zijn Woord aan u geopenbaard. Dan mag u verwachten dat de troost daarvan aan uw gemoed zal worden verzegeld".

In het tweede gedeelte van Erskines brief wordt in verband met ons onderwerp een punt ter sprake gebracht, waaromtrent toelichting en vertroosting voor velen gewenst is: *Sommigen kennen het verlangen om ontbonden en met Christus te zijn.*
U daarentegen siddert reeds bij de gedachte aan 't sterven. Tevens is er in uw hart een "dodigheid, koelheid, geesteloosheid, waardoor u meent de kenmerken van het kindschap Gods te missen".
Inderdaad, hierin is opnieuw het beeld van velen getekend.
Nu dient vooraf de vraag te worden gesteld: Is er ook een oorzaak? Gebruikt u de middelen der genade wel getrouw? Want de Heere werkt toch de genieting van het heil middellijk. Bent u, mogelijk wel in eigenwillige vroomheid, minder trouw geworden in het gebruik van het Woord en van de sacramenten? Zoek dan het geneesmiddel daar waar de kwaal begon. Is er mogelijk ook verslapping in 't gebedsleven? Gods kinderen, allen die willen zalig worden, moeten, behalve hun gewone huiselijke godsdienstoefening, hun verborgen afzondering kennen en . . . trouw onderhouden. De zinnen moeten tot gewenning worden geoefend. Dagelijks moet er een persoonlijke afzondering plaats vinden, al is het "maar" een kwartier per dag om zich voor de Heere te stellen, Hem alle noden op te dragen, Zijn omgang te vinden in het verborgene, en Zijn gemeenschap te genieten. En als men dan niet opgewekt, ongevoelig, ja mogelijk wel dodig is, is er juist meer reden om tot God te komen en Hem hartelijk te belijden hoe het op zo'n ogenblik gesteld is. Dan moet er geworsteld worden of de Heere weer mocht indalen met Zijn licht en leven.
Ach, deze dingen worden zo vaak gemist en nagelaten en dan klagen we zo gemakkelijk over God, terwijl bij ons de breuk ligt.

Nog meer. Worden er geen zonden gekoesterd? Heimelijke, verborgen zonden? Zijn onze gedachten, voorstellingen, opgeroepen beelden in ons bewustzijn wel rein, oprecht, eerlijk, afgekeerd van het zondige en aardse. Of zijn er mogelijk in stilte gekoesterde liefhebberijen van ons vlees? Dan is dáárom nog wel niet uw staat, maar stellig en zeker uw stand in strijd met de adel van het geestelijke leven. Dan geeft u oorzaak dat God Zijn aangezicht verbergt.

Begin dan niet te klagen over God. Ook niet dat u de kenmerken van het kindschap Gods naar uw mening nog te veel mist. Maar hierover, dat u de Heilige Geest bedroeft, dat u zich verzet tegen uw God en Hem zodoende van uw kant belemmert om tot verzekerdheid in u door te werken.
Vanzelf geldt dit in nóg scherper zin, wanneer u zich aan openlijke zonden schuldig maakt. Deze dienen dan eerst beleden, en ermee gebroken te worden. Buitengewone zonden eisen een bijzondere verootmoediging. De Heere wil door een vlak veld rijden.
Wie zich ten opzichte van deze gevallen schuldig weet voor het heilig aangezicht van God, kan en mag niet op meer licht en leven hopen, tenzij de breuk is genezen.
Doe dan de ongerechtigheden weg, bekeer u van uw boze wegen. Hoor, hoe God zelf ons leert dat dit de weg is, waarin Hij vrije genade laat genieten en ons doet delen in schuldvergevende ontferming. Zo riep God het Israël reeds toe in de dagen van het oude verbond: "Wast u, reinigt u, doet de boosheid van uw handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen, leert goed doen, zoekt het recht, helpt de verdrukte, doet de wees recht, handelt de twistzaak der weduwen". Dan zegt de Heere, als dat geschiedt, dan mag u komen en zult u mijn heil ervaren. Want, zo vervolgt de profeet: "Komt dim"(leg op dit "dan" de nadruk!) "en laat ons tezamen richten, spreekt de Heere: al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol" (Jesaja 1 : 16-19).

Het tweede punt, waaromtrent u zich hier hebt te onderzoeken is *of deze geesteloosheid en dorheid u van harte leed is.*
Het kan wel voorkomen dat u dagen achtereen de opgewektheid van het geestelijke leven mist. Dat er geen verlangen is naar de hemel, geen vrees voor de hel, geen lust tot het gebed, geen behoefte aan de omgang met de Heere en Zijn volk. Dat de prediking u niet aangrijpt, dat Gods bemoeienissen, in voorspoed en in tegenspoed, u geen werkzaamheden geven. Maar (en onderzoek u op dit punt) bij een begenadigde wordt dit tenslotte toch een onhoudbare toestand. Dan wordt het op het laatst alsof we ver van huis in een vreemd land omzwerven. Er komt heimwee naar de dagen van voorheen, de weeklacht wordt vernomen: "Toen was het mij beter dan nu". Er komt leedgevoel, zelfs schuldbesef over deze toestand, men gaat schreien tot God: "Ach werd ik derwaarts weer geleid". Het is een bewijs, dat u "dodig" was, maar niet dood.
De bomen in wintergetij, ontbladerd en kaal, dor en zwart aan de weg staande, zouden de indruk kunnen geven dat het leven eruit was. Straks, als de lentezon gaat schijnen, wordt de tak teder, zwellen de knoppen, en nieuwe bloesem voorspelt nieuwe vrucht. Zo is het ook in het rijk der genade. Dat u over die dor- en dodigheid ontevreden wordt, het zo gaarne anders had, is bewijs dat u niet vreemd bent aan het leven van de genade. Het geloof was dan wel niet altijd in de liefde werkzaam, de openbaringen en vruchten waren gering, maar in de wortel waren levenssappen. Daardoor raakte u met uw toestand ontevreden en was het einde een schreien naar de Heere.

Ten derde, deze dingen geschieden niet buiten Gods alwijze leiding om. Zij behoren tot de geestelijke opvoeding van uw ziel. Onder andere moeten zij u leren dat u een Borg nodig hebt, die blijvend en voortdurend uw voorspraak is. Die de kracht van Zijn bloed en Geest in u verheerlijkt en niet ophoudt voor u te bidden. Het zegt u: uit u geen vrucht in der eeuwigheid, al uw vrucht is uit Mij. Niet alleen tot rechtvaardigmaking, ook tot heiligmaking leren we dan onderwerpelijk Christus nodig hebben. Opdat Hij door Zijn Heilige Geest in

ons dode de leden die op aarde zijn en de in de wedergeboorte ingeplante "hebbelijkheden" van het genadeleven nu ook zelf door Zijn Geest ontwikkele, prikkele en tot openbaring brenge.
Zo moet er dan veel gebed om de Heilige Geest zijn. Dit wordt vaak te weinig bij Gods volk gevonden. De werkingen van de Heilige Geest moeten ons meer noodzakelijk zijn, er dient nog meer levensomgang met de Derde Persoon te wezen. Verstaat dan, o dorgestelden, de vermanende les van God, die hier tot u komt. God is rijk en mild, overvloedig schenken is Zijn belofte en lust. Maar Hij wil dat het huis Jacobs zijn mond dan ook wijd opene (Ps. 81).

Tenslotte, er kan nog een bijzondere reden zijn, in de goedertieren wijsheid des Heeren, waarom Hij u de verzekerdheid onthoudt. Een reden die in verband staat met uw persoon, aanleg en karakter. Een reden die toont dat God weet wat elk van Zijn kinderen in het bijzonder nodig heeft om in de rechte verhouding tot Hem te blijven. Men vergete hier toch niet hoe op de hoeksteen van het godsgebouw der genade als geschreven staat: u bent er om God; niet omgekeerd.
Wat ik bedoel? Zie, het kan voorkomen, dat men zou kunnen zeggen: ik heb mijn hart en hand gezuiverd; geen zonden worden op bijzondere wijze aan de hand gehouden, er is leed en schuldbelijdenis over voor God, ook veel vragen naar Christus en Zijn gemeenschap, vrijwel dagelijks een ernstig zoeken van de Heere in 't verborgene, een worstelen om toch ook eens ten volle in Gods licht zich te mogen verblijden; en dat niettemin, ondanks dit alles, de zo vurig begeerde zekerheid achterwege blijft. Hier staan we voor een raadsel, maar toch niet altijd onoplosbaar. Zeker, het geloof in Gods oneindig recht maakt stil en geduldig, in Gods oneindige wijsheid doet het hoofd buigen, in Gods oneindige soevereiniteit leert uitroepen: *wie ben ik dat ik tegen God zou spreken!*
Maar er kan ook sprake zijn van gegevens onzerzijds, die bij het onthouden van de zekerheid Gods wijze goedheid doen blijken. Het zou toch kunnen zijn, dat de gave van de verzekerdheid u minder nut was dan de gave van de onverzekerde afhankelijkheid en het achteraankleven van God. Zo kon het mogelijk zijn, dat u wegens uw persoonlijk karakter, de verzekerdheid niet genoeg tot Gods glorie zou bezitten. Dat u er minder afhankelijk, arm en klein onder zou zijn, dat u hoogmoedig op zóveel genade zou worden, dat uw persoonlijke aard en aanleg zeer geneigd is om met weldaden en zegeningen in uzelf te eindigen, God uit het oog te verliezen en dat u zodoende zelf "de man" zou worden. Dan is het goedheid van God, als Hij tegenwicht geeft, als Hij zelfs tegenspoed gebiedt, als Hij u "op maat" houdt. Dan zal dit mogelijk "uw doorn in 't vlees" moeten wezen, opdat u zich niet verheffen zou (2 Cor. 12 : 7-9).
Ook laat de Heere Zijn kinderen wel eens opzettelijk "magerheid" aan hun ziel ondervinden, opdat zij in die weg de "kruimkens" van Zijn genadetafel zouden waarderen. En nu is het er maar om te doen dat God verheerlijkt wordt.
Is het dan niet beter dat God u onder zulke omstandigheden de zekerheid onthoudt, maar dat u dan een afhankelijk leven blijft leiden? Veel zuchtende tot en worstelende mèt de Heere, een leven dagelijks met God; dan dat u de volle oogst ontving en bij rijkvoorziene schuren ging zeggen: "Mijn land heeft welgedragen", en zodoende God minder werd groot gemaakt?
Niettemin blijkt het ons een heilige opdracht van God te zijn, er naar te staan onze roeping en verkiezing vast te maken.

Niemand werpe ons tegen: "Hoe kan dat nu, God doet toch geen tegenstrijdige dingen; ons gebieden naar zekerheid te staan, en haar inmiddels ... om wijze redenen ons onthouden> Dan had God het niet moeten bevelen!"
Zo'n tegenwerping zou meer getuigen van eigenwijsheid dan van ootmoed.
Allereerst sluit het een het ander niet uit, als wij de zaak maar beschouwen niet slechts absoluut, maar in bijzondere gevallen. Ten tweede blijft van Gods zijde Zijn recht op ons gehandhaafd, onbeperkt; de eis mag nooit veranderd worden. Ten derde is bij dieper doordenken een dergelijk probleem in de wortel zelf van heel de Christelijke godsdienst terug te vinden: hoe rijmt zich Gods vrijmacht met onze verantwoordelijkheid; of ook in sommige gevallen: hoe passen hier verborgen en geopenbaarde wil in elkaar? Maar wat nog niet schijnt te rijmen voor ons denken, is daarom nog niet in zichzelf of in hoger licht, dus bij God, in Zijn denken een ongerijmdheid. Dit is óók een element van de Christelijke leer, vergeten wij het nooit.
Dat er in de wereld van de onzienlijke dingen een hogere logica mogelijk is dan die wij hebben gevonden, als toepasselijk in deze wereld van de tijdelijke, waarneembare en vergankelijke dingen, is reeds door heidense denkers toegegeven.
Zo bijvoorbeeld door Syrianus (een neo-platonist, in de 5e eeuw na Chr.), die ten opzichte van Aristoteles' stelling "dat iets niet tegelijk kan bevestigd en ontkend worden", opmerkte dat dit wel opgaat voor "de wetenschap omtrent de bestaande dingen", maar niet voor datgene wat boven de wetenschap uitgaat; hij bedoelde: voor wat tot het terrein van de geestelijke, eeuwige dingen behoort. Waar nu zelfs heidenen op hun wijze iets hebben bespeurd van de oneindige grootheid en verhevenheid van God, van de beperktheid en kleinheid van ons verstand, van het gevaar om zodoende dwaze stellingen en conclusies te maken, hoeveel te meer past het dan de christen, om niet alle vragen die in hem oprijzen als geoorloofd te beschouwen. Nog minder ze alle naar een en dezelfde rechtbank, die van zijn verstand, te verwijzen. Er blijft een terrein over ook voor aanbidding

Tenslotte wijden we nog enkele bladzijden ***aan de bezwaren of aanvechtingen die kunnen oprijzen tegen het staan naar zekerheid van het geloof.***
Met name bedoelen we hier de tegenwerpingen ontleend aan het thema: ik mis de wortel van de zaak, wat zal ik staan naar opwas en vrucht. Ter voorkoming van misverstand zij erop gewezen, dat we hierbij bedoelen licht en leiding te geven aan werkelijk bestredenen; dus aan degenen die wèl een beginsel van genade bezitten, maar dat zelf niet durven geloven. Hierbij komen dus enige kenmerken ter sprake. Herinner u nu, hoe boven is opgemerkt, dat, als het licht in de ziel niet schijnt, de kenmerken ons evenmin kunnen helpen. Maken we ons hier dus niet aan een tegenstrijdige handeling schuldig om toch die kenmerken te gaan bespreken?
Het zou zo zijn, indien we bedoelden van de kenmerken grond te maken of om er zonder méér door tot licht te komen. Alleen bij Uw licht zien wij het licht. Maar als het nu gaat om het wegnemen van gerezen bezwaren en om te prikkelen tot aanhouden in gebed en toenadering, dan heeft hun bespreking nuttige betekenis.
Al zegt iemand van zichzelf: *ik ben onbekeerd,* dan is dit dáárdoor nog niet bewezen zo te zijn. Evengoed als omgekeerd niet een ieder die zich voor een bekeerde uitgeeft, het in waarheid ook is. Zelfmisleiding kan op twee manieren plaatsvinden. 't Is een van de gevaarlijkste middelen, door satan gebezigd, om u af te houden van opwas in de genade, dat hij u tracht wijs te maken: u mist alles, er is niets van Gods werk in uw hart. Vat die gedachte post in uw ziel, dan heeft satan een van de (voor hem!) nuttigste strikken over u gebracht.

Voor ons bestek is het onmogelijk alle gevallen in regelmatige orde op te sommen en te behandelen. Enkele van de belangrijkste en meest voorkomende zullen we weergeven.
We zullen de onderstelde gevallen hier als door sprekende personen meedelen.

1. Ik twijfel of ik wel genade bezit, want de juiste tijd van mijn bekering kan ik niet aangeven. Evenmin kan ik nauwkeurig in mij aanwijzen de manier van die bekering en de verschillende trappen waarlangs God mij heeft geleid.
Hierop dient als antwoord het volgende.
Dat het niet beslist nodig is dit te kunnen doen en evenmin een door Gods Woord gestelde absolute voorwaarde mag heten. Velen gaat het als de blindgeborene. Het hóe van hun behoudenis kunnen zij niet onder woorden brengen. Wel dàt zij behouden zijn: één ding weet ik, dat ik blind was en nu zie.
Men ga na of de bewegingen en vruchten van het leven aanwezig zijn. Als daar zijn: het schreien naar God, uit behoefte aan Zijn gemeenschap; het zich arm en ledig, schuldig en verloren gevoelen, zonder de Heere; het áánhoudend en in uw leven zich bestendigend toevlucht nemen tot de Heere Jezus; u zegt tien- en honderdmalen: "Ik geef het op", maar om evenzoveel malen terug te keren: "Heere, ik wil liever sterven aan uw voeten dan buiten U leven zoeken". Vraag niet in de eerste plaats wanneer en hoe, maar 6f u ervaart dát u verbroken bent. Of men steen voor steen wegneemt of dat een orkaan het huis in één keer doet ineenstorten, het huis gaat tegen de grond.
En merk nu eens op de Bijbelheiligen. Van hoe weinigen wordt ons uur en omstandigheid van hun bekering vermeld. U leest het slechts van een enkele. Van de meesten: Izak, Jacob, Jozef, Mozes, Jozua, David enz. leest u niets van een plotselinge bekering. Veeleer krijgt men de indruk dat de Heere geleidelijk gewerkt heeft en zij in 't merendeel vanaf hun jeugd zijn getrokken en gaandeweg verder zijn gebracht. Dit is dan ook onder de verbondsbedeling niet zelden, om niet te zeggen in de regel, Gods wijze van werken. Daar waar het Woord van God zuiver wordt bediend laat God in de harten van Zijn uitverkorenen het zaad van het Woord in het begin bijna onmerkbaar wortel schieten. Opdat het op Gods tijd vruchten van geloof en bekering voort zal brengen. Waaronder dan echter niemand mag verstaan dat zo'n geleidelijke toebrenging ook maar iets verminderen zou aan de noodzakelijke diepgang van het werk. De bekering is en blijft bekering van het hart. Ellende, verlossing en dankbaarheid blijven ook dan de stukken, nodig te kennen, om getroost en zalig te leven en te sterven.

2. Ik bevind in mij, dat er vaak sterker genegenheid tot de dingen van de wereld is dan tot God.
Ongetwijfeld, zo antwoorden wij, zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in Hem (1 Joh. 2 : 15). Maar vergis u toch niet. Allereerst is hier onder wereld bedoeld: de wereld in haar zondige bestaanswijze. Dat moet wel onderscheiden worden van de wereld in haar natuurlijke aangelegenheden. Zo kan men niet zeggen dat bijvoorbeeld het zoeken van een goede maatschappelijke positie zondig is, alhoewel het toch tot de natuurlijke aangelegenheden van dit aardse leven behoort.
Indien u nu zegt: *ja, maar niettemin behoort toch de liefde tot God groter en krachtiger, sterker en inniger te zijn, en dit is bij mij juist niet het geval;* dan is het antwoord: beproef u dan, of dit altijd onafgebroken zo is. Er kunnen wel eens tijden van inzinking voorkomen, waarin het hart schijnt op te gaan in het aardse leven. Dit is dan mogelijk achteruitgang in de genade, maar het behoeft nog geen gemis van genade te heten. Onderzoek u dan met de hand op het

hart: als er eens gekozen, absoluut gekozen moest worden tussen één van die beide, óf God geheel loslaten, 3f deze natuurlijke dingen verliezen, wat is dan uw antwoord? De mens waarin genade werkt zal dan zeggen: neen, dan liever, duizendmaal liever het aardse verloren.
Vergeet daarbij ook niet dat er onderscheid dient te worden gemaakt tussen tijdelijke, heftige bewegingen van het hart voor een of andere zaak, én bepaalde grondbehoeften, die zich voortdurend laten gelden. Een kleine beek kan wel eens meer geraas maken dan een grote rivier. De sterkte en diepgang van onze genegenheden moet tenslotte niet worden afgemeten naar de heftigheid, maar naar de vastigheid.
Een voorbeeld zal onze bedoeling ophelderen. Wanneer een vriend, die u reeds lang dood waande, na jaren van afwezigheid opeens uw woning binnenkomt, dan kan op dát ogenblik de ontroering en aandoening van uw hart daarvan veel heviger zijn dan met betrekking tot uw eigen vrouw en kinderen. Gesteld, tegelijk met die vriend komt ook uw echtgenote, die zo-even het huis verliet, weer binnen, — ik denk, u zou in dat ogenblik meer opgetogen zijn over het weerzien van uw vriend. Is dit nu een bewijs dat uw liefde tot hem groter is dan tot haar? Wie denkt er aan zoiets te veronderstellen. Welnu, zo mag u ook niet zeggen: Ik heb God niet lief, omdat onder bepaalde omstandigheden het hart schijnbaar meer in beslag genomen wordt door de dingen van het aardse leven.
Werk het beeld nog even verder uit. Veronderstel dat op diezelfde dag én die vriend én uw echtgenote stierven, zou u dan niet de heetste tranen wenen over de laatste? Dit bewijst dan toch dat u haar het meest liefhebt. Zo ook hier, als God en de wereld u beiden ontvielen, zou u dan niet in uw zieleleven het meest bewogen zijn over 't gemis van God? Reeds nu blijkt dit, nu u immers niet zonder weemoed en smart meent, dat de liefde tot God niet de sterkste is.

3. Ik bevind niet meer de liefde tot Jezus in mij. Vroeger kon ik zo hartelijk wenen aan Zijn voeten, soms bijna bezwijken van liefdesgemeenschap. Thans is het gevoel zo weinig aangedaan.
Hierop antwoorden wij dat men goed moet onderscheiden tussen een gevoelige liefde, waarbij de bruid zegt: Ik ben krank van liefde (Hoogl. 5 : 8) en een meer geregelde en bedaarde liefde, die zich uit in een wandel van gehoorzaamheid en geestelijke plichtsbetrachting om 's Heeren wil. Mensen bijvoorbeeld die de gouden bruiloft vieren, zullen niet meer de gevoelige liefde kennen van hun eerste bruidsdagen Maar inmiddels hebben zij in nuchtere praktijk, in wegen van kruis en lijden, in zorgen voor elkaar enz. meer liefde in de daad en trouw van het hart getoond. Zo ook hier.
Want dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren (1 Joh. 5 : 3).

4. Indien ik een nieuw schepsel ben, hoe bevind ik dan nog zoveel zonden in mij; ja, 't is of de zonde sterker is geworden; daar zijn ongerechtige dingen, waar ik voorheen vreemd van was, en die zich nu in mij laten gelden; is dat wel bestaanbaar met bezit van genade?
Wij antwoorden: dit is een onbehoorlijke toestand en het zij ons tot diepe verootmoediging. Maar het is niettemin toch mogelijk dat een begenadigde zulke ervaringen kent. "De rechtvaardige valt zevenmaal des daags".
Vergeet niet hoe we boven hebben opgemerkt dat God u soms opzettelijk deze dingen laat ervaren, opdat u daardoor ontdekt zou worden aan de onmogelijkheid om een gerechtigheid uit uzelf voor God op te richten, noch u waardig voor Christus te kunnen maken. Wat hier beslist, is de vraag: of het u tot droefheid is en of u ertegen strijdt. De overgebleven

verdorvenheden dreigen in een begenadigde juist sterker aan het woord te komen naarmate de Heere meer van zichzelf wil geven te genieten. Dan trekken satan en uw oude natuur niet zelden nog eens alle krachten samen tegen het werk Gods. Onderzoek u dan echter of er eveneens is "een begeren van de geest tegen het vlees".

5. Aangezien bij de geveinsde en schijngelovige zoveel gaven kunnen aanwezig zijn en ook Gods Woord nadrukkelijk leert, hoever het komen kan zonder genade, zo huiver ik te besluiten dat ik genade bezit.
Wat de geveinsden aangaat, zo is het antwoord: u ziet wel de buitenzijde, niet de binnenzijde. Een oordeel der liefde moeten we vellen over de naaste, naar hetgeen de buitenzijde ons toestaat. Maar als het nu gaat om een oordeel over uzelf te vellen, zo moet u de binnenzijde in ogenschouw nemen. Ga dan na, wat de beweegredenen en innerlijke begeerten van uw hart zijn ten opzichte van uw uiterlijke, christelijke wandel. Is er een begeerte om aller zonden vijand te zijn en een lust tot alle gerechtigheid? Is er behoefte aan een verborgen leven met de Heere? Geveinsden kennen wel uiterlijk vertoon, maar geen zoeken van de verborgen plaatsen, opdat Christus meer en meer gestalte in ons krijge.
Zeker, er is veel schijn en dat geen wezen is. Maar een kenmerk van het ware geloof is, dat het zich graag toetst en beproeft aan Gods Woord. Het wil niet langs een andere weg zalig worden dan de Heere wil. Het is bang voor zelfbedrog en schuwt het onderzoek niet, maar zal van tijd tot tijd juist vragen om dieper ontdekking. Het kent iets van het "Heere, als er nog een schadelijke weg bij mij is, leid mij op de eeuwige weg"; het wordt niet misnoegd als naar de gronden wordt gevraagd, het heeft juist vermaak in "graven en verdiepen".
Het neemt het alles nauw en zeer nauw, omdat het het nauw neemt met God. Wie in de waarheid wandelt, is om 's Heeren wil een vijand van onwaarheid geworden en is vooral uit dat oogpunt huiverig voor zelfbedrog. Het houde u niet op uw roeping en verkiezing te leren vastmaken. Juist in deze weg van zelfbeproeving, van zich nader en geheel overgeven aan de Heere Jezus, nadert u de staat van de verzekering.

6. Ik heb nooit in Gods Woord gelezen van iemand zo verzocht en verlaten van God, als ik.
Deze bedenking dient te vervallen, als men beter kennis neemt van de leer van de Heilige Schrift. Hebben niet Job en Jeremia de dag van hun geboorte vervloekt? Bedenk wat van Asaf staat vermeld in Ps. 73. Mozes heeft wegens zijn overtreding het beloofde land niet mogen binnengaan. David pleegde echtbreuk en doodslag. Heeft Petrus niet de Heere Jezus verloochend en Thomas in ongeloofsaanvechting getwijfeld?
De allesbeslissende vraag is of u in verootmoediging van uw ziel er mee naar Jezus vlucht. En in plaats van u op te houden met vragen als: "Zou ik nu wel genade bezitten?", deed u beter met naar Christus te vluchten. Zowel tot rechtvaardigmaking als tot heiligmaking. In 't algemeen kan gelden dat strijd en aanvechting geen bewijs is tegen het wedergeboren leven, maar veeleer van het tegendeel. Waar niets is, zal satan niet trachten te roven.

7. Mijn weg is zo zwaar; zoveel kruis en tegenspoed is stellig een bewijs van Gods ongunst.
Bedenk hiertegen, hoe de Heere ons nadrukkelijk heeft geleerd dat de kastijding, tot geseling toe, het deel is van Zijn lievelingen die tot kinderen Gods worden aangenomen (Hebr. 12). Zulke wegen kunnen juist het bewijs zijn van Gods gunst en van Zijn grote bemoeienis. Bewijs, dat Hij u nog niet aan uzelf overgeeft, maar u door een "doorn in 't vlees" (2 Cor. 12) bewaart voor zelfverheffing. Gewicht wordt aan de klok gehangen, opdat zij niet vóórlope. Misschien wil God u in deze weg vernederen, opdat Christus alleen uw kracht zij; of u in

deze wegen leiden, opdat u te meer in staat zou zijn, straks anderen te vertroosten en tot leidsman te kunnen strekken.
Hoe meer God met ons voor heeft, hoe dieper Zijn wegen in de regel zijn. Aan een grote levenstaak gaat vaak een ernstige oefenschool vooraf.

Naast het wegnemen van genoemde bezwaren willen we nu nog ***enige kenmerken noemen, die meer positief erop wijzen, dat een beginsel van het nieuwe leven in ons is.***
Zo zullen allen die door de Heere zijn getrokken tot Zijn dienst, en in wier hart de Heilige Geest een levendmakend werk verricht, kennis hebben aan geestelijke droefheid.
De droefheid hier bedoeld, is een droefheid van het leven, van het geloof. Zij bestaat in een hartelijk leedwezen over de zonden. En wel over de zonden, zoals die uit de zonde voortkomen. De verdorven en bedorven staat wordt reden van smart en rouw. Niet alleen, omdat van nature ons het verderf wacht, niet omdat we verloren zullen gaan, maar omdat we het reeds zijn. Een waarlijk naar God bedroefde heeft smart over zijn weerspannig en ongerechtig hart. Dat hij niet meer een instrument is om God te verheerlijken. Dat hij in zichzelf een dorre, dode tak is, waaraan geen bloesem meer prijkt en waar geen geur van uitgaat; zie dit krenkt hem. Waarom? Omdat de liefde Gods in zijn hart is uitgestort. Door die daad van de Geest komt er een liefde, een verlangen naar God.
De mens ziet dan, dat hij God mist; hoe dàt zijn ellende en jammer is, hoe daaruit voortvloeit ellende en schuld. Doordat hij in het centrum van zijn wezen God heeft liefgekregen, vindt hij nu zichzelf walgelijk en verwerpelijk, zijn de zonden hem tot schuld. Er ontstaat een levensbehoefte om in de weg van schuldvergiffenis door de Borg weer met God in zalige gemeenschap te worden gebracht. Zolang hij dit mist, zijn alle troosters hem ontoereikend of onbetrouwbaar.

Een tweede kenmerk is dan ook: een vragen en uitzien naar een weg van ontkoming, om 's Heeren wil. Niet slechts om van de straf van de hel te worden bevrijd. Maar om vrede bij God te maken, opdat Zijn gunst het hart verkwikke en men God moge loven. Vrees voor de hel kent een ontdekte wel, maar dat heeft bij hem een belangrijke bijzondere reden. Hij zou er eeuwig God moeten lasteren en dat vindt hij zo verschrikkelijk. Het is een bewijs dat de liefde Gods in het hart is uitgestort.
De ware kennis van ellende wordt hierdoor gekenmerkt, dat een ontdekte van zijn ellende verlost wil worden. Zolang dat pak niet van zijn schouders is gegleden, heeft hij geen gerust en blij leven. Telkens, bij dag en bij nacht, komt die gedachte terug en rijst de vraag: is er nog een weg van ontkoming?
Jezus wordt dan noodzakelijk, onmisbaar en dierbaar geacht. Allermeest om in Hem Gods gerechtigheid en deugden, door onze zonden aangerand, hersteld te zien. Wie écht genade behoeft, zal in het teken van het recht zalig willen worden. Dat wil zeggen: hij zal behoefte kennen om vrede bij God te verkrijgen in de weg van genoegdoening aan Gods gerechtigheid. Allereerst moet Jezus dan een werk bij God doen. Eerst moet God tevreden worden gesteld, opdat in die weg vrede worde ontvangen, vrede bij God. Dat alleen is onze vrede, dat God tevreden is gesteld.
Verder is in de genade de beweging van de ziel tot Christus erop uit met Christus' persoon verenigd te worden. 't Ware zo iemand niet genoeg, indien van Christus' eigen lippen het woord tot hem kwam: "Uw zonden zijn u vergeven," dat het daar dan bij bleef, Christus wegging, en de hel nu wel gesloten was, maar het hart nog geen tempel van de Heilige Geest geworden was.

Gesteld dat zo iets kon, het zou ons niet voldoende zijn. Het vluchten van het geloof tot de Heere Jezus bedoelt nog iets meer, een diepere zaak. Ook al is het, dat men niet altijd even bewust de stukken zo ziet liggen, als het ons wordt ontvouwd, ontvangt het hartelijke instemming, namelijk: men moet Jezus Christus bezitten, om in Hem overgeplant, steeds uit Hem getroost en gezaligd te worden. Om uit Hem een vrucht der heiligmaking voort te brengen, om in Hem de gemeenschap met God zelf door de Heilige Geest te smaken. God, die men verloren had, moet men weer bezitten. Kon dat niet door Christus, zo was Hij ons niet ten volle tot redding.
Waarom dan ook een begenadigde Christus nodig heeft in zijn drie ambten van profeet, priester en koning. De armoede en tegenstand, de dwaasheid en duisternis van eigen hart worden dan gevoeld, waarom Christus als Profeet wordt ingeroepen om door Zijn licht en onderwijzing ons toch in de rechte verhouding tot God te plaatsen. Opdat we èn God èn ons zelf èn Christus èn al het werk van de Heilige Geest, op de rechte wijze zouden kennen en beleven.
Tijdgelovigen zeggen wel Christus als priester nodig te hebben tot schuldverzoening, maar zij hebben geen last van hun blindheid, evenmin van hun onmacht en onwil. Waarom zij dan ook menen Christus als profeet en koning te kunnen missen. Maar de mens die door de Heilige Geest is wedergeboren, vraagt naar Christus, ook in zijn priesterlijke bediening, waarbij alle eigengerechtigheid als bedrieglijk en verwerpelijk wordt beschouwd. Om in Hem alleen onze vrijspraak voor God te vinden. Maar hij heeft niet minder Christus als profeet en koning nodig.
Zie, dit is een belangrijk kenmerk; men zal zich dan gewillig tellen onder Christus' heerschappij. Immers, in de ware ontdekking bevinden we in ons niet slechts de verdoemende, maar ook de tiranniserende macht van de zonde. Door de zonde zijn wij niet slechts verdoemelijk voor God, maar ook slaven van de zonde geworden. We kunnen en willen niet anders dan haar gehoorzamen. In de genade hebben we daarom Christus niet slechts nodig om ons te verlossen van de vloek van de wet, maar evenzeer opdat Hij ons van hart gewillig en bereid make voor God te leven. Het wordt een behoefte, dat Hij de macht van de zonde breke en koning zij over ons hele bestaan. En Hij door Zijn Geest Zijn geboden schrijve op de tafel van ons hart. "Heere, wat wilt gij dat ik doen zal", is de grondtoon van ons leven geworden. Wat niet zeggen wil dat nog niet telkens allerlei afwijking, zelfs onwil en tegenstand wordt aangetroffen. Maar dat wordt ons dan tot schuld, uiteindelijk wordt dat een last. De onheiligheid van het hart wordt onduldbaar, wij gaan ermee naar Jezus toe. Zijn volstrekte zeggenschap over ons wordt daarin dan erkend.

Zo zijn we tot een derde kenmerk genaderd. Naar het stuk der dankbaarheid.
Er is in de wedergeboren mens een hartelijke lust en liefde om naar al de geboden Gods te mogen leven. Een volmaaktheid niet in de trappen, maar toch in de delen. Geen gebod van God is er, of 't wordt ons beminnelijk. De bede rijst: *Heere, leer mij naar Uw wil te handelen.* De liefde tot God en Zijn dienst sluit dan tevens die tot Zijn volk in. Het liefhebben van de broeders noemt de apostel Johannes een kenmerk van uit God geboren te zijn. Liefde tot Gods volk, omdat we in hen Gods kinderen, Zijn maaksel zien en er de openbaring van Gods heerlijke deugden en werken in aanschouwen. Er is in de begenadigde een behoefte aan heilige hulp, hulp om God groot te maken. Hij kan het alleen niet af en hij ziet hoe waardig God is overal verheerlijkt te worden. Hoe gelukkig is hij dan anderen te ontmoeten die een even dierbaar geloof bezitten en dezelfde lust en levensbehoefte leerden kennen om de Heere te verheerlijken.

Het voornaamste stuk van de dankbaarheid is het gebed. Een waar christen bevindt in zich een behoefte aan de gemeenschap met God. Niet alsof alle dagen dezelfde waren, alsof de gebedsbehoefte en gebedsgenade zich telkens in dezelfde mate lieten gelden. Ach, Gods kind kent zijn tijden van inzinking, dorheid, gebedloosheid, ja zelfs dat hij bidden zwaar en niet aangenaam vindt.
Maar dat is niet het ál van zijn leven, daar eindigt het niet mee, daar houdt hij geen vrede bij. Daar volgt altijd weer een tijd op van nieuwe toerusting, van nieuwe behoefte en vernedering. Het gebed wordt hem nodig omdat hij zichzelf zo krachteloos bevindt, nog zo verdorven, nog zo gewillig om naar de wereld om te zien. Bovenal, omdat hij het zo zalig vindt met al zijn zonden en noden, ook met al de hem geschonken genietingen en weldaden in 't verborgen leven God te ontmoeten.
Allen bij wie de Heere met zijn Heilige Geest in het hart werkt, kennen de begeerte om ten opzichte van deze drie stukken eerlijk en ernstig te worden behandeld. Zij wensen geen hoop op de zaligheid te koesteren dan die gebouwd is op het fundament Christus. Zij verlangen volgens de Schrift getoetst te worden. Zij willen geen troost ontvangen dan die overeenkomstig Gods getuigenis is.
Wie deze dingen in zich bevinden, laten zij aanhouden in gebed en worsteling. Blijf de Heere achterna wandelen. Zovelen de zoom van Zijn kleed aanraakten, werden gezond. Put uit de bevinding van deze zaken hoop en moed. U hebt er kenmerken in dat de Heere een goed werk in u begonnen is. Bid veel met de dichter van Ps. 138:

Verlaat niet wat uw hand begon,
O Levensbron,
Wil bijstand zenden.

Niet alsof de dichter God wantrouwde, maar hij vertrouwde zichzelf niet. Zalig die wantrouwen aan zichzelf, maar vertrouwen op God.
Wees vervolgens niet ongeduldig.
Begin niet met te redeneren uit hetgeen u naar uw zienswijze nog meent te missen. Zie allereerst op hetgeen aanwezig is, op hetgeen u alvast mag bezitten. Al is 't slechts een traan over uw Godsgemis, o, dank er de Heere voor. Wie verder wil komen in de genade, moet God erkennen ook voor de dag van de kleinere dingen; veracht ze dan niet. Het is niet vroom en niet tot Gods eer om, gelijk Brakel het noemt, te trachten alles bijeen te brengen, om tot elke prijs uw beginsel van geloof onder de voet te treden.
Versta veel meer hoe God Zijn kinderen leidt, zachtkens van stuk tot stuk, van stap tot stap. Hoe in de genade een leer- en oefenschool moet worden doorlopen. En de weldaden onderwerpelijk niet alle tegelijk genoten worden, noch op één dag ons bewust geschonken worden. Daar is een geleidelijke opvoeding waar te nemen. De Heere heeft kinderen, jongelingen, ook vaders in de genade. Wie een kind is, behoeft het daarom nog niet te blijven. Maar omgekeerd zal het met de gestalte van het kind toch moeten beginnen. Wij kunnen geen lessen, noch minder gedeelten van de weg der genade overslaan.

Daarom is er ook sprake mogelijk van een *geleidelijke verzekering.* God kan in Zijn vrijmacht u die verzekering in een kéér langs een bijzondere weg schenken. Dat gebeurt bij sommigen in een zware weg. Sta echter niet naar zwaarheid, maar naar klaarheid.
Schrijf nog minder de Heere voor hoe Hij u zal leiden. Maar weet, dat naarmate u getrouwer de middelen gebruikt, regelmatiger Zijn verborgen omgang zoekt, aanhoudender op Zijn heil hoopt, Hij ook meer en meer het getuigenis van de Geest, dat u Zijn kind bent, in uw

hart zal werken. Er is sprake van een groeien van uw bewustzijn op natuurlijk levensgebied. Zo ook valt er in de genade een groeien van ons bewust aandeel aan Christus op te merken.
Wie graag de zekerheid begeert, beseffe, dat deze nooit anders ons deel wordt dan in de weg van geloofsvereniging met de Heere Jezus. Maak dan dit stuk van de zekerheid niet los van zijn wortel, het gelovig omhelzen van Christus. 't Lijkt wel eens of sommigen menen dat men de zekerheid kan ontvangen langs een andere weg dan door 't geloof in Christus. Dat is zinloze inbeelding! Uw verzekering zal er een van het geloof moeten zijn. Anders moet ze waardeloos worden geacht.
Wie dus de verzekering wenst te bezitten, bewandele deze weg. Er zij veel verootmoediging voor God; er worde gegraven en verdiept; er zij hartelijk gelovig vluchten tot en omhelzen van de Heere Jezus als de énige en volkomen Borg en Zaligmaker. Zo zal de zekerheid ontstaan en toenemen.
In de mate dat u gelooft, bent u verzekerd.

Prof. G. Wisse

MEMOIRES

Onvergetelijke bladzijden uit mijn levensboek

VAN MIDDELBURG NAAR MIDDELBURG

TWEEDE DRUK

DEN HERTOG B.V. - HOUTEN/UTRECHT - 1982

... En bijzonder welke genade-bemoeienissen Hij soms wil verheerlijken in wat in zichzelf gering en onwaardig is. Mochten er voor u soms zulke bladzijden in zijn, — moge het dan wezen, opdat ge uw hoop op God zoudt stellen. — Waren er somtijds bladzijden bij, die ge niet hadt gewenst, of die verschil, ja tegenstelling zelfs, van gevoelen opwekten, — laten we elkaar dan in liefde verdragen.
Maar weet één ding, dat ik dit boek heb geschreven in de late avond van mijn ten einde snellend leven, in grote ernst, met de bede, dat van hetgeen vermeldenswaardig mocht geheten worden, God alleen de eer ontvange.

Doorn, 1953 G. Wisse

HOOFDSTUK I

O, God, Gij hebt mij geleerd van mijn jeugd aan. Ps. 71 : 17a

Midden op het schone eiland Walcheren ligt Zeeland's hoofdstad, het oude vermaarde Middelburg, bekend en beroemd vanwege zijn architectonische bouwwerken: de historische Abdij, de Nieuwe Kerk met de Lange Jan, het Stadhuis met zijn uitgebeelde Graven van Holland en Zeeland, de St. Barbara Kapel, in de Middeleeuwen behorende bij het Gast- of Ziekenhuis der Roomse Kerk — thans eigendom der Christelijke Gereformeerde kerk aldaar.
Hoe is dat Middelburg geteisterd en gehavend in de oorlogsjaren 1940-1944. — Hoe is mijn ziel menigmaal aangegrepen door weemoedsmart, als ik in die oorlogsjaren (ik stond daar in die jaren als predikant) wandelde te midden van de puinhopen en ravages. Het waren met name een drietal straten in deze stad mijner liefde, die telkens een mengeling van gedachten en smartgevoelens in mij opriepen: de Korte Gortstraat, de St. Pieterstraat en de Lange Burg. Destijds in die oorlog totaal verwoest.

In de Korte Gortstraat werd ik geboren, maar, net zo goed als van alle andere gebouwen in deze straat, was van dat huis geen steen meer op de andere gelaten. De St. Pieterstraat, daar stond eenmaal de kleine afgescheiden (Chr. Geref.) Kerk waaraan in de laatste helft van de negentiende eeuw de naam van Ds. M. Keulemans verbonden was, de knecht Gods, die als een der voornaamste middelen in 's Heeren hand is gebruikt, om reeds op zeer jeugdige leeftijd mijn hart voor den Heere en Zijn dienst te openen. Ook deze Kerk weggebombardeerd.
En dan de Lange Burg, de straat waar ik gewoond heb in mijn rijpere jeugd, waar de gebedsworstelingen hebben plaatsgevonden, of de Heere, toen alle wegen daartoe gesloten schenen, mij een weg wilde openen om tot het begeerde ambt te geraken.
Toen ik een paar jaar geleden dit alles nog eens in ogenschouw nam was mijn overdenking deze: alles verwoest, alles puinhoop geworden; maar het werk des Heeren aan en in mij is staande gebleven, Zijn trouw is groot. — *Bergen en heuvelen zullen wijken en wankelen, maar Zijn trouwverbond in eeuwigheid niet.*

In het jaar 1872 waren mijn ouders Gerhardus Wisse en Adriana Maria Bonardt, na te Delft (de stad mijner moeder) in het huwelijk te zijn verbonden, in Middelburg komen wonen, waar zij een winkel in koloniale waren (een kruidenierszaak) hadden geopend in de genoemde Gortstraat.
Uit dit huwelijk zijn drie jongens geboren: Gerard, Jan en Kobus, waarvan twee nog in leven zijn, de oudste en de jongste (Kobus, (a deze regelen waren gedrukt is ook deze plotseling weggenomen.) bekend als vaardig musicus. Van vaders zijde stammen we af uit een zeer oud Zeeuws geslacht. De familienaam Wisse vindt men in Zeeland, bijzonder op Walcheren, talloos en talloos. Mijn moeder was een afstammelinge van de destijds uit Frankrijk naar Nederland gevluchte Hugenoten.
Beide mijne ouders waren naar hoofd en hart de aloude zuivere Gereformeerde leer der zaligheid toegedaan. Volgens historische gegevens moeten de Wisse's in voriger eeuwen tot de zgn. Slijk-Geuzen behoord hebben.
Om het even, in de jaren 1845 en vervolgens behoor de mijn grootvaders gezin bij de oude Afgescheiden Kerk; alleen mijn grootmoeder niet, deze behoorde tot de Ledeboerianen, later de Geref. Gemeente te Middelburg. Maar toch (geestelijk) van één en de zelfde "familie".

Mijn ouders zelf, in 't begin van 1872 gehuwd, hadden zich gevoegd bij de afgescheiden Kerk van Ds. Keulemans (moeder was van huis uit Hervormd). Ik had dus wel bloed van de Una Sancta in mij. Wie weet in hoe verre dit middellijkerwijs nog invloed uitgeoefend heeft op mijn latere kerkelijke levensgang.
De Afgescheiden Kerk, waar Ds. Keulemans stond werd in de samenleving meestal genoemd: St. Pieterstraatkerkje. Het was een zeer groot woonhuis geweest, later ingericht tot Kerk. Aan de buitenzijde met z'n wit gekalkte ruiten was er niet veel kerkelijks aan te zien. Van binnen was het netjes, maar zeer eenvoudig ingericht tot kerkgebruik; er konden naar schatting een 400 mensen in. Er was naar de Zeeuwse gewoonte van die tijd Zondags driemaal kerkdienst om 9.30, om 2 en om 6 uur.
's Middags was het altijd het meest vol. Keulemannetje (zo heette hij in de volksmond) trok vooral in zijn eerste jaren veel toeloop. Ze stonden soms in de paden. Keulemans preekte op eenvoudige wijze, de bevindelijke oude waarheid naar de Schrift. Helemaal niet ziekelijk, maar gezond en daarom innig, naar het hart van Jeruzalem, en goed onderscheidenlijk en ontdekkend. Toch (ik herinner het mij nog levendig) Evangelisch. Keulemans zelf leefde een nauw teer leven met de Heere; hij was uitermate zwak van gezondheid, een astmalijder, toch preekte hij driemaal 's Zondags. Meermalen van bed naar de kansel, en van de kansel naar bed. — En met zegen heeft hij ge arbeid. Ook voor mij, als kind reeds.

Ik kan niet nalaten hier ook iets te vermelden van zijn godvruchtige vrouw. Men sprak van juffrouw Keulemans. Vergeet niet we zijn nog in de oude tijd. Mevrouw, die titel had ze voor geen geld zich willen laten opdringen. O, foei neen. — Haar eer en naam was een betere. Persoonlijk was ze een voorbeeld van een nederige, stille, godvruchtige wandel, en hoezeer ze moeder van twaalf kinderen is geworden, was ze een zeldzame steun voor haar man in het moeilijke werk. Dominee was veel lijdende en dikwijls niet in staat zijn pastorale werk te doen. Dan gebeurde het dikwerf, dat zijn echtgenote catechiseerde en de zieken bezocht. Ik heb mij laten vertellen, dat de zieken het bezoek en het gebed van deze godzalige vrouw nog al hoger stelden dan dat van de dominee zelf.
Behalve de gemeente van Ds. Keulemans was er nóg een Afgescheiden Gemeente in Middelburg, waar mijn grootvader bij behoorde, de gemeente van Ds Littooy. Dit was de oudste, die van Ds. Keulemans is later ontstaan; eerst was deze een z.g.n. "gemeente onder 't kruis". Wel is deze later met de oorspronkelijke Afgescheiden gemeente verenigd, maar toch bleef elke gemeente een op zichzelf bestaande parochie in Middelburg. In de volksopvatting was die van Keulemans dan de meest "echte", d.w.z. van de strengere opvatting, of liever meer onderwerpelijk nog dan die van Littooy. Ja 't is merkwaardig, ook ten deze niets vreemds. Het is alle tijden door hetzelfde geval: de worsteling om de synthese tussen voor- en onderwerpelijk. Ds. Littooy preekte in de Langendelft- of Gasthuiskerk, de oude St. Barbara-Kapel. Meermalen heb ik in mijn jeugdjaren ook onder de prediking van de waardige en dogmatische Littooy gezeten.
Ná de doleantie en ná de ineensmelting is het kerkgebouw van Ds. Keulemans, die toen reeds overleden was, opgeheven, en op een andere plaats in de stad, op het Hofplein, is toen een nieuwe kerk gebouwd. De kerk van Ds Littooy is later wel kocht en enkele jaren geleden in handen gekomen van de Chr. Geref. Kerk, waarvan ik de eerste predikant ben geweest. Maar hierover later.

Op 24 Maart 1873 werd ik in dit Middelburg geboren. Zoals mijn ouders later mij verteld hebben, was ik een van de Heere afgebeden kind; hun gebed was geweest of de Heere, als

het in Zijn Raad mocht b€ staan, hun als eersteling een jongen mocht schenken, en wel voor Zijn dienst afgezonderd. Die bede is verhoord.
Reeds in mijn prille jeugd werkte de Heere in mijn hart ontdekkend, en mocht ik de noodzakelijkheid de bekering leren inzien, en om deze bekering meermalen in 't verborgene bidden. De dienst des Heeren, het volk van God, Zijn woord en Naam, kortom alle wat daartoe behoorde, had vanaf de vroegste jaren mijn liefde. Zoals gezegd, was Ds. Keulemans een belangrijk instrument in de hand des Heeren voor mijn zieleheil.
Laat ik deze gelegenheid mogen aangrijpen om twee dingen bijzonder onder de aandacht te brengen: de waarde ener Christelijke opvoeding en de vreugdevolle betekenis van jong de Heere te mogen zoeken. Er kan vaak zo geringschattend over een Christelijke opvoeding worden geoordeeld. Zeer zeker, niet ieder kind, hoewel in de vreze Gods opgevoed, dient de Heere van zijn jeugd af. Maar omgekeerd gebruikt de Heere zo menigmaal toch deze opvoeding, om al in de jeugd het hart te openen voor Hem. Van zo goed als alle in de Bijbel vermelde kinderen Gods leest men nergens van hun bijzondere bekering op later leeftijd; wel dat zij van jongsaf in de wegen Gods hebben gewandeld, dank zij (als middel) hun opgroeien in een dienovereenkomstige sfeer. Een zgn. krachtdadige of schokkende bekering komt wel voor bij hen die eerst in de zonde openlijk hebben geleefd.
Maar Gods wijze van doen ten deze is zeer vaak, dat het kind dat ten leven is verkoren, reeds jong onder de bearbeiding des Geestes komt, en waarvoor de Heere dan een godvruchtige opvoeding als middel gebruikt; en het hart van lieverlee wordt ingewonnen. Wat niet zeggen wil, dat de zaken dan minder diep of minder ernstig worden uitgewerkt, verre van dien, maar het gaat over een langere lijn dan bij zgn. plotse en schokkende bekeringen. Vaak wordt zo iemand dan reeds jong getrokken in een Evangelische weg; om dan later nog eens (ook vaak al meer en meer) grondig te leren, dat men door de wet moet leren sterven aan de wet! Men legge toch de Heere geen maatstaven voor. Het werk Gods is zo vrij maar toch ordelijk; en tot die orde behoort ook, dat naar de eis en naar de belofte des Verbonds het kind worde opgevoed; en waarbij het worde onderwezen van zijn verdoemelijkheid voor God, en van de genade des Heeren, welke Hij zo gaarne van der jonkheid af in ons werkt.
Zo is het ook mij gegaan. Ouders die dit lezen, kan ik niet genoeg op het hart binden, om zulk een opvoeding met al de ten dienste staande middelen niet te verwaarlozen. En wat de jongeren aangaat, o, er is allicht niets zaliger, en zeker het meest God verheerlijkend, dan dat ge op later leeftijd niet behoeft te wenen over een aan God onthouden jeugd. Geloof mij, het is zaliger, het is voor het Christelijke leven nuttiger en gewenster, en voor God meer ter ere, als we straks, op rijper leeftijd gekomen, mogen zeggen: ik nu dien den Heere van mijne jonkheid af. 't Lijkt dan mogelijk minder "interessant", maar 't gaat bij de bekering nu eens niet over het meer of min interessante maar over de gerijpte vrucht.
Op twee dingen met name hebben we ons te toetsen; n.l. zijt ge in het verloop van uw leven onder God verloren gegaan; en zijt ge door God met God verzoend en verlost; met openbaring van de vruchten dienovereenkomstig. En wat deze dingen aangaat, ach dan zijn we niet zo maar toen of toen bekeerd in de zin van begonnen en klaar, maar daar doen we feitelijk al ons leven lang over; de bede "Heere bekeer mij" zendt hij dan op net zo goed op zijn 80e jaar als in zijn prille jeugd. Want ach, wanneer zijn we "af" bekeerd?
Deze dingen beliefde de Heere dan in aanvang reeds op zeer jeugdige leeftijd in mij te werken. Mijn ouders zelf hielden mij deze rechte wegen voor; ik ging daarbij al op mijn vierde jaar mede ter kerk; op 7-jarige leeftijd al naar de catechisatie, dat was toen zo gebruikelijk, en het was mij meestal begeerlijk. Reeds op zeer jeugdige leeftijd openbaarden

zich daarvan de gezegende vruchten, in verborgen gebedsleven, het opzoeken der vromen, het gaarne medegaan naar de samenkomsten, en al dergelijke dingen.

Ds. M. Keulemans 1836-1902

Toen Ds. Keulemans straks op zijn sterfbed lag, moet hij o.a. gezegd hebben, dat hij altijd getracht had, om de jeugd de betekenis van het Verbond te leren verstaan. — En dat is zo; zelf ben ik er een bewijs van. Ik herinner mij nog als de dag van gisteren, hoe ik op een leeftijd van ongeveer 10 jaar mij reeds afzonderde in het verborgene, op een plekje op zolder waar ik een klein speelkamertje had; en ik daar op zekere dag voor de Heere lag te schreien en te bidden over mijn zonden en zieletoestand, en hoe ik mijn ene hand op mijn voorhoofd legde, en uitriep: o Heere, hier hebt ge het mij beloofd, toen ik gedoopt werd, dat uw bloed, Heere Jezus, mij reinigt van alle zonden; enz. Ja dat herinner ik mij nog levendig. Dat was toch wel iets anders dan wat men later noemde 'onderstelde wedergeboorte'. Ook herinner ik mij hoe bijzonder het Heilig Avondmaal tot mij sprak reeds als kind. O, ouders, houdt uw zaad toch niet thuis, als het Avondmaal wordt gevierd. Zij behoren er bij. Wat zag ik met jaloersheid op tot dat volk dat daar aanging; het werd op mijn 12-jarige leeftijd zo sterk, dat ik, reeds begrijpende wat het Avondmaal was, soms zielsbegerig was, om mee te mogen aangaan.
In die jaren waren er meermalen zulke zalige liefdebedieningen uit de Heere Jezus in mijn ziel, dat ik soms smachtte van begeerte om mede aan te mogen zitten. Ik mag hierbij niet verbergen, dat ik om zo te zeggen geboren ben met een theologisch aangelegde ziel; ik had reeds o zo jeugdig een vrij goed verstand en vermogen om geestelijke zaken te vatten. Op zeer jeugdige leeftijd, ongeveer 12 jaar, las ik al in de geschriften van Smijtegeld Brakel, Bunyan enz. O ja, de Heere heeft later die kroon nog wel eens omgekeerd, maar het is mij met name thans op mijn hoge leeftijd toch een overzalige herinnering; en het kan bij tijden mijn hart vervullen met een bijzondere en hartelijke liefde tot de Heere.
Mijn moeder had in die dagen twee intieme vriendinnen, Mej. Vermeulen en Mej. Pundke. Beide Godzalige ongehuwde zusters in Christus.

Veel omgang heb ik met dezen gehad; wat ook al niet naliet een stempel op mijn ziel te zetten. Het was nu in die jeugdjaren, dat al meer de begeerte in mij levendig werd, om later ook in het Evangelie de Heere te mogen dienen. Toen ik, ik denk zo ongeveer 15, 16 jaar was, was dit gerijpt tot een zo sterke begeerte, dat ik daarvan begon te spreken. Reeds vroeger, wel ja, was die drang in mij, maar meer onontwikkeld. Als knaap, spelende met mijn makkers, haalde ik ze dikwijls naar de zolder om daar "kerkje" te spelen met .... Gerard als dominee.
Vooral trok mij op 15-jarige leeftijd de knapenvereniging aan. Op die leeftijd maakte ik op mijn manier reeds "preekjes". Ik heb er nog een paar van in mijn bezit; o.a. over het verloren schaap; en over de gelijkenis van de Zaaier. Verscheiden bladzijden groot.
"En hoe stond het met uw roeping", zo hoor ik menige lezer vragen.
Ik grijp gaarne deze gelegenheid aan, om over die "roeping" tot het ambt in het algemeen iets te zeggen. Ik geloof dat dit enerzijds veel te veel wordt verward. Profeten en apostelen, die kenden een bijzondere roeping. Maar dit onderscheide men van de gewone dienstknechten des Evangelies. Profeten en apostelen waren organen en dragers der bijzondere Godsopenbaring; dit is met de predikanten toch iets anders.
Zij zijn verklaarders en toepassers van die Openbaring; herders en leraars; bedienaren des Woords. En zeer zeker dient men daartoe evenzeer zich van de Heere geroepen te gevoelen; maar dat gaat in de regel langs de meer gewone wijze van Gods Geestes-werkingen.
Al dat z.g.n. krijgen van een "waarheid" (een of andere tekst) en dan daaruit de roeping tot dit ambt af te leiden, is al honderden malen gebleken van weinig waarde te zijn. Wat men gaarne wil, daarvoor komt licht de tekst tot ons; of liever daarvoor komt uit ons onderbewustzijn maar al te geredelijk een Schriftwoord naar boven. Neen, ik houd meer van de opvatting van vader Brakel: de lust tot de prediking des Evangelies, het medelijden met onze medereizigers naar de eeuwigheid, de zielen der mensen op ons hart gebonden voelen, veel lust en liefde om de Schrift te onderzoeken en anderen aan te prijzen, Gods volk en kerk te willen stichten en opbouwen; kortom een onweerstaanbare drang en liefde om ons geheel en al te wijden aan de dienst des Heeren; en als dit dan onder veel geestelijke zielsworsteling met de Heere, ons maar steeds blijft vervullen, en we als het ware geheel en al opgaan in deze zaken als begeerde levenstaak, en dit alles uit kracht van de liefde Gods in Christus en de drijving des Geestes, zie dit alles spreekt mij meer toe dan al die geformuleerde geforceerde en opgeblazen extremiteiten, die bij fijnere ziels-analyse, wel eens konden blijken, veelal autosuggestie te zijn; of, nog erger, vaak zelfoverschatting konden blijken te zijn.
Van grote waarde acht ik in dit verband, of men een doorlopend (niet maar eens een tijdelijke "bevlieging") gebedsleven aangaande deze zaken heeft. En nu ieder in zijn waarde latende, ging het mij zó: hoe meer het hart voor de Heere werd geopend, hoe meer die begeerte rees en aanwies, om, uit de liefde van Christus, mijn gehele leven te mogen stellen in de dienst des Evangelies. Uit die dagen (ik was toen 17-18 jaar) bezit ik nog een dagboek waarin ik een tijdlang dagelijks aantekende, hoe mijn zielsverhoudingen en ontmoetingen inzake die vurige begeerte met de Heere waren. Ik vind daar bladzijden, die (objectief gesproken) ontroerend zijn. Hoe werd ik als verteerd van zielsbegeerte, hoe mocht ik op mijn zolderkamertje dagelijks met de Heere worstelen. En waar voorshands de weg gesloten scheen, om te kunnen gaan studeren, daar werd des te sterker het geloof in mij, dat nochtans de Heere het zou doen, dat Hij een weg zou openen. Want onverbrekelijk aangegrepen door een onbeschrijfelijke drang en lust, uit kracht van de liefde van Christus, was mij dit als een getuigenis des Geestes in mij, dat de Heere mij tot dit werk had verkoren en geroepen; bij

ogenblikken riep ik uit: "O Heere, ik zie thans niet hoe ik zou kunnen gaan studeren (gans onbemiddeld); maar, omdat Gij mij geroepen hebt, zult ge, al ware het door een wonder, mij die weg ontsluiten." Dan kondt ge in zulke uren mij in mijn tranen van zielszoetheid wassen, vanwege het zalige dier Godsontmoetingen zelf. Daarmede ging gepaard een lust tot onderzoek en studie.
Reeds op 12-jarige leeftijd had ik de lagere school verlaten en zou ik nu naar het scheen, bij mijn ouders in de winkel komen. En inderdaad heb ik nog enkele jaren achter de toonbank gestaan. En (glimlacht maar eens!) ik was een goed verkoper. Alhoewel ik liever nog de geestelijke levensmiddelen wilde aanprijzen; hetwelk ik trouwens ook al deed in de sfeer waarin God mij plaatste. Mijn schoolmakkers en later de klanten van de winkel werden menigmaal, waar het pas gaf, door mij vermaand.

In mijn vrije uren deed ik al meer aan zelfstudie. Het was toen een andere tijd dan thans. 's Morgens om 7 uur werd de winkel geopend, en 's avonds om 10 uur gesloten; dan ging ik naar boven naar het zolderkamertje, maar aleer ik mij te slapen legde werd er soms bij kaarslicht eerst nog een paar uur in de boeken doorgebracht. Mensen die zeggen, dat ze zich geroepen voelen om het Evangelie te dienen, maar wars van studie zijn, — ik zet er een vraagteken achter! — Paulus heeft zijn geestelijke zoon Timotheüs waarlijk wel tot iets anders opgewekt.
In die jaren (16-18 jaar) begon ik mij te begeven op het terrein van Zondagschool en Evangelisatiearbeid. Ik stichtte ook een tractaatverspreiding-vereniging. Een 10, 12 tal mijner makkers wist ik te bewegen om de arbeid van tractaatverspreiding ter hand te nemen. We brachten deze dan overal waar we meenden dat ze tot heil konden zijn; in de kazerne, zelfs in de kermistenten der kermisgasten, bij kroegen, danshuizen enz. Zonder een kansel kan men ook al gaan preken! Ik verbaas mij er wel eens over, hoe er vaak voor het Curatorium zich jongelieden presenteren, om tot de Theologische School te worden toegelaten, maar die nooit op fabriek, in winkel of op scholen, of waar dan ook, de zielen die vlak bij hen waren, hebben getracht te waarschuwen en toe te spreken. Zulk alvast getuigen spreekt mij meer toe, dan opgerezen teksten en psalmversjes maar zonder enige daadwerkelijke handeling.
Met dat al, — mijn jeugdjaren klommen, ik was nu al 18 gepasseerd, — en nog altijd zag ik geen geopende deur om naar Kampen te kunnen gaan, naar de Theologische School der Geref. Kerken. Kort en afdoende, mijn ouders ontbraken daartoe de middelen. Een studie van minstens 7 á 8 jaar in een andere stad, dat eiste enige welgesteldheid. En daarop sprong voorshands alle verdere voortgang af.
Toch acht ik die jaren niet gans verloren of waardeloos. Ik heb veel en veel onderscheidene mensen in die tijd ontmoet, het maatschappelijke leven met zijn noden en zorgen van nabij leren kennen, leren meeleven in de sociale noden en aangelegenheden. Mijn sociaal gevoel is er zeer door gerijpt, een zekere vrijmoedigheid is gekweekt, de omgang met allerlei mensen maakt dat men het volksleven gaat kennen beter dan anders het geval zou zijn geweest.
En dat is een grote factor voor een rechte complete Evangelieverkondiging. In die jaren gingen velen van mijn bekenden en schoolmakkers uit Middelburg op studie; en ik ... bleef achter.
Maar den Heere staat niets in de weg.

HOOFDSTUK II

Sta, en aanmerk de wonderen Gods. Job 37 : 14b
Zie, Ik heb daar een weduwvrouw geboden, dat zij U onderhoude. 1 Kon. 17 : 9b

Ná Middelburg. ... Oostkapelle. Dit stille dorp op Walcheren, twee en een half uur ongeveer van Middelburg gelegen, — blijft mij een plaats waar een gedachtenissteen staat opgericht. Daar zing ik van (nóg!): ja Gij zijt die God, die de oren wonderen doet op wonderen horen. Hoor mét mij!
In de laatste paar jaren had ik mijn begeerte aan enigen bekend gemaakt, o.a. aan de beide predikanten, aan enkele intieme vrienden en familieleden. Ook waren door mij informaties ingewonnen, of er binnenkort somtijds een beurs werd vergeven. Het was n.l. in die dagen gebruikelijk, om door elke provincie om de zóveel jaren een jongeling namens de Kerk tot het leraarsambt te doen opleiden. Nog andere wegen werden bewandeld. Maar in 't kort alle deuren bleken gesloten. De eerste jaren werd er geen beurs vergeven. Tenslotte er zou wel een wonder moeten gebeuren, wilde er voor mij een weg geopend worden. O, wat heb ik later deze weg wel leren aanbidden. Wij moeten uitgewerkt raken, de Heere zorgt meermalen zo wonderheerlijk Zelf voor Zijn eer, Dit zou ook thans geschieden. Enz. enz.

Blz. 98 Hoofdstuk V

... Maar de Heere gaf rijke uitkomst. Van meet af klom het aantal leden en niet minder de opkomst, zodat weldra Zondag op Zondag het gebouw eer veel te klein dan te groot bleek.
Financieel kwam alles in het reine. En wat alles zegt, er zijn vruchten gerijpt, menige van eeuwigheidswaarde. Wat een onvergetelijke tijd is dat geweest. Tijdens mijn arbeid in Amsterdam (O) mochten we onze veertigjarige echtvereniging herdenken en evenzo ons veertigjarig ambtsjubileum vieren.
Het dient vermeld te worden: zowel het 25-jarig jubileum, gevierd te Arnhem, als het 40-jarig jubileum, gevierd te Amsterdam, hebben op de meest ondubbelzinnige wijze getuigd van de goedertieren trouw Gods over ons en van de liefde der kerk tot ons, ja van honderden in den lande en daarbuiten zelfs ontvingen we de zo talrijke bewijzen van de zegen Gods die Hij genadig aan onze arbeid heeft verbonden.
In 1948 mochten we de gouden mijlpaal bereiken. Wat dat voor mij en mijn echtgenote geweest, valt niet zo gemakkelijk te beschrijven. Het is ook een zeldzaam voorrecht 50 jaar in de echt verbonden te zijn en in het ambt als dienaar des Woords te mogen staan. Het past mij niet om zelf er over uit te weiden, maar wel heb ik behoefte om met een terugblik op meer dan een halve eeuw arbeid in 's Heeren kerk neer te schrijven, dat ik geringer ben dan al deze weldadigheid en trouw, welke de Heere mij daarin bewezen heeft. En zover er werkelijke waarde in mijn zo lange jaren van arbeiden is geweest, ik deze kroon in tedere aanbidding neerleg aan de voeten van mijn gezegende en eeuwig geloofde Heere en Zender.

HOOFDSTUK VI

Slot van de officiële ambtelijke loopbaan in een gemeente.

En Hij kwam te Nazareth, waar hij opgevoed was. Lukas 4: 16.

MIDDELBURG

Een profeet is niet ongeëerd dan in zijn eigen vide land. Dit bekende woord laat ook wel eens een uitzondering toe. Zó ervoer ik, toen tijdens mijn verblijf in Amsterdam (O), Middelburg, mijn geboorteplaats was het die mij beriep. Onder de arbeid van Ds. L. Kleisen, destijds predikant te Vlissingen, was de gemeente geboren. Een kleine groep, maar met taaie volharding. Een eigen kerkgebouw had men er nog niet.

Men vergaderde in een zaal of in het gebouw van de de Protestantenbond. Dikwijls was het leesdienst en soms met slechts 15 à 20 mensen. Kwam er een predikant dan waren er 70 á 100, maar men hield het vol. Meermalen heb ik in die tijd een Zondag aan Middelburg gegeven. De oud-Middelburger had dan veel bezoek en zeer aangename Zondagen mochten we er doorbrengen. Na enige tijd viel de jonge gemeente een bijzondere weldaad te beurt. Het oude kerkgebouw der vroegere Geref. Kerk (A), waar Ds. Littooij zovele jaren de waardige leraar van is geweest, werd verkocht. Er was namelijk aan geheel nieuw kerkgebouw in gebruik genomen. Dit oude kerkgebouw daterend van uit de Middeleeuwen werd de **Gasthuiskerk** genoemd. In vroeger eeuwen, onder Rooms bewind, heette zij de St. Barbara-kapel. In de 19e eeuw kwam dit historische gebouw in handen van de Afgescheidenen. Enige jaren geleden werd het gebouw verkocht en eigendom van een particulier, die het later weer verkocht aan de jonge Chr. Geref. Gemeente, die het voor een luttele som in eigendom mocht krijgen. Het gebouw is in Gothische stijl opgetrokken, heeft een mooi orgel van oude datum met een kunstzinnig front. Het gebouw kan 5 à 600 mensen bergen. Naar verluid wordt, heeft in dit gebouw vader Smijtegeld menige predicatie gehouden.

Zo had dan de lieve jonge gemeente een waardige historische vergaderplaats, maar natuurlijk in de beginne veel en veel te groot voor de gemeente. De gaanderijen aan drie zijden, bleven dan ook steeds gesloten.

Eindelijk meende men tot beroepen over te kunnen gaan. En ik genoot, ik moge wel in alle bescheidenheid zeggen, de eer en het genot om er te worden beroepen, welk beroep ik aannam. Daar er geen geschikte woning was te vinden, kon ik geen uitvoering aan mijn besluit geven en werd deze beroeping als ongedaan gemaakt. Bijna twee jaren verliepen; anderen werden beroepen, maar telkens te vergeefs, totdat men einde 1941 mij wederom beriep. Wel was er nog geen eigen woning te betrekken, maar we zouden dan (voorlopig) bij twee bejaarde leden kunnen komen inwonen. Er waren zeer zeker geen te onderschatten bezwaren aan verbonden, maar het woog mij zo zwaar, dat ik niet kon bedanken, en besloot in de mogendheid des Heeren te komen.

Inmiddels was de tweede wereldoorlog (1940) uitgebroken en ook ons land door de Duitsers bezet. Een zware en droeve tijd. En het ging nog zó maar niet, om zich in Middelburg te vestigen. Men moest van de Duitsers toestemming ontvangen als men zich elders wilde vestigen. Op een morgen werd ik in Utrecht ontboden op een Duits bureau, waar men mij vroeg, waarom ik naar Middelburg wilde verhuizen. *Omdat ik meen dat God mij daar geroepen heeft*, was het antwoord. Na wat heen en weer gepraat stelde men zich tevreden met mijn

toegelicht antwoord, en ontving ik de nodige permissie, zodat we begin December vertrokken.
Na 's morgens bevestigd te zijn door de consulent Ds. Kleisen van Vlissingen, deed ik Zondag 7 December 1941 's middags mijn intrede met de woorden van Lucas 4 : 16-20. Het gebouw was ditmaal stampvol, zowel boven als beneden. Ik zeg ditmaal, want het was niet te verwachten dat dit zo zou blijven. De gemeente kon slechts een 125 mensen samenbrengen. Dan was het mooi. Maar de Heere zegende kennelijk. Weldra sloten zich bij de gemeente velen aan. Het is altijd te betreuren, dat niet veel eerder een Chr. Geref. gemeente in Middelburg is ontstaan, want zeer en zeer velen, zowel in de Hervormde als in de Gereformeerde kerk hunkerden naar een bevindelijke prediking van de oude waarheid. In Middelburg is ook een Geref. Gemeente, zoals men wel eens belieft te zeggen: een gemeente van Ds. Kersten. Naar die gemeente waren de laatste jaren verreweg de meeste "oude-waarheid"-zoekers overgegaan. Deze gemeente is dan ook zeer sterk in ledental. Zij bezit een groot kerkgebouw en 's Zondags komen daar in elke dienst zeker duizend mensen saam.
Toen ik in Middelburg kwam stond Ds. A. Verhagen daar, die kort daarna naar Lisse vertrok, en thans (1952) in Kampen staat.
Onze verhouding met elkaar was bijzonder broederlijk. Ook kwamen er nog al eens op bezoek bij ons vooral toen Ds. Verhagen uit Middelburg was vertrokken. Maar niet minder uit andere kerken bleek er een sterke begeerte naar de Chr. Geref. prediking te bestaan. Inmiddels is het eerst zo kleine groepje uitgegroeid tot een vaste Geformeerde gemeente van ongeveer 250 zielen. De opkomsten door de velen uit andere kerken waren dikwijls, zeer dikwijls, bijna tweemaal zo groot dan de gemeente leden telt. Treffende bewijzen mochten we ervaren van de werkingen van Gods Geest.

Tijdens het verblijf in Middelburg hebben we veel mee- en doorgemaakt, wegens de Duitse bezetting en de gelukkige bevrijding door de Canadezen. Maar ik weid daarover hier nu niet uit, daar ik straks een afzonderlijk hoofdstuk zal ten beste geven in verband met Nederland in oorlogs- en bezettingstijd, en dan in 't bijzonder wat Middelburg aangaat, hoe daar onze tegenwoordigheid menigeen tot troost en redding is geweest.
Toen we enige tijd in Middelburg bij de bovenbedoelde leden hadden ingewoond, bleek het toch voor dit ook reeds hoogbejaarde echtpaar al moeilijker te worden, om ons behoorlijk te verzorgen. Hoezeer we ons ook behielpen (op twee kleine bovenvertrekjes, zoveel als zolderkamers, hadden we ons "eigen" vertrek) maar het werd op den duur toch te moeilijk voor beide partijen, waarom we naar een andere inwoning moesten omzien. Maar waar? Middelburg was tot aan de pannen overvol. Veel evacués enz., maar de Heere zorgde wonderlijk en gezegend.
Er woonde in Middelburg een echtpaar op de Bierkaade, de heer en mevrouw Dentz, hetwelk wekelijks onder het gehoor kwam. Ik kende hen niet van nabij. Op zekere morgen voerde mijn weg langs hun huis. De heer des huizes stond op de stoep, groette mij allervriendelijkst, en ik maakte een klein praatje, met gevolg, dat ik me liet verlokken om even binnen te lopen. Mevrouw bevond zich in de beneden-voorkamer. Zij bewoonden een vrij groot herenhuis, waarachter nog een ruime mooie tuin. En wat deelde mevrouw mij mede? Dat het wel heel "toevallig" was dat ik nu binnenstapte, want zij had mij juist een verzoekje willen sturen, om eens aan te komen, om een paar vragen van geloofs- en zieleaard te bespreken. Neen, dat was niet toevallig, want wat geschiedde? Geheel uit toegenegenheid werd mij de gelegenheid geopend om boven twee grote ruime kamers te betrekken. We

moesten dan zelf "ons potje koken". De kamerhuur was aller-billijkst. Als welgestelde lieden hadden zij niet te verhuren uit noodzaak. Kort en goed, God had ons een weg geopend om weer een behoorlijk onderdak te vinden. Maar hoor nu verder.
De heer des huizes was een man van protestantse huize en hield de religie in waarde, maar had ernstig nodig, dat de zaken hem "bescheidenlijker" zouden worden uitgelegd. Mevrouw was uit de deftige stand afkomstig, maar geheel ongodsdienstig opgevoed; niet eens gedoopt. Het liet zich denken dat we een relatie zouden krijgen van veel en velerlei gesprek, betreffende de zaken van religie en aangaande de dingen die nodig zijn te kennen tot zaligheid. Zoals gezegd, reeds kwamen zij veel onder gehoor, want deze zaken interesseerden hen zeer. Ook waren zij zeer intelligent. Wat hebben wel niet afgehandeld! En naar hun eigen verklaring opende de Heere het hart almeer voor de waarheid, totdat mevrouw na enige maanden van haar geloof in de Heiland belijdenis mocht afleggen, en door mij is gedoopt geworden.

* * *

Al meer liet zich inmiddels de leeftijd gevoelen. Ik had nu ongeveer 48 jaren aan één gearbeid -- het werk in de week kon niet alles meer naar behoren gebeuren — kortom ik vroeg mijn emeritaat aan bij de classis Dordt, waaronder Middelburg ressorteerde; hetwelk mij "op de meest eervolle wijze" werd verleend.
Zondag 28 April preekte ik 's middags mijn afscheid met Deuteron. 30: 19, onder zo enorme belangstelling, dat velen zelfs geen staanplaats meer konden bemachtigen. Het was een hoogst ernstige, aandoenlijke en toch ook weer heerlijke ure, wegens het terug mogen zien op zulk een lange loopbaan en dan onder zovele gunstbewijzen Gods, eigen algehele onwaardigheid ondanks.
Onder de aanwezigen bevonden zich o.a. de Burgemeester van Middelburg (van vrijzinnige richting), die verklaarde, dat door mijn vertrek een ledige plaats in Middelburg zou gevoeld worden. Nu tot roem van Gods goedheid mag ik verklaren, dat ik als een oud- Middelburger in het midden van de Zeeuwse bevolking mocht wonen "in het midden mijns volks". Ook stond ná de dienst nog op Mr. Van Empel, lid van de Arrondissements-Rechtbank te Middelburg, die openlijk "namens de velen uit andere kerkformaties" uitsprak, hoe God Zijn woord onder mijn bediening voor velen tot rijke zegen had, gesteld. Zelf kon hij, als ook mevrouw Van Empel, daarvan getuigen.
In kennelijke leiding van de Voorzienigheid Gods was mij ook in het huis van deze niet Chr. Gereformeerde mensen een "geopende deur" gegeven. De vruchten daarvan zijn openbaar geworden. Aan woorden van liefde en waardering ontbrak het allerminst van de zijde van mijn onvergetelijke kerkeraad, met welke ik steeds op de meest voortreffelijke en aangename wijze had mogen samenwerken in de wijngaard des Heeren.

De volgende dag begaven we ons naar het **Rusthuis te Doorn**, waar we onze intrek zouden nemen. Gelegen midden in het land was deze plaats bij uitstek geschikt, om vandaar uit nog vacante gemeenten te kunnen dienen, gelijk ik dan ook zo goed als elke Zondag nog mocht doen.
Middelburg zou nog éénmaal een niet onbelangrijke bladzijde aan mijn levensloop toevoegen. In de openstaande vacature was n.l. spoedig vervulling ontstaan doordien Ds. G. Rijksen te Ede een op hem in begin van 1947 uitgebracht beroep aannam. Zondag 3 Maart zou hij zijn intrede doen, na des morgens da mij bevestigd te zijn geworden.
Donderdags te voren 27 Maart hield ik voor de Algemene Evangelisatie een openbare rede in zaal van de Bogaardstraat, over de "Via Dolorosa". Het had mij nog al vermoeid. Vrijdags

daarop werd ik op een mijner bezoeken onderweg vrij onwel door hartkrampen, zodat ik vóór het huis van genoemde Mr. Van Empel gekomen, niet verder meer kon. Ik werd in huis gebracht, de dokter opgebeld, en per auto naar mijn oud-logies (Bierkade 5) gebracht.
De dokter constateerde zodanige toestand met mijn hart, dat hij mij volstrekte rust voorschreef en in geen geval toestemming kon verlenen, om nog te proberen 's Zondags Ds. Rijksen te bevestigen. Dat was nu wat! Wat nu? En ik wilde toch tot elke prijs het proberen. 'Dat kan uw leven kosten', had de dokter te kennen gegeven; tot een der aanwezige vrienden in huis had hij gezegd: "hij wil persé sneuvelen". Inmiddels was ik weer wat "bijgetrokken", en 's Zondagsmorgens kon niemand mij weerhouden. Mij bleven de woorden maar bij: *Ik zal door ´s vijands zwaar niet sterven.*
Voetje voor voetje begaf ik mij naar het kerkgebouw hetwelk in de onmiddellijke nabijheid stond. De kerkeraad, die van alles op de hoogte was, had inmiddels Ds. Slofstra uit het nabije Vlissingen ontboden (zonder dat ik daar iets van wist). Deze was op tijd aanwezig en bij de aanvang van de dienst had hij achter een schot van de kerk plaats genomen, om, als er iets "gebeurde", dadelijk te kunnen ingrijpen. Ik trad op niet wetende dat Ds. Slofstra daar verborgen zat. Ook de dokter was in de kerk aanwézig. Als tekst had ik gekozen Ezechiël 3 : 17. Voorzichtig aan ontwikkelde ik beknopt de hoofdgedachte van de tekst. Het ging wel niet gelijk anders, maar ik volbracht het toch. Eén der ouderlingen las daarop het formulier, waarop ik de eigenlijke bevestiging zelve volbracht. Het werk was in 's Heeren kracht tot een goed einde gebracht.
Ná de dienst bracht de dokter mij in zijn auto naar mijn logies. Om drie uur 's middags zou Ds. Rijksen zijn intrede doen. In die tussentijd kreeg ik nog een lichte vermaning. Het zakte, en inderdaad mocht ik de intrede nog bijwonen. Ds. Rijksen had zijn intrede onder grote belangstelling gedaan met de woorden van Johannes 19 : 18 "En Jezus in 't midden". Het was in de lijdensweken.

Zeer vroeg begaf ik mij ter ruste, maar daar kwam de reactie. Nauwelijks te bed, kwamen de krampen terug, met zulk een hevigheid, dat ik het lag uit te kermen. Zodat 's avonds omtrent 10 uur de dokter nog weer ontboden moest worden. De omstanders rondom mijn bed zagen met veel bezorgdheid mijn toestand aan. Als ik ooit heb beseft en gevoeld, hoe nauw de poort is, het was in die uren. Eén der omstanders zei tot mij: 'Maar als de Heere u wegnam, moogt ge toch dankbaar zijn, dat ge een halve eeuw lang het Evangelie hebt mogen preken.' Ja juist, antwoordde ik, dat zal de zaak nog verzwaren; hoe langer gediend, hoe groter en zwaarder de verantwoordelijkheid is, en hoe meer reden tot veroordeling mijnerzijds. In mijn grote benauwdheid riep ik uit: *O, nu kan de Heere mij dagen voor Zijn heilig gericht, en als God mij dan voor eeuwig laat omkomen is het recht, ik kan nu binnen weinig tijd voor eeuwig verloren gaan, tenzij die gezegende Borg Zijn aller-dierbaarste bloed voor mij in de vierschaar mocht inbrengen.* Ja, ik zag daar zulk een eeuwig dierbare waarde in, dat ik mij daarop mocht verlaten. O, zelden heb ik zó, de noodzakelijkheid als ook de genoegzame dierbaarheid van Jezus' bloed mogen zien en omhelzen.
Tegen middernacht hielden de krampen op, en de volgende morgen werd ik per auto naar Doorn vervoerd. Thuisgekomen werd ik natuurlijk dadelijk naar bed geholpen en de geneesheer ontboden, die absolute rust voor schreef. Maar nog een andere dokter was op de komst.
Onze zoon, namelijk Dr. J. G. Wisse uit Bandung, die onafgebroken toen 17 jaren lang in Indië had vertoefd, was per vliegtuig onderweg naar ons toe. O, dat de Heere dit voorrecht

ons toch nog mocht schenken, hem weder te zien. Zelf, mijn vrouw en ik, waren wij al 13 jaar geleden naar Indië geweest om onze zoon op te zoeken.
Al die jaren hadden we hem niet ontmoet. En wat was er veel geschied. Hij zelf had als oorlogsvlieger- dokter (reserve kapitein) midden in de oerwouden van Borneo, onder het vuur van de Japannezen (in de Tweede Wereldoorlog) de gewonden verzorgd. Daarna door de Japannezen gevangen genomen, had hij een jaar in de gevangenis en één jaar in een kamp gezeten, waar hij voor honderden een echte hulp in de nood was geweest. Eindelijk bevrijd, na vooral veel honger te hebben geleden, was hij tot zijn praktijk (als longspecialist) wedergekeerd, en nu zou hij enige maanden met vakantie naar Holland komen.
En daar lag ik nu. Zou ik nu als een schip in 't gezicht van de haven toch nog stranden? Maar neen, de Heere gaf mij inwendig de verzekering, dat we hem nog zouden wederzien, gelijk dan ook geschied is. Een paar dagen later, na de hierboven vermelde gebeurtenis, op een middag, hoorde ik een geluid van zware motoren in de lucht; . . . . daar heb je 'em, riep ik uit en inderdaad, het bleek juist te zijn. Enkele uren later (het kwam met de urenberekening juist uit) lag hij in onze armen. Dat is met geen pen te beschrijven! Enz.

Pastorale Brieven

De Wekker, 13-05-1955

Ds. G. Wisse. M.E. Wisse-Oosten

Beste Vriend!

Dat ik ditmaal de datum er zo precies boven zet, heeft z'n reden, 't Is nu Vrijdagmorgen half zeven, de dag is begonnen en dus ook het werk. Maar welk een werk thans voor mij. O lieve vriend en alle vrienden en bekenden, sta mij toe langs deze weg mijn hart voor u uit te storten; en u bekend te maken met de zeer zware slag waarmede de Souvereine God van dood en leven ons heeft getroffen. Allereerst onze beminde zoon in Bandung, Dr. Wisse, longarts, en voorts ons en heel de familie Wisse, als ook de familie Overweel in Arnhem. Laat ik het u een weinig vertellen; alhoewel zwijgen, zwijgen vóór en onder God allereerst het beste zal zijn. Ik denk hier aan Aaron toen de Heere zijn beide zonen op één dag wegnam; en dan staat er: *doch Aaron zweeg stil.* Wat is er gebeurd?
Wel ge weet mogelijk dat onze zoon in Indië, o.a. een zoon had hier in Holland, die in Leiden studeerde in de medicijnen. Nog maar enkele weken geleden mocht hij na een zeer goed volbrachte studie (hij is nooit voor een examen gezakt) met gunstig gevolg het examen voor arts afleggen. Daar hij nog enige maanden in dienst moest, werd hij in Amersfoort geplaatst, zullende over enige weken als officier van Gezondheid worden beëdigd.
Inmiddels kwam onze zoon uit Bandung hier een maand over met vakantie; die een paar weken geleden weer naar Bandung terug keerde. Maar wat gebeurt? Daar krijgen we Dinsdagmiddag (3 Mei) een oproep om direct naar de kazerne in Amersfoort te komen; onze **kleinzoon** (J. G. H. Wisse) hij werd **Hans** genoemd, had met zijn motor een ongeluk gehad; hij was tegen een militaire vrachtauto, die hij niet gezien had, opgereden, en werd voor dood opgenomen. Direct begaf ik mij per taxi naar Amersfoort. Het ongeluk had plaats gehad op het plein van de kazerne. Maar hij was direct, dank zij de voorbeeldige uitnemende en liefdevolle behandeling van de commandant, mededoktoren en personeel naar 't ziekenhuis De Ligtenberg gebracht.
Ik vond hem daar totaal bewusteloos in een verschrikkelijke onbeschrijfelijke toestand, het hoofd (de hersenen) was zwaar gewond en geschonden. In die toestand heb ik gebeden naast hem. Hij hoort het wel niet, zei ik, maar God hoort het. Hij is kort daarop, nog (als laatste middel) geopereerd; maar 't mocht niet baten; tegen de avond is hij in die toestand overleden. Zonder tot het bewustzijn te zijn teruggekeerd.
God heeft gesproken uit Zijn heiligdom. Ge kunt begrijpen hoe we te moede zijn. Onbeschrijfelijk. Toch mogen we onder God stille zijn, en het woord beamen: *ik zal mijn mond niet open doen, Gij hebt het gedaan.*
De volgende dag hadden we een telefoongesprek met Bandung. Die arme diep gesmarte, verpletterde vader. God zij ook zijn sterkte en heil. En dan zijn verloofde, mej. Nelly Overweel te Arnhem. Zij was uit de aard tot bezwijkens toe verscheurd van smart, 't Is alles zo onverwacht, zo snel, zo verpletterend gegaan. We moeten maar uitschreien: *mijn ziel druipt weg van treurigheid en klagen.* Alhoewel ik herhaal, we mogen Gode zwijgen.
Wat zijn Gods wegen vaak diep en ondoorgrondelijk. Maar wat is de kracht van genade en geloof toch een hemels geschenk en voorrecht. Het was, mogen we zeggen, een beminnelijke jongen, die in al zijn kringen steeds geacht en bemind was. Dat horen we thans bijzonder, en van alle zijden. Maar dan die eeuwigheid. Het gordijn dat daar vóór hangt kan mensenhand niet wegschuiven,

daar moeten we ook niet onstuimig in willen indringen. Toch treuren we niet als degenen die geen hoop hebben, gelet op hetgeen we in zijn leven meermalen in hem mochten gewaar worden. Goede hoop. Maar daarover schrijven we niet in de courant.
Inmiddels is de slag hard toegekomen. De almachtige God moge ons allen, allereerst onze eigen lieve zoon, met Zijn genade ondersteunen om deze weg te leren bewandelen achter God aan tot onze bekering bij aanvang en bij voortgang; tot winst voor tijd en eeuwigheid voor allen die dit meemaakten of er van horen; Gods name nog tot eer en heerlijkheid.
Hij wordt D.V. Dinsdag 10 Mei begraven in Doorn. Dit zo laat omdat zijn jongere broer, die ook in Indië is er nog voor over kan komen per vliegtuig. De Heere sterke ons allen ook tot die gewichtvolle dag.
O, beste vrienden, wie ge ook zijt, gedenk ons niet alleen in uw gebeden, maar brenge het u en ons allen op de knieën. Het is weer een roepstem om het heden der genade te gebruiken, en de dag der behoudenis niet uit te stellen. *Heden zo gij Mijne stem hoort, zegt de Heere, verhard u niet, maar laat u leiden.*
O Heere ontfermende God, wil om de verdiensten van onzen Heere Jezus Christus aan aller hart deze roepstem heiligen, en nog eeuwige winst uit dit alles doen voortkomen.

G. Wisse en Echtgenote.

P.S. In de volgende brief hoop ik D.V. U nog een en ander te melden van de begrafenis.
W.

7-1-1955

Beste Vriend!

Bij de intrede van 1955 moge ik u allereerst toebidden, dat ge maar veel in alles de Heere moogt nodig hebben. Als ge van 's Heeren wege het bevel moogt vernemen: *Zeg den kinderen Israëls dat zij voorttrekken*, dan kunt ge, al ging het ook het onbetreden pad door de zee tegemoet, in volle gerustheid de reis voortzetten. Langs het pad dat Hij u wijst. Bij het licht dat Hij ontsteekt. Met de staf, die Hij verleent. En naar het strand waar Hij doet zingen. Het is de onderwerpelijke beleving en betrachting van wat Hij ons heeft geopenbaard. En zo ben ik al ongezocht toegekomen aan het onderwerp, over hetwelk ik u beloofd heb te zullen schrijven. En nu ter zake.
In de laatste tijd staat dit onderwerp weer meer in het middelpunt der belangstelling. De onderwerpelijkheid, zo verwant (hoewel te onderscheiden) aan de bevinding. En dan daar mede zo nauw in betrekking: *het bevindelijk element in de prediking.*
Onze jongste Hoogleraar spitst zich nog al toe op dit onderwerp. In Gereformeerde periodieken wordt er (weer) belangstelling aan gewijd. In Hervormde kringen treedt het naar voren; zowel bij bekende Barthianen als, gelijk bekend, bij de mannen van de Geref. Bond. Ook bij de modernen komt het meer aan de orde. En nu weer 4 Januari a.s. zal door Prof. Dr. van Vollenhoven in Amsterdam er een referaat over geleverd worden in verband met filosofie en psychologie. Enz.
Men kan dit alles enerzijds op prijs stellen. En zeer zeker valt het op te merken en te waarderen, dat deze stoffe (weer) zo aan de orde komt, nu niet in "gezelschapskringen" maar meer bepaald op intellectueel en wetenschappelijk niveau. Goed zo. Het bevindelijke leven en element is waarlijk niet maar een gemoedelijk aangelegenheidje. Het is een waardevol

element in de religie. Ook in de dogmatiek. En niet weinig ook te betrachten in de homiletiek (preekkunde).
Toch diene ook hier deze „opleving" met oordeel des onderscheids te worden benaderd. Vooreerst vanzelf, dat men zien goed rekenschap geve van wat nu onderwerpelijk, alsook wat bevinding betekent. Voorts geve men zich rekenschap van bron en motief en doel, dat men deze stoffe aan de orde stelt. Want dat maakt een groot verschil.
Zo kan dit voorkomen louter uit een soort reactie tegen het eenzijdig hanteren van het meer voorwerpelijke element, reactie op wat men zou kunnen noemen het intellectualistisch standpunt. Zo ook als men begint te gevoelen, dat er geestelijke armoede, geestelijke bloedarmoede of geestelijke hartzwakte uit ontstaat. Of ook als het motief gaat meespreken van slechter opkomst onder de prediking, en men dan zou gaan zeggen: we moeten het toch wat meer smoutig maken, anders lopen ze naar de concurrent in de andere wijk!
Zeer zeker, ik stem direct toe, dat weglopen is nooit te verantwoorden. En de rechte prediker zal zich daardoor dan ook niet te veel laten beïnvloeden, als hij zelf maar recht tegenover zijn Zender staat. Je hebt nu eenmaal altijd van die zich erg gewichtig gevoelende mensen, die het oordeel der liefde graag een gereserveerde plaats in de ijskast gunnen, en vóór alles graag als keurmeesters optreden. Vraagt men aan hen, hoe het met henzelf staat voor God en de eeuwigheid, o mens, dan kan het allicht niet veel lijden, hoor; ze hebben niets, en ze zijn niets, en ze kunnen niets. Maar ze matigen zich heel handig de bevoegdheid aan om trouwe knechten Gods te bekritiseren en die al heel sportief over de heining te werpen. En ze vragen zich niet af, hoeveel onheil ze er al door stichten, allereerst bij hun eigen kinderen; en ze slepen graag zwakken, die weinig voelen voor Gods kerk en kerkelijk leven van het pad der kerkelijke gehoorzaamheid af.
Paulus wist er in zijn dagen ook al van mee te praten. Wat zeiden ze in Corinthe? Dat hij veel te **zwaar** was. En wat in Galatië? Dat hij veel te **licht** was. En beide bleven thuis bij het geblaat der kudde. Maar Paulus zelf zei: Mij is voor het allerminst nodig van ulieden geoordeeld te worden. Maar ai mij, als zij zelf eens goed onder 't mes zouden genomen worden! Genoeg, ge begrijpt nu wel wat ik bedoel; als men n.l. nu om dat soort liefdeloze christenen en gemeenteleden de huig naar de wind ging hangen, en dus uit zeker succesbejag bevindelijk en onderwerpelijk en onderscheidenlijk zou gaan preken, dan ware die prediker eerder waard, dat men zich aan zijn optreden onttrok.
Inderdaad, het zou zich kunnen voordoen, dat een prediker niet de volle raad Gods zou verkondigen. Maar dan is niet de weg, dat de leden wegblijven, maar dat de prediker geweerd werd in de geordende kerkelijke weg. Nogmaals, begrijp goed wat ik hier aan de orde stel; nog eens duidelijk gezegd: gesteld een prediker bemerkt, dat het volk wegblijft, en dat er althans weinig nawerking van zijn woord is; en als zulk een prediker dan zou zeggen: ik zal zien, dat ik ze bij mij houd, ik ga mij eens toeleggen op wat meer smoutigheid, enz., opdat de boel niet verloopt, zie, hij zou m.i. zich schuldig maken aan „vrome" huichelarij.
Zulk bevindelijkheidsgeknoei ware uit den boze. In 't midden nog gelaten of men al niet heel spoedig zou bemerken, dat hier vals spel werd gespeeld. En inderdaad, het „echte" volk zou het al wel haast spoedig ontdekken, dat er vreemd vuur op het altaar kwam. Niet genoeg kunnen we zodanige bevindelijkheids-liefhebberij hartgrondig afkeuren. En waarlijk echte bevindelijkheid gaat ook niet op eigen commando. En zulke predikers zouden het m.i. niet lang volhouden ook. Geest en leven te preken, zonder er zelf kennis van te hebben, zonder het met de liefde en overtuiging zijns harten te doen, neen geloof mij, dat is een te zwaar werk, dan dat men lang zulke bezigheid zou verkiezen.

Ik wil met deze ietwat lange uitweiding maar zeggen, dat de ware en verantwoorde behandeling dezer zaak aan de orde moet komen, uit positieve en principiële overwegingen, en niet (slechts) uit meer of min psychologische en filosofische en allerminst uit nuttigheids- of succesoverwegingen. Een jong theoloog kwam eens tot mij met de vraag: hoe moet ik het aanleggen om bevindelijk te preken? De vraag zelf beviel mij niet gans en al.
Ik antwoordde: wel vriend, dan kan ik u recommanderen een drietal dingen:
1. Lees en bestudeer veel goede oude schrijvers, die n.l. zielkundig de practische theologie beoefenen;
2. Acht u zelf niet te hoog of te geleerd, om u nederig neer te zetten aan de voeten van het volk, dat van God geleerd is;
3. Zoek persoonlijk veel omgang in 't verborgene met de Heere zelf.
In deze weg zal men ook te meer tot het inzicht komen, dat de onderwerpelijkheid en de bevindelijke inslag **behoren** bij het genadeleven, en bij de rechte theologische en religieuze bezinning en betrachting er van, in leer en daad.
In één woord: we hebben aan te tonen, dat deze stoffe behoort bij de rechte theologische bezinning. Het is geworteld in een rechte bezinning op de Goddelijke oeconomie, het behoort bij de huishouding der Goddelijke Drieëenheid. Het is een element in de Christus-functionnering door de Heilige Geest.
Een volgende maal D.V. hier iets meer van.
Met hartelijke groeten en heilbede, Gode bevolen.
Uw u toeg. Vr. en Br.
G. Wisse.

Doorn, 3 Januari 1955.

Beste Vriend!
Nu de Kerstgedenkdagen weer voorbij zijn, keer ik weder tot onze verhandeling over **het geloof**, hetwelk we leerden kennen als een gave Gods; en met name gewerkt in ons door de Heilige Geest.
Niemand, m.a.w. kan waar geloof opbrengen uit zichzelf. Daarenboven is de natuur des geloofs als een geestelijke deugd van dien aard, dat hier met name de Heilige Geest als auteur dient erkend te worden; gelijk dit dan ook uitkomt en bevestigd wordt in de werkzaamheden en vruchten des geloofs.
Het geloof is een deugd of geestelijk vermogen hetwelk door de Heilige Geest wordt ingebracht in verstand en wil om deze te richten tot en op God in Christus. Hierbij dienen we wel in acht te nemen, dat het geloof geen nieuw of apart derde vermogen zou zijn naast verstand en wil; maar een vermogen als het ware in deze twee ons van nature eigene vermogens. Een inclinatie (een inkleving, een richtingshebbelijkheid) in ons verstand en wil. Let wel ieder mens heeft verstand en wil, maar deze twee zielsvermogens zijn door de zonde zo ontaard, ontredderd, dat ze zich van God afwenden en veeleer zich keren tot God. In de wedergeboorte nu werkt de Heilige Geest in deze beide, verstand en wil, dat die zich in plaats van zich van God af te wenden, nu naar God wenden. En dit heet het geloof.
Dus geen derde vermogen nog eens apart naast verstand en wil; alsof het nu zó stond: een onwedergeboren mens heeft verstand en wil, en een wedergeboren mens heeft verstand en wil en daarenboven als een gelijkwaardig zielsvermogen nu ook nog het geloof, neen, maar wel dat die twee ons eigene vermogens verstand en wil zich nu richten op een ander

voorwerp dan op de gewone wereld der dingen, n.l. nu op bepaald God in Christus, en al wat daarmee samenhangt. In feite is dit geloof eigenlijk niet absoluut tegengesteld aan onze oorspronkelijke menselijke natuur.
Geloven doen we feitelijk altijd; ik bedoel dit niet in zaligmakende zin, maar in ons alledaagse gewone leven. B.v. als ik zeg: ik zie die boom, dan berust dit ook al op geloof; n.l. op de betrouwbaarheid van mijn zintuigen. Hoe weet ge dat ge ziet, en dat dit zien u niet misleidt, en dat die boom zich aan u voordoet precies, zoals die is; enz. — dit berust alles op, laat ik nu maar zeggen, gewoon geloof; tenslotte geloof ik daarbij in mezelf, als betrouwbaar in mijn waarnemingen en opname der dingen. In zoverre doet de Heere zijn mens in de wedergeboorte en in 't geloof geen geweld aan.
Op deze dingen heeft met name reeds Clemens Alexandrinus in de Christelijke oudheid gewezen. Alleen maar het ware zaligmakend geloof heeft te doen met een gans andere, een geestelijke inhoud; en het wordt beoefend lang niet door ieder mens, maar alleen door de wedergeborenen, uit een bijzondere werking des Heiligen Geestes. Het voorwerp waarop dan verstand en wil zich richt is *God in Christus*. Men kan ook zeggen: *de beloften Gods, zoals die Christus tot inhoud hebben*. Deze beloften moet men hierbij niet verstaan als nog niet zekere zaken, en slechts beloften; o neen, deze beloften vormen geen tegenstelling met daden, want de Belover doet en geeft wat Hij belooft. Achter de beloften staat de Belover, die in dit verband (zie Abraham) de Almachtige genaamd wordt. Daarom is het geloof in die beloften zo zeker zaligend, want de Almachtige staat er achter en staat er voor in.
De Beloften hier bedoeld zijn in één woord saamgevat: Christus als de volkomen Zaligmaker met al de goederen en weldaden die dit insluit. Calvijn zegt in een van zijn commentaren, dat de belofte, hier bedoeld, moet opgevat als staande tegenover onze werken; niet uit de werken alzo, maar uit de Beloften wordt men zalig, gelijk deze Christus inhouden, en door het geloof worden omhelsd. Zo zaligt het geloof vanwege zijn voorwerp; en daarom geeft geloof dan ook vrede, blijdschap en zekerheid der zaligheid; want God is geen God, dat Hij in Zijn beloften liegen zou.
Hierbij komt nu ook ter sprake, hoe de Heilige Geest tot deze dingen het verstand verlichten moet. Evenals in het natuurlijke leven ons oog niets ziet, als het niet door de zon wordt verlicht, zo ook hier; bij Uw licht zien we het licht. Al stonden er ook honderd zonnen aan de hemel, én ik had geen oog, dan zag ik nog niets! En omgekeerd al had ik honderd ogen, en ze werden niet verlicht, ik zag evenmin iets. We moeten dus door het licht van de Heilige Geest bekwaamd worden tot zien, en dan moet er ook wat te zien zijn. En zo maakt nu de Heilige Geest, dat de aanwezig zijnde Christus ons zielsoog verlicht, en wij met dat verlichte zielsoog (wegens het licht dat uit Christus ons bestraalt) de heerlijke Christus zien. Met zulk een zien, dat we Hem gaan kennen tot een niet van Hem af kunnen blijven.
Dus een kennen, dat niet kan aflaten van op Hem te vertrouwen, als de gerechtigheid Gods, waarmede ik bestaan kan in het gericht. Dit licht nu is niet maar een inwendig licht los van en zonder de openbaring in het Woord; dat is het foutieve gevoelen van het z.g. mysticisme. Maar het is een kennis die mij toekomt uit de Godsopenbaring gedocumenteerd in de Heilige Schrift.
En dan is zulk geloof niet maar een aannemen als waar van de historische Evangelische feiten, maar het is op grond van derzelver waarachtigheid een daaruit leven; alles tot mijn zieleleven puttende uit Christus. Het is niet maar een "aan" maar een "in" Hem geloven. Zodat ik uit Zijn levenssappen heel mijn eigenlijke leven voed en verzadig, en dat wel tot de functie der Godsvrucht. Dit is wat anders dan historisch-, of tijdgeloof, maar daarover D.V.

later.
Met hartelijke groeten en heilbede.
Uw toeg. Vr. en Br.
Doorn. G. Wisse.

Dit stuk had prof. W. al klaar liggen vóór hij ziek werd.
S.

7-8-2010 Ref. Dagblad

Prof. Wisse: de religieuze kijker met de heldere blik

Bij het overlijden van prof. G. Wisse in 1957 schreef de christelijke gereformeerde hoogleraar J. J. van der Schuit een in memoriam. Het werpt licht op de mens, de schrijver en de prediker Wisse. Een samenvatting.
"Ik heb het genoegen gehad hem jaren te kennen", aldus **Van der Schuit** in De Wekker van 29 november 1957, "en in die tijd heb ik in hem altijd drie factoren onderscheiden. Wie dat niet deed kwam op slag met deze man in de war."

"De mens Wisse - Hier zijn zwarte kanten en donkere diepten. De man, die ons kon inleiden in wat diepte-psychologie was, wist heel wel, wat in de kelder van zijn aller-diepste zijn woelde en waar zijn zwakke plekken waren. Wisse trok aan en hij stootte af. Dat lag voor een gedeelte ook aan ons, maar niet minder voor een gedeelte aan hemzelf. Hij zou de eerste zijn om u dit te willen toestemmen. Gij moet er zijn ***Memoires*** maar eens op nalezen, en gij kunt dit portret op meer dan één bladzijde vinden. Ik schrijf u zulk een passage af: "Zelfrespect kan zo gemakkelijk tot hoogmoed verleiden, en al zulke dingen meer veroorzaken soms allerlei ellende voor ons, welke wij hadden kunnen voorkomen."
De mens Wisse! Deze grote in Israël kon soms zo klein doen, dat men zich afvroeg: is dit nu diezelfde man, die de duizenden weet te wentelen rondom de spil van zijn machtige oratie?" (....)

"De schrijver Wisse - In mijn bibliotheek staat een rij geschriften, die mij en velen met mij zullen blijven aanspreken, en waarin naast de filosoof ook de apologeet aan het woord is, maar waarin niet minder de meest eenvoudige ziel geschriften kan aantreffen, die heenleiden naar de rijke mystieke wateren van Gods ontmoeting en zielsomhelzing, en die menig hart op de vreemdelingstocht hebben verkwikt. Hoe zou ik op deze plaats kunnen vergeten wat hij ten beste gaf in zijn 'pastorale brieven', die niet overal in de 'smaak' vielen - over de smaak valt moeilijk te twisten, - maar waarvan ik toch kan en mag zeggen met volle vrijmoedigheid, dat ze gelezen werden en dat ze menigmaal geestelijke bouwstoffen aandroegen, die ten nauwste in verband stonden met de bouw en de toekomst van eigen kerkelijk leven." (....)

"De prediker Wisse - Hier hebt ge hem in zijn vol ornaat en in zijn volle kracht. Zijn houding, zijn kleding, zijn gelaat - alles sprak van een 'geestelijke'. Hij scheen niet slechts een

'geestelijke', hij was een geestelijke, die uit de Heilige Geest geestelijke dingen met geestelijke zaken wist samen te voegen.
Wars van alle intellectualisering in de prediking liet hij zich nooit gaan in de zuigkracht van een gevoelige mentaliteit, die alle objectiviteit in de Christus zou missen! Hij ging in zijn denken en in zijn preken altijd heen van de soteriologische naar de theologische Christus; dat wil zeggen: het gaat, o volk van God, niet om uw zaligheid, maar het gaat om de God der zaligheid. Zijn bevindelijke inslag in elke preek was gezond en gebouwd in en uit het Woord van God. Als Wisse preekte luisterde ieder. Hij wist rondom de kansel samen te roepen de velen, die anders de kerkdeuren liefst passeren.
Wanneer Wisse een 'tijdrede' hield, dan moest men al heel vroeg op stap, wilde men van een plaats verzekerd zijn. Wat kon hij dan met het wetenschappelijk materiaal, dat hij voor het grijpen had, communist en socialist en materialist striemen, en wat kon hij tegelijk een ontdekkend element in elke tijdrede dragen, waardoor geen ziel ongewaarschuwd de kerk verliet." (....)
"Zolang onze Christelijke Gereformeerde Kerken in dit voetspoor gaan, is er voor hen toekomst. Ik zie geenszins voorbij, dat er ook in onze Kerken iets aan het kenteren is, en dat vraagstukken oprijzen, die niet eenstemmig beantwoord zullen worden. Dit alles behoeft ons echter geen vrees aan te jagen, als de waarheid, die naar de godzaligheid is, ongerept en onverzwakt haar plaats zal blijven behouden.
Wisse wist het tere evenwicht te ontdekken en te bewaren tussen hoofd en hart, tussen geloof en gelovige, tussen Zaligmaker en zaligheid, tussen objectief kennen van Christus voor ons en subjectief doorleven van Christus in ons. De functionering uit de Heilige Geest, Die het profetisch, én priesterlijk, én koninklijk ambt van Christus tot klaarheid brengt in de gelovige, was de organische grootheid van zijn denken en van zijn prediking.
In zijn laatste tijdrede, getiteld "De Russische kunstmaan", gehouden 7 november 1957 in de Koninginnekerk te Rotterdam, noemt hij zichzelf op het titelblad "een religieuze kijker." Inderdaad, hij had een heldere 'kijk' op wereld, kerk en staat, en hij wist steeds lijnen te trekken waarin de christen de gouden draad van de komende Rechter zag glinsteren."

Uit: "Professor Wisse. Aspecten van leven en werk", uitg. De Groot, Goudriaan, 1993.

Ref. Dagblad 27-12-2020. Maarten Stolk

Prof. Gerard Wisse

De Christelijke gereformeerde predikant en hoogleraar was een man vol tegenstrijdigheden, zo blijkt wel uit het boek "Een wereld op zichzelf. Prof. Gerard Wisse (1873-1957)" (uitgave Jongbloed), dat deze week verscheen.
De in Middelburg geboren Wisse stond er bij auteur **dr. Niels van Driel** goed op toen hij ruim tien jaar geleden met zijn onderzoek begon. "Ik had zijn boek *"De droefheid naar God"* als belijdenisgeschenk gekregen, in mijn studententijd las ik zijn memoires", zegt de christelijke gereformeerde historicus uit Bennekom. ,,Maar documenten en ooggetuigenverslagen hebben mijn beeld van Wisse een stuk gemengder gemaakt." Dat begon toen hij in enkele archieven op materiaal stuitte dat allerlei vragen over Wisse opriep. Zo tikte Van Driel, toen werkzaam bij het Nationaal Archief in Den Haag, in een database van dossiers van de naoorlogse rechtspleging wat namen in van gereformeerde voormannen, onder wie Wisse. "Bij Wisse was het raak. De inhoud van de dossiers loog er niet om. Wisse was in de Tweede Wereldoorlog, op zijn zachtst gezegd, "deutschfreundlich" geweest. De politie deed daar in de naoorlogse jaren onderzoek naar."
De interesse van Van Driel was gewekt.
"Eerst wilde ik bij een klein aantal thema's de bronnen naast ***Wisses memoires*** en naast biografieën leggen. Ik kwam echter zo veel nieuws tegen, dat mijn boek uiteindelijk een groot deel van zijn leven is gaan bestrijken, met de focus op de periode van 1920 tot zijn overlijden in 1957."

U wilde vooral de bronnen laten spreken, en die waren "onthullend, soms ronduit onthutsend", schrijft u.
"Onthullend in de zin dat de feiten andere taal spreken dan Wisses memoires en levensbeschrijvingen van hem. Uit de bronnen die ik heb geraadpleegd, komt een heel ander beeld van Wisse naar voren. Hij was een man die erg graag anderen naar zijn pijpen liet dansen. Enz. …

Met welke steekwoorden zou u Wisse willen typeren?
"Hij was een onvoorstelbaar complexe persoonlijkheid, uiterst wendbaar. De rode draden in zijn leven zijn duidelijk, maar je hebt hem nooit helemaal in je vingers.
Wisse was een bevindelijke filosoof, dan wel een filosofisch aangelegde bevindelijke man, goed thuis in de grote geestesstromingen, de actualiteit, de nadere reformatoren en puriteinen. Dat leverde een bijzondere, boeiende mix op.
Wisse was een man van het volk. Hij sprak hun taal, had hen graag aan zijn - voeten. En als dat niet het geval was, stak hij er alsnog in veel opzichten met kop en schouders bovenuit. In retorisch opzicht was hij een klein Kuypertje, al was hij toch ook weer heel anders dan de voorman van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Wisse had geen enkele organisatorische ambitie of aanleg."
Wisse verliet in 1920 de kerk van Abraham Kuyper en sloot zich aan bij de Christelijke Gereformeerde Kerk (CGK). Wat nam hij mee als 'bagage'?
"Hij voelde zich niet langer thuis in de Gereformeerde Kerken in Nederland, niet qua gemeentebeschouwing, ook niet qua levenspraktijk. Hij voelde zich daarnaast onvoldoende gewaardeerd. En het is wel duidelijk dat hij in die tijd niet lekker in zijn vel zat.

Wat hij meenam? Een goede theologische scholing, veel predikantservaring, een brede blik, een groot netwerk. In bepaalde opzichten heeft hij beslist een reformatorische invloed uitgeoefend in de CGK, bijvoorbeeld wat betreft de frequentie van de avondmaalsvieringen. Twee keer per jaar vond hij echt te weinig."
Wisse bleef nooit lang in zijn gemeenten. In zijn memoires schreef hij dat hij wel een dominee van drie jaar werd genoemd. Na Gouda (1898-1900) volgden Amsterdam-Overtoom (1900-1903), Leiden (1903-1906), Driebergen (1906-1909), Kampen (1909- 1912), Bodegraven (1912-1916) en tot slot opnieuw Driebergen. Als christelijk gereformeerd predikant diende hij de gemeenten van Arnhem, Utrecht, Amsterdam-Oost en Middelburg.

Wat voor herder en leraar was hij?
"Wisse was geen herder. Hij hield zich verre van het pastoraat. Dies Koole, nu 94, een oud-catechisant van Wisse, vertelde eens hoe hij in 1942 vijf weken op bed lag met een longontsteking. Wisse kwam vaak op de boerderij van zijn vader, ouderling in Middelburg. Vanuit de deuropening riep hij zoon Dies toe: "Als dit ziekbed eens sterfbed zou worden, wat dan? Je denkt er nog maar eens over na", en hij verdween weer naar de woonkamer.
Wisse vroeg zijn kerkenraden vrijstelling van de verplichting om huisbezoeken af te, leggen, of hij deed dat uit zichzelf niet. Wisse was op en top een leraar; daarin floreerde hij. Als predikant en als redenaar. Hij bereidde zich tot in de puntjes voor. Voor de spiegel. Op logeeradressen konden jongeren door de deur heen horen dat hij aan liet oefenen was."
Wisse schreef honderd boeken, maar was vooral een volksredenaar. Voor zijn tijdredes liet hij een reclamebureau inschakelen, dat zorgde voor paard en wagen met informatie en een wervende tekst. Voor stampvolle zalen hield hij in totaal zo'n 10.000 redevoeringen, over alle mogelijke politieke, maatschappelijke, ethische en theologische onderwerpen. In 1918 was zelfs de Laurenserk te Rotterdam te klein voor de duizenden die hem willen horen spreken over "De ondergang der eerste wereld".

Welke invloed had Wisse als apologeet?
"In academische kringen hoegenaamd geen, onder het gewone volk veel. Hij acht hen in aanraking met andere meningen, die hij overigens niet altijd recht deed. Door het denken over allerlei kerkelijke, theologische en maatschappelijke thema's te stimuleren, heeft Wisse blikverruimend gewerkt. Tegen de achtergrond van twee wereldoorlogen, morele verschuivingen en snelle ontwikkelingen op wetenschappelijk en technisch terrein, peilde hij de veranderingen. Telkens weer stelde hij de Godsvraag aan de orde: hoe verhoudt de oude leer van de kerk zich tot de ontwikkelingen in cultuur en maatschappij?"

Wisse vertoonde volgens u "zijns ondanks" profetische trekken.
Daarmee reageer ik op de biografie "Gerard Wisse. Een profetisch prediker" van Joh. de Rijke uit 1993.. De profetische trekken die hij Wisse toeschrijft, sluiten te gemakkelijk aan bij diens zelfbeeld. Ze zijn me te hooggestemd, ze staan veel te los van de historische persoon, aan wiens karakter De Rijke een zuiverheid toedicht die hij in werkelijkheid niet bezat. Wisse moge in Gods raad hebben gestaan, van tijd tot tijd stond hij ook tot aan zijn lippen in de drassige puinhopen van zijn eigen leven.
Ik proef zeker wel de profetische gloed die soms over Wisses geschriften hangt. Mij heeft met name zijn "Tijdrede over de hedendaagsche wereldgebeurtenissen en het gezicht der vier paarden in Openbaringen 6:1-8" uit 1918 getroffen."
Tien jaar later krijgt Wisse een aanstelling aan de Theologische School in Apeldoorn.

Wat voor iemand was hij voor zijn studenten?
"Een uitstekende docent ambtelijke vakken. Wisse bracht dertig jaar predikantservaring mee, wist de goede toon te vinden. Toen student N. Brandsma tijdens zijn eerste proefpreek de draad kwijtraakte, reageerde Wisse: "Je bent in het water gevallen, maar ik haal je er weer uit." Wisse was voor sommigen een geestelijke vader.
Hij profileerde zich als hoogleraar steeds sterker als voorman van de bevindelijke rechterflank van de kerk." Enz. Enz.